Traducere din limba rusă
EUGENIA TEODOROF
Îngrijire ştiinţifică şi note VASILE GH. DECU
BUCUREŞTI – 1968
IGOR AKIMUŞKIN
PE URMELE
UNOR ANIMALE RARE SAU NEMAIÎNTÂLNITE

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ
Coperta şi ilustraţiile de EUGEN PALACE

PREFAŢĂ

La numai câţiva ani de la apariţia în limba română a primei sale cărţi Pe cărări de legendă, Igor Aki-muşkin este din nou prezentat cititorilor români cu o altă carte, Pe urmele unor animale rare sau nemaiîntâlnite. Deşi de o factură cu totul aparte prin conţinutul ei, în această carte – ca şi în celelalte volume publicate de autor după 1961 (Biologia distractivă, şi crocodilul are prieteni, Unde şi cum? Tragedia animalelor sălbatice) – Akimuşkin se dovedeşte a fi un talentat popularizator al ştiinţei.

În cartea de faţă, autorul îşi conduce cititorii pe urmele unor animale rare, descoperite abia după 1900, care trăiesc în locuri foarte greu accesibile, cum sunt pădurea ecuatorială din America şi Africa, deserturile din Asia şi Australia, taigaua siberiana sau adâncurile oceanelor.

Totodată el prezintă unele relatări despre animale nemaiîntâlnite, a căror viaţă şi înfăţişare constituie deseori subiecte de legendă şi de povestiri fantastice, menţionate în relatări de tot felul ale locuitorilor din diverse colţuri ale lumii. Adeseori aceste relatări au stârnit interesul oamenilor de ştiinţă, care au încercat să verifice dacă fiinţele respective nu pot fi întâlnite în realitate. În această carte, cititorul va găsi numeroase relatări despre asemenea încercări, care au luat uneori forma unor expediţii ştiinţifice spectaculoase.

Descoperirea „dragonului” din insulele Komodo, a lati-meriei, care aparţine unui grup de peşti socotit dispărut cu 70 de milioane de ani în urmă, a unor păsări ca takahe, hocco cu corn sau a păunului african, a tapirului seu valtrap, a koupreiului, a hipopotamului pitic, a

elefantului pitic, a ghepardului regal vărgat, a lupului de munte, a. gorilei sau a lui bonobo, considerat în trecut drept un: nou gen de antropoide, iar astăzi o rasă de cimpanzeu, este redată într-un stil colorat în câteva capitole extrem de interesante.

La fel de captivante sunt şi paginile consacrate celor două animale despre care de-a lungul veacurilor s-a scris mai mult decât despre oricare altele: „calmarul gigant" şi „marele şarpe de mare". Din vasta literatură existentă, autorul a selectat aproape tot ceea ce era mai interesant: observaţii şi întâmplări relatate de pescari sau navigatori, multe fanteziste dar şi unele demne de încredere.

Speciile de cefalopode care ating dimensiuni excepţionale, sunt denumite în mod curent calmari giganţi. Pe măsura capturării şi cercetării unor astfel de monştri marini, care formează subiectul preferat al legendelor urzite de navigatori, s-a putut stabili că de fapt este vorba de specii de Architeuthis, gen de cefalopode cu zece braţe aparţinând familiei Ommatostrephidae. Reprezentanţii speciilor acestui gen sunt adevăraţi giganţi ai mărilor; cu braţele întinse, Architeuthis dux, de exemplu, atinge 18 m, fiind considerat pe drept cuvânt cel mai mare ne-vertebratviu. Un astfel de monstru, reprodus după un exemplar pescuit în apele Oceanului Atlantic lângă Terra ISFova, reţine atenţia vizitatorilor la Muzeul oceanografic din Monaco.

Duşmanul calmarilor giganţi este caşalotul. Luptei spectaculoase dintre aceşti doi giganţi i-au fost rezervate mai multe pagini.

„Marele şarpe de mare", învăluit şi astăzi în mister, nu a fost nicicând capturat. Însă există în prezent numeroase observaţii asupra lui făcute mai ales în Oceanul Pacific.

Marele, nostru naturalist E. Racoviţă credea în existenţa acestui „şarpe" şi într-un articol publicat în 1903, intitulat „Notă despre marele şarpe de mare Megophias megophias (Rafinesque)", el dă chiar indicaţii pentru cei ce întâmplător s-ar întâlni pe mare sau ar găsi aruncat pe vreun ţărm un astfel de animal; ce anume să observe, ce să noteze, ce părţi să ia din cadavru în cazul în care acesta nu poate fi transportat în întregime. Adoptă denumirea de Megophias megophias (Rafinesque) Oudemans, atribuită „marelui şarpe de mare" şi – ca şi Oude-mans – presupune că aşa-numitul „şarpe de mare" ar fi în realitate un mamifer acvatic.

Alţi naturalişti care admit, de asemenea, existenţa, „şarpelui de

mare”, printre care Jean-Marie Pérès şi A. Brunn, cred că este vorba de un peşte gigant aparţinând anghilelor. În sprijinul acestei ipoteze unii cercetători, ca de pildă, R. Thévenin (A. H. Verrill, 1953) l, aduc ca argument şi semnalarea de către celebrul ihtiolog J. Schmidt a unei larve de anghile lungă de 50 cm (se ştie că acestea nu depăşesc 7 cm chiar înainte de metamorfozare), care ar fi putut da naştere unui peşte adult gigant.

Unii biologi, ca Philip Gosse, cred că „şarpele de mare” ar fi ceva asemănător unui Basilosaurus, adică unui cetaceu fosil. Dar cei mai mulţi, între care amintim pe L. Agassiz: şi A. Agassiz, J. Lyell, A. Hyatt, A.E. Verrill, E. Boulen-ger, M. Burton etc., susţin că ar fi vorba de o reptilă: mezozoică asemănătoare unui pleziozaur sau unui ihtiozaur. N-ar fi exclus ca acest monstru să fie un reprezentant în viaţă al faunei mezozoice; descoperirea latimerici a făcut proba existenţei în oceane a unor astfel de supravieţuitori.

Argumentele care pledau în favoarea existenţei „şarpelui de mare” se rezumau până în 1964 la relatări şi schiţe ale echipajelor diverselor nave. Dar iată că în 1967 un explorator francez, Robert le Serrée, îşi publică jurnalul unei călătorii de cinci ani pe mare, în volumul intitulat în jurul lumii.

Note:

1 A.H. Verrill, Les étranges animaux préhistoriques. Paris» 1953.

Naufragiat în 1964 în Marea barieră de corali, autorul cărţii amintite a avut fericita ocazie să-i fotografieze şi să filmeze un animal gigant serpentiform, a cărei lungime a apreciat-o ca fiind de 22 – 24 m. Materialul documentar, insuficient totuşi pentru a se putea trage unele concluzii, a format obiectul unui articol publicat de către biologul american J.T. Sanderson în 1965 „în revista „True”.

Atâta timp însă cât nu va fi capturat un asemenea gigant, nu se va putea stabili precis apartenenţa lui zoologică. Ţinând seama de numărul relatărilor, se pare că acest animal (dacă într-adevăr există) este foarte rar şi trăieşte în biotopuri situate departe de căile obişnuite de navigaţie.

Alte capitole ale cărţii tratează despre antropoidul lui de Loys şi despre hesperopitec, două maimuţe antropomorfe născocite de partizanii ipotezei originii independente a omului în America, precum

şi despre yeti şi omuleţii zăpezilor din Arroyo-Bluff, despre kerit, despre ciudatul aller-gorhai-horhai, despre cangurul gigantic, leul cu pete, tigrul marsupial sau despre şopârla numită tatzelwurm. Un examen minuţios.de sortare a adevărului din noianul de legende pare să indice existenţa unora dintre ele: maimuţa lui de Loys (probabil o specie de maimuţă păianjen din genul Ateles şi nicidecum un antropoid), tigrul marsupial, leul cu pete şi tatzelwurmul. Nu trebuie deci să ne surprindă presupunerea că există unele specii de animale mari încă nedescoperite.

Dar în cartea lui Akimuşkin este prezentată şi tragedia unor animale, de dispariţia cărora omul este mai mult sau mai puţin răspunzător. Dintre acestea autorul menţionează trei păsări: mea din Noua Zeelandă, epiornisul din Madagascar şi porumbelul migrator din America de Nord.

Atât păsările mea cât şi epiornitidele, cunoscute sub formă de resturi fosile încă din miocen, reprezentau la sosirea omului alb în regiunile respective nişte relicve, adică specii de animale ajunse la capătul evoluţiei lor. Vechimea lor, gradul scăzut de prolificitate, ca şi arealul de răspândire restrâns au grăbit, fără îndoială, acţiunea de distrugere întreprinsă de om. Primele au dispărut în secolele XVII sau XVIII, iar epiornitidele ceva mai devreme, în secolele XIV sau XV. în orice caz ele erau deja dispărute în momentul sosirii omului alb pe aceste insule.

De dispariţia porumbelului migrator se face vinovat numai omul, în special omul alb ajuns în America de Nord în secolul al XVIII-lea. Specia era foarte prolifică pe atunci, întrucât la începutul secolului al XIX-lea forma stoluri de migraţie evaluate de unii cercetători la peste două miliarde de indivizi (J. Dorst, 1965) 1. Dar spre sfârşitul aceluiaşi secol, ca rezultat al unui vânat abuziv şi al tăierii pădurilor, marile colonii de porumbei dispar. Ultimul individ aflat în libertate a fost văzut în 1899, iar ultimul păstrat în captivitate a murit în 1914 în Grădina zoologică din Cincinnati.

Dar acestea nu sunt singurele păsări exterminate de om. J. Vincent a publicat în 1965, în numărul 16 al buletinului UICN (Uniunea Internaţională pentru protecţia naturii), lista celor 165 de specii şi rase de păsări dispărute în ultimii 366 de ani.

Prin vânat, prin transformarea biotopuri!) r şi introducerea unor specii viguroase în biotopuri cu faună specializată (îndeosebi în

insule), omul a grăbit procesul de dispariţie a multor animale. Este suficient să amintim în acest sens despre lista celor 258 de specii şi rase de mamifere ameninţate cu dispariţia, publicată în anul 1966 în numărul 19 al aceluiaşi buletin. Nu este aici locul să ne referim la unele grupe de nevertebrate, cum ar fi insectele, din rândul cărora foarte multe specii dispar înainte chiar de a fi înregistrate de ştiinţă.

Totuşi în cazul multor asemenea specii, omul a dat dovadă de înţelepciune, trecându-le sub protecţia legilor, în prezenta lucrare este redată, între altele, lupta pentru salvarea unor animale, relicve sau nu, cum ar fi bizonul american, lucra de mare, boii moscaţi din Canada, saiga, castorul rusesc, samurul etc, în capitolul intitulat Animale salvate. În faţa mareei demografice se impune însă intensificarea măsurilor de protecţie a faunei şi florei, de conservare a cât mai multor biotopuri, ca adevărate muzee vii. Să sperăm că oamenii vor găsi măsurile cele mai potrivite pentru a preveni distrugerea unui echilibru biologic multimilenar.

Nu putem încheia această succintă prezentare, fără să spunem câteva cuvinte despre unele modificări pe care le-am considerat necesare pentru ediţia românească şi care, în principiu, privesc ilustraţia şi nomenclatura. S-au refăcut şi completat desenele, în scopul îmbunătăţirii lor.

Nomenclatura a fost întregită prin adăugarea, pe cât posibil, a denumirilor ştiinţifice şi aceasta pentru că foarte multe denumiri populare folosite în diferitele regiuni ale globului nu sunt cunoscute la noi.

Prin tematica abordată şi prin stilul atractiv în care autorul a ştiut să prezinte un material atât de vast şi de puţin obişnuit, îmbinând armonios pagini de ştiinţă cu pagini de legendă şi umor, cartea Pe urmele unor animale rare sau nemaiîntâlnite reuşeşte să instruiască fără să fie obositoare.

VASILE GH. DECU.

Cercetător principal la Institutul de Speologie al Academiei Republicii Socialiste România

Bucureşti, decembrie 1967

Note:

1 J. Dorst, Avânt que nature meure, Neuchitel, 1965.

INTRODUCERE

În septembrie 1957, un grup de zoologi japonezi era preocupat de cercetarea unui animal marin prins de vânătorii de balene. În cele din urmă S-a constatat că animalul era o specie de balenă cu plisc, necunoscută oamenilor de ştiinţă.

O balenă! Această descoperire paie simbolică. În a doua jumătate a secolului al XX-lea, când omenirea care a creat rachete ultrarapide a pornit cu toată îndrăzneala să cucerească lumea cosmică, aici pe Pământ, dintr-odată ies la iveală asemenea „scăpări din vedere”, ca tic exemplu, anumite specii de balene „neobservate” până acum. Aşadar, se poate trage concluzia că fauna planetei noastre este încă departe de a fi cercetată în măsura în care se vorbeşte, în ultima jumătate de secol, nu rareori s-a semnalat în presă existenţa unor specii necunoscute de păsări, mamifere sau peşti, descoperite fie în inima pădurilor tropicale, fie în fundul mărilor şi oceanelor. Dar câte descoperiri zoologice n-au fost făcute chiar de publicul larg!

Cum se explică faptul că natura continuă să ofere naturaliştilor noi şi noi surprize?

Într-adevăr, pe planeta noastră există încă multe locuri greu accesibile, a căror explorare este aproape imposibilă. Un astfel de loc este oceanul. xăproape trei sferturi din suprafaţa globului pământesc este acoperită de apă. Circa 4.000.000 km^2 din suprafaţa fundului mărilor şi oceanelor este îngropată în abisuri de peste 6.000 m adâncime. În această împărăţie a întunericului, uneltele de pescuit inventate de oameni nu au putut pătrunde decât de câteva zeci de ori. Socotiţi: aproximativ un traul de adâncime la 40.000 km^2 de fund maritim!

Aceste cifre ne conving mult mai bine decât orice cuvinte de faptul că adâncurile oceanelor nu sunt până astăzi cercetate. De aceea, nu este de mirare că absolut orice traul scufundat la o adâncime importantă va aduce neapărat din fundul mării vietăţi necunoscute până acum specialiştilor.

În 1952, ihtiologii americani, lansând un traul în golful Californiei, au prins nu mai puţin de 50 de specii de peşti necunoscuţi. Însă un tărâm cu adevărat virgin pentru cele mai surprinzătoare descoperiri a fost detectat de savanţii sovietici, care au pătruns în beznele oceanice cu ajutorul utilajului modern al navei de cercetări

ştiinţifice „Viteaz”. Pretutindeni unde au avut prilejul să lucreze, fie în Oceanul Pacific, fie în Oceanul Indian, ei au descoperit specii necunoscute de peşti, caracatiţe, moluşte, viermi.

Note:

1 Mesoplodon ginkgodens, din familia Ziphiidae.

Până şi în insulele Kurile, destul de des frecventate de diferite expediţii, oamenii de ştiinţă sovietici au făcut descoperiri neprevăzute. Pe insula Kunaşir ei au descoperit şerpi veninoşi. Până atunci se considera că în insulele Kurile nu există decât şerpi neveninoşi. Totuşi, şi aici au fost găsite specii de tritoni, broaşte şi lipitori de uscat, având înfăţişări cu totul deosebite. Zoologii de pe „Viteaz” au scos din fundul mării vietăţi şi mai neobişnuite, şi anume fantasticele pogonofore. Acestea sunt vietăţi pe care natura „a omis” să le înzestreze cu organele cele mai necesare întreţinerii vieţii: gură şi aparat digestiv. Cum se hrănesc ele? într-un fel cu totul deosebit: cu ajutorul tentaculelor. Acestea prind hrana, o digeră, absorbind substanţele hrănitoare care se răspândesc prin vase sanguine în tot organismul 1.

Încă în 1914, la ţărmurile Indoneziei a fost prins primul reprezentant al pogonoforelor2. Cel de-al doilea a fost descoperit în Marea Ohotsk cu 29 de ani în urmă: i. Dar multă vreme, oamenii de ştiinţă nu au putut găsi pentru aceste vietăţi ciudate locul potrivit în clasificarea ştiinţifică a lumii animale.

Cercetătorii expediţiei de pe „Viteaz” au adunat însă colecţii destul de bogate ale acestor vietăţi aproape unice. Studiind aceste colecţii, zoologii au ajuns la concluzia că pogonoforele nu aparţin nici uneia dintre marile grupări zoologice cunoscute (aşa-numitele filumuri). Din această cauză, pentru cele aproximativ 45 de specii descoperite până acum, marele zoolog sovietic A. Ivanov, specialistul grupului, a creat în 1955 un filum nou, Brachiata.

În toate oceanele încep să fie descoperite pogonofore, chiar şi în Oceanul îngheţat de Nord. Ele sunt răspândite pe tot globul pământesc şi probabil nu sunt de loc rare în regiunile abisale ale mărilor şi oceanelor. Zoologul le-ningrădean A.N. Ivanov, căruia ştiinţa îi datorează studierea pogonoforelor, scrie că aceste vietăţi sunt extrem de numeroase în zonele în care trăiesc. Traulerele aduc cantităţi uriaşe de tuburi populate şi goale de pogonofore, care inundă sacul traulerului sau atârnă pe ramă şi pe cablu.

Note:

1 Sunt animale vermiforme tubicole lungi (până la 1, 5 m). Şi foarte subţiri (între 0, 13 şi 2, 5 mm). La partea anterioară a corpului au o „barbă” formată din tentacule, de unde derivă de altfel şi denumirea lor (pogonas = barbă, iar phoreo = a purta). Sunt animale marine relicte larg răspândite pe glob, abisale sau ultra-abi-sale, putând fi întâlnite la adâncimi ce variază între 3.000 şi 9 700 m.

2 Siboglinum iveberi, descoperit de expediţia olandeză de pe vasul „Siboga”.

3 Lamellisabella zachsi.

Şi totuşi, cum se explică faptul că până acum vieţuitoare atât de numeroase nu au ajuns să fie studiate de cercetătorii mărilor şi oceanelor? Ele sunt doar atât de uşor de prins, datorită vieţii lor sedentare! Răspunsul este că ele nu au ajuns să fie studiate, pentru că abia în zilele noastre oamenii de ştiinţă încep să pătrundă cu adevărat în adâncurile oceanelor şi mărilor. Fără îndoială că ne aşteaptă cele mai surprinzătoare descoperiri. Deocamdată nu a fost studiată decât o parte neînsemnată a vieţuitoarelor marine.

Locuitorii cei mai mari şi mai mobili ai adâncurilor nu pot fi, în general, prinşi cu uneltele obişnuite de pescuit şi cu utilajul obişnuit al navelor de expediţie. Traulerele, năvoadele, plasele sunt pur şi simplu inutile. Iată de ce unii cercetători spun: „În ocean totul e posibil”.

Dar mai există pe pământ un loc care oferă naturaliştilor, încă de la primii paşi, posibilităţi extrem de promiţătoare. A-i pătrunde tainele este însă tot atât de greu ca şi a cunoaşte beznele oceanului. Este vorba de pădurea tropicală 1.

Teritoriul aspru al Antarctidei nu poate fi cunoscut prin inaccesibilitatea sa. Dar pe zăpezile ei, deşi cu eforturi mari, poţi totuşi să te deplasezi cu ajutorul unor maşini speciale. În pădurea tropicală însă, orice vehicul se va împotmoli încă de la start. Omul poate atinge „linia de sosire” numai folosind posibilităţile de deplasare care i-au fost oferite de natură. Prin ce încercări va trece, vom afla din capitolul ce urmează:

COŞMARURILE NEGRE Şi „PETELE ALBE” ALE JUNGLEI URGIILE „IADULUI VERDE”.

„Cineva spunea – scrie Arcady Fiedler – că omul car i pătrunde în junglă nu are decât două zile plăcute. Prima, când orbit şi fermecat

de splendoarea şi măreţia ei arc credinţa că a nimerit în rai, şi ultima zi, când aproape dement el fuge din acest iad verde”.

Oare de ce este atât de înspăimântătoare pădurea tropicală?

Imaginaţi-vă un nesfârşit ocean de arbori gigantici, care cresc atât de des, încât vârfurile lor formează o boltă compactă. Liane bizare înconjură ca o reţea deasă hăţişul de nepătruns al pădurii. Trunchiurile copacilor şi tentaculele noduroase ale lianelor sunt acoperite cu muşchi şi licheni gigantici. Muşchi se găsesc peste tot: pe tulpinile semiputrede, pe minusculele petice de pământ dintre copaci, în pâraiele tulburi şi în gropile pline de un lichid negru ce musteşte.

Note:

1 Autorul se referă la pădurea tropicală umedă (ecuatorială).

Nicăieri niciun fir de iarbă. Pretutindeni muşchi, ciuperci, ferigi, liane, orhidee şi arbori de toate mărimile: de la monştrii uriaşi, până la piticii cei mai plăpânzi. În lupta lor desperată pentru lumină, ei se înghesuie, se urcă unii peste alţii, se împletesc, se contorsionează, formând un desiş greu de străbătut. Domneşte o umbră verde-ce-nuşie. Nu poţi vedea nici răsăritul, nici apusul soarelui, şi nici chiar soarele de pe cer.

Nicio adiere de vânt, cât de slabă. Văzduhul nemişcat, ca într-o seră suprasaturată de vapori de apă şi de bioxid de carbon. Miros de materie în putrefacţie. O umezeală nemaipomenită, până la 90 – 100% umiditate relativă. Şi ce zăpuşeală! Termometrul arată, în cursul zilei, inva nabil 40°C. Torid, înăbuşitor, umed! Până şi trunchiurile: copacilor şi frunzele lor zgrunţuroase sunt acoperite de „sudoare” – picături mari de vapori condensaţi. Picăturile se rostogolesc şi cad din frunză în frunză, sub forma unei ploi continue; pretutindeni auzi zgomotul acestor picături.

Numai în preajma râului poţi respira în voie. Croindu-şi drum prin îngrămădirea monstruoasă de arbori vii, râul aduce cu el răcoare şi aer proaspăt, în noianul stătut al desişurilor.

Iată de ce toate expediţiile care au pătruns în inima pădurii tropicale au mers pe firul râurilor. Chiar şi pigmeii bambuti, care sunt consideraţi ca un popor adaptat cel mai bine la viaţa din desişurile pădurilor, se feresc să se îndepărteze de văile râurilor, de aceste „magistrale” ale pădurii tropicale. Nici indienii nomazi, supranumiţi şi

indieni de pădure, un fel de trib campa, nu se încumetă să se afunde departe în selva 1.

În deplasările lor prin pădurile Amazonului, ei urmează în general firul apelor şi al pâraielor care le servesc ca mijloc de orientare. În însăşi inima pădurii tropicale nu a ajuns încă picior de om.

Şi această „inimă” nu este de loc mică. Pădurile tropicale ale Africii se întind sub formă de masive compacte pe mai mult de 3.000 km înăuntrul continentului, de la Guineea şi (pană la culmile Ruwenzori. Acest teritoriu are o lăţime medie de aproape 1.000 km. Întinderea în lungime a pădurilor Amazonului este şi mai mare: peste 3.000 km de la est la vest şi 2000 km de la nord la sud, deci 6.000.000 km^2, aproximativ două treimi din suprafaţa Europei. Dar pădurile din Borneo, Sumatra şi Noua Guinee? Aproximativ 14.000.000 km^2 din suprafaţa planetei noastre sunt ocupate de desişuri de pădure, inaccesibile, întunecate şi umede, învăluite într-un amurg verzui.

„O selva, soaţă a tăcerii.

„Mamă a singurătăţii şi a ceţurilor”.

„Ce soartă nemiloasă m-a închis în temniţa ta cea verde? Cortul frunzişului tău atârnă veşnic ca o uriaşă

Note: 1 Denumirea locală a pădurii tropicale în America de Sud.

boltă deasupra capului meu... Lasă-mă să plec, o selvfi şi să scap de umbra ta aducătoare de boli, otrăvită dfi respiraţia unor fiinţe care agonizează fără speranţa în faţa măreţiei tale. Tu pari un imens cimitir în care la însuţi te transformi în cenuşa din care renaşti mereu, Unde este poezia dumbrăvilor liniştite, unde sunt fluturii ca nişte flori diafane, păsările fermecate, unde este murmurul pâraielor? Toate acestea sunt nişte jalnice în du puiri ale unor poeţi care cunosc doar singurătatea de la gura sobei.

Nici privighetori sentimentale, nici parcuri somptuoase nici peisaje idilice. În schimb, ţi se oferă orăcăitul monoton al broscoilor, semănând cu horcăitul specific bolnavilor de dropică, coline pustii care n-au fost călcate de picior de om, băltoace pestilenţiale de-a lungul râurilor din păduri. Din cauza plantelor carnivore, pământul este acoperit cu nenumărate resturi de albine moarte; flori respingătoare îşi închid petalele într-un spasm senzual, iar mirosul lor dulceag te îmbată ca o băutură vrăjitorească; puful lianelor perfide orbeşte animalele, iar fructul de curuhu, care are înfăţişarea unui glob

strălucitor, colorat ca un curcubeu, conţine o substanţă aidoma sodei caustice; strugurii sălbatici produc dizenterie, iar nucile sunt amare ca fierea...

Selva, virgină, crudă, însetată de sânge, îi sugerează omului ideea obsedantă a unui pericol inevitabil... Organele de simţ derutează raţiunea: ochii încep să «pipăie», spinarea să „vadă”, nasul percepe drumul, picioarele fac calcule, iar sângele ţipă cât poate de tare: să fugim, să fugim!”

Nu cunosc o descriere mai sugestivă a senzaţiei apăsătoare pe care o produce asupra omului pădurea virgină. Autorul acestui fragment, Columbianul José Rivera, cunoştea bine „selva cea crudă şi însetată de sânge”. Parti-cipând la lucrările Comisiei mixte de graniţă pentru reglementarea litigiului dintre Columbia şi Venezuela, el a petrecut o perioadă destul de îndelungată în pădurea virgină din câmpia Amazonului, trecând prin toate urgiile» ei.

Câtă deosebire este între aceste descrieri sumbre ale pădurii tropicale şi extazierile în faţa frumuseţilor sale.

2

pe care le întâlneşti adesea descrise în paginile cărţilor de aventuri! Şi, sincer vorbind, ne-am obişnuit mai mult cu descrierile entuziaste ale naturii de la tropice. Imaginându-ne pădurea tropicală, de obicei avem în minte tabloul feeric al măreţiei naturii virgine: împletirea ciudată a lianelor, flori uriaşe de culori vii, fluturi şi colibri care strălucesc ca nişte pietre preţioase, împodobiţi asemenea unor globuri pentru pomul de iarnă, papagali şi pescăruşi. Pretutindeni soare strălucitor, culori minunate, însufleţire, triluri de păsărele. Frumuseţe care te farmecă!

Totul este foarte adevărat. Ai în faţa ta un ocean de frumuseţi, dar nu poţi nici să stai culcat în ele, nici să te opreşti o clipă în această lume debordând de viaţă. Nu-ţi este permis decât să te mişti, să te deplasezi continuu.

„Încercaţi – scrie exploratorul Africii, Stanley – să atingeţi cu mâna un copac sau să vă culcaţi pe pământ, să vă aşezaţi pe o ramură căzută, şi vă veţi convinge de forţa de acţiune, de energia răufăcătoare şi de setea distrugătoare care vă înconjură. Este suficient să deschizi caietul de însemnări pentru ca imediat să se aşeze pe fila albă a caietului o duzină de fluturi, o albină să-ţi ţintească mâna cu care vrei

să scrii, iar alte albine să încerce să te înţepe drept în ochi; la ureche îţi bâzâie o viespe, sub nas un uriaş tăun, iar la picioarele tale mişună nenumărate furnici: păziţi-vă! Cele mai harnice sau şi urcat pe picioare, grăbindu-se să ajungă sus, şi cât ai clipi eşti ameninţat să-ţi înfigă în ceafă mandibulele lor ascuţite... E îngrozitor!”

Este foarte neplăcută prezenţa albinelor mici. Nu poţi nici să citeşti, nici să scrii, nici să mănânci – se plânge Stanley –, dacă însoţitorul tău nu le alungă continuu. Eşti în pericol să te înţepe în ochi, să-ţi intre în urechi şi în nări.

Printre alte „neplăceri”, Stanley aminteşte de păduchele faraonului, denumit de localnici djigger. Această insectă îşi depune ouăle sub unghia degetului mare de la picioare. Larvele ei se răspândesc în tot corpul, „transformându-l într-o îngrămădire de cruste purulente”.

Un gândăcel neînsemnat se strecoară, de asemenea, până la piele şi înţeapă îngrozitor. Mişună peste tot fel şi fel de căpuşe mari şi mici, lipitori de uscat, care SUG pil ţinui sânge rămas la bieţii călători. Nenumărate viespi înţeapă în aşa fel, încât îl aduc pe om într-o stare de lui îi inconştientă, iar dacă te atacă un roi întreg, nu există nicio scăpare de la moarte.

Melcul tigrului cade de pe crăci şi-ţi lasă pe pielea trupului „veninoasa urmă” a prezenţei sale, astfel că te chirceşti de durere şi strigi cât te ţine gura. Invadând în timpul nopţii cortul, furnicile roşii nu permit nimănui.1 doarmă, iar muşcăturile furnicilor negre te fac să trec) prin „chinurile iadului”.

Pretutindeni furnici! Ele pătrund sub îmbrăcăminte, cad în mâncare. Este suficient să înghiţi o jumătate de duzină ca să-ţi „înveninezi mucoasa stomacului”.

Note:

1 Eciton burchelli, furnica americană nomadă. Alte specii de Eciton nu-s periculoase; hrănindu-se cu insecte ele „fac chiar dezinsecţia caselor pe unde trec”.

Lipeşte ţi urechea de un copac căzut sau de un buştean vechi şi vei auzi un vuiet şi un zumzet continuu. Sunt numeroasele insecte care mişună, bâzâie, se devorează una pe alta şi, bineînţeles, furnici, furnici de diferite forme şi mărimi. Furnicile care trăiesc în această „împărăţie

a groazei” nu provoacă numai chinuri cumplite prin înţepăturile lor, ci şi alte neplăceri. Pe solul acoperit de trunchiurile copacilor în putrefacţie şi de muşchi, în mijlocul miasmelor otrăvitoare ale mlaştinilor Amazonului colcăie milioane de regimente de furnici ecitonel, denumite de localnici tamboci.

Ca nişte semnale care anunţă un pericol cumplit, străbat pădurea strigătele sinistre ale păsărilor furnicari, prevenind tot ce e viu de apropierea „morţii negre”. Răpitoarele mari şi mici, insectele, mistreţii de pădure, reptilele, oamenii, toţi aleargă cuprinși de panică în fața invaziei ecitonelor încolonate.

Furnica nomadă americană Eciton burchelli (după Halifman, 1964

Mulţi cercetători au scris despre aceste fiinţe vorace. Dar cea mai bună descriere a dat-o José Rivera: „Strigătul lui era mai înfricoşător decât strigătul prin care se anunţă războiul:

— Furnici, furnici!

Aceasta însemna că oamenii trebuiau imediat să-şi întrerupă munca, să-şi părăsească locuinţele, să-şi deschidă drum cu ajutorul focului, să-şi caute adăpost care încotro.

Era o invazie a sângeroaselor furnici tamboci. Ele pustiesc spaţii imense, atacând cu un zgomot care aminteşte de vuietul unui incendiu. Asemenea unor viespi fără aripi, cu capul roşu, cu trupul foarte subţire, ele înfricoşează prin numărul lor mare şi prin voracitatea lor. În fiecare vizuină, în fiecare crăpătură, în fiecare scorbură, în frunziş, în cuiburi şi în stupi pătrunde un nor dens şi urât mirositor, devorând porumbeii, şobolanii, reptilele, punând pe fugă atât oamenii, cât şi animalele…

În câteva clipe, pădurea s-a umplut de un zgomot surd, asemănător mugetului apei care a rupt zăgazurile.

— Doamne, vin furnicile!

În acel moment, fiecare e stăpânit de un singur gând. Oamenii au preferat lipitorile furnicilor şi s-au adăpostit într-o baltă în care au intrat până la gât. Ei au văzut cum a trecut primul val. Ca o puzderie care se răspândeşte în toate părţile, se loveau de suprafaţa bălţii tot soiul de gândaci, iar malurile ei se acopereau de păianjeni şi şerpi, în timp ce oamenii agitau apa stătută, speriind insectele şi alte animale. Frunzişul bolborosea ca un cazan cu apă clocotită. Pământul era cutremurat de zgomotul invaziei. Copacii îmbrăcau haina neagră a

norului mişcător care se ridica necruţător tot mai sus, smulgând frunzele, pustiind cuiburile, pătrunzând în scorburi".

Râul în care nu te poţi scălda

Fără a-ţi lua unele măsuri de precauţie, în înfricoşătoarea selva nu poţi să te aşezi şi nici să stai culcat pe pernele moi ale muşchilor de smarald. De asemenea, nu poţi să te scalzi fără a te supune unei primejdii, Al Îţi obositoare îi alungă spre răcoarea râului pe Locuitorii de şişurilor. Dar teama de pericolul marelui fluviu ti (ai i să se retragă în grabă, abia potolindu-şi setea cu câfevn înghiţituri.

Numeroşii crocodili şi şerpii de apă nu sunt încă cela mai primejdioase vieţuitoare care trăiesc în fluviul Ama zon şi în nenumăraţii lui afluenţi.

Aici există peşti uimitori, care seamănă cu nişte viermi groşi uriaşi. Sunt peştii electrici! Ei se ascund pe fundul mlaştinilor liniştite, iar atunci când sunt tulburaţi de om sau de vreun animal descarcă fulgere în toate direcţiile şi unul după altul răspândesc electricitate în apă. Tensiunea curentului în momentul descărcării „peştelui electric" poate atinge 500 V, astfel că un om asupra căruia se produce o astfel de descărcare electrică nu-şi revine imediat. Au fost cazuri când s-au înecat oameni într-o apă mică, dând de un banc de asemenea peşti iritaţi.

În marele Amazon trăiesc şi peşti torpilă 1 veninoşi specifici, asemănători populaţiilor marine. În afară de bazinul Amazonului, ei nu trăiesc în niciun alt fluviu, ci numai în mări.

Aceşti peşti torpilă, arata – cum îi numesc brazilienii –, au pe coadă doi stileţi veninoşi dinţaţi. E foarte greu să observi un peşte torpilă îngropat în nisip. Luat prin surprindere de o lovitură de stilet, omul sare repede din apă, atins de o durere insuportabilă, ca şi cum ar fi fost lovit de o vergea incandescentă. După aceea, cade pe nisip, scăldat în sânge şi pierzându-şi cunoştinţa. Se spune că rănile provocate de stileţii veninoşi ai aratei sunt, în majoritatea cazurilor, mortale.

Dar nu peştele torpilă este cea mai periculoasă vieţuitoare din Amazon şi nici rechinii care se rătăcesc în apa fluviului venind din ocean şi pătrunzând adânc în amontele uriaşului fluviu.

Note:

1 Peştii-torpilă fac parte din fam. Potamotrygonida.e. Recent au fost descoperiţi şi în Africa.

Pâraia Serrasalmo pattereri (după Brehm, 1961)

Adevăratul coşmar al acestor locuri sunt doi peşti mici: pâraia şi candirul sau camero 1. Acolo unde trăiesc într-un număr mare, nimeni nu se încumetă, nici pe cea mai toridă căldură, să intre în apă măcar până la genunchi. Ca dimensiuni, pâraia nu este mai mare decât un caras, dar dinţii ei sunt ascuţiţi ca nişte lame. Într-o clipă ea poate să reteze un băţ de grosimea unui deget, să prindă chiar degetul dacă omul îl bagă imprudent în apă în apropierea locului unde se aflâ pâraia roşie2.

Atacând în cârduri, pâraia sfâşie trupul animalului în bucăţi de carne şi în câteva minute îl înfulecă până la oase. Porcul sălbatic alergând să se salveze de jaguar, sare în apă. El nu apucă să înoate decât cel mult 10 m, ca după aceea valurile să-i poarte trupul însângerat.

Peştii voraci, desprinzând de pe oase resturile de carne, împing cu gura lor obtuză scheletul inert al animalului, până acum câteva clipe plin de forţă, făcându-l să execute la suprafaţa apei un dans macabru.

Dacă din întâmplare un taur puternic, atacat în apa de către pâraia, are timp să sară pe mal, el va avea aspectul de carne vie.

Un alt peşte periculos al Amazonului este candirul. El atinge proporţii infime, semănând cu un vierme de 7 – 15 cm lungime şi gros doar de câţiva milimetri. Cât ai clipi, candirul pătrunde în orificiile naturale ale trupului înotătorului şi se împlântă în pereţii interiori ai diferitelor organe. Ei nu pot fi scoşi fără o intervenţie chirurgicală.

Elgot Lange, care a trăit 12 luni pline de peripeţii în pădurile Amazonului, povesteşte că locuitorii pădurilor, din cauza groazei de candir, obişnuiesc să se spele în scăldători speciale. La suprafaţa apei ei construiesc o apărătoare din scânduri, în mijlocul căreia fac o fereastră. Cel care vrea să se scalde scoate apă cu o coajă de nucă de cocos şi după ce o examinează cu atenţie o toarnă peste el.

Nimic de spus! Veselă viaţă!

E periculos să dormi ziua!

Note:

1 Vandellia cirrhosa, fam. Trichomyocteridae.

2 în râurile Americii de Sud trăiesc 16 specii pâraia (fam. Cha-racidae), dar numai patru dintre ele sunt dăunătoare pentru om. Cea mai periculoasă este aşa-numita pâraia roşie (Serrasalmo pat tererij sau – după denumirea dată de localnici – saicauga. ca să mute fără niciun risc aceşti peşti feroci dintr-un acvariu într-altul, se dizolvă în apă somnifere. Materialul din care sunt confecţionate acvariile trebuie să fie foarte rezistent, deoarece pereţii unor vase obişnuite din plexiglas sunt străpunşi prin muşcăturile acestor peşti.

În selva, unii novici au plătit scump faptul că s-au hotărât să tragă un pui de somn în miezul zilei.

Ferindu-se de furnici, călătorii se instalau în hamace, dar, vai! Ei au uitat cu totul despre muştele verzi varega t. Un om care doarme este exact ceea ce caută ele; muştele varega îşi depun ouăle în nasul şi în urechile lui. Peste câteva zile, din aceste ouă ies larvele care încep să devoreze omul de viu. Ele desfigurează, săpând sub piele, în muşchii feţei, „şanţuri adânci". De multe ori devorează cerul gurii, iar dacă aceste larve sunt în număr mare, ele mănâncă cea mai mare parte a obrazului, şi omul moare în chinuri groaznice.

Dacă totuşi omul care doarme reuşeşte să scape de aceste muşte respingătoare, el este atacat de lipitori.

Lipitori de apă şi de uscat există aici pretutindeni: în fiecare băltoacă, în muşchi, sub pietre, sub frunzele căzute, pe tufe şi pe copaci. Lipitorile de uscat se târăsc neobişnuit de repede; atunci când simt victima, ele se reped cu lăcomie asupra omului sau animalului care trece, se lipesc de picioarele acestora, de gât şi de ceafă.

Nu puţine sunt şi alte grozăvii care îl ameninţă pe om în „iadul verde" al tropicelor. Nu am înşirat decât câteva dintre animalele periculoase. Amintiţi-vă de fiarele pădurii, de vietăţile veninoase ca şerpii, păianjenii, scorpionii, miriapodele, de muştele ţeţe care pustiesc regiuni întregi ale Africii, de ploşniţele sud-americane aducătoare de boli asemănătoare bolii somnului, de vampiri1, de căpuşe… Nu am pomenit de nicio plantă aducătoare de moarte. Şi credeţi că sunt puţine?

Aici, chiar şi o ploaie obişnuită îi provoacă omului friguri chinuitoare. Arcady Fiedler a aflat din proprie experienţă că în pădurile Braziliei trebuie să te fereşti de ploaie ca de foc. Această ploaie provoacă foarte repede „o puternică durere de cap, deranjamente de stomac, friguri şi alte suferinţe".

Stanley povesteşte despre moartea rapidă a eltorvă dintre slujitorii săi, provocată de o rece ploaie tropicală, torenţială. Dar cel mai groaznic flagel al tropicelor nu's\fa, ţ nici peştii răpitori, nici furnicile, nici reptilele veninoase, ci fiinţele parazite, animale sau plante aducătoare de boli grave.

Ele sunt cu sutele, unele studiate, altele mai puţin studiate şi altele necunoscute specialiştilor. Malaria, boala

Note:

1 Vampirii sunt lilieci mici din America de Sud, aparţinând genului Desmodus. Sunt adaptaţi prin structura stomacului unui regim strict sanguinivor. Ei ling sângele mamiferelor (inclusiv al omului) care se scurge din rănile pe care le provoacă cu incisivii lor extrem de ascuţiţi şi în care sângele este împiedicat să se coaguleze, datorită salivei lor anticoagulante.

somnului, boala lui Chagas, dizenteria tropicala provocat! de o amibă, frigurile galbene, frigurile lui Dengue, vărsa tul, frambezia, vărsatul negru, elefantiazisul, boala neagră sau kala-azar, ulceraţiile etc. Dar poţi să le înşiri pe toate? împotriva unora dintre ele nu există remedii eficiente Cea mai „curabilă" boală tropicală este malaria, care pus tieşte regiuni întinse ale globului pământesc, ţări întreg] devenind nelocuite. Nu de mult, numai în India se îmbolnăveau anual de malarie aproximativ 100.000.000 ele oameni şi mureau peste un milion. În unele regiuni ale Afri cu, boala somnului în perioada epidemiei seceră până la două treimi din populaţie. În câteva decenii au pierit de această boală mai mult de 1.000.000 de oameni.

Iată de ce cei dornici de aventură, călătorii, vânătorii, sportivii şi chiar colecţionarii şi exploratorii în călătoriile lor prin ţările tropicale ocolesc desişurile aducătoare de moarte ale pădurilor umede şi întunecoase.

Rareori un cercetător se încumetă să se afunde în înfricoşătoarea selva. Iar cel ce se încumetă nu întotdeauna izbuteşte să se întoarcă.

Petrecând câteva luni în coliba vreunui european stabilit acolo sau într-un sat de indieni aflat pe malul unui râu şi culegând material ştiinţific, cercetând animalele (păsările împuşcate sau insectele prinse), zoologii se grăbesc să părăsească aceste ţinuturi neospitaliere, unde în permanenţă îi paşte pericolul, unde sunt ameninţaţi de boli

istovitoare, unde nu poţi nici să te culci, nici să şezi, nici să aţipeşti la umbra răcoroasă, nici să te scalzi ca să scapi de zăpuşeală, unde trebuie să te fereşti cu străşnicie chiar şi de ploaie şi unde este tot atât de uşor să te rătăceşti ca şi în labirintul grecesc. Pătrunzând adânc în pădure câţiva kilometri, rişti să nu te mai întorci niciodată. În câteva luni chinuitoare petrecute aici, pădurea, acest tem piu al frumuseţii feerice, devine un „templu al tristeţii", „mamă a ceţurilor şi a desperării", „soaţă a tăcerii

Repede, repede, să scăpăm de aici! Iar arborii giganţi, a căror forţă şi asprime îi făceau să se cutremure încă pa primii conchistadori, rămân indiferenţi la bucuriile şi le merite omeneşti, stau de strajă apărând intrările şi ieşirile lăcaşului tainelor încă necunoscute. Acolo, după zidul de nepătruns al acestor străjeri tăcuţi, se află selva sălbatică „inima fremătătoare a naturii virgine.

„Specii nou-născute".

„Să nu credeţi tot felul de poveşti fantastice despre junglă, dar să ţineţi minte că aici şi cele mai nemaipomenite întâmplări pot fi adevărate". Acesta este sfatul pe care îl dă cititorilor săi K. Winton, în cartea şoaptele junglei.

El a consacrat mai mult de 20 de ani cercetării pădurilor tropicale ale Americii de Sud. Întorcându-se în patrie" în S.U.A., el a prezentat un ciclu de conferinţe intitulat neobişnuit: Jungla ospitalieră, în care a demonstrat că pericolele acestor locuri sunt mult exagerate de autorii de cărţi de aventuri.

În cartea sa, Şoaptele junglei, Winton încearcă să risipească mitul despre „selva inumană". Însă concluziile lui nu sună tocmai convingător: demascând scrierile senzaţionale ale autorilor de calitate îndoielnică, Winton nu descrie decât câteva dintre animalele periculoase din câmpia Amazonului. Dar chiar în interpretarea sa binevoitoare, isprăvile vampirilor, ale peştilor pâraia, candirul şi ale altor vietăţi răpitoare arată destul de sinistru.

Candirul nu este mit. Candirul există, spune Winton, şi realmente pricinuieşte victimelor sale diverse chinuri, însă aceşti „diavoli sângeroşi" pot fi uneori izgoniţi din corpul omului cu ajutorul unei ceşti de suc amar scos din fructul jagua, „suc care-ţi provoacă o greaţă cumplită".

Winton şi însoţitorii săi au avut ocazia să intre până la gât în apa unor afluenţi ai Amazonului, iar peştii pâraia treceau pe lângă ei ca

nişte săgeţi, fără să-i bage în seamă. Dar călătorii au întâlnit în drumul lor pe un indian căruia pâraia i-a muşcat degetul arătător atunci când acesta se spăla pe mâini în râu.

De liliecii vampiri te poţi apăra perfect cu ajutorul unei plase speciale împotriva muştelor, însă vampirii au reuşit totuşi să bea în cursul nopţii mult sânge de la un însoţitor din Panamá. Omul a slăbit atât de mult, încât a doua zi de dimineaţă abia se mai târa.

Winton a descris excelent viaţa multor locuitori ai pădurilor tropicale. Însă el nu a reuşit să dovedească principala sa teză cu privire la ospitalitatea junglei. Poate că cititorul esteinteresat să afle cum a apărut cartea lui Winton. Al doilea război mondial era în toi. Soldaţii americani, care, sub „pretextul nobil de apărare a continentului american", erau trimişi în ţările Americii de Sud şi Centrale, se temeau de selva. Ei refuzau să meargă în junglă, Comandamentul armatei a solicitat pe biologul Winton să ţină un ciclu de conferinţe despre netemeinicia temerilor

Păunul african Aficpavo congensis lor. Winton s-a executat. Din aceste conferinţe s-a născut cartea şoaptele junglei. Autorul a urmărit un ţel foarte precis, şi anume să prezinte favorabil pădurea tropicală.

Cartea noastră urmăreşte alt scop. Cititorii vor vedea mai departe că unele întâmplări povestite aici necesită explicaţii. De ce, de exemplu, până acum nu s-a stabilit cu precizie dacă există în realitate ursul african sau tigrul marsupial? De ce n-a fost prinsă mangusta de apă descoperită acum peste 40 de ani în pădurile din Congo?

Răspunsul la aceste întrebări este neospitalitatea junglei. Cauza principală a studierii insuficiente a pădurii tropicale constă în inaccesibilitatea regiunilor ei interioare pentru efectuarea unor cercetări largi.

Arena explorărilor ştiinţifice este aici atât de vastă, iar natura atât de variată, încât pentru cunoaşterea satisfăcătoare a tainelor ei sacre nu sunt suficiente expediţii de scurtă durată ale diferiţilor entuziaşti care vin aici din când în când pentru a-şi face o colecţie zoologică. Sunt necesare eforturi comune şi prieteneşti ale sutelor de specialişti din diferite ţări şi de diferite profesii, ca în An-tarctida.

Numai o astfel de organizare a lucrărilor ştiinţifice va da rezultate rapide şi va ajuta să se dezvăluie tainele tulburătoare ale „continentului verde". Fără îndoială că în pădurile tropicale se ascund

încă multe vietăţi necunoscute.

În fiecare an, şi mai ales la tropice, zoologii descoperă noi şi noi animale. În fiecare an specialiştii descriu, în medie, aproximativ 10.000 de noi specii, subspecii şi varietăţi, în general, acestea sunt desigur animale mici, insecte (jumătate dintre cele mai noi descoperiri zoologice), moluşte, viermi mici, peşti tropicali, păsări cântătoare, rozătoare, lilieci.

Este adevărat că unii cercetători, ca să ne exprimăm delicat, se grăbesc să tragă concluzii şi să considere drept o specie nouă o varietate oarecare de animal, astfel încât numărul descoperirilor autentice este cu mult mai mic decât cifrele de mai sus.

În ultimii 60 de ani, în diferite ţări (mai ales în pădurile tropicale) au fost găsite şi animale mari: peste 30 de specii şi subspecii de animale sălbatice şi păsări necunoscute înainte. Douăsprezece dintre ele aparţin nu numai unor specii noi, dar şi unor genuri noi1, iar o pasăre ciudată (pasărea lui Stresemann), chiar unei noi familii.

1 După regulile clasificaţiei zoologice, speciile înrudite îndeaproape alcătuiesc un gen, genurile formează o familie, familiile ordine, ordinele clase, clasele tipuri de organizare (încrengături, filumuri sau calde), iar acestea regnul Animalia. Speciile nu sunt omogene, ci sunt, formate din subspecii (rase geografice sau ecologice), care constituie, de regulă, stadii în formarea unor noi specii.

Pentru a fi mă convingători, vom enumera majoritatea acestor animale noi descrise în ultimii 60 de ani.

Maimuţe

1. Gorila de munte, Gorilla beringei, descoperita în 1903 în pădurile de munte ale Africii Centrale, este cea mai mare dintre maimuţe.

2. Gorila pitică, Gorilla (Pseudogorilla) ellioti, descrisă în 1913 de zoologul american Elliot, trăieşte în pădurile de pe malul drept al cursului inferior al fluviului Congo.

3. Cimpanzeul pitic, Bonobo paniscus, descris de zoologul Schwartz în 1929. În 1957, zoologii germani Tratz şi Heck l-au clasificat într-un gen distinct de maimuţe antropoide. Trăieşte în pădurile din Congo.

4. Pavianul din Somalia, Papio ruhei, a fost descoperit în Somalia în anul 1942.

5. Colobul cu picioarele albe, Colobus metternichi sau maimuţa mătăsoasă din Fernando Poo (insulă în golful Guineii, la ţărmul Camerunului), a fost descrisă în 1942.

Elefanţi

6. Elefantul de pădure african sau elefantul cu urechi rotunde, Loxodonta cyclotis, a fost descris în 1900 de zoologul german Matschie, în pădurile Camerunului.

7. Elefantul pitic Loxodonta pumilio a fost descris de profesorul german Noack în 1906 (astăzi se consideră o subspecie a elefantului de pădure).

8. Elefantul de baltă L. fransseni. Prins în pădurile din Congo, în apropiere de lacul Leopold II, a fost descris în 1914 de zoologul belgian Schouteden (astăzi subspecie a elefantului de pădure).

Rinoceri

9. Rinocerul alb sudanez sau rinocerul Kottona, Ceratotherium cottoni. Descoperit în 1901 de exploratorul englez Gibbons în mlaştinile Sudanului de sud, a fost găsit, mai târziu şi în pădurile Welle (Congo de nord-est); este considerat o subspecie a rinocerului alb sud-african.

Alte copitate

10. Girafa de pădure – okapi, Okapia johnstoni. Qn animal neobişnuit, apropiat de girafele primitive care populau cândva întreaga Africă şi partea de apus a Europei. A fost descoperită în 1900 în pădurile Ituri şi în alte regiuni ale Congoului răsăritean.

11. Mistreţul de pădure gigantic, Hylochoerus meinertzhageni, este cel mai mare reprezentant al mistreţilor şi cumulează caracteristicile mistreţilor europeni şi africani. A fost descoperit în 1904 în pădurile de munte ale Kenyei.

12. Niala de munte, Tragelaphus buxtoni, antilopă cu coarnele în spirală, a fost descoperită în 1910 în munţii Etiopiei. Cea mai apropiată rudă – niala din Mozambic, T. angasi, – trăieşte în Africa de sud.

13. Takinul de aur sau bivolul de munte, Budorcas taxicolor tibetana, un animal copitat ciudat, care în ultima vreme este considerat apropiat de boul moscat, Ovibos moschatus, din Groenlanda. A fost descoperit în 1911 în Tibet. Ruda lui – takinul cenuşiu, B. t. bediordi – a fost descrisă cu 61 de ani în urmă, adică în 1850.

14. Taurul cenuşiu sau koupreiul, Bos (Novibos) sau veli, a fost descoperit în 1937 de către zoologul francez Urbain în pădurile

Cambodgiei. Este unul dintre cei mai mari tauri sălbatici.

15. Tapirul negru din Sumatra Tapirus indicus bre-vetianus, descris în 1936 de către zoologul olandez Quiper, este o subspecie a tapirului din India (T. indicus).

16. Vicunia din Argentina Lama vicugna elfridae este o subspecie mult mai mare a vicunei obişnuite. A fost descrisă de zoologul german Krumbiegel în 1944.

Carnivore

17. Genera ihtiofagă Osbornictis piscivora, un fel de mangustă de apă, a fost descoperită de vânători în pădurile tropicale din Ituri (Congo de nord) şi descrisă în 1919 de zoologul american Allen.

18. Ghepardul regal sau vărgat, Acinony rex, a fost prins în 1924 în Rhodesia de Sud de către vânătorul Cooper şi descris de zoologul englez Pocock. Este cel mai mare reprezentant al gheparzilor.

19. Lupul de munte al lui Hagenbeck, Dasycyon ha-genbecki, a fost descris în 1949 de către zoologul Krum-biegel, după piele şi după craniu. Trăieşte în Cordillera.

Mamifere de apă

20. Delfinul alb chinezesc Sotalia chinensis a fost descoperit în 1918 de către zoologul american Miller, în lacul Dun tin Hu (China).

21. Tasmacetul sau balena cu plisc de Tasmania, Tas-macetus shepherdi, specie şi gen nou aparţinând familiei Ziphiidae, a fost descoperit în 1937.

22. O nouă specie a leului de mare, Zalophus wolleba-eti, descoperită în 1953 de zoologul norvegian Sivertsen pe insulele Galapagos.

23. Delfinul cu botul scurt al lui Ognev Lagenorhyn-chus ognevi, descoperit în 1955 de zoologul sovietic M. Şlep-ţov în partea de nord-vest a Oceanului Pacific. Unii specialişti consideră această specie inexistentă K

24. O specie nouă de balenă cu plisc Mesoplodon gink-godens, descoperită în 1957 pe ţărmurile Japoniei. A fost descrisă în 1958 de zoologul japonez Nisiwaki.

Păsări

25. O specie nouă de formicariide Perenostola macro-lohpa, probabil larg răspândită în Guyana şi în toată regiunea Amazonului, descoperită în 1964.

26. Păunul african, Afropavo congensis, descoperit în 1936 de

ornitologul american Chapin, la început în depozitul muzeului „Congo” din Belgia şi apoi în pădurile Ituri şi Sankuru (Congo de est).

Note:

1 Specia a fost sinonimizată de către Hershkovitz (1966) cu L. obliquensis Gill.

27. Zavattariornis-ul lui Stresemann Zavattariornis stresemanni, o pasăre ciudată, pentru clasificarea căreia a trebuit să se creeze o nouă familie. A fost descoperită în 1938 de italianul Moltonni în Abisinia de sud.

28. Hocco cu corn, Pauxi unicornis, a fost descoperit în 1939 în pădurile tropicale din Bolivia.

29. Pasărea paradisului a lui Mayer, Astrapia mayeri, descrisă în 1939 de zoologul englez Stonor.

30. O specie nouă de bufniţă, Tyto nigrobrunnea, descoperită în 1939 de zoologul german Neumann pe insula Celebes.

31. O specie de Ptilonorhynchidae, (Archboldia papue-nis), descoperită în 1940 în pădurile din Noua Guinee.

32. O specie nouă de trogon, Trogon comptus, care seamănă cu caprimulgul, dar este mai mare şi mai frumoasă. A fost descoperită de Zimmer în 1948, în Columbia.

33. Pasărea furtunii, denumită ultima, Pterodroma ultima, a fost descoperită în 1949 în Oceanul Pacific de către ornitologul american Murphy.

Reptile

34. Varanul gigant, Varanus comodoensis, descoperit în 1912 pe insula Comodo (Indonezia).

Este semnificativ faptul că dintre animalele enumerate, 13 au fost descoperite până în 1925, iar 21 între 1925 şi 1955. Aceasta ne spune că tainiţele naturii care ascund animale necunoscute nu au sărăcit încă.

Iată, de exemplu, „progresia inepuizabilă” a descoperirilor ornitologice 1 din ultimii ani de după război: în

1945 au fost descoperite trei noi specii de păsări, în

1946 – şapte, în 1947 – trei, în 1948 – două, în 1949 – patru, în 1950 – cinci, în 1951 – de asemenea, cinci.

Remarcabilul specialist în domeniul sistematicii animalelor, zoologul american Ernst Mayer, consideră că pe pământ trăiesc peste o sută de specii de păsări cu totul necunoscute ştiinţei. Numărul

insectelor nedescoperite este incomparabil mai mare, şi anume 2000.000.

După cum se vede, pe entomologi îi aşteaptă destulă

Note:

1 Inclusiv păsări mici.

muncă. De altfel, în cadrul fiecărei grupe de animale nu prea mari: viermi, bureţi, moluşte, în prezent nu sunt cunoscute decât aproximativ 60 – 50 şi chiar 40% dintre speciile existente pe pământ.

Se consideră că numărul amfibiilor, reptilelor şi mamiferelor nedescoperite este mult mai mic. El reprezintă numai 10% din numărul de specii cunoscut al acestor animale. Dar şi 10% nu este puţin. Înseamnă că se poate conta pe descoperirea în viitor a încă 600 de noi amfibii şi reptile şi 300 de mamifere. Majoritatea covârşitoare a acestora vor fi desigur: broaşte, tritoni, şopârle, rozătoare mici, lilieci şi mici insectivore.

Dar oare există speranţa ca să se descopere pe pământ carnivore necunoscute de genul leului şi leopardului? Sau a unor noi maimuţe antropoide, antilope, elefanţi, balene şi alte animale mari?

Răspunsul la aceste întrebări vom căuta să-l dăm în următoarele capitole ale cărţii.

3

„VERIŞORII" DIN JUNGLĂ

Pongo, vânătorul de elefanţi

Acum 2 400 de ani, navigatorul cartaginez Hannon a adus din călătoria lui pe ţărmurile de vest ale Africii o veste ciudată. El a relatat despre existenţa unor bărbaţi şi femei sălbatici cu trupul acoperit cu păr, pe care însoţitorul îi denumea gorile. Călătorii i-au întâlnit pe vârfurile munţilor Sierra Leone. „Bărbaţii" au început să arunce cu pietre în cartaginezi. Soldaţii au prins câteva exemplare de astfel de „femei" păroase.

Se presupune că animalele văzute de Hannon nu erau gorile, ci paviani. Dar de atunci cuvântul gorila n-a mai dispărut din limbajul europenilor. Şi totuşi au trecut secole şi nimeni nu a mai întâlnit în Africa „oameni păroşi de pădure", nimeni nu a mai auzit nimic despre ei. Chiar geografii din evul mediu, care credeau cu uşurinţă în existenţa oamenilor cu capete de câine şi în monştri fără capete, cu ochi pe piept,

au început să pună la îndoială la un moment dat existenţa reală a gorilelor. Încetul cu încetul, în rândurile naturaliştilor s-a statornicit părerea că gorilele legendare n-ar fi decât cimpanzei a căror mărime a fost exagerată de oameni. În acest timp, cimpanzeul era deja binecunoscut în Europa. (în 1641, primul cimpanzeu viu a fost adus în Olanda şi descris amănunţit de anatomistul Nicolas Tulp).

La sfârşitul secolului al XVI-lea, marinarul englez Andrew Batle a fost luat prizonier de portughezi. El a trăit 18 ani în Africa, nu departe de Angola, şi şi-a descris viaţa trăită în această ţară sălbatică în lucrarea Uluitoarele aventuri ale lui Andrew Batle, editată în 1625.

Batle povesteşte despre două maimuţe uriaşe: engeco şi pongo. Engeco este un cimpanzeu, dar pongo pare, fără îndoială, gorilă. Pongo seamănă cu omul, însă nu poate nici măcar să arunce un lemn în foc. Acest monstru este cu adevărat gigant. Înarmându-se cu un băţ, el omoară oameni şi vânează... elefanţi. Nu poţi să prinzi un pongo viu şi cu greu poţi găsi un pongo mort, deoarece cadavrele de pongo sunt îngropate sub pătura de frunze căzute.

Povestirile extraordinare ale lui Batle n-au avut darul să convingă prea multă lume. Puţini naturalişti credeau atunci în existenţa gorilelor. Printre aceştia se afla şi celebrul savant francez Buffon. El admitea că povestirile lui Batle ar putea avea o bază reală. Dar mulţi naturalişti considerau oamenii păroşi cu aspect de maimuţă drept o himeră, asemenea acelor monştri stupizi care înfrumuseţează frontoanele catedralei Notredame din Paris.

Dar iată că în 1847, Thomas Savage, care a trăit un an pe râul Gabon (se varsă în golful Guineii, mai la sud de Camerun), şi-a publicat la Boston lucrările sale ştiinţifice. Era prima descriere autentică a modului de viaţă şi a aspectului exterior al gorilelor.

„Gorila – scria Savage – e înaltă de 1, 50 m. Trupul ei este acoperit cu o blană deasă, neagră. La bătrâneţe gorila încărunţeşte.

Aceste animale trăiesc în turme şi în fiecare turmă sunt mai multe femele decât masculi. Povestirile că gorilele ar răpi femeile şi că ele, la nevoie, ar putea să pună pe fugă elefanţii sunt cu totul absurde şi neîntemeiate. Aceleaşi isprăvi se atribuie uneori şi cimpanzeilor, ceea ce este şi mai absurd.

Gorilele, ca şi cimpanzeii, îşi aranjează locuinţele, dacă acestea pot fi numite astfel, pe copaci. Acestea sunt făcute din crengi uscate, în mijlocul desişurilor înfrunzite, prinse de câte o cracă. Maimuţele le

folosesc numai pentru noapte. Spre deosebire de cimpanzei, gorilele nu fug niciodată de oameni, ci trec uşor şi pline de furie la atac. Localnicii evită să se întâlnească cu ele şi nu le atacă decât atunci când trebuie să se apere.

În timpul atacului, masculii scot un urlet îngrozitor care se răspândeşte departe prin pădurile învecinate. Când respiră adânc, gorila îşi cască larg gura. Buza de jos îi atârnă până la bărbie. Cutele pielii de pe faţă, acoperită cu păr, converg spre sprâncene. Toate acestea îi dau gorilei o expresie feroce. Gorilele tinere şi femelele dispar imediat ce aud strigătul de alarmă al – «şefului». Acesta, scoţând strigăte înfiorătoare, se aruncă cu furie asupra duşmanului. Dacă vânătorul nu este foarte sigur de precizia împuşcăturii, el o lasă pe gorilă să se apropie de el şi să apuce cu mâinile ţeava puştii, băgându-şi-o în gură, ceea ce fac de obicei aceste animale, şi numai atunci trage. Dacă dă greş, vântătorul îşi pierde viaţa!"

Este de mirare că această descriere aproape de realitate a gorilelor a fost făcută de Savage doar după spusele localnicilor. El nu a reuşit să vadă niciodată o gorilă vie.

Este adevărat că Savage a adus din Africa câteva cranii de gorilă. După aceste cranii, împreună cu prof. Willman, a descris gorila în 1847 ca o specie nouă, denumind-o gorilă troglodit (Troglodytes gorilla). În acea vreme, cimpanzeul era denumit trogloditul negru (Troglodytes Niger). Dar peste patru ani, în 1851, savantul francez Isidor Geoffroy Saint-Hillaire a dovedit că gorila diferă mult mai mult de cimpanzeu decât presupuneau Savage şi Willman şi a clasificat gorila într-un gen aparte, Gorilla, numele speciei devenind deci Gorilla gorilla.

Şi astfel, lăţosul monstru de pădure, după îndoieli şi dispute seculare, a fost recunoscut, în sfârşit, de ştiinţă.

Totuşi, niciunul dintre zoologi nu a văzut încă o gorilă vie. De aceea, scepticii, pe bună dreptate, puteau să se autoliniştească cu ideea că s-ar fi făcut o greşeală: unde există garanţia că toate craniile cercetate nu aparţin unui animal dispărut? Dar nici chiar după ce au trecut opt ani de la constatările lui Savage cel mai inveterat „Toma necredinciosul" nu a putut să facă o asemenea afirmaţie.

Primul european care a ucis o gorilă în 1855, renumitul călător şi zoolog Paul du Chailloux a văzut, în sfârşit, enigmatica gorilă. Iată cum descrie el acest eveniment deosebit:

„Am văzut nu departe de tabără un sal părăsii Pi. locurile unde

înainte se aflau colibe creştea o planta asemănătoare cu trestia de zahăr. Am început să rup cu îl comie tulpinile acestei plante şi să le sug. Deodată IniO ţitorii mei au observat ceva care ne-a tulburat, nespul Pe pământ, în jur, erau aruncate tulpini de trestie de za hăr scoase din rădăcină. Cineva le-a smuls şi apoi Le aruncat. Ca şi noi, el le-a supt. Erau, fără îndoială, urmele unei gorile care trecuse de curând pe acolo. Inima mi să umplut de bucurie. Însoţitorii mei negri s-au uitat unul la altul în tăcere. Ei au şoptit: ugila (gorila).

Am pornit s-o căutăm, depistând bucăţile de trestie rupte şi mestecate, şi am dat, în sfârşit, de urmele picioarelor mult căutatului animal. Am văzut pentru prima dată urmele unui astfel de picior şi îmi este foarte greu să redau ceea ce am simţit în acele clipe. Așadar, în orice moment puteam să mă trezesc faţă în faţă cu monstrul despre puterea, sălbăticia şi viclenia căruia mi-au povestit atât de mult localnicii.

Acest animal este aproape necunoscut oamenilor de ştiinţă. Niciun alb nu l-a vânat până acum. Inima îmi bătea atât de tare, încât mă temeam ca tic-tac-ul ei să nu ajungă până la gorilă. Nervii îmi erau încordaţi la maximum.

Am stabilit, după urme, că pe aici au trecut patru sau cinci exemplare nu prea mari, după cum arătau urmele. Uneori ele mergeau în patru labe, alteori se aşezau pe pământ pentru a mesteca trestia de zahăr pe care o cărau ca provizie. Urmărirea devenea din ce în ce mai pasionantă. Trebuie să mărturisesc că niciodată nu am fost mai emoţionat ca în acele clipe.

Coborând de pe colină am trecut râul cu ajutorul unui trunchi doborât, şi am ajuns la nişte stânci de granit. La poalele stâncii zăcea trunchiul unui copac uriaş aproape putrezit. Judecând după unele semne, pe acest trunchi trebuia să fi poposit, foarte de curând, gorilele. Am înaintat cu deosebită grijă. Deodată am auzit un strigăt ciudat, semiomenesc, şi apoi patru gorile tinere au trecut iute pe lângă noi, înspre pădure. După câteva împuşcături, am pornit în goană pe urmele lor, dar ele cunoşteau pădurea mai bine decât noi. Alergam, mai să ne dăm sufletul, dar fără rezultat: agilele animale se mişcau mai repede ca noi. Fără să ne mai grăbim, ne-am îndreptat, împleticindu-ne, către tabăra unde ne aşteptau femeile speriate”.

Mai târziu, du Chailloux a avut norocul să rănească câteva gorile. Pana lui a aşternut pe hârtie, se poate spune, una dintre cele mai

dramatice doborâri de gorile cuprinse de furie.

„Brusc, trufişurile s-au dat în lături şi în faţa noastră a apărut o gorilă mascul gigantică. Mergea prin hăţişuri în patru labe, însă văzând oameni, ea s-a îndreptat în toată înălţimea ei şi a început să ne privească provocator.

Niciodată nu voi uita această scenă. Era înalt de aproape 2 m, un trup uriaş, un piept puternic, mâini mari şi musculoase. Ochii cu sclipiri sălbatice îi dădeau feţei o expresie aproape demonică: aşa ceva putea să ţi se arate numai în coşmaruri. Acest stăpân al pădurilor africane nu arăta de fel să-i fie frică. Se bătea în piept cu pumnii săi puternici, arătând prin asta că este gata de luptă. Pieptul îi suna ca o tobă şi urla, în timp ce din ochi îi scăpărau adevărate scântei. Dar noi nu ne-am dat bătuţi şi ne pregăteam să-i ţinem piept. Pe capul maimuţei părul s-a ridicat măciucă, sub forma unei creste care se lăsa şi se ridica continuu; când gorila deschidea gura pentru a scoate elte un urlet, i se vedeau dinţii imenşi. Gorila a înaintat câţiva paşi. S-a oprit o clipă, a scos din nou un urlet ameninţător, a mai înaintat şi, în sfârşit, s-a oprit încremenită la 6 m de noi. Când a scos din nou un răcnet şi s-a lovit turbată cu pumnii în piept, noi am tras. Gorila a căzut cu faţa la pământ, scoţând un suspin în care era tot atâta omenesc cât şi animalic”.

Acum nimeni nu mai punea la îndoială faptul că în Africa trăiau monştri ciudaţi cu patru mâini. Aria lor de răspândire corespunde zonei umedelor păduri tropicale, încă la sfârşitul secolului trecut s-a stabilit că gorilele trăiesc în partea de apus a Africii tropicale, în ţările situate pe ţărmul golfului Guineii, începând cu estul Nigeriei până la Camerun şi Gabon. De aceea, aceste gorile IU fost numite gorile de coastă1. În Congo de vest trăieşte o o varietate înrudită, numită gorila cu capul roşu

Bătrânul din Kivu

În 1863 Societatea de geografie din Londra a primit o telegramă ciudată: „Cu Nilul totul este în regulă”. Telegrama a uimit nu numai pe telegrafişti, dar a tulburat întreaga lume ştiinţifică din Anglia. Membrii Societăţii de geografie din Londra au înţeles imediat despre ce este vorba în telegramă. De trei ani călătorii englezi John Henning Speke şi James Augustus Grant plecaseră în inima Africii în căutarea izvoarelor Nilului. Şi iată că Speke trimite telegrama: „Cu Nilul totul este în regulă”. Aceasta însemna că enigma de secole fusese dezlegată. Speke

şi Grant au pătruns în ţara de basm a „munţilor lunari”, în care se ştia din auzite că ia naştere Nilul Alb, şi i-au descoperit izvoarele.

În acelaşi an (1863) Speke îşi povesteşte aventurile în cele două volume ale cărţii sale descoperirea izvoarelor Nilului. Peste un an el moare într-un tragic accident de vânătoare în Anglia.

Vajnicul explorator, în timpul scurtei sale vieţi (a murit la 37 de ani), a izbutit să facă multe descoperiri geografice importante 3. Din călătoriile sale el a adus informaţii interesante şi pentru zoologi. La început, datelor culese de el nu li s-a dat importanţa cuvenită. Speke aducea informaţii despre fiorosul monstru lăţos cave trăieşte în pădurile de munte din Ruanda. „Acest monstru strânge în braţe femeile atât de tare, încât ele mor”. Negrii îl denumesc ugila şi spun că animalul seamănă cu omul ca înfăţişare, însă are mâini atât de lungi că poate cu prinde pântecele unui elefant. Cine putea să creadă aceste lucruri? Cu atât mai mult cu cât gorilele, singurele vietăţi cărora li se putea asemui această fantastică ugila, trăiau departe, în apus.

Se ştia că aria lor de răspândire nu se întinde spre răsărit, dincolo de cele mai apusene regiuni din Congo. De aceea, comunicarea lui Speke nu s-a bucurat de atenţie. Şi pe nedrept!

În 1901, specialistul german în studiul mamiferelor, Matschie, cerceta cu uimire o uriaşă blană de maimuţă adusă de pe malurile lacului Kivu (situat la nord de Tanganyika) de către căpitanul Bering. Era o gorilă de munte. Matschie a descris-o în 1903, denumind-o, în cinstea căpitanului Bering, Gorilla beringei.

Note:

1 Gorilla gorilla.

2 Gorilla castanele eps.

3 în afară de izvoarele Nilului, Speke a descoperit lacurlln Tanganyika şi Victoria.

Mascul de gorilă de munte Conila beringel (după Nesturh, 1959)

Gorila de munte este un animal şi mai puternic decât confraţii ei de pe ţărmurile golfului Guineii, gorilele de coastă. Înălţimea unor masculi mari ajunge până la 2 m (în cazuri excepţionale chiar 2, 5 m), iar greutatea la 200 – 350 kg. Circumferinţa pieptului, la un mascul bătrân, este de 1, 70 m, circumferinţa bicepşilor, de 65 cm, iar

amplitudinea deschiderii braţelor ajunge până la 2, 7 m; cu ele gorila poate să cuprindă un elefant de jur-împrejur.

Turiştii, vânătorii, cei care se îndeletnicesc cu prinderea fiarelor vii, care au invadat Africa Centrală după primul război mondial, visau să obţină nu numai coarne de antilopă, ci şi scalpul „bătrânului din Kivu”. Gorila de munte, scria marele meşter în împăiat Akeley, la fel ca şi elefanţii şi leii, a devenit un vânat la modă. Trebuie să se pună capăt sacrificării gorilelor 1.

Puţini au studiat viaţa acestor maimuţe în libertate. Chiar şi gorile moarte ajungeau rar în imâinile savanţilor. Totuşi, numărul gorilelor se micşorează simţitor. În martie 1922 a fost instituită, în sfârşit, ocrotirea gorilelor de munte. Astăzi trăiesc câteva mii din aceşti giganţi cu patru mâini în pădurile de pe povârnişurile munţilor Mikeno, Karasimbi şi Wizoke (regiunea Kivu).

Gorila pitică

Iată că există şi gorile pitice. Dar despre ele nu se ştie aproape nimic. Pieile gorilelor pitice din colecţiile vânătorilor ajung rar la muzee, iar animalele însele nu au fost văzute de niciun zoolog.

Gorilele pitice au fost descoperite în „jungla”... muzeelor de ştiinţe naturale. Cel mai mare specialist din lume în studierea gorilelor, zoologul american Daniel El-liot, a studiat colecţiile de maimuţe antropoide aflate în muzee. Printre ele a găsit câteva schelete şi piei ciudate. Fără îndoială, ele aparţineau unor gorile mature, însă de talie foarte mică: lungimea masculului pitic, din creştet până în călcâie, este de 1, 40 m (înălţimea mijlocie a cimpanzeului). Culoarea pieilor este cenuşie-închisă, cu o nuanţă brună-roşcată pe cap şi pe umeri. După etichetele de pe aceste animale găsite s-a stabilit că gorilele pitice trăiesc în pădurile de pe malurile gurilor fluviului Ogowe (Gabon).

În 1913, în cele trei volume în care a descris maimuţele, Elliot a relatat descoperirea sa. Gorila pitică a fost denumită de el Pseudogorilla mayema.

Note:

1 Carl Akeley (1866 – 1926), explorator american al Africii Centrale, sculptor şi meşter în împăiat, este considerat fondatorul organizării moderne a muzeelor de ştiinţe naturale. Akeley a pregătit animalele împăiate în „grupuri panoramice” pitoreşti care redau mediul natural şi atitudinile animalelor sălbatice. El a întreprins cinci

expediţii în Africa.

O altă denumire ştiinţifică a ei este Gorilla (Pseudogorilla) ellioti. După 16 ani de la descoperirea lui Elliot, germanul Ernst Schwartz a cercetat, de asemenea, colecţia de maimuţe de la muzeul „Congo”. Printre exponatele aparţinând, conform cataloagelor muzeului, diferitelor varietăţi de cimpanzei, el a descoperit un număr mare de oase foarte mici şi fragile.

Schwartz a hotărât că are de-a face cu o subspecie de cimpanzei pitici, pe care a denumit-o, în 1929, Pan saty-rus paniscus.

Mai târziu au mai fost aduse vii încă câteva maimuţe de acest fel în Europa şi America, fiind studiate de alţi savanţi. Conformaţia craniului, scheletului, musculaturii şi blănii cimpanzeului pitic au fost cercetate în 1933 de Coolidge, în 1941 de Rode, în 1952 de Miller. Despre comportarea şi modul său de viaţă au scris: Frechkop (1935), Heck (1939) şi Urbain (1940). Unii savanţi (Coolidge, Ileck, Miller, Frechkop) propuneau să se considere cimpanzeul pitic ca o specie distinctă. Alţii spuneau că el este o subspecie a cimpanzeului obişnuit.

S-a constatat însă că nu au avut dreptate nici unii, nici alţii. O întâmplare tragică petrecută într-unul din parcurile zoologice germane i-a determinat pe doi zoologi să se ocupe mai îndeaproape de cercetarea cimpanzeilor pitici. Ei au ajuns la concluzia că aceşti cimpanzei scunzi aparţin unui gen deosebit şi nou de maimuţe antropoide, la fel de independent ca, de exemplu, genul gorilelor, cimpanzeilor, orangutanilor şi gibonilor.

Despre această descoperire merită să povestim mai amănunţit!

Bonobo, noua noastră rudă!

În oraşul german Hellabrunner, nu departe de München, în timpul bombardamentelor aviaţiei americane din 1944 au pierit în grădina zoologică multe maimuţe antropoide. Bietele animale au murit nu de răni sau de contuzii, ci de… spaimă. Bubuitul infernal al artileriei, al exploziei bombelor şi al prăbuşirilor le-a adus într-o stare de groază de nedescris. Cuprinse de panică, ele alergau prin cuşti, făcând să răsune parcul pustiu de strigătele lor desperate.

Numărând a doua zi dimineaţa pierderile, colaboratorii ştiinţifici ai parcului zoologic au descoperit că toate maimuţele moarte se caracterizau printr-o conformaţie a corpului foarte delicată şi că aparţineau, aşa cum se considera atunci, varietăţii pitice a cimpanzeilor. În timpul vieţii, acestea erau nişte fiinţe fricoase, care se

fereau de maimuţele mari.

Savanţii s-au mirat că de pe urma zdruncinării nervoase suferite în timpul bombardamentelor au murit numai cimpanzeii pitici. De ce oare confraţii lor mai mari au suportat aceste evenimente destul de bine? în timpul bombardamentelor nu a murit niciun cimpanzeu mare.

După cât se vede, nu este o întâmplare. Savanţii au început să privească mai cu atenţie maimuţele pe care până acum le considerau, în mod eronat, cimpanzei pitici. Le-a atras atenţia strigătul lor. Paznicul parcului zoologic căuta să-i încredinţeze pe savanţi că cimpanzeii mici şi mari nu se înţeleg între ei. După spusele lui, ei „vorbesc” limbi diferite. Cimpanzeii mici sunt foarte mobili, prietenoşi şi sociabili. Ei „sporovăiesc” continuu. În strigătele lor se aud vocalele a şi e. Ei îşi însoţesc „vorbirea” de o gesticulaţie vie.

Cimpanzeii mari sunt trişti şi singuratici. Glasul lor este surd, iar în strigătele lor se pot distinge vocalele o şi u. Uneori, mai ales când sunt înfuriaţi, cimpanzeii mari scot sunete stridente. Aruncându-se unul asupra altuia, ei se muşcă şi se zgârie. În luptă, maimuţele caută să atragă mai aproape pe partener cu mâinile lor puternice şi să înfigă dinţii în el.

Cimpanzeii mici se ceartă şi se bat rar între ei, iar în timpul luptei nu se muşcă niciodată, ci doar îşi trag pumni unul altuia, „boxează”. Maimuţele au însă pumni slabi şi de aceea ele preferă să dea lovituri cu călcâiele.

Şi iată că acum câţiva ani, în 1954, savanţii germani Eduard Tratz şi Heinz Heck au publicat o lucrare interesantă. După observaţiile lor şi după cercetările altor zoologi şi anatomişti, ei au ajuns la concluzia că maimuţele care au murit în timpul bombardamentului oraşului Hellabrunner nu sunt o varietate pitică a cimpanzeilor, ci o specie şi un gen cu totul distinct de maimuţe antropoide (Bonobo paniscus). Atât de mare este deosebirea dintre ele şi celelalte maimuţe, atât ca psihic cât şi ca atitudine şi anatomie, încât savanţii au dat noului gen denumirea de bonobo, aşa cum localnicii le denumesc pe aceste maimuţe în patria lor, Congo. Congolezii disting pe bonobo de cimpanzei şi de alţi reprezentanţi locali ai maimuţelor.

Şi astfel, familia rudelor noastre cele mai apropiate din lumea animalelor, maimuţele antropoide, s-a completat cu un nou membru. Până acum existau trei maimuţe antropoide autentice – gorila, cimpanzeul şi oran-gutanull.

Acum ele sunt patru. De multe ori se pune întrebarea: care dintre maimuţe, după conformaţia sa, este mai apropiată de om? E greu să dai un răspuns precis la această întrebare. După anumite caracteristici – cimpanzeul, după altele – gorila, iar după o a treia categorie de caracteristici – orangutanul2. Dar un lucru uimitor este acela că maimuţa nou-descoperită, bonobo, după o serie de caracteristici, mai ales după conformaţia craniului, se pare că se situează cel mai aproape de om, în comparaţie cu celelalte maimuţe.

Note:

1 Tendinţa actuală a zoologilor este de a plasa gorila, cimpanzeul şi orangutanul în familia Pongidae, iar gibonul în familia Hylobatidae.

2 Savantul englez Arthur Kale a făcut un calcul din care rezultă că din cele 1 065 de caracteristici anatomice ale omului, 312 sunt proprii numai lui, 396 sunt comune cu ale cimpanzeului, 386 cu ale gorilei, 354 cu ale orangutanului, 117 cu ale gibonului şi 113 cu ale altor maimuţe.

Bonobo are un craniu încăpător, de formă rotundă, fără arcadele foarte dezvoltate şi crestele care urâţesc atât de mult capul gorilei şi al cimpanzeului. Toate celelalte maimuţe au botul foarte proeminent, fruntea teşită. Bonobo are o frunte mai dezvoltată, care se bombează începând de la arcade. Botul este puţin proeminent, ceafa rotundă.

La bonobo, zoologii au observat şi unele trăsături „omeneşti”: urechi mici, umeri înguşti, trunchi zvelt, iar talpa nu seamănă cu o labă, ci este îngustă şi de o formă regulată. Bonobo este unicul reprezentant al lumii animalelor care nu are buzele negre, ci roşii, aproape ca ale omului.

Şi încă o trăsătură uluitoare. În mod obişnuit, maimuţele antropoide se deplasează pe pământ cu ajutorul picioarelor pe care le îndoaie pe jumătate, sprijinindu-se în mâini. Şi bonobo se sprijină în mâini în timpul mersului, însă, ca şi omul, îşi poate îndrepta complet picioarele de la genunchi.

Dar unde trăiesc noile noastre rude? De unde se trag ele oare? Mai multele bonobo trăiesc, după cum ne este acum cunoscut, în regiunile de vest ale bazinului Congo, în desele păduri virgine. Puţine dintre animalele mari au reuşit să se adapteze la viaţă în desişurile umede şi întunecate din inima pădurii virgine. De aceea, maimuţele bonobo au puţini duşmani periculoşi.

Cimpanzeii sunt, de asemenea, locuitori ai pădurilor, dar ei preferă totuşi regiunile de limită ale acestora.

Încă două maimuţe noi

În 1942, vânătorul german Ruhe a prins în Somalia o maimuţă, a cărei denumire nu a putut să o găsească în niciun catalog. Zoologul german Ludwig Jukowski i-a explicat lui Ruhe că animalul prins de el nu este încă cunoscut ştiinţei. Era un pavian, dar de un fel deosebit. Jukowski l-a denumit Papio ruhei, adică pavianul lui Ruhe.

În acelaşi an, un alt zoolog german, Ingo Krumbiegel, a studiat mamiferele care locuiesc în pădurile din insulele Fernando Poo (golful Guineii, nu departe de Camerun). Insula nu este mare: ea are o suprafaţă de 2 100 km², dar populaţia ei este destul de densă: aici trăiesc peste 20.000 de locuitori.

În pădurile din insulă există diferite animale. Naturalistul englez Waterhouse a întocmit încă din 1838 un tabel sistematic, amănunţit al tuturor patrupedelor şi păsărilor care trăiesc pe Fernando Poo. Dar nici Waterhouse, nici alţi cercetători care au stat pe insulă după acesta nu au observat aici, am putea spune, cel mai semnificativ animal.

Cu prilejul punerii în ordine a colecţiei de pe Fernando Poo, Krumbiegel a descoperit o piele ciudată, de culoare neagră, combinată cu alb, a unei maimuţe necunoscute; Waterhouse nu-i pomenise niciun cuvânt despre ea. Iar culorile maimuţei erau foarte vizibile, ca cele ale unei borne kilometrice. Trupul ei este negru, iar mâinile, picioarele şi ciuful de pe cap albe.

Poate că Krumbiegel şi-a pus întrebarea dacă nu cumva varietatea de maimuţe cu pielea de culoare neagră şi albă nu a existat în timpul lui Waterhouse. Ea s-ar fi dezvoltat mai târziu, după călătoria lui Waterhouse pe Fernando Poo, ramificându-se dintr-o oarecare specie locală de maimuţe, de exemplu, din colobul negru. Totuşi e puţin probabil să fie aşa.

Krumbiegel a denumit maimuţa descoperită de el Colobus melternichi. Colobul sau maimuţa mătăsoasă a fost înzestrată de natură cu o mulţime de caracteristici unice. Hrana acestor maimuţe este în exclusivitate vegetală, fiind alcătuită din frunzele copacilor. Stomacul lor enorm, ca al unei vaci, este împărţit în trei secţiuni. În labirintul complicat al stomacului se macină şi se digeră frunzele copacilor. Colobul poate să ingurgiteze o cantitate imensă din această hrană, puţin nutritivă: la o masă el consumă 2, 5 kg, în timp ce

animalul cântăreşte, în mod obişnuit, 7 kg.

După ce se îndoapă cu lăcomie, animalul se agaţă de o cracă şi rămâne nemişcat într-o stare de somnolenţă, timp în care are loc digestia lentă a „prânzului”. Şi totuşi, la nevoie, colobii se mişcă foarte repede. Ei trăiesc la cel mai înalt „etaj” al pădurii tropicale. Pentru a coborî, colobii sar din vârfurile arborilor giganţi direct pe crengile inferioare, zburând pe distanţe de zeci de metri.

Corpul unora dintre ei are de o parte şi de alta, de la picioarele dinapoi până la cele din faţă, nişte franjuri dese din păr lung de culoare albă. În vârful cozii părul formează un evantai stufos.

Franjurile şi evantaiul nu constituie elemente ornamentale ale animalului, ci sunt un dispozitiv minunat pentru planare. Când maimuţa sare de pe vârful unui copac, părul ei lung se umflă ca o paraşută şi o susţine în timpul zborului.

Colobii sunt singurele maimuţe vânate pentru blana lor frumoasă. Dar nu este uşor să-i prinzi. Colobii trăiesc în pădurile virgine pe vârfurile copacilor giganţi. Unele specii sunt cunoscute în ştiinţă numai pe baza câtorva piei cumpărate de călători de la vânătorii localnici.

Oare de când se merge pe urmele lui yeti?

Acum 62 de ani, în 1899, Weddel, unul dintre primii europeni care a pătruns în Tibet, a descris în cartea sa în Himalaya urme ciudate semănând cu paşi omeneşti, pe care el le-a întâlnit în zăpezile de pe înălţimile munţilor, în trecătoarea Donkial. De atunci, fiecare expediţie din munţii Himalaya a adus informaţii despre păroşii oameni-maimuţe care trăiesc pe înălţimile munţilor. Şerpaşii, locuitorii de la munte ai Nepalului, denumesc aceste animale fantastice yeti.

La început nimeni nu era dispus să creadă că în zăpezile veşnice ale celei mai înalte creste muntoase din lume pot trăit fiinţe antropoide. Dar treptat s-au acumulat tot mai multe fapte care par convingătoare. Urmele lui yeti au fost văzute şi nu o dată fotografiate. Au fost auzite chiar şi strigătele lor. Poate că ele sunt maimuţe mari antropoide care au poziţie verticală în timpul mersului.

Oamenii care nu cred în existenţa omului zăpezilor, polemizând cu partizanii existenţei lui, recurg de obicei la următoarea deducţie: dacă omul zăpezilor există, spun ei, de ce până acum el nu a putut fi prins? îl urmăresc, îl urmăresc, dar fără niciun rezultat.

Până astăzi nimeni nu a întreprins încă vreo încercare de a-l

prinde pe misteriosul yeti, şi aceasta dintr-o cauză foarte simplă: nimeni nu a crezut în existenţa lui!

Deşi zoologii au auzit vorbindu-se despre yeti cu peste 60 de ani în urmă, prima expediţie pentru găsirea lui a fost organizată abia în 1954.

În primăvara anului 1957 a început să lucreze în Nepal expediţia americană a lui Tom Sleeck. În 1958 i s-a alăturat o expediţie scoţiană, iar în 1959, încă un grup de vânători americani. Noi şi noi expediţii iau cu asalt crestele munţilor Himalaya şi poate că inaccesibilul yeti va fi prins. Bineînţeles, aceasta numai dacă el există.

Există oare în America maimuţe antropoide?

Cititorii care sunt puţin familiarizaţi cu zoologia vor spune: care este rostul acestei întrebări? S-a stabilit doar de mult că în America nu există şi nu au existat niciodată maimuţe antropoide; în ciuda unor căutări minuţioase, aici nu au fost găsite resturi fosile de antropoizi. Şi totuşi, unii savanţi afirmă că în America de Sud, în pădurile virgine ale Amazonului şi Orinocului trăiesc maimuţe antropoide. Se spune chiar că o dată, o astfel de maimuţă a ajuns în mâinile unor cercetători. Iată cum s-au întâmplat lucrurile.

În 1917, geologul elveţian Francis de Loys, cu un grup de prieteni, a pătruns în imensele păduri tropicale ale crestei muntoase Sierra de Perija (de-a lungul graniţei dintre Columbia şi Venezuela).

Călătorii au petrecut în desişurile sălbatice trei ani plini de peripeţii. În sfârşit, chinuiţi de lipsuri, ei au ieşit spre râul Tarra (afluent al fluviului Catatumbo, care curge spre sud-vest, vărsându-se în golful Maracaibo). Aici călătorii au întâlnit nişte animale ciudate. La un moment dat ei au auzit un zgomot şi strigăte. Au ieşit repede din corturi; două maimuţe cu un aspect extrem de furios au venit către ei gesticulând cu mâinile şi scoţând strigăte de luptă. Ele mergeau pe două picioare, erau foarte furioase, rupeau crengile şi le aruncau în oameni, sperând să-i alunge pe oaspeţii nepoftiţi de pe „domeniile” lor.

Călătorii voiau să-l împuşte pe mascul, care era foarte agresiv, dar în momentul hotărâtor acesta s-a ascuns în spatele femelei şi toate gloanţele le-a primit ea.

Maimuţa ucisă a fost aşezată pe o ladă, i s-a sprijinit bărbia într-un băţ, în aşa fel încât să poată sta în poziţie şezândă, şi a fost fotografiată.

De Loys afirmă că această maimuţă neobişnuită nu avea coadă.

Se spune că în gură el i-a numărat nu 36 de dinţi, aşa cum au toate maimuţele americane, ci doar 32, ca la antropoizi. Maimuţa a fost măsurată: era lungă de 1, 57 m1. Ea a fost jupuită, iar craniul şi maxilarul inferior au fost preparate pentru conservare. Dar din păcate, în clima călduroasă a tropicelor pielea s-a alterat. De asemenea, s-a pierdut undeva în desişurile pădurii şi maxilarul. Cel mai mult timp s-a păstrat craniul, şi poate că acesta ar fi fost adus în Europa dacă nu nimerea în mâinile bucătarului expediţiei. Acesta era un tip original: el a folosit craniul „celei mai rare maimuţe" în chip de… solniţă. Evident că acesta nu este un mijloc bun de păstrare a colecţiilor zoologice. Sub acţiunea umidităţii şi a sării, craniul s-a desfăcut în bucăţi şi colecţionarii ghinionişti au hotărât să-l arunce.

Antorpoidul lui de Loys Coasta gigantică

Iată, aşadar, anecdota pe care a adus-o de Loys în Europa în legătură cu descoperirea sa. Totuşi, unii savanţi au considerat ca neverosimilă această comunicare.

În 1929, antropologul francez Montandon a descris, pe baza fotografiei şi a povestirilor lui de Loys, noua specie şi chiar noul gen de maimuţe antropoide Ameranthro-poides loysi.

Trebuie spus că profesorul Montandon aştepta de mult datele necesare pentru a-şi întări teoria sa reacţionară a aşa-numitului hologenism 1.

În ciuda datelor paleontologiei, Montandon afirma că „oamenii au apărut pe continente diferite, independent

Note:

1 La început de Loys a evaluat înălţimea maimuţei după memorie la 1, 35 m. Dar găsind o scrisoare către mama lui, în care scria despre descoperirea făcută, el a restabilit înălţimea maimuţei la 1, 57 m.

I Teoria hologenezei, elaborată de G. Rosa (1917), presupune formarea în diverse puncte ale globului a reprezentanţilor unui acelaşi tip evolutiv, a unui acelaşi filum.

unul, de celălalt şi, prin urmare, nu exista [ntrr el (.ituri de rudenie" 1.

Pentru a avea o oarecare fundamentare a acestei Ipo teze despre originea independentă a omului în Amu şi B. trebuia găsită o maimuţă antropoidă americană. Şi dintre 0 dată s-a ivit un prilej fericit. A ajuns la urechile lui Moll tandon ştirea că un explorator elveţian a adus din A...

rica fotografia unei maimuţe foarte mari şi, se pare, l-ai a coadă (în orice caz, în fotografie coada nu se vedea).

Montandon l-a căutat şi pe acest explorator împreună cu fotografia lui (după nouă ani de la întoarcerea lui de Lpys în Europa). El a făcut o comunicare la Academia de Ştiinţe Franceză, popularizând în câteva articole noua maimuţă antropoidă din America. A încercat chiar să o ridice la acelaşi nivel de evoluţie cu pitecantropul: i.

Afirmaţiile neîntemeiate ale lui Montandon au stârnit indignarea antropologilor din toate ţările. A apărut o serie întreagă de articole critice. Părerea multor specialişti era următoarea: „antropoidul" lui de Loys nu este 0 maimuţă antropoidă ci, probabil, o specie nouă, foarte mare, de maimuţe păianjen sau koata 4, răspândită în pădurile din întreaga Americă Centrală şi de Sud.

Într-adevăr, maimuţa lui de Loys aminteşte foarte mult de koata. Totuşi, ea prezintă unele deosebiri faţă de

Note:

1 M.F. Nesturh, Originea omului, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1960.

2 Ştiinţa modernă consideră că oamenii au pătruns în America din Asia prin strâmtoarea Bering şi prin Alaska acum aproape 25.000 de ani în urmă.

3 Pitecantropul (Pithecanthropus erectus) este un precursor fosil al omului din perioada cuaternară. El reprezintă cel de-a] doilea stadiu evolutiv în seria umană. Reamintim că primul stadiu este reprezentat de australopiteci, al treilea de neanderthalieni, iar ultimul de Homo sapiens.

Pithecanthropus erectus a fost descoperit de E. Dubois în 1891 – 1892 în insula Djawa (Jawa).

4 Koatele, maimuţe cu nasul plat, aparţinând genului Ateles, au picioarele cele mai lungi din lume. Lungimea şoldului şi; i gambei este egală cu 139% din lungimea trupului. La gorile şi la cimpanzei ea este

în medie de numai 113%, iar la om de aproape 158% (M. F. Nesturh, op. cit., p. 129).

speciile cunoscute ale maimuţelor păianjen. În primul rând, are înălţime foarte mare: 1, 57 m, în timp ce cele mai mari maimuţe americane nu trec de 1, 10 m. În afară de aceasta, după cum se poate deduce din fotografie, maimuţa lui de Loys are picioarele mai scurte decât cunoscutele koata, iar pieptul şi umerii sunt mult mai laţi.

Dar cum rămâne cu coada? De Loys afirmă doar că maimuţa lui nu avea coadă. Acum este imposibil să se verifice acest lucru. În general, comunicarea lui de Loys are multe detalii îndoielnice, care nu pot să nu trezească obiecţiile zoologilor. El povesteşte că maimuţele care le-au atacat tabăra mergeau pe două picioare, într-o poziţie perfect verticală şi se mişcau uşor în această poziţie, ceea ce însemna că mersul biped era pentru ele ceva obişnuit. Pe fotografie se vede clar că maimuţa lui de Loys are o talpă foarte lungă, de tip agăţător. Un animal cu o astfel de talpă nu poate să meargă mult şi uşor pe două picioare.

Este adevărat că koatele obişnuite, o dată ce se ridică în picioare, aleargă destul de repede pe ramuri. Dar numai pe ramurile de care se agaţă strâns „mâinile” lor lungi de dinapoi. Pe pământ, aceste maimuţe se deplasează în două picioare cu greutate, ca şi când ar şchiopăta. În timpul mersului ele îşi balansează coada lungă. Făcând câţiva paşi neîndemânatici, maimuţa se lasă pe patru labe. Aşa se simte mult mai sigură.

Unui om familiarizat cu obiceiurile animalelor îi vine greu să creadă cele spuse de de Loys în legătură cu faptul că masculul, speriindu-se de puştile îndreptate spre el, s-a ascuns în spatele femelei, ca şi când el ar fi ştiut că aceasta l-ar salva de la moarte.

Cu alte cuvinte, Montandon a făcut un prost serviciu ştiinţei dezgropând fotografia uitată a unei maimuţe necunoscute numai pentru ca, prin născocirile sale, să discrediteze această descoperire. Şi e păcat: maimuţa fotografiată de de Loys pare să fie o specie nouă şi foarte interesantă de maimuţă păianjen. Numai că nu trebuia să o dea drept un primat antropoid; ea trebuia denumită altfel, şi anume Ateles loysi.

Exemplele proaste sunt contagioase

Mai rău ca orice este faptul că Montandon şi de Loyt tu avut succesori care s-au pretat la denaturări grosolani pentru a insufla forţe noi mitului despre pitecantropul american.

În 1951 s-a publicat în Franţa cartea lui Courteville. un explorator elveţian în America de Sud. În ea autorul povesteşte despre întâlnirile sale cu maimuţe uriaşe, fără coadă, în pădurile în care rătăcise de Loys, şi prezintă chiar fotografia fiinţei ciudate pe care o numeşte pitecantrop.

„Acest pitecantrop, scria Heuwelmans, este un fals neruşinat" 2. Fotografia maimuţei lui de Loys, şezând pe ladă, a fost luată şi decupată în bucăţi, iar apoi asamblată într-o altă poziţie, pe fundalul pădurii virgine, însă în aşa fel ca să reiasă clar că animalul n-are coadă.

Tot atâta îndoială trezeşte şi desenul „pitecantropului" schiţat de Courteville pe o bucată de hârtie de împachetat.

După părerea – lui Heuwelmans, fiinţa desenată de Courteville aduce mai degrabă cu o gorilă tânără decât cu maimuţa lui de Loys, a cărei fotografie combinată a fost reprodusă la p. 52.

Multe absurdităţi biologice se găsesc şi în descrierile animalului întâlnit, chipurile, de Courteville.

Cine sunt kurupira, maribunda, pelobo?

Mistificările şi falsificările unor cercetători necinstiţi au scăzut din valoarea descoperirii lui de Loys. Totuşi fotografia făcută de el este o dovadă de netăgăduit a existenţei unei maimuţe foarte mari care seamănă cu o koata, însă cu totul necunoscută zoologilor.

Zvonurile despre astfel de maimuţe sunt răspândite în toate pădurile Amazoanelor. Încă primii exploratori ai Americii de Sud, Alexander Humboldt şi Henry Bates, au comunicat despre „oameni" de pădure acoperiţi cu blană, ale căror manifestări sunt foarte asemănătoare cu cele ale maimuţelor mari.

De exemplu, Bates povesteşte despre o fiinţă de pădure misterioasă – kurupira – de care se tem foarte mult indienii din Brazilia.

„Uneori ea este înfăţişată ca ceva asemănător cu un orangutan acoperit cu un păr lung şi pletos, care trăieşte pe copaci. În alte locuri se spune că are picioarele despicate jos şi faţa de un roşu aprins. De asemenea, că are soţie şi copii. Uneori el iese pe plantaţii să fure manioc".

Bates spune că kurupira este socotită un spirit al pădurii. Totuşi

un spirit al pădurii nu fură manioc.

Nu de mult, căutătorii de aur care au pătruns în pădurile nemărginite, prin care cu greu îşi face drum Ara-guaiaau fost speriaţi de un urlet înfricoşător care se auzea în inima selvei sălbatice. A doua zi de dimineaţă, ei şi-au găsit caii morţi; fiecărui cal i-a fost smulsă limba. Pe nisipul ud de lângă râu, oamenii înspăimântaţi au observat urmele unor picioare „omeneşti” uriaşe, având lungimea de 21 de ţoli (52, 5 cm).

Note:

1 în 1926, Roger Courteville a traversat în automobil întreaga Americă de Sud, de la Rio de Janeiro până la Lima. Este vorba de cartea Indienii necunoscuţi de pe Amazoane.

2 Bernard Heuwelmans, zoolog belgian care se ocupă cu studiul animalelor rare sau nemaiîntâlnite.

Acest caz este relatat de naturalistul englez Frank Lane. Este adevărat că povestirea frizează fantasticul. Şi totuşi, ce se cunoaşte oare despre viaţa din giganticele masive păduroase absolut necercetate 2 ale misteriosului Mato Grosso din Brazilia de vest?

Graniţa de est a regiunii Mato Grosso se confundă cu râul Araguaia. Nu este exclus ca acolo să trăiască unele maimuţe necunoscute, la fel de mari şi de puternice ca şi gorilele. De mult timp se vorbeşte despre „gorilele” americane. Misionarii din regiunea Amazoanelor au vorbit despre ele încă înainte de descrierea gorilelor a fi li am făcută de Savage.

În peninsula Yucatán (în Mexic) arheologii au iţfli» ÎI sculpturi ciudate în piatră, foarte asemănătoare cu... gOrilele. Destul de recent, printre sculpturile în stincă din America de Sud au fost descoperite figuri amintind chiar elefanţi, lei şi alte animale din Africa. Totuşi, aceasta nu dovedeşte încă faptul că animalele care au folosit drept model sculptorilor locali locuiau în pădurile Americii.

Aceste descoperiri neobişnuite sunt mai degrabă o mar turie a legăturilor culturale dintre popoarele Americii şi Africii care au existat cu mult înainte de descoperirea Lumii Noi de către europeni.

Şi totuşi, zvonurile despre maimuţele mari care ar locui în desişurile pădurilor din America de Sud n-au încetat nici până azi. Heuwelmans a cules multe informaţii despre diferiţi pelobo, mapinguari, pedegarrafa, mari-bunda şi alte fiinţe ciudate

„antropomorfe”, care, dacă am crede în legendele sud-americane, trăiesc în pădurile tropicale din Brazilia, Venezuela, Columbia și Bolivia.

Dintre toate informațiile, cea mai mare valoare științifică o prezintă povestirile lui de Wavrin, ultimul explorator al Americii de Sud. În cartea sa Animalele sălbatice din Amazonia, publicată în 1951 la Paris, el scrie:

„Nu o dată am auzit despre existența unor maimuțe mari în întinsele păduri din nordul regiunii Mato Grosso, la cumpăna apelor dintre bazinele fluviilor Amazonas și Paraguay. Personal nu le-am văzut.

Note:

1 Afluent al râului Rio Tocantius.

2 Se consideră că Mato Grosso a fost cercetat de unele expediții (Castelno, Dayotte, Winston), însă acestea au lucrat mai ales în zonele de limită al acestei regiuni imense din Brazilia. Este adevărat că Dayotte afirmă că a traversat Mato Grosso la 10° latitudine sudică, de la răsărit spre apus.

Însă pretutindeni, în pădurile de aici, poți auzi multe istorisiri despre ele. În bazinul Orinoco circulă și mai multe povești de acest gen.

Aceste maimuțe, denumite maribunda, sunt înalte de circa 1, 50 m. Un băștinaș de pe cursul superior al râului Guaviare mi-a povestit că a crescut și a domesticit un pui de maribunda. Acesta era un animal foarte prietenos și jucăuș. Când a crescut însă a fost nevoit să-l ucidă, întrucât isprăvile lui aduceau multe pagube.

Strigătul maribundei amintește foarte mult vocea omului. Rătăcind prin desișuri, nu o dată l-am confundat cu chemările indienilor”.

Într-o bună zi, pe cursul superior al râului Orinoco au semănat panică în tabăra lui de Wavrin. Însoțitorii au luat chemările lor drept strigătul de luptă al războinicilor indieni guaharibo.

Poate că maribunda sunt maimuțe Loys? Pentru o astfel de afirmație nu există suficiente dovezi. „Dosarul” misterioasei maimuțe fotografiate pe ladă nu a fost rezolvat definitiv. Un lucru este clar. Aceasta nu este o maimuță antropoidă.

În inima selvei, pe cercetători îi aşteaptă probabil întâlniri emoţionante cu aceste animale neprietenoase pe care le cunoaştem doar din fotografie.

De ce atâta importanţă?

Prinderea şi studierea maimuţei lui de Loys prezintă interes nu numai sub raport pur biologic. Astăzi, când se apropie falimentul definitiv al colonialismului şi se năruie bastioanele sclaviei multiseculare a popoarelor subjugate, colonialiştii nu se dau în lături de la niciun mijloc de înăbuşire a puternicei mişcări de eliberare naţională din ţările Asiei, Africii şi Americii. Falsificând ştiinţa, ideologii colonialismului şi propovăduitorii celui mai deşănţat rasism se străduiesc cu ajutorul unor „teorii" născocite să justifice în ochii opiniei publice planurile lor de cotropire.

Cei mai reacţionari savanţi burghezi au născocit nenumărate ipoteze cu privire la hologenism, poligenism *, di-cotomism şi alte asemenea scorneli. Autorii sunt diferiţi, dar scopul este unul şi acelaşi: pretinsa demonstrare a faptului că omul ar avea mai mulţi strămoşi. Popoarele contemporane care locuiesc în diferite continente şi insule nu sunt fraţi direcţi de sânge, aşa cum este de mult stabilit de ştiinţă, ci ar fi, chipurile, specii absolut diferite şi chiar genuri deosebite de fiinţe vii.

Note:

1 Doctrina după care diferitele rase umane au derivat din câteva tipuri primitive cu valoare de specii.

Originea diferită implică, evident, şi aptitudini deone bâte. De aceea, după părerea rasiştilor, uncie popoare lin! superioare, chemate de natura însăşi să stăpânească pe plmânt, altele sunt inferioare, condamnate, în virtutea valorii incomplete a obârşiei lor, la sclavie şi pieire.

Teoriile rasiştilor care afirmă că locuitorii de bază ai Americii provin din antropoide locale sunt nefundate. De mult, antropologii reacţionari caută orice pretext, inventând tot felul de maimuţe şi pitecantropi americani, peri tru a completa acest gol cu născocirile lor. Cazul maimuţei lui de Loys nu este unicul. Încă în 1922 a avut loc o întâmplare scandaloasă cu un alt „antropoid" american. În straturile

străvechi ale solului din statul Wyoming (în vestul S.U.A.) a fost găsit un dinte al unei maimuţe antropoide fosile. Aşa au considerat, cel puţin, această descoperire cei mai cunoscuţi paleontologi americani. Era un fapt senzaţional, care a zguduit întreaga lume ştiinţifică. „Primitivul membru al familiei umane", aşa cum îl preamăreau pe posesorul ipotetic al dintelui unii zoologi americani, a fost denumit Hesperopithecus. Savantul reacţionar german Franz Koch s-a grăbit să-l înregistreze pe hesperopitec ca pe un strămoş al rasei ariene care, bineînţeles, trebuia să aibă o origine deosebită.

Dar, aşa cum era de aşteptat, cercetările mai amănunţite au dovedit că faimosul dinte nu aparţine unui antropoid, ci unui porc fosil nord-american din genul Prosthenops (măselele lui sunt foarte asemănătoare cu cele ale omului).

Ce scandal! „Printre strămoşii rasei ariene, scrie profesorul M.F. Nesturh, a fost inclus şi un porc fosil nord-american".

Dar lecţia primită nu i-a făcut pe falsificatori să abandoneze ştiinţa. Peste şapte ani, după hesperopitec a fost născocit „amerantropoidul Loys" şi varianta sa modificată din operele lui Courteville.

Nu există însă nicio îndoială asupra faptului că nici maimuţa lui de Loys şi nici alte antropoide americane descrise, ca hesperopitecul sau homunculusul paleontologului argentinian F. Ameghino, nu fac parte dintre maimuţele antropoide.

Se poate considera demonstrat faptul că strămoşii indienilor, destul de recent, aproximativ cu 25.000 de ani în urmă, s-au mutat în America din Asia, trecând prin istmul care unea în perioada glaciară peninsulele Ciukotsk şi Alaska. Nu a existat niciun centru de sine stătător al apariţiei omului în America.

Este posibil ca în aceeaşi perioadă bogată în evenimente, odată cu omul, cu turmele de bizoni şi de mamuţi, din Asia să fi trecut. În America încă o fiinţă misterioasă, şi anume fratele de sânge al omului zăpezilor. Iată ce se povesteşte despre el.

„Spiritul pădurilor" din Arroyo-Bluff

La 27 august 1958, Gerald Crew se pregătea să meargă la lucru. El era tractorist pe şantierul de construcţie al unei noi autostrăzi din districtul Humboldt (la limita nord-vestică a Californiei). El trebuia să treacă prin valea Arroyo-Bluff. De jur-împrejur se întindea o regiune sălbatică, nelocuită: pietriş şi păduri de conifere pe povârnişurile

munţilor. Spălându-şi faţa în râul pe malul căruia fusese instalată tabăra de către constructori, Gerald Crew s-a îndreptat către tractorul său şi dintr-odată s-a oprit înmărmurit în faţa celor ce vedea. Dăduse de urmele… omului zăpezilor care, aşa cum se afirmă, rătăceşte prin munţii Himalaya.

Dar el se afla în California, ţara staţiunilor moderne, a plantaţiilor de portocali şi a celor mai mari studiouri cinematografice din lume…

Când şi-a revenit, Gerald Crew a măsurat urmele unor picioare goale uriaşe lăsate pe solul argilos de către fiinţa necunoscută. Lungimea tălpii era de 40 cm, iar lungimea pasului de 1, 15 – 1, 75 m.

Tractoristul a riscat să meargă după urme o distanţă oarecare. Urmele coborau de pe un plan aproape vertical (aproape 80°!), ocoleau aşezarea muncitorilor şi dispăreau în pădure după un dâmb.

Gerald Crew a auzit şi înainte, de la tovarăşii săi, despre asemenea urme uriaşe şi ciudate observate pe malul râului Mad (oare se varsă în Oceanul Pacific la nuni dt golful Humboldt).

În septembrie 1958 fiinţa misterioasă a apărut din «mu pe lângă aşezarea muncitorilor. Soţia unuia dintre maiştri a trimis o scrisoare către ziarul local „Humboldt rime”. „Printre muncitori circulă zvonul despre existenţa omu’ lui pădurilor. Ce aţi auzit despre aceasta?”

Scrisoarea a fost publicată în ziar. La redacţie au început să sosească scrisori şi de la alţi cititori. Mulţi dintre ei afirmau că l-au văzut cu propriii lor ochi pe patern – aşa l-au botezat aici pe uriaşul pletos.

Între timp, Gerald Crew a mai întâlnit în valea Ar-royo-Bluff urmele misterioase, confecţionând de data aceasta după ele mulaje în ghips.

„Humboldt Times” a înserat pe prima pagină fotografia acestor mulaje. Materialul a fost publicat şi de alte ziare. Din toată lumea a început să sosească ploaie de scrisori, telegrame şi întrebări.

Ciudatele evenimente au stârnit interesul oamenilor de ştiinţă. Zoologul şi paleontologul american Ivan San-derson a venit la faţa locului. El a pus întrebări martorilor oculari, a examinat mulajele de ghips şi a dedus o serie de noi date interesante. Informaţiile culese le-a comunicat în câteva articole. Note:

1 Fotografiile urmelor pa tonului au fost predate de către savanţi Comisiei pentru studierea problemelor privind omul zăpezilor,

de pe lângă Societatea rusă de ocrotire a naturii. În revista „Vokrug Svieta”, nr. 11/1960 s-a publicat traducerea prescurtată a articolului lui I. Sandorson.

Unul dintre acestea a fost publicat în ziarul cubanez „Boemia” 1.

Iată ce a izbutit să stabilească Ivan Sanderson: antreprenorul care a luat în antrepriză construcţia autostrăzii credea la început că cineva dintre localnici îi sperie pe muncitori pentru a-i împiedica să construiască drumul. Totuşi, acest mistificator, după cât se pare, posedă o forţă supraomenească. El a luat, de exemplu, din depozit un butoi de combustibil pentru motoare diesel cu o capacitate de 250 1, aruncându-l într-o prăpastie. Apoi a târât în pădure o ţeavă de oţel şi o roată de la excavator. Antreprenorul Ray Walles a angajat doi detectivi. Ei trebuiau să urmărească şi să-l prindă pe răufăcător.

Considerând că „timpul este bani”, Ray Carr şi Bob Britton au făcut rost de nişte copoi şi imediat au iniţiat cercetările. Dar problema s-a dovedit a nu fi atât de simplă şi detectivii au început să se gândească serios la faptul că în cazul în care afacerile lor vor merge ca până acum, ei voi avea mult mai mult timp decât bani.

Dar iată că într-o zi, în octombrie 1959, cei doi Sherlock Holmes se întorceau din recunoaşterea lor obişnuită. Dintr-odată, pe marginea drumului de pădure ei au observat o fiinţă pletoasă, semănând cu omul. Era patonul! Din două sărituri el a trecut drumul şi a dispărut în tufiş. Câinii pe care i-au trimis pe urmele lui au dispărut. Se spune că mai târziu au fost găsite în pădure oasele lor cu urme de carne sfâşiată.

Se povesteşte mai departe că o pereche de tineri căsătoriţi au zburat cu avionul lor propriu deasupra acestei regiuni. În munţi era încă zăpadă. Deodată soţii au observat jos ceva deosebit. Ei au văzut un uriaş lăţos care mergea cu picioarele goale pe zăpadă, lăsând o dâră lungă de urme.

O doamnă împreună cu fiica ei au întâlnit doi patoni în valea Hoopa, iar în august 1959 doi localnici au văzut din nou urmele monştrilor la 23 mile la nord de autostrada ceea nouă. Au fost găsite chiar smocuri de păr care s-au lipit de crengile şi de scoarţa brazilor, la o înălţime de circa 2 m de la pământ. Lungimea părului varia de la 2 la 27 cm. Sub copaci a fost găsit culcuşul în care patonul îşi petrecea noaptea. El era făcut din muşchi şi crengi de arbori. Patonul smulgea muşchii şi lichenii de pe copaci.

Corespondentul ziarului „Humboldt Times”, Betty Allen, a stat

de vorbă cu indienii localnici:

— Doamne sfinte – se mirau ei. Oare, în sfârşit, au aflat şi albii despre ei?

Înainte vreme, prin aceste locuri trăiau mai mulţi patoni. Se spune că ei au atacat cândva chiar o aşezare locuită de mineri de pe râul Chetko (în sud-vestul Oregonu-lui), au devastat un depozit cu alimente şi au omorât trei muncitori. În timpul goanei după aur din anul 1848 şi 1849, mii de aventurieri care au invadat California au extei minai şi au alungat în păduri îndepărtate mulţi pat oui Ai... i au supravieţuit foarte puţini.

La ce concluzii poţi ajunge din aceste informaţii, în treabă Ivan Sanderson?

A trecut acea vreme când zoologii îşi băteau joc prieteneşte de figura fantastică, păroasă, care s-a ivit pa neaşteptate pe gheţarii de pe crestele munţilor Himalaya, ca un strigoi din trecutul îndepărtat al planetei noastre

Veşti ciudate despre diferitele feluri de „oameni sal batici” sosesc acum din cele mai neaşteptate locuri – din Malaya, Indonezia, nord-vestul Chinei, din Mongolia, din Pamir, din regiunea de dincolo de Baikal, chiar din Caucaz şi, în sfârşit, din California.

Savanţii care au început să se ocupe de cercetarea acestei probleme deosebit de interesante au găsit „urme” ale omului sălbatic chiar în literatura antică şi în manuscrisele medievale din Europa apuseană.

S-ar părea că încă destul de recent, cu 400 – 500 de ani în urmă, aceste presupuse maimuţe antropoide au fost foarte răspândite. Inventarea armelor de foc a constituit începutul exterminării lor în masă.

Este posibil ca povestirile despre almeşti, almaşi şi captări, care circulă printre lojcuitorii din Caucaz, Asia centrală şi Mongolia, să nu fie decât amintiri despre vremurile străvechi, când aceste „spirite ale pădurilor”, în carne şi oase, locuiau alături de om.

Nu este exclus, de asemenea, ca în unele colţuri mai ferite ei să fi supravieţuit până în zilele noastre.

Regiunea de nord-vest a Californiei şi de sud-vest a Oregonului ar putea să fie unul dintre locurile în care trăiesc aceste fiinţe necunoscute, a căror origine s-ar explica prin migraţia lor, în perioada glaciară, din Asia, deoarece nu au fost găsite în America niciun fel de

urrae-fosile ale antropoidelor.

În împrejurimile Arroyo-Bluffului, scrie Sanderson, se petrec, fără îndoială, lucruri stranii. O ființă misterioasă reușește să mute dintr-un loc în altul butoaie de oțel cu petrol, țevi de fier și roți. Ea se urcă ușor pe povârnișurile cele mai abrupte, urlă puternic și lasă urme lungi de 40 cm.

Nu încape nicio îndoială că aceste urme există într-adevăr, afirmă Sanderson. Ele n-au fost fabricate de vreun mistificator: împotriva acestei idei există dovezi serioase.

Limita de nord-vest a Californiei ocupă peste o sută de mile pătrate. Până foarte recent această regiune nu a fost locuită. Teritoriul este acoperit de păduri dese, de nepătruns, și nu poate fi observat din avion (cu excepția celor mai înalte creste muntoase). Aceste locuri nu sunt cercetate de nimeni. Nu s-au întocmit nici măcar hărți amănunțite. Chiar în centrul civilizației găsim un loc absolut sălbatic, și acolo, probabil, trăiește ființa necunoscută și misterioasă.

Zoologii americani nu sunt însă nici pe departe de acord cu afirmația lui Sanderson că există „dovezi serioase" că urmele patonului nu sunt fabricate de un mistificator.

În fața mea stă o scrisoare primită acum de la Muzeul american de istorie naturală din partea dr. Joseph Moor, care scrie că atât el cât și colegii săi sunt foarte sceptici atunci când studiază datele cu privire la omul zăpezilor din Arroyo-Bluff. Materialele care au ajuns în muzeul din California prezintă dovezi „destul de serioase că avem de-a face nici mai mult nici mai puțin decât cu o glumă, și noi ne abținem de a o comenta". Cu atât mai mult cu cât Tom Sleeck, organizatorul expedițiilor americane pentru prinderea lui yeti din munții Himalaya, a hotărât să-și încerce norocul și în California. Nu de mult el a fost la Moscova și a comunicat că a trimis specialiști la Arroyo-Bluff pentru recunoaștere.

Agogve – „omuleții zăpezilor" ai Africii

Una dintre tainele nedezlegate ale pădurilor africane, scrie naturalistul englez Frank Lane, sunt micii omuleți de pădure agogve.

Aceste creaturi ciudate nu depășesc ca înălțime circa 1, 20 m. Tot corpul lor este acoperit cu un păr roșcat, fața o au de maimuță, dar umblă pe două picioare, ca oamenii.

Agogve trăiesc în inima pădurilor dese. Chiar vânătorii cei mai experimentați au puține șanse de a-i vedea. Aceasta se poate întâmpla

o dată în viaţă, spun localnicii.

despre agogve sunt răspândite pe o distanţă de peste I ooo km, de la sud-vestul Kenyei până la Tanganyika şi, mai dl parte, până la Mozambic.

Despre omuleţii de pădure relatează şi călătorii euro peni. Căpitanul Hitchens, funcţionar al administraţiei lui tanice în Kenya, în lunga lui şedere în Africa a strâns multe date despre misterioasele animale necunoscute ştiinţei, în a căror existenţă cred localnicii. În articolul Animalele misterioase ale Africii, publicat în 1937 în revista ştiinţifică „Discovery", el scrie despre agogve:

„Acum câţiva ani în urmă am primit ca misiune de vânătoare să omor un leu antropofag în pădurile Issure şi Simbiti, la limita de vest1 a câmpiilor Wembar.

Note:

1 Aici este vorba de o greşeală de tipar: ţara Issure şi râul Simbiti nu se găsesc la vest, ci la est de regiunea de stepă Wembar. Partea centrală a Taganyikăi se află la circa 150 km spre sud-est de malurile lacului Victoria.

Într-o zi, în timp ce pândeam leul în luminişul pădurii, din desiş au apărut deodată două fiinţe mici de culoare cafenie, care au fugit apoi de partea cealaltă a desişului. Păreau nişte omuleţi foarte mici, a căror înălţime era de aproximativ 1, 20 m, mergeau pe două picioare şi erau acoperiţi de o blană roşcată. Vânătorul băştinaş care mă însoţea a rămas nemişcat, cu gura căscată de uimire.

— Este agogve – a spus el când şi-a revenit puţin.

Hitchens a făcut multe eforturi, fără rezultat, pentru a mai vedea aceşti omuleţi. Dar mai repede poţi găsi un ac într-un car cu fân decât pe acest animal iute în această pădure de nepătruns!"

Hitchens încearcă să ne asigure că fiinţele pe care le-a văzut nu semănau cu niciuna dintre maimuţele pe care le cunoaşte. Dar cine sunt ele?

Cu câţiva ani în urmă, în revista societăţii de ştiinţe naturale din Africa de est şi Uganda a fost publicată următoarea ştire:

„Băştinaşii regiunii Kwa-Ngombe sunt siguri că munţii lor sunt locuiţi de bivoli, porci sălbatici şi de un trib de omuleţi roşcaţi, care îşi

păzesc cu străşnicie domeniile muntoase. Bătrânul Salim, ghidul din Embu, povestea că o dată s-a urcat sus pe munte împreună cu câţiva tovarăşi. Ei au ajuns aproape de vârî, unde sufla un vânt rece. Deodată o adevărată grindină de pietre s-a abătut asupra vânătorilor. Ei au început să fugă. Uitându-se în urmă, bătrânul Salim a văzut vreo douăzeci de omuleţi roşcaţi care aruncau cu pietre după ei din vârful unei stânci".

Iată şi alte povestiri despre omuleţii roşcaţi din Africa.

Un călător i-a văzut din corabia pe care se afla şi care plutea prin apropiere de Mozambic, în tovărăşia unor paviani. Un altul a întâlnit în interiorul aceleiaşi ţări o întreagă familie de agogve: mama, tata şi un copilaş. Vânătorii băştinaşi care îl însoţeau au protestat cu hotărâre când el a vrut să-l împuşte pe unul dintre „liliputani".

— Ai auzit, l-a întrebat pe vânătorul Cottnay, purtătorul său de arme, despre micuţii omuleţi care trăiesc pe Mau? 1 Despre micuţii omuleţi care mai degrabă hârtii maimuţe decât oameni? Şi el a povestit, cum tatăl lui I nimerit o dată ca prizonier la „gnomii" m-au în timp e păştea oile pe povârnişurile muntelui Langonot

Pierzând o oaie, el a mers după urmele de sânge ale animalului. Deodată s-a văzut înconjurat din toate părţile de făpturi mici, ciudate, mai scunde decât oamenii de pl dure – pigmeii –, care nu aveau coadă însă aduceau mai degrabă cu maimuţele care sar prin copaci docil cu oamenii.

Pielea lor era albă ca burta unei şopârle, însă (aţa şi corpul erau acoperite cu un păr lung, negru. Cu ajutorul unei suliţe păstorul a scăpat de periculoasa societate B gnomilor războinici.

Cel mai uluitor lucru este acela că micuţii omuleţi, aşa cum îi prezintă zvonurile, seamănă foarte mult cu nişte maimuţe dispărute, foarte cunoscute paleontologilor…

Acum 500.000 – 800.000 de ani, pe podişurile Africii de sud locuiau, într-adevăr, „omuleţi micuţi şi păroşi". Ei cutreierau văile râurilor în grupuri mici, vânau iepuri, paviani şi chiar antilope, împotriva cărora organizau urmăriri cu întreaga „societate". Omuleţii omorau pavianii şi antilopele, spărgându-le craniile cu pietre ascuţite.

În 1924, muncitorii de la carierele de var din estul deşertului Kălahari au găsit un craniu fosilizat al uneia dintre aceste maimuţe

preistorice. De atunci, antropologii au studiat câteva zeci de cranii, dinţi şi oase aparţinând acestora.

Paleontologul sud-african Raymond Dart, cercetând prima descoperire din Kalahari, i-a denumit pe omuleţii fosili australopiteci (maimuţe din sud) 3. Erau nişte maimuţe neobişnuite! Ele trăiau pe pământ, umblau numai pe

Note:

1 Creastă muntoasă din vestul Kenyei. Punctul cel mai înalt atinge 3 049 m.

2 Este aşezat aproximativ la 140 km spre sud-vest de masivul muntos Kenya şi la vreo 80 km sud-est de podişul Mau. Înălţimea lui este de 2 777 m.

3 Dart a scris în 1925 lucrarea Australopithecus africanus. În urma unor descoperiri mai recente, se presupune că australopiteci! erau răspândiţi la începutul cuaternarului în toată Africa.

două picioare şi se caracterizau prin proporţii aproape” omeneşti.

Dinţii lor erau mai degrabă dinţi de om decât de maimuţă. Chiar şi după volumul creierului ele erau mai aproape de om decât de maimuţe. La un pui de australo-pitec, în vârstă de cinci ani, capacitatea cutiei craniene era de 420 cm^3, iar la un australopitec mascul matur, de 600 – 700 cm^3, aproape de două ori mai mare decât la cimpanzeu (maximum 450 cm^3) şi nu mai mică decât la gorilă. Şi totuşi, australopitecii erau cu mult mai mărunţi decât aceste maimuţe. Înălţimea lor nu depăşea în medie 120 cm, iar greutatea, 40 – 50 kg.

Unii savanţi presupun chiar că australopitecii aveau darul vorbirii şi ştiau să folosească focul. De aceea, ei îi consideră drept strămoşi ai omului din cele mai străvechi timpuri.

„Totuşi, scrie M.F. Nesturh, nu avem fapte care să pledeze în favoarea acestei ipoteze. Nu există niciun fel de temeiuri, spune el, să considerăm aceste maimuţe strămoşi ai noştri”.

Oare, într-adevăr, se întreabă unii zoologi predispuşi spre romantism, au dispărut toţi australopitecii? S-ar putea ca cele auzite despre „gnomii m-au”, despre omuleţii de pădure agogve să-şi

datoreze existenţa australopitecilor care au supravieţuit în adâncul pădurilor virgine?

Alungaţi de „verişorii” lor mai puternici şi mai dezvoltaţi, de către oamenii epocii de piatră, ei au putut să se ascundă de urmărirea acestora în desişurile de nepătruns1 şi pe crestele munţilor cu desăvârşire nelocuite şi vizitate rar de oameni, deoarece clima este prea rece pentru locuitorii Africii.

Cam acelaşi lucru s-a întâmplat, probabil, şi cu omuleţul zăpezilor din Asia.

Note:

1 Masivele păduroase destul de mari din regiunea tropicelor, care se întâlnesc prin savana din Tanganyika şi Mozambic, nu sunt locuite nici măcar de pigmei – triburi de popoare de înălţime mică, Ce locuiesc prin pădurile din Congo şi Camerun.

LUPUL DE MUNTE, LEOPARDUL-HIENĂ, PISICA DE MĂRIMEA UNUI MĂGAR ŞI TIGRUL MARSUPIAL

Lup sau câine de curte

Fiarele sălbatice sunt mai bine cunoscute şi studiate de oameni decât maimuţele. Aceasta, pentru că omul a avut destul de dese prilejuri să intre în luptă cu fiarele pentru a-şi apăra vitele şi chiar viaţa. Vrând-ocvrând, el şi-a cunoscut bine duşmanii.

Crescătorii de vite şi vânătorii din toate ţările sunt foarte bine informaţi asupra năravurilor fiarelor din patria lor. De aceea, animalelor sălbatice le-a fost foarte greu să se sustragă atenţiei naturaliştilor. Şi totuşi, chiar şi în lumea fiarelor, pe zoologi îi aşteaptă uneori surprize.

Una dintre ultimele „surprize” este lupul de munte din Cordillera Americii de Sud. Povestea descoperirii lui este plină de rezultate neaşteptate şi de decepţii amare.

În 1927, directorul Parcului zoologic din Hamburg, Lorentz Hagenbeck, fiul şi continuatorul lui Karl Hagen-beck 1, a cumpărat la Buenos Aires blana unui lup neidentificat de oamenii de ştiinţă. Omul care i l-a vândut i-a spus că este un lup de munte omorât în regiunile înalte din Cordillera.

Niciun specialist nu a putut să stabilească cărui animal îi aparţine, într-adevăr, această blană. Ea s-a plimbai, multă vreme dintr-un muzeu în altul, prin Germania şi. În sfârşit, a ajuns la München.

Note:

1 A fost o perioadă în care firma „Karl Hagenbeck” deţinea întregul comerţ cu animale sălbatice. Însă Hagenbeck nu era numai comerciant, ci şi un mare iubitor de animale, un dresor talentat şi unul dintre fondatorii parcurilor zoologice moderne, cu cuşti deschise şi cu şanţuri cu apă în loc de gratii. Datorită eforturilor depuse de Karl Hagenbeck au fost descoperite şi prinse unele animale rare, misterioase. Peripeţiile sale în lumea animalelor le-a descris în cartea Despre fiare şi oameni.

După 14 ani, a găsit-o aici un mare cunoscător al mamiferelor, doctorul Ingo Krumbiegel. El a ajuns la concluzia că blana aparţine, după cât se pare, unei varietăţi de munte a lupului cu coamă. Lupul cu coamă trăieşte în şesurile pustii din Paraguay, Bolivia, Argentina de nord şi Brazilia de sud. Şi el a fost descoperit relativ recent, nefiind însă încă bine studiat1. El are picioare şi urechi foarte lungi, iar pe ceafă şi pe spate îi creşte o coamă nu prea mare. Se ştie că lupul cu coamă vânează în timpul nopţii mai ales diferite animale mici, hrănindu-se însă şi cu fructe.

Examinată de Krumbiegel, blana adusă de Hagenbeck a fost înregistrată în catalogul Muzeului din München drept rasă de munte a lupului cu coamă.

Peste câţiva ani, Hagenbeck a vizitat din nou Argentina, într-o piaţă oarecare el a mai văzut trei bucăţi de blană ale acestui animal, însă nu le-a cumpărat, pentru că i s-a cerut un preţ foarte mare.

Cam în acelaşi timp, Krumbiegel, revizuindu-şi vechile însemnări, şi-a adus aminte că a descoperit într-una din colecţiile din America de Sud un craniu de lup care nu semăna cu niciunul din cele cunoscute de ştiinţă. Lucrarea de mult uitată, conţinând descrierea caracteristicilor acestui craniu, pe care savantul a găsit-o în arhivele sale, l-a bucurat nespus. El şi-a dat seama că, în sfârşit, a găsit cheia

enigmei în legătură cu acea blană din Muzeul de la München pe care el, aşa cum îşi dădea seama, a determinat-o în mod eronat.

În 1949 Krumbiegel a publicat o lucrare în care comunica rezultatele cercetărilor sale: craniul şi blana aparţin unui animal de un gen şi o specie deosebită. El l-a denumit dasition (Dasycyon hagenbecki) 2. Dasiţionul este un animal destul de apropiat de lupul cu coamă, deosebiri

Note:

1 Lupul cu coamă Chrysocyon brachyarus este animalul cu cele mai lungi picioare din lume: lungimea picioarelor lui atinge 90, 97 şi chiar 100% din lungimea trupului.

2 La început Krumbiegel i-a dat acestui animal denumirea latinească de Oreocyon hagenbecki. Ulterior, s-a constatat însă că denumirea genului este preocupată, fiind acordată unui câine fosil, descoperit de zoologul Marsch. De aceea, în 1953 Krumbiegel a schimbat denumirea lupului de munte în Dasycyon hagenbecki.

du-se în acelaşi timp mult de acesta. Este mai maro (Iun gimea blănii împreună cu coada măsoară 2 m), mai hi…

şi mai îndesat şi are picioare scurte. Urechile sâni mii 1, rotunjite, iar blana este foarte deasă şi lungă. Pe spinări părul atinge lungimea de 20 cm. Blana este de culoare brună-închisă, în timp ce lupul cu coamă are o blana gal benă-roşcată (ca a vulpilor de la noi). Lupul cu coamfl trăieşte la şes deschis, pe când dasiţionul în munţi.

Niciun european nu a văzut însă acest animal viu sau mort. El a fost descris şi „adoptat” de ştiinţă, cum s-ar spune, pe bucăţi, după blană şi după craniu, care au fost aduse în Europa în perioade diferite.

De altfel, în ultimii ani, printre specialişti se aud voci care neagă existenţa reală a lupului descris de Krumbieevi. După părerea lor, animalul descoperit într-un mod atât de „extravagant” nu este decât pur şi simplu un câine de curte sălbăticit. În ultimul nomenclator al mamiferelor din Ame – rica de Sud (Catalogul mamiferelor din America de Sud), publicat în 1957, dasiţionul nu este amintit printre vieţuitoarele din acest continent. Eu am scris la Muzeul de istorie naturală din Argentina cerând lămuriri. După părerea profesorului A.

Cabrera, dasiţionul lui Hagenbeck nu este un lup de munte, ci un câine lăţos sălbăticit, ceva în genul câinelui ciobănesc scoţian kolly, care a ajuns mai întâi în mâinile jupuitorilor de animale şi apoi în Muzeul din München. Cabrera este un remarcabil specialist contemporan în domeniul mamiferelor din America de Sud, dar şi Krumbiegel se numără printre savanţii de renume mondial. El afirmă că chiar dacă a putut să greşească, aceasta s-ar referi numai la originea blănii şi nu la aceea a craniului, care are caracteristici deosebite de cele ale clinilor.

Din păcate, nu este posibilă o verificare a afirmaţiilor lui: blana dasiţionului poate că se mai păstrează în muzeu, dar craniul s-a pierdut în timpul războiului. Astfel, această controversă poate fi rezolvată numai de către viitorii cercetători care vor avea din nou prilejul să obţină un trofeu nepreţuit pentru ştiinţă – craniul lupului de munte din Cordillera sau… al câinelui de curte sălbăticit din cartierele sărăcăcioase ale Buenos Airesului.

Leopardul-hienă care nu poate fi prins

Un alt animal ciudat a declanşat discuţii nu mai puţin aprinse. Este vorba densui-fizi, un animal iute ca vântul şi perfid ca hiena, care trăieşte în şesurile Africii de sud.

Când primii colonizatori olandezi au debarcat la poalele muntelui Mesei şi au pătruns în adâncurile savanei africane ei au auzit povestindu-se despre nsui-fizi. Aceştia însă nu au izbutit să cunoască de aproape acest animal. Niciun european nu l-a întâlnit în peregrinările lui.

Au trecut secole, dar nsui-fizi nu a putut îi prim dă vânători. Cu toate acestea, el a rămas viu în legendolo locale. Africanii puteau să descrie leopardul-hienă în toată amănuntele sale. Ei îl socoteau un hibrid provenind din două fiare. Nsui-fizi seamănă mai mult cu un leopard, dar corpul lui este vărgat ca al hienei. Labele sâni, de asemenea, moştenite de la hienă, împreună cu ghearele ne ascuţite şi libere.

Mişcările lui nsui-fizi sunt avântate şi rapide ea lovi tura unui bici. El depăşeşte uşor orice antilopă şi sare în sus ca leopardul. Nsui-fizi este sângeros ca o panteră şi viclean ca o hienă.

Trecuse multă vreme de când toţi vânătorii şi exploratorii europeni încetaseră să creadă în aceste poveşti. Dar iată că la începutul secolului nostru, un oarecare maior Cooper a observat în savană, nu departe de oraşul Salis-bury, din Rhodesia de Sud, un animal cu totul

neobişnuit. Fără să stea mult pe gânduri, el l-a împuşcat.

Vânătorul îşi examina cu mirare trofeul: picioarele animalului erau lungi şi drepte ca cele ale unui câine de vânătoare de rasă. Ghearele labelor nu se trăgeau ca la pisică şi totuşi, incontestabil, era o felină, ca şi cum trupul şi capul unui leopard au fost puse pe picioare de câine. Blana deasă avea pete negre care se transformau pe spinare în dungi verticale întrerupte.

Fără să se îndoiască de faptul că a vânat legendarul leopard-hienă, Cooper a descris în revista „Field", în 1926, rarul său trofeu ca un hibrid al acestor animale.

Ştirea a stârnit interesul savanţilor. S-a lămurit că ciudatul câine-pisică nu era, desigur, un hibrid al unor astfel de specii atât de depărtate unele de altele ca leopardul şi hiena. Renumitul zoolog englez, cunoscător al pisicilor sălbatice, I.R. Pocock, a stabilit că animalul omorât de Cooper este o nouă specie de ghepard. El l-a denumit ghepardul regal (Acinonyx rex).

Cuvântul ghepard, pentru majoritatea cititorilor, probabil că nu înseamnă nimic. Animalele care au această denumire se întâlnesc rar în parcurile zoologice1, şi azi le cunosc puţini oameni.

Ghepardul Acinonyx rex, cel mai iute animal din lume (după Brehm, 1915)

Gheparzii fac parte din familia felinelor şi, atunci când stau culcaţi, seamănă foarte mult cu leoparzii. Însă când leopardul se ridică, veţi observa cu uimire că are picioare înalte şi drepte, picioare de câine. Şi ghearele sale seamănă cu cele ale câinelui, adică sunt libere.

Note:

1 Dr. F. Bourliere este profesor de filosofie la Facultatea de medicină din Paris şi un foarte bun cunoscător al mamiferelor.

Gheparzii nu ştiu să se caţere pe copaci, în schimb aleargă foarte repede: mai repede decât ogarul, decât calul de curse, mai repede decât orice antilopă. Sunt cele mai rapide animale din lume! Aruncându-se în urmărirea unei prăzi, în două secunde ghepardul atinge o viteză de 72 km pe oră. Zoologul francez F. Bourliere 1 scrie că un ghepard a parcurs 600 m în 20 de secunde.

Naturalistul britanic Frank Lane relatează un alt record, şi anume 128 km într-o oră. 35 m pe secundă; aceasta este viteza

uraganului care smulge arborii din rădăcini. Este greu să-ţi imaginezi cum poate alerga o fiinţă vie cu o astfel de viteză.

În India gheparzii sunt domesticiţi şi dresaţi pentru vânătoare. De aceea, viteza cu care aleargă aceste animale nu este greu de stabilit şi nu o dată ea a fost măsurată chiar şi cu cronometrul sau cu ajutorul vitezometrului, de pe un automobil care gonea pe şosea.

Cei mai buni gheparzi de vânătoare sâni. aduşi în India din Africa, unde ei sunt mai mari şi mai rapizi. În afarfl de Africa, gheparzii mai trăiesc şi în Asia. Câteva exemplare se pot întâlni şi în pustiurile turkmene. Cele specii de gheparzi cutreieră acest teritoriu? La această* Între bare nu pot răspunde cu certitudine nici cei mai buni specialişti. Unii susţin că se găsesc şase specii şi trei sub specii. După părerea altora, există doar o singură specie. Ultimul punct de vedere este susţinut şi de specialistul sovietic în domeniul animalelor sălbatice, G.A. Novikov.

O părere unanimă a zoologilor nu există nici în legă tură cu ghepardul vărgat, nsui-fizi.

În 1927, Pocock a studiat trofeul neobişnuit al maiorului Cooper, stabilind că acesta este o specie nouă de ghepard.

„Ne miră foarte mult faptul, scria el, că un asemenea animal mare şi uşor de observat a rămas necunoscut atât de multă vreme”.

S. I. Ognev, unul dintre cei mai buni specialişti din lume în domeniul mamiferelor, considera, de asemenea, că ghepardul regal este o specie nouă, cu caractere foarte vizibile. Însă în 1932 Cabrera a declarat că ghepardul regal nu este decât o varietate a ghepardului obişnuit, cu un aspect anormal al blănii. Nicio pădure fără uscături! Până şi leoparzii se nasc uneori vărgaţi; petele lor se alungesc şi dau blănii animalului aspectul vărgat.

Note:

1 Dar nu numai strămoşii pisicilor erau vrăgaţi, ci şi ai mai multor mamifere: ai cerbilor, antilopelor, tapirilor, cailor şi chiar ai iepurilor. Modelul cu pete, dar mai ales cel „uni” este, ca să spunem aşa, „o modă” mai nouă.

Aceste dungi ale leopardului sunt pur şi simplu un atavism. Cu milioane de ani în urmă, strămoşii pisicilor erau doar animale vărgate şi nu e de mirare că din când în când printre pisoii coloraţi normal se nasc şi pui vărgaţi, moştenind în acest fel caracteristicile unor străbuni

foarte îndepărtaţi.

În 1939, la părerea lui Cabrera s-a asociat însuşi „naşul” ghepardului regal, Pocock. El a recunoscut că a greşit considerând drept o specie nouă un exemplar neobişnuit de ghepard x.

Totuşi problema ghepardului regal nu poate fi considerată definitiv rezolvată. Locuitorii Rhodesiei disting cu precizie gheparzii obişnuiţi de gheparzii regali. Aceasta înseamnă că gheparzii vărgaţi nu sunt o raritate. Până astăzi s-au prins cinci exemplare „anormale”, toate provenind din acelaşi loc (regiunea de nord a Rhodesiei de Sud). Cazurile de atavism, de obicei, nu sunt atât de frecvente.

În ultima vreme, ghepardul renegat odinioară a fost din nou recunoscut de oamenii de ştiinţă. Un mare cunoscător al animalelor africane, zoologul britanic Austin Roberts, în cartea sa Mamiferele din Africa de sud, publicată în 1954, îi acordă ghepardului regal un loc de frunte printre alţi reprezentanţi ai faunei africane, considerându-l o specie cu totul distinctă.

Leii din stepele ruseşti

Cei mai vechi pictori de pe globul pământesc – locuitorii peşterilor din epoca de piatră – au lăsat pe pereţii întunecatelor lor adăposturi numeroase desene reprezentând animale pe care le vânau, precum şi pe apriqii lor vrăjmaşi – animalele de pradă care îi terorizau. Foarte frecvent, în „galeriile de tablouri” din peşterile Europei se întâlnesc imagini ale aşa-numitului leu de peşteră.

În peşteri se găsesc desene care înfăţişează nu numai aceste animale de pradă, ci şi oasele lor. Scheletele leilor sunt sfărâmate şi zdrobite de parcă ar fi trecut peste ele un tanc. Puternicii stăpâni ai lumii animalelor nu puteau fi schilodiţi astfel decât de către urşii de peşteră, când alungaţi de frig ei pătrundeau în domeniile subpământene ale uriaşilor Moşi-Martini.

Note:

1 Acinonyx jubatus jubatus este ghepardul african, iar A. ju-batus venáticas, ghepardul indian. Ambele forme sunt pe cale de dispariţie.

Oamenii de ştiinţă au găsit desene pe pereţi şi o & se fosilizate

ale leului de peşteră în grotele şi peşterile din Spania, Franţa, Anglia, Belgia, Austria, Ungaria, Italia, Algeria şi Siria. În U.R.S.S. au fost de asemenea descoperite, în mai multe locuri, urme care dovedesc că aici BU existat lei de peşteră, şi anume în apropiere de Odessă, Tiraspol, Kiev, Saratov, Kazan şi chiar în Ural. Aşadar, odinioară, în pădurile europene trăiau lei. În epoca pre glaciară clima din Europa era cu mult mai caldă. Cu 50 – 60 de milioane de ani în urmă, Europa se afla, după cât se pare, mai aproape de ecuator decât în prezent. Cum se explică acest lucru?

Explicaţia constă în faptul că în epocile geologice îndepărtate, Polul Nord (şi în mod corespunzător şi Polul Sud) al Pământului se afla nu la „Polul Nord”. Se presupune că el se deplasa pe tot cuprinsul Oceanului Pacific. Există o asemenea ipoteză.

Pe baza câmpurilor magnetice „fosile” ale Pământului, se poate deduce unde erau situaţi cu sute de milioane de ani în urmă atât polul magnetic, cât şi polul geografic al planetei noastre, se pot afla continentele care erau situate pe atunci la ecuator sau la marginea ţinuturilor îngheţului veşnic. Aceste câmpuri magnetice „fosile” se prezintă sub forma unor particule microscopice de minerale magnetice aflate în nămolurile fosile. Sedimentându-se pe fundul mărilor, ele s-au întins ca nişte axe lungi de-a lungul axului polului magnetic al Pământului. Prin cunoaşterea direcţiei acestor particule magnetice fosile, se poate stabili unde anume se aflau polii Pământului în epoca în care s-au format rocile respective.

„Oamenii de ştiinţă – scrie profesorul A.A. Mala-hov – au stabilit, cu toată precizia, poziţia polilor şi a zonelor ecuatoriale ale Pământului în trecutul îndepărtat”.

Acum două miliarde de ani Polul Nord se afla în sudul Canadei, Apoi el s-a „mutat” în Oceanul Pacific; cu 500 de milioane de ani în urmă se afla în apropierea insulelor Hawaii, iar apoi a început să se deplaseze spre nord-vest. Acum 350 de milioane de ani, când primele vertebrate – amfibiile primitive – au început să iasă pe uscat, Polul Nord se afla în apropierea ţărmurilor Japoniei, iar în epoca dominaţiei reptilelor gigantice pe Pământ, – adică acum 155 de milioane de ani – undeva în ţinutul Mă-gadan 1. La începuturile dominaţiei mamiferelor, cu 50 de milioane de ani în urmă, Polul Nord se afla în Ciufcotka. Cu două milioane de ani în urmă, el era în Oceanul îngheţat, însă cu mult mai aproape de ţărmurile Americii decât în prezent. Ulterior, Polul

Nord s-a apropiat din nou de Canada, apoi, făcând un ocol în direcţia contrară acelor de ceasornic, s-a deplasat spre Groenlanda şi de-abia după aceea, în sfârşit, s-a „stabilit" pe locul său actual.

Fireşte că atunci când Polul Nord se „plimba" pe lângă coastele Canadei, Europa era mai aproape de ecuator decât se află astăzi. Potrivit ipotezei expuse mai sus, clima ei era temperată şi, ca atare, aici trăiau fiare şi păsări meridionale. În pădurile europene se găseau maimuţe, elefanţi, strămoşi ai girafei şi lei. Apoi s-a produs o răcire, dinspre miazănoapte au început să bată vânturi reci şi gheţarii s-au întins. Animalele iubitoare de căldură au început să părăsească acest ţinut neprietenos.

Leii însă s-au mai menţinut. Ei mai trăiau în Europa în epoca glaciară. Abia la sfârşitul ultimei glaciaţiuni, cu aproximativ 15.000 de ani în urmă, leii au început să plece din Europa2. Vreme mai îndelungată ei s-au menţinut în Peninsula Balcanică. În Asia Mică şi în Transcaucazia, leii au supravieţuit până spre sfârşitul secolului al XIX-lea. Pentru a ucide leul din Nemeea3, Heracle n-a trebuit să plece în Africa. Cu 2.500 de ani mai târziu, faimosul vânător Tartarin 4 din Tarascon 5, dorind să reediteze fapta de eroism a acestuia, n-a mai găsit niciun leu nici chiar în Africa de nord.

Note:

— În Extremul Orient al U.R.S.S.

2 Nu trebuie să ne închipuim că leii plecau în mod „organizat", adunându-se în turme uriaşe. Majoritatea au pierit pur şi simplu mai întâi în ţările din nordul Europei, iar apoi şi în cele din sud. Dar, fireşte că unii dintre ei migrau spre sud, în căutarea unor locuri mai prielnice, aşa cum o făceau, de altfel, şi alte animale. Prof. O. Abel arată că Africa a devenit un refugiu pentru mulţi fugari din nordul îngheţat, care fusese vechea lor patrie.

3 Vale în Argolida (Grecia) unde Heracle a ucis leul care teroriza locuitorii acestei văi.

4 Eroul romanelor lui A. Daudet.

5 Oraş din sudul Franţei.

În prezent, leii trăiesc în stare de libertate numai în Africa

Centrală şi în nord-vestul Indiei, în peninsula Kathiawar, la nord de Bombay. Leii indieni sunt pe cale de dispariţie. De altfel, nici înainte ei nu puteau fi Intll niţi prea des. În India, leul a fost întotdeauna considerai un trofeu vânătoresc extrem de rar. Se pare că aici la dispariţia leilor contribuie şi rivalitatea lor nefaslă cu tigrul. India este singurul loc de pe pământ unde se întâlnesc aceste două animale de pradă.

În momentul de faţă, pe o mică peninsulă de la nori I vest de Bombay îşi trăiesc ultimele zile, sub ocrotirea statului, circa 200 de lei indieni. Aceste animale sunt încă foarte puţin studiate. Chiar diferitele descrieri ale aspectului exterior al leului indian sunt uneori contradictorii. Până de curând se credea că leul indian nu are de loc coamă. În prezent se consideră că acesta are, de regulă, o coamă asemănătoare cu cea a leului african. Cu toate acestea, zoologul belgian Frechkop l-a înglobat de curând pe leul indian într-o specie distinctă1.

Încă la sfârşitul secolului trecut trăiau lei în Africa, în Peninsula Arabă, în Iran, Irak şi în Pakistanul de nord. Autorii antici relatează adeseori despre puternicul leu uriaş cu coamă neagră care trăia în nordul Africii şi care căpătase denumirea de leu barbar sau berber 2. Romanii aduceau mii de asemenea lei pentru circurile lor. În prezent, la nord de Sahara nu mai există lei. Ultimul leu berber a fost ucis în Algeria, în anul 1893.

Leul sud-african i-a supravieţuit numai o perioadă scurtă confratelui său din nord: ultimul leu din peninsula Capului 3 a murit în 1942. Astăzi grădinile zoologice din Africa de sud cumpără lei din Europa.

Este un fapt incontestabil că leii dispar. Sub presiunea oamenilor, înarmaţi cu puşti automate, ei se retrag tot mai departe în adâncurile pădurilor virgine. Şi totuşi cercetătorul dornic să descopere animale sălbatice noi. necunoscute de nimeni, poate avea numeroase surprize tul

Note:

1 Majoritatea specialiştilor susţin că este vorba de o subspecii! Panthera le-o persicus.

2 Panthera le-o le-o, subspecia nominativă.

3 Panthera le-o capensis sau P.I. melanschaitus.

burătoare, chiar atunci când porneşte pe urmele leilor africani. Zoologii mai au mult de lucru chiar şi pentru a pune ordine în sistematica celor 12 – 17 varietăţi de lei africani 1, descrise în momentul de faţă. De asemenea, nu se ştie exact ce subspecii de lei trăiesc în partea apuseană a Sudanului, în Republica Ciad şi în Republica Africa Centrală.

Principalul constă însă în faptul că în Africa, potrivit zvonurilor, mai trăieşte încă un leu ciudat, nestudiat, de un „tip” cu totul deosebit, şi anume leul cu pete, asemănător leopardului.

Leul cu pete

În preajma celui de-al doilea război mondial, în paginile publicaţiilor ştiinţifice şi de popularizare putea fi adesea întâlnită denumirea de „leu cu pete”. Problema existenţei lui era viu dezbătută în numeroase ziare şi reviste. Istoria acestui misterios animal este legată de numele vânătorului şi naturalistului Kenneth Gandar Dower, care a întreprins mai multe încercări temerare de a captura un leu cu pete. În anul 1937 a apărut cartea lui K. Dower, Leul cu pete.

În pădurile ţinuturilor muntoase din Kenya, la o altitudine de 2.500 m, se ascund numeroase animale neobişnuite ca: antilopa bongo 2, vărgată ca o zebră, precum şi porcul de pădure gigantic; aceste animale nu au putut fi capturate decât aici. Unii cercetători socotesc că în pădurile alpine din Kenya trăieşte încă un animal sălbatic mare, şi anume leul cu pete.

Părul lui de culoare galben închis este împodobit cu frumoase pete negre, asemănătoare cu cele ale leopardului, însă mai pronunţate.

Note:

1 În stadiul actual al cunoştinţelor, cei mai mulţi specialişti consideră ca demne de reţinut din sumedenia de rase africane descrise următoarele: Panthera le-o le-o, P.I. senegalensis. P.I. ca-pensis, P.I. massaâcus şi poate P.I. vernayi şi P.I. krilgeri.

2 Boocercus euryceros, una dintre cele mai frumoase antilope.

Locuitorii din Kenya denumesc acest animal marozi, în timp ce

leul obişnuit se numeşte în limba localnicilor simba, iar leopardul – nsui.

Ciudaţii lei cu pete au fost văzuţi şi de europeni. Primul care a relatat despre ei, în anul 1931, a fost căpitanul Dent, guvernator al Kenyei şi naturalist. Într-o bună zi, în pădurile din munţi la o altitudine de peste 3.000 m, Dent a zărit patru lei cu pete care au traversat poteca din apropierea ascunzătorii în care el stătea la pândă. Animalele erau mai mici decât leii obişnuiţi. Mai târziu, vânătorii localnici i-au relatat că verificând capcanele pentru leoparzi, ei au găsit într-una din ele un animal neobişnuit, care nu era nici leu, nici leopard, ci ceva intermediar.

Puţin mai târziu, un fermier localnic a împuşcat doi lei cu pete. Autorităţile locale din Nairobi i-au ordonat să ducă la departamentul vânătorii pieile leilor ucişi. Aceste piei au fost cercetate de specialişti de la Muzeul britanic de istorie naturală. După toate indiciile, leii ucişi – un mascul şi o femelă – erau în vârstă de cel puţin 2 – 3 ani. Şi totuşi, petele pronunţate în formă de rozetă puteau fi observate nu numai pe labe, ci şi pe spinare şi pe părţile laterale.

Puii de leu se nasc având pe blană pete mari mai mult sau mai puţin pronunţate 1. Odată cu înaintarea în vârstă petele dispar. Dar la leii împuşcaţi de fermier ele s-au menţinut, în ciuda vârstei de 2 – 3 ani a animalelor.

La aceşti lei maturi petele au putut rămâne de la naştere, ca o simplă anomalie, ca un atavism. Dar specialiştii de la Muzeul britanic, în mâinile cărora au încăput misterioasele piei, nu au ajuns deocamdată la nicio concluzie clară asupra originii lor.

S-ar putea ca pielea să aparţină unei noi specii de lei, dar s-ar putea şi contrariul. Pentru a dovedi existenţa leului cu pete nu sunt suficiente numai pieile, ci mai e nevoie de craniul şi de oasele scheletului acestui animal.

Note:

1 Petele constituie un caracter mai primitiv decât coloraţia uniformă. De aceea, ca ereditate atavică, petele se menţin la puii de leu nou-născuţi. Odinioară, după toate probabilităţile, strămoşii leilor aveau pete.

După publicarea cărţii lui Dower au început să apară cu o frecvenţă mai mare noi şi noi relatări despre leii cu pete din pădurile Kenyei. Un oarecare maior Foran a declarat că şi el a ucis la timpul său pe pantele munţilor din Kenya doi lei cu pete. Aceştia aveau circa 5 ani şi erau mai mici decât leii obişnuiţi.

Este puţin probabil că un simplu atavism se poate întâlni atât de frecvent. Mai degrabă misterioşii lei cu pete din Kenya reprezintă o varietate alpină deosebită şi poate chiar o nouă specie de lei din pădurile de munte. Aşa consideră, de pildă, doctorul Heuwelmans, care i-a atribuit acestei presupuse specii denumirea latinească de Leo maculatus (leu cu pete).

Este interesant să dăm ascultare părerii unui cunoscător atât de unanim recunoscut al felinelor sălbatice, cum este R.I. Pocock. Există temeiuri să-i considerăm pe leii cu pete din Kenya drept o varietate distinctă de lei. Pocock a examinat şi a măsurat nenumărate cranii de lei: craniile leilor din munţii Kenyei, cercetate de el, erau de dimensiuni mult mai mici decât cele ale leilor aduşi din alte ţări ale Africii.

Talia mică, petele care se menţin toată viaţa, coama nedezvoltată sunt „semne distinctive” întru totul suficiente pentru a considera leii cu pete ca aparţinând unei noi specii. La aceasta se adaugă şi faptul că ei trăiesc în cu totul alte locuri decât leii obişnuiţi, şi anume în pădurile dese de munte, la o altitudine de peste 3.000 m. Leii obişnuiţi trăiesc de obicei în savane şi nu pătrund în adâncul pădurilor virgine.

Cu toate acestea, deocamdată nu există suficiente dovezi ale existenţei unei specii sau rase distincte de lei cu pete. De aceea, zoologii se abţin să tragă o concluzie definitivă.

Nunda – o pisică de mărimea unui măgar!

Despre acest fantastic animal circulă zvonuri înfricoşătoare pe ţărmurile răsăritene ale lacului Tanganyika. De-a lungul ţărmurilor acestui lac se întind păduri de nestrăbătut, prin care veacuri de-a rândul. n-a călca! i… la om. Negrii afirmă că aceste păduri sâjit Locuite de nunda

În timpul nopţii nunda iese din pădure Ea ataci… un şi vitele, făcând adevărate masacre prin staule.

În anul 1920, într-un sat de pescari de pe ţărmut lli lacului

Tanganyika au avut loc întâmplări tragice, după care nunda a trecut din foclorul localnicilor în rapoartele oficiale.

Într-o noapte un jandarm de serviciu – ascari, 1.1 cându-şi rondul în piaţa satului, nu l-a găsit la post pe ea maradul său. Acesta a fost descoperit spre dimineaţă mori; el fusese desfigurat îngrozitor de un animal puternic. La început a fost acuzat de omor leul, cu toate că leii nu au mai fost întâlniţi de multă vreme în acest ţinut. Însă dupl aceea s-a observat un smoc de păr cenuşiu, strâns în puni nul omului sfâşiat. Acest păr nu era nici de leu, nici de leopard…

În timp ce jandarmii îşi frământau minţile în legătura cu această enigmă, au apărut doi oameni îngroziţi. Ace: „tia au făcut nişte declaraţii neobişnuite: ei au recunoscui că noaptea trecută, punând la cale săvârşirea unui furt în piaţă, îl urmăreau pe jandarm. Brusc, din întuneric, ca un strigoi, a sărit o pisică uriaşă şi l-a răpit pe nefericitul ascari.

— Nu, acesta nu era nici leu şi nici leopard, ci nunda 1 Nunda – o pisică de mărimea unui măgar – ţine de mult sub teroare întregul ţinut. Nunda vizitase şi până atunci satul. Locuitorii şi chiar jandarmii au rămas foarte înspăimântaţi. La apelul de dimineaţă, pentru a le mai insufla curaj, ofiţerul le-a ţinut o lecţie despre animalele de pradă şi despre absurditatea superstiţiilor stupide. Însă într-una din nopţile următoare îngrozitorul animal a rupt în bucăţi pur şi simplu încă un ascari. La catarama cu relei acestuia s-au observat smocuri de păr. Părul a fost trimis specialiştilor pentru expertiză. Rezultatul a ara l-ai că aceste fire de păr nu sunt de leopard, ci, după toate probabilităţile, ele aparţin unei feline mari.

În cursul lunii următoare, o felină cenuşie vărgată, de mărimea unui măgar, a sfâşiat în satele învecinate una câţiva oameni. S-au instalat capcane, s-au aşezat… mai otrăvite, detaşamente de jandarmi scotoceau întregul ţinut. Incursiunile animalului au încetat, însă enigmatica nunda n-a putut fi capturată.

Naturalistul englez Frank Lane, într-o carte consacrată animalelor misterioase din Africa, reproduce cuvintele călătorului Patrick Bowen: „În decurs de 35 – 40 de ani, scrie Bowen, am călătorit prin ţinuturile puţin cercetate ale Africii… Pe baza propriei mele experienţe şi a relatărilor vânătorilor experimentaţi, cred că aici există încă unele animale şi reptile necunoscute…”

Într-o bună zi, când Bowen avea tabăra instalată pe ţărmul

răsăritean al lacului Tanganyika, au venit spre el în fugă locuitorii îngroziţi ai unui sat. În timpul nopţii satul a fost atacat de… nunda, care a răpit un băiat! Fără să piardă nicio clipă, Bowen, însoţit de o călăuză vestită în acele ţinuturi, s-a îndreptat spre victime. Urmele animalului au fost uşor găsite. La început vânătorilor li s-a părut că e vorba de un leu mare, însă înaintând de-a lungul urmelor pe o distanţă oarecare şi examinându-le mai bine, ei şi-au schimbat părerea. „Urma era asemănătoare cu urma leopardului, însă de dimensiuni mai mari decât amprentele labelor celui mai mare leu”.

Urmărirea a trebuit să fie întreruptă, deoarece animalul fugise în jungla de nepătruns. Când Bowen împreună cu însoţitorul său s-au întors în sat, primarul i-a arătat un smoc de păr găsit pe gardul curţii din care a fost răpit băiatul.

— Părul, afirmă Bowen, era vărgat!

William Hitchens scria în anul 1937 în revista engleză „Discovery”: „Cu câţiva ani în urmă mi-a fost adus la Mcinga (un cătun de pe ţărmul lacului Tanganyika), pe targa, o călăuză localnică sfâșiată de un animal sălbatic. Călăuza era un vânător îndrăzneţ şi experimentat cu care nu o dată am fost la vânătoare de lei şi de leoparzi. La întrebarea mea, cine anume l-a schilodit, el a răspuns: mngva (o altă denumire a nundei)”.

„L-am întrebat – continuă Hitchens – dacă nu cumva s-a înşelat şi animalul respectiv era de fapt un leu sau un leopard? Dar rănitul a început să protesteze în mod categoric: Nu, era precis mngva”.

Şi Hitchens adaugă: „Fireşte că cel mai uşor lucrU 0 să spui că un asemenea animal nu există, dar eu, cuc. un călătorit vreme îndelungată prin ţinuturile terori/ale de nunda şi am dat primul ajutor multor oameni mutilaţi da acest animal, nu pot face o astfel de afirmaţie”.

Nu există animal mai înspăimântător decât keritul

Dar nici nunda, nici leul cu pete şi nici nsui-fizi cel iute de picior nu sunt cele mai misterioase sperietori ale Africii.

În Africa răsăriteană nu există un animal sălbatic mal înspăimântător decât keritul, mai puternic decât keritul şi mai… enigmatic decât keritul. Keritul este misterul cel mai tulburător al naturii virgine din Africa. Mulţi au întâlnit urmele keritului, mulţi au văzut chiar animalul, însă nimeni nu a izbutit să captureze această misterioasă Ci ara.

În unele ţinuturi din Africa keritul este numit ciniset., iar în

Europa el este cunoscut sub numele de nandi-ber. În Uniunea Sovietică nandinber nu este prea cunoscut. Însă în paginile publicaţiilor din alte ţări, consacrate tainelor naturii, cuvântul nandi-ber este poate mai des în îi 1 nit decât omul zăpezilor. Numai uriaşul balaur marin, legendarul locuitor al adâncurilor oceanului, îi umbreşte pe amândoi prin faima sa de deţinător al celei mai vâsle bibliografii.

Cuvântul nandi-ber înseamnă în traducere urs din ţinutul Nandi1. Această simplă denumire trebuie să irezească interesul oricărui zoolog, căci în Africa, la sud de Sahara, nu s-au găsit până în prezent niciun fel de urşi.

Numai în munţii Atlas din Maroc trăiau odinioară urşi bruni2, care acum sunt în întregime exterminaţi. Ei au migrat aici din Spania în vremurile îndepărtate, când nu exista încă strâmtoarea Gibraltar între Europa şi Africa.

Note:

1 Ţinutul tribului nandi este situat în partea de vest a Kenyei, în extremitatea nord-eslică a lacului Victoria.

2 Ursus crowtheri.

Cele dintâi relatări despre „ursul” din Africa răsăriteană au fost aduse de membrii aşa-numitei expediţii engleze „Nandi”. Făcându-şi drum prin junglă, pe platoul Uasin-Gishu (ţinutul Nandi), doi cercetători au văzut la un moment dat un animal ciudat care stătea la o distanţă de 30 m de ei. El semăna cu un urs brun, însă era cu mult mai mare. Capul era alungit, chiar ascuţit, urechile mici, coada nu putea fi văzută. Blana de culoare închisă şi deasă acoperea spinarea şi picioarele ciudatului animal, însă coapsele păreau a fi cu totul descoperite sau erau acoperite numai cu un păr foarte scurt şi neted. Cercetătorii nu au izbutit să-l împuşte pe animal. El a dispărut printre pietre în tufişuri.

Williams, unul dintre martorii oculari, a întrebat pe un vânător băştinaş ce fel de vieţuitoare este aceasta.

— Cinisetul, a răspuns el.

Williams i-a arătat într-o carte figuri ale diferitelor animale, pentru a afla care dintre acestea este denumit aici ciniset. Băştinaşul l-a arătat pe… ursul brun.

Un alt băştinaş, examinând ilustraţiile din Cărţile Junglei ale lui Kipling, s-a însufleţit atunci când a văzut imaginea lui baiu. ursul de Himalaya1.

— Cinisetul! a exclamat el.

După această relatare, făcută de un om întru totul competent, vânătorii și naturaliştii au început să fie mai puţin sceptici faţă de povestirile despre înspăimântătorul kerit sau ciniset – „ursul” gigantic care distruge cu uşurinţă gardurile solide ale staulelor de vite și care din câteva lovituri ale labelor puternice este în stare să spargă pereţii colibelor. În presa europeană au început să apară numeroase relatări despre nandi-ber. Iată una dintre ele.

Un funcţionar al administraţiei engleze din Africa răsăriteană, căpitanul Hitchens, a fost trimis în anul 1925 într-un mic cătun pentru cercetarea distrugerilor pricinuite aici de un animal necunoscut şi, după toate aparenţele, foarte puternic. Funcţionarul i-a găsit pe locuitori îngroziţi şi total dezorientaţi. L-a impresionat panica ce domnea în sat. Atacul fusese săvârşit într-un chip cu totul neobişnuit: animalul de pradă nu a sărit peste gardul înalt, așa cum face de obicei leul sau leopardul, el fu cui o spărtură în el. Nici chiar gardul ţepos din arbuşti, cu o grosime de 2, 5 m, nu l-a putut opri. Prin această Imprel muire el a făcut de asemenea o spărtură. Apoi animalul a găurit peretele colibei şi a răpit o fată. În ziua aceea, Inl chens nu a descoperit niciun fel de urme care să i ajute să-l găsească pe ucigaş.

Note:

1 Ursul negru de Himalaya – Ursus torquatus.

El s-a reîntors în sat și s-a culcai. În timpul nopţii a fost trezit de mârâitul câinelui caic I în soţea în călătorii. În cort s-a auzit gălăgie, răgetul unui animal înfuriat şi schelălăitul câinelui. El a sărit în picioare, dar încă înainte de a apuca puşca, animalul a în ceput să se retragă, înlăturând cu mare zgomot ţoale obstacolele din cale şi dispărând tot atât de brusc precum apăruse. A doua zi dimineaţa au fost găsite pe nisip amprentele labelor fiarei. Hitchens afirmă că orice leu ar fi putut invidia mărimea acestor urme. Fiecare urmă amintea ca formă o lopată, şi păstra amprentele clare ale unor gheare lungi.

„Pe drumul care trecea pe lângă marginea pădurii – scrie un alt martor ocular – am văzut o creatură de culoare cenuşie închisă, scundă, cu o spinare aplecată şi cu un cap mic şi ascuţit. Ea se mişca pe patru labe, însă picioarele din spate erau cu mult mai puţin puternice decât cele din faţă. Fiara a parcurs pe drum vreo cincizeci de iarzi şi a dispărut în pădure... Niciodată nu am văzut ceva asemănător, deşi toată înfăţişarea şi mişcările ciudatei creaturi aminteau de urs”. Frank

Lane reproduce povestirea unui vânător, pe nume Anderson. Auzind ţipetele unor copii din sat, vânătorul a sărit din cort cu puşca în mână. Alergând câteva sute de metri, a dat pe neaşteptate peste un porc sălbatic sfâşiat. Porcul fusese ucis de un animal foarte puternic, fiind pur şi simplu făcut bucăţi. Pântecele era sfâşiat de nişte gheare ascuţite, iar stomacul şi inima fuseseră devorate. Pesemne că ucigaşul nu-şi lăsase de bunăvoie prada, căci în pădure se auzea răgetul lui înspăimântător. Dar acest răget era foarte ciudat: nu semăna nici cu răgetul leului şi nici cu al leopardului. Anderson i-a rugat pe băieţi să-l ajute să găsească urma animalului, însă ei au refuzat în mod categoric, deoarece nu voiau să aibă de-a face cu cinisetul.

Relatările despre misteriosul locuitor cu înfăţişare de urs al pădurilor din vestul Kenyei sunt numeroase. Desigur că în povestirile unor martori oculari există şi unele contradicţii incompatibile, însă majoritatea descrierilor enigmaticului animal se aseamănă surprinzător între ele.

Aproape toţi observatorii relevă că cinisetul aminteşte prin înfăţişarea şi mişcările sale de un urs mare (înalt de circa 4 – 5 picioare la umeri, adică de 1, 3 – 1, 6 m). Spinarea este puternic înclinată din faţă spre spate, deoarece picioarele posterioare sunt cu mult mai scurte decât cele anterioare.

Labele sunt plantigrade (ca la urs, bursuc, maimuţă), ghearele nu se retrag şi sunt foarte lungi (până la 5 cm şi chiar mai lungi). Botul este alungit, urechile mici, coada nu există sau nu poate fi observată. Trei martori competenţi relevă că pe coapse şi la crucea şalelor animalul nu are păr (sau e acoperit cu un păr neted şi scurt). În mers animalul este stângaci, mişcările lui par greoaie. Încă o trăsătură caracteristică: ca şi ursul, nandi-ber adeseori scalpează oamenii pe care îi atacă. Nu degeaba triburile suahili, care au intrat de mult în contact cu arabii, îi denumesc pe nandi-ber cu cuvântul arab duba – urs. Se presupune că nandi-ber trăieşte în desişurile pădurilor şi duce o viaţă nocturnă. În orice caz, el vânează întotdeauna în timpul nopţii. Când atacă, el nu sare de obicei peste garduri, ci face spărturi în ele. Manifestă o totală indiferenţă faţă de arbuştii cu ţepi şi faţă de îngrăditurile din asemenea arbuşti sau din mărăcini, pe care leii şi leoparzii le evită. După cât se pare, nandi-ber este foarte puternic; el trezeşte groază chiar şi printre vânătorii experimentaţi care nu se dau în lături de a ţine piept altor animale de pradă. Se povesteşte că în

timpul unei vânători de lei, războinicii tribului nandi au descoperit o urmă proaspătă de ciniset. Într-o panică mare ei au ieşit din desişuri şi au întrerupt vânătoarea. Ciudată reacţie faţă de un animal care nu există.

Se spune că simpla pomenire a numelui acestui animal poate provoca panică în kraalurile 1 din vestul Kenyi I Fiecare trib îi dă o altă denumire –, însă niciodată ui i.r.i. i denumire nu se confundă cu denumirile altor animali Nandi-ber este amintit şi în unele cântece de vânătoare, alături de leopard şi de leu.

Dovezile existenţei unei specii distincte de ars în Kenya sunt atât de convingătoare, încât nandi-ber a căpătai din partea naturaliştilor localnici chiar şi o denumire latinească – Ursus bado-kidogo.

Mi se pare însă că ei s-au cam grăbit cu concluziile Chiar dacă se va demonstra că acest animal misterios există, este puţin probabil că el este urs. Unui zoo io; 1, ti vine greu să creadă că legendarul ciniset este un urs obişnuit. Din punctul de vedere al legilor zoogeografici, în Africa ecuatorială nu pot exista nici cerbi, nici urşi de oii gine locală. În afară de aceasta, aici nu s-au găsit niciun fel de resturi fosile de urşi.

Fireşte că s-ar putea admite că într-o epocă istorică îndepărtată, când deşertul Sahara era un ţinut mai ospitalier 3, urşii au migrat din Maroc în Africa răsăriteană.

Note:

1 Kraal, cătun din Africa.

2 B. Heuwelmans scrie că în munţii Mau (la sud de ţinutul Nandi), nandi-ber este denumit kerit sau kereit (de la gheteil – devorator de creieri, în limba lumbra). Tribul nandi îl denumeşte ciniset sau cemosit, în Ruanda i se spune iki-mizi, alte triburi din aceste ţinuturi îi spun kikam bangve. Sabaii îl denumesc pe nandi-ber sambrookoo.

3 în trecut, ţinuturile deşertice din Sahara nu erau atât de vaste. S-a calculat că acest gigantic deşert înaintează în adânml Africii cu o viteză de 1 km/an. În ultimii 300 de ani nisipurile şi au însuşit din savane o fâşie lată de 300 km.

4 în acelaşi timp, se pare că în Africa apuseană (Senegambia) a pătruns şi cerbul nobil, care a fost descoperit aici spre marea surprindere a zoologilor.

Un fapt asemănător s-a petrecut de cealaltă parte a Atlanticului. Pentru fauna Americii de Sud urşii sunt tot atât de improprii ca şi pentru Africa. Şi totuşi în America de Sud există urşi! În pădurile din Cordillera – în Columbia, Ecuador şi Chile de Nord – trăieşte un mic urs cu „ochelari” albi în jurul ochilor (Tremarctos ornatus). Este un animal foarte rar şi extrem de sperios. Se pare că niciun european nu l-a văzut în libertate. Ursul cu ochelari, împreună cu cerbii, felinele, hârciogii şi mistreţii au venit în America de Sud din America de Nord, cu câteva milioane de ani în urmă, când s-a format istmul Panamá care nu existase înainte.

Este interesant că istoricii şi geografii antici şi medievali (Herodot, Pliniu, Marco Polo, Dapper) menţionează printre lei, elefanţi, maimuţe, „măgari cu coarne” (antilope) şi alte patrupede din Africa şi pe urşi.

Dar este posibil ca ei să se fi înşelat. Oricât de atrăgătoare ar fi ipoteza migraţiei urşilor din Maroc în Kenya, ea este totuşi foarte puţin verosimilă.

S-au preconizat şi alte explicaţii şi mai puţin convingătoare ale misterului lui nandi-ber. B. Heuwelmans, de pildă, atrage atenţia asupra faptului curios că semnalmentele cu care povestirile îl înzestrează pe nandi-ber amintesc foarte mult de animalele dispărute în terţiar, numite Chalicotherium. Aceste animale foarte ciudate aveau maxilarele şi dinţii asemănători cu cele ale mamiferelor copitate, însă picioarele lor cu trei degete erau înarmate cu gheare lungi. Chalicotherium trăia în Europa, Asia, America şi Africa. Ultimele exemplare ale acestui animal au dispărut relativ recent, cu aproximativ un milion de ani în urmă. Capul lui era ascuţit, urechile mici, spinarea puternic înclinată spre spate, labele plantigrade, coada scurtă, ca la urs, picioarele din faţă cu mult mai lungi şi mai puternice decât cele din spate, însă ca înfăţişare exterioară el amintea mai mult de hienă (însă de o hienă având înălţimea unui cal) decât de urs.

În afară de aceasta, Chalicotherium era un animal erbivor. El se hrănea cu fructe, tuberculi, rădăcini suculente ale plantelor, pe care le dezgropa din pământ cu ghearele sale puternice.

În cazul nostru însă este vorba de un animal carnivor! De un animal mai puternic decât leul!

Un asemenea gigant nu poate fi decât un urs uriaş şi nicidecum unul dintre animalele sălbatice cunoscute de noi.

Note:

1 Doi urşi negri eu ochelari trăiesc în prezent în Grădina zoologică din Moscova.

Vă amintiţi că duşmanul de totdeauna al omului pl Iml tiv, ursul de peşteră, îi ucidea cu uşurinţă pe leii de peş teră. Şi ca talie nu era mai mare decât cu o treime Eaţfi de ursul brun. Puternicul stăpân al pădurilor din Ala Li ursul kodiac 1, nu este mai prejos decât confratele sau din peşteri nici ca talie, nici ca forţă. Înălţimea la umeri a acestui urs, atunci când stă în patru labe, este de circa 135 cm, iar a ursului brun european de numai 1 m.

Greutatea primului ajunge la 700 kg, iar lungimea la 3 m.

Oamenii de ştiinţă au stabilit că în natură există 0 anumită lege biologică, şi anume, animalele din aceeaşi specie ating cele mai mari dimensiuni în ţinuturile nordice şi reci. În sud, în ţinuturile cu clima caldă, trăiesc varietăţi de talie mică 2.

Acelaşi lucru ar fi trebuit să se petreacă şi cu urşii, chiar dacă ei ar fi urmat să se mute în Africa tropicală. Ursul african ar fi trebuit să fie mai mic decât cel european.

Un urs mic este fireşte un animal de pradă mai puţin primejdios şi mai puţin înspăimântător decât leul. Este adevărat că la răspândirea zvonurilor înfricoşătoare despre el a putut contribui şi sentimentul mistic de groază provocat de înfăţişarea neobişnuită a acestui animal rar, care nu seamănă cu niciunul din celelalte animale din ţinut.

Şi totuşi, în înfăţişarea lui nandi-ber, aşa cum îl prezintă legenda, în ciuda „înfăţişării sale de urs”, există o serie de trăsături ce nu sunt proprii ursului. Nandi-ber, după cum se afirmă, este prin excelenţă un animal nocturn, însă despre urşi nu se poate afirma acest lucru.

Note:

1 Ursul kodiac (Ursus middendorffi) a fost descoperit relativ recent. Până nu de mult se considera că în America trăiesc numai urşi cenuşii grizzly (Ursus horribilis) şi urşi negri – baribali (Ursus său Euarctos americanus).

2 Este vorba de legea lui Bergmann, care se referă la forme vecine, locuind în climate diferite, dar care se verifică chiar: i în cadrul unei aceleiaşi specii. Legea nu are un caracter absolut. dai este valabilă pentru un mare număr de mamifere. Creşterea taliei este însoţită de o reducere a suprafeţei corpului animalului şi, corelativ, de o reducere a pierderii de căldură.

Nandi-ber atacă sate şi răpeşte oameni. Aceasta este o deprindere a tigrilor antropofagi şi nu a urşilor. Foarte rar urşii care nu hibernează în bârloguri atacă omul pentru a-l ucide şi a-l mânca. Urşii obişnuiţi nu sunt antropofagi. Numeroşi martori oculari au remarcat la nandi-ber picioarele posterioare foarte scurte şi fără forţă (din care cauză spinarea este puternic înclinată spre spate); aceasta nu este o trăsătură a urşilor. Pe de altă parte, nimeni nu pomeneşte de obişnuinţa urşilor de a se ridica pe picioarele din spate. Astfel încât nandi-ber, cu toate că este un animal „asemănător cu ursul”, totuşi nu e urs. În cazul de faţă avem de-a face mai degrabă sau cu un animal de pradă necunoscut, de un gen cu totul deosebit, sau pur şi simplu cu... o legendă. Dar în acest caz, legenda este foarte realistă şi de aceea, luată în sine, ea prezintă un mare interes pentru cercetători.

Fireşte că nu o dată s-au făcut încercări de a-l captura pe nandi-ber. Un entuziast a cheltuit pentru căutarea lui multe forţe şi mulţi bani. La început el a fost atât de încredinţat de succes, încât pretutindeni, prin păduri şi prin munţi căra după el o cuşcă uriaşă pe care o duceau 40 de oameni. Însă animalul n-a vrut să iasă în calea vânătorului. Gloria îl mai aşteaptă încă pe omul care va prinde cel dintâi pe ursul african imposibil de găsit.

Tigrul marsupial

În Australia toate mamiferele sunt marsupiale: ele îşi poartă puii care se nasc nedezvoltaţi într-o pungă specială, numită marsupiu, plasată pe pântece. Numai câinele sălbatic dingo, care a fost adus cu câteva mii de ani în urmă de către om în Australia din Asia, nu are un asemenea marsupiu. Câinele dingo 1 îşi creşte căţeluşii ca un câine obişnuit.

Dar lucru surprinzător, cu toate că mamiferele din Australia nu au rude apropiate pe celelalte continente, în modul lor de viaţă şi în adaptările lor există multe elemente comune cu unele specii de mamifere din Lumea Veche şi Lumea Nouă. De pildă, în Australia există

veveriţe zburătoare (Petaurus) (marsupiale – fireşte); jderi (Dasyu-rus), chiţcani (Peramys), şoareci săritori (Antechinomys), cârtiţe (Notoryctes), bursuci (Perameles), furnicari (Myr-mecobius), hârciogi (Phascologale) etc. Aici, în Australia au existat chiar şi lupi marsupiali (Thylacinus cynocephalus) care au dispărut de multă vreme. Aceste „dublete" marsupiale ale veveriţelor, jderilor, lupilor, cârtiţelor seamănă foarte mult cu „originalele lor" placentare de peste mări. Şi aceasta nu numai sub raportul deprinderilor şi al modului lor de viaţă, ci adeseori şi al înfăţişării lor exterioare, asemănarea mergând până la culoare şi petei o caracteristice de pe bot, piept sau coadă.

Note:

1 Caniş dingo.

În Australia însă nu există „dublete" ale felinelor, fie ele mici sau mari, nu există râşi marsupiali, nici leoparzi marsupiali, nici tigri şi nici lei marsupiali... De aceea, unii zoologi afirmă că deşi în Australia nu trăiesc tigri, ei ar trebui totuşi să existe acolo.

De altfel, navigatorii olandezi care au debarcat în secolul al XVII-lea în Australia povesteau că au văzut

93

acolo... tigri şi nu lupi marsupiali, care pe vremea aceea poate încă mai trăiau în Australia, ci chiar tigri.

Un lucru şi mai surprinzător este faptul că despre tigri mai vorbesc şi astăzi locuitorii din nord-estul Australiei, atât băştinaşii, cât şi coloniştii albi. „Da, afirmă ei, în Australia există tigri". Aceste animale de pradă trăiesc în pădurile alpine de nepătruns din peninsula Cape-York din nordul statului Queensland 1. Teritoriul acestei peninsule, împădurite şi puţin cercetate, este de aproape două ori mai întins decât Anglia, având însă o populaţie de numai 10.000 de băştinaşi australieni.

Oamenii din aceste locuri îl cunosc bine pe tigrul mar-supial sau tigrul pisică, cum îl mai denumesc ei.

Cu câteva zeci de mii de ani în urmă, clima Australiei era mult mai umedă, iar în locul deserturilor pietroase, care ocupă în prezent cea mai mare parte a teritoriului ei, exista o vegetaţie luxuriantă formată din păduri şi dumbrăvi, precum şi din ierburi suculente ce creşteau în stepele fără sfârşit. Pe vremea aceea în Australii mi apăru

seră încă oamenii, în schimb pe câmpiile ci de smarald rătăceau numeroase turme de „iepuri” giganţi todonţi1.

Diprotodonţii erau animale erbivore marsupiale, de mărimea unui rinocer, care se asemănau oarecum ca inffi ţişare cu hipopotamul, având însă la bot doi incisivi uriaşi „de iepure” care ieşeau de sub o buză despicată. De aici şi denumirea animalului: diprotodont – cel care are în Caţă doi dinţi.

Diprotodonţii erau nişte giganţi paşnici care nu făceau nimănui rău. Însă viaţa lor era umbrită de unele neplăceri, dintre care cea mai mare venea din partea Leului marsupial (Thylaeoleo), posesor al unor colţi lungi ca nişte pumnale. Fiara îşi punea adeseori în funcţiune arma, ăla cându-i pe „iepurii” cu înfăţişare de hipopotam. Poate că şi astăzi leii marsupiali sau alte rubedenii de-ale lor prădarnice mai trăiesc în adâncurile pădurilor inaccesibile din Queensland? Dacă ar fi să dăm crezare zvonurilor, lucrurile s-ar prezenta chiar aşa.

Note:

1 Diprotodontia este un subordin de mamifere marsupialii u doi incisivi, fosile şi actuale, din care fac parte şi cangurii. Aceşti este singurul subordin autohton şi endemic pentru Australii li Tasmania.

Prima relatare despre o felină marsupială mare a fost publicată în literatura ştiinţifică (Lucrările Societăţii de zoologie din Londra) în anul 1871. Este vorba de o scrisoare a judecătorului Sheridan din Queensland, adresată secretarului Societăţii de zoologie din Londra. Acesta relata despre întâlnirea fiului său cu un animal ciudat care semăna cu o uriaşă pisică vărgată. Când copilul a dat de ea, fiara stătea culcată în iarba înaltă.

„Tigrul” era de înălţimea unui câine dingo. Botul îl avea rotund, ca la pisici, coada era lungă, iar dungile negre erau plasate pe părţile laterale ale animalului.

Câinele care-l însoţea pe băiat s-a năpustit asupra „ti grului”, însă fiara l-a alungat cât ai clipi. Având un pistol, băiatul a tras în animal, rănindu-l. Dintr-o săritură, „ti grul” s-a urcat într-un copac. Lătrând puternic, câinele a încercat să asalteze fiara în refugiul său. Aceasta însă a sărit asupra câinelui, scoţând nişte mârâituri îngrozitoare. Atunci băiatul s-a speriat şi a luat-o la goană.

Sheridan adaugă că prin partea locului aceasta nu este prima întâlnire cu un asemenea animal. „Tigrul” a fost văzut de mulţi colonişti.

Mai târziu, în Lucrările Societăţii de zoologie din Londra au fost publicate încă două scrisori cuprinzând relatări despre „tigrul” australian.

Tigrul marsupial a fost văzut şi de cunoscutul naturalist australian Georges Sharp. Lucrurile s-au petrecut în timp ce culegea ouă de păsări rare pe cursul superior al râului Tulii. Într-o seară, în timp ce se pregătea de culcare, el a ieşit din cort, când deodată i-a apărut în faţă, profilându-se în lumina amurgului, un animal ciudat, mai mare decât un lup marsupial, de o culoare închisă şi cu dungi pronunţate pe părţile laterale. Până a alergat spre cort pentru a-şi lua arma, animalul dispăruse în tufişuri.

Mai târziu, aflând că un animal asemănător a fost ucis de un fermier, Sharp s-a deplasat până la el pentru a examina blana animalului. Blana măsura, de la vârful cozii şi până la vârful botului, un metru şi jumătate. Din păcate, ea începuse să se deterioreze, neputând fi conservată.

Un animal asemănător a mai fost prins de încă un fermier. Se pare însă că era un pui, deoarece înălţimea lui nu depăşea 45 cm. Atrăgea atenţie forma ciudată a gâtului animalului: gâtul propriu-zis era aproape inexistent, iar capul pornea direct din umeri.

O descriere interesantă a tigrului marsupial o avem de la scriitorul şi exploratorul australian Ian Idriess.

„Aici, în peninsula York – scrie el –, trăieşte o pisică-tigru de înălţimea unui câine mijlociu… Am avut prilejul să fac cunoştinţă cu această frumoasă creatură pe o mlaştină. Făcându-mi drum printre ierburile înalte, am auzit deodată un mârâit cumplit. Privirea-mi atentă a dat de un cangur care se lipise de un arbore. Una din labele lui era zdrelită.

Brusc, o umbră întunecată s-a năpustit asupra cangurului, care a căzut cu burta complet sfâşiată. Surprins, am făcut un gest imprudent; în aceeaşi clipă pisica s-a oprit din ospăţul pe care-l începuse şi a încremenit. Privirea ei răutăcioasă s-a oprit asupra mea, pielea de pe bot i s-a crispat, am văzut strălucind colţii ci albi şi i am BU ¡11 ml râitul. Am reuşit să ies repede din iarbă, lin: „m patru labe”.

„Doi fermieri călătoreau de la Munna Krlka înspre micul orăşel Tiaro – scrie Frank Lane. La un nuniuni dat, caii au sărit în lături: la douăzeci de metri de drum’s B putut vedea cum un animal mare din familia felinelor să şi-a un viţel mort.

Pisica s-a ghemuit, gata de salt, iar mârâitu! ei semăna cu un mieunat, însă de intensitatea unui urlet. În coca ce priveşte înălţimea, animalul nu era mai prejos de un mas-tif (dog englez). Avea capul rotund, urechile ca la râs, coada lungă.

Oamenii au aruncat în animal câteva pietre. Acesta însă s-a lipit de pământ şi a început să mârâie şi mai puternic. Mârâitul amintea de răgetele leopardului. Înfuriată, pisica lovea cu coada de pământ, iar înfăţişarea ei era foarte feroce. Fermierii s-au îndreptat spre ea, pocnind puternic din bice; pisica a sărit la o parte, dispărând apoi în direcţia golfului, de unde multă vreme s-au mai auzit răgetele ei”.

Există o colecţie destul de mare de astfel de relatări. Animalul dungat, asemenea unei pisici, a fost văzut în Australia de mulţi oameni: fermieri, vânători şi chiar naturalişti. Iată şi părerea unui specialist din zilele noastre, prof. E. Troughton, şeful secţiei de mamifere de la Muzeul australian. În cartea sa Animalele cu blană din Australia, publicată în anul 1947, el scrie: „În ciuda unor divergenţe de păreri în legătură cu dimensiunile animalului şi culoarea lui, se pare că, într-adevăr, o pisică marsupială mare se ascunde în pădurile dese din nordul statului Queensland”.

În existenţa tigrului marsupial cred şi unele somităţi unanim recunoscute, ca doctorul Maurice Burton, colaboratorul Muzeului britanic de istorie naturală, A. le Souef şi G. Barrel, autorii unei voluminoase lucrări dosire fauna Australiei, publicată la Londra în anul 1926 (Animalele sălbatice din Australia, inclusiv mamiferele din Noua Guinee şi din insulele învecinate ale Oceanului Pacific).

A. le Souef şi G. Barrel au făcut chiar o descriere ştiinţifică a tigrului marsupial (pe baza unor informaţii furnizate de martori oculari).

„Blana este scurtă şi mai degrabă aspră. Culoarea de fond este roşcată sau cenuşie, pe părţile laterale are nişte dungi negre late, care nu se împreunează pe spinare. Capul seamănă cu cel al pisicii, însă are un bot mai proeminent. Urechile sunt ascuţite şi drepte. Coada este acoperită cu blană, având tendinţa pronunţată de a se termina cu un smoc de păr. Picioarele sunt groase, ghearele ascuţite şi lungi. Lungimea totală este de circa 1, 50 m. Înălţimea la greabăn atinge 45 cm”.

Aşadar, tigrul marsupial nu este mai mare decât vecinul său indonezian – leopardul fumuriu 1. Dacă acest animal există, el trebuie

să fie incontestabil marsupial, deoarece în Australia nu pot exista mamifere sălbatice de origine locală nemarsupiale. Aceasta este o particularitate a faunei continentului australian.

Un modest locuitor al „deşertului ciupercilor”.

„Tigrul” marsupial este ultimul mare reprezentant al „asociaţiei secrete” a animalelor enigmatice, semilegendare, semireale, care până în prezent au izbutit să rămână necunoscute.

Există încă două mici animale de pradă a căror existenţă urmează să fie soluţionată de zoologi. Cercetarea lor va da un material valoros pentru fundamentarea unor importante probleme ştiinţifice.

În anul 1919, o expediţie de vânători a pătruns în pădurile tropicale îndepărtate de pe cursul râului Ituri (unul dintre afluenţii fluviului Congo). Este vorba de aceleaşi păduri în care au avut de îndurat atâtea chinuri membrii expediţiei lui Stanley. Ei au denumit această regiune de păduri şi tufişuri sumbre şi interminabile „deşertul ciupercilor”.

Vânătorii au fost mai norocoşi: în afară de ciuperci, mai mult sau mai puţin comestibile, ei au descoperit aici, pe malul acestui afluent cu apă tulbure, un animal unic, o generă ihtiofagă, adică un animal de apă înrudit cu man-gusta, devoratorul de şerpi veninoşi…

Genetele, civetele, mangustele, ichnemonele fac parte din familia viveridelor. Acestea sunt animale de pradă foarte vechi, care au apărut pe pământ înaintea felinelor şi a câinilor. Ca aspect exterior, ele amintesc de nişte jderi mari, cu toate că seamănă întrucâtva şi cu pisicile. În ciuda taliei lor mici, viveridele se disting printr-o mare iscusinţă şi forţă. Ele sunt nişte animale de pradă binecunoscute zoologilor. Însă nimeni nu a auzit nicăieri să existe pe undeva viveride de apă, de felul vidrei sau nurcii, îndemânatice înotătoare şi buni pescari.

O asemenea viveridă de apă s-a dovedit a fi un mic animal descoperit în anul 1919 în pădurile de pe cursul râului Ituri. Animalul este de înălţimea unei pisici. El are o blană cafenie netedă, cu pete albe pe bot şi o coadă neagră stufoasă.

Note:

1 Felis bengalensis.

Micul animal înoată bine şi se scufundă în apă; el se hrăneşte cu

peşte. De aceea a şi fost denumit generă ihtiofagă. Zoologul D. Allen a dat acestei genete denumirea latină Osbornictis piscivora, în cinstea paleontologului american H.F. Osborn.

Cu toate că o descriere preliminară a genetei a fost făcută în revista „Jurnal de mamalogie”, încă în anul 1920, până în prezent nu există nicio informaţie în plus despre acest animal. Băştinaşii nu ştiu nimic despre el. Ei nu au nici măcar o denumire proprie pentru acest mic animal.

În pădurile de pe cursul râului Ituri este foarte greu de pătruns. Dar şi mai greu este să ieşi de acolo viu. Numai aşa se explică faptul că un animal atât de interesant cum este acest viverid de apă nu a fost până astăzi prins de nimeni, rămânând astfel nestudiat. Descrierea lui D. Al-len a fost făcută numai pe baza relatărilor martorilor oculari. Nicicând acest mic animal nu a putut fi prins.

Există oare mamifere în Noua Zeelandă?

În octombrie 1769, corabia „Endeavour”, sub comanda navigatorului englez James Cook, a acostat la ţărmurile Noii Zeelande. După îndelungi discuţii, Cook şi ofiţerii săi au decis că în sfârşit au descoperit misteriosul continent sudic Terra Australis incognita.

Până la urmă s-a dovedit însă că aceasta nu era decât. una dintre insulele arhipelagului Noii Zeelande. Încă în anul 1642, navigatorul olandez Abel Tasman a văzut de pe corabia sa vârfurile acoperite cu zăpadă ale giganticului lanţ muntos din Noua Zeelandă. El a denumit aceşti munţi Alpii Sudici. Însă Tasman nu a avut posibilitatea să cerceteze Noua Zeelandă. Lucrul acesta l-a făcut James Cook, când cu 127 de ani mai târziu a redescoperit insulele arhipelagului Noii Zeelande.

În urma unor cercetări minuţioase, James Cook a ajuns la concluzia că „în această ţară, cu excepţia câinilor şi a şobolanilor, nu există niciun animal patruped. În orice caz, noi nu am întâlnit niciun asemenea animal”.

Într-adevăr, un lucru nemaipomenit! La început, cuvintelor lui James Cook nu li s-a acordat nicio importanţă. De altfel, el putea să şi greşească. Dar s-a dovedit că Cook a avut dreptate: până în prezent în Noua Zeelandă nu s-a găsit niciun fel de mamifer de origine locală. Ce-i drept, aici trăiesc două specii de lilieci. Însă ei au venit aici de curând, din alte părţi.

În Noua Zeelandă trăiesc de asemenea câini şi şobolani negri de

pădure, aceştia din urmă, după cum se afirmă, fiind dispăruţi. Dar aceste animale, ca şi multe altele, au fost aduse de oamenii care s-au stabilii. În insulele ai lilpi lagului Noii Zeelande 1.

Note:

1 în 1953, Naumov arăta că aproximativ 600 de specii au fost aduse în Noua Zeelandă, unele dintre ele chiar de către polii iezi ei li.

De ce în Noua Zeelandă nu există mamifere? (Ipoloj-II consideră că insulele Noii Zeelande s-au desprins de Ut tralia cu aproximativ 160 de milioane de ani în urmei Pe vremea aceea, pretutindeni – pe uscat, în marişi în vi duh – domneau reptilele, şopârle mari şi mici, Lhtiozaui I pterodactili, brontozauri, diplodoci şi alţi monştri de aceal fel. Mamiferele marsupiale, care au invadat continentul australian mai târziu, nu au putut să mai pătrundă în Nuna Zeelandă. Numai păsările şi liliecii au înfruntat fără mare dificultate întinderile Mării Tasman care separă Australia de insulele Noii Zeelande.

Maorii, locuitorii băştinaşi ai Noii Zeelande, au pentru lilieci denumirea peca-peca. În limba lor, chiore este un mic şobolan de pădure, iar cărareche, un câine. Dar lucru curios, în afară de aceste mamifere cunoscute de toată la mea, maorii mai cunosc un animal numit vaitorec. Vaite recul seamănă cu vidra; el provoacă nedumerire în rândurile specialiştilor în fauna neozeelandeză. Nimeni dintre zoologi nu l-a văzut nici viu, nici mort. Cu toate acestea, localnicii pot face o descriere amănunţită a acestui mic animal legendar.

Vaitorecul trăieşte în apă, însă nu e peşte. Are corpul acoperit cu o blană brună şi deasă. Este foarte greu să i vezi, pentru că el trăieşte în pădurile de munte inaccesibile, situate în regiunile îndepărtate ale ţării; la vânat iese numai în timpul nopţii.

Primele informaţii despre misteriosul animal neoze clandez au fost aduse în Europa în anul 1850 de către călătorul şi naturalistul Walter Mantell. El a auzit povestirile băştinaşilor despre acest animal şi a făgăduit o recom pensă bună aceluia care îi va aduce un vaitorec. Maorii au pornit spre regiunile îndepărtate ale insulei, în căutarea misteriosului animal, însă s-au întors cu mâinile goale.

Noi informaţii, mai amănunţite, în legătură cu vaitore cui, găsim în lucrarea capitală a savantului austriac Ferdinand Hochstetter, Noua Zeelandă, geografia fizică, geologia şi istoria ei naturală.

Hochstetter relatează despre cercetările doctorului I. Hast, care a întâlnit adeseori în pădurile de munte din Insula Sudică a

arhipelagului Noii Zeelande urme ale vai-torecului. Urmele amintesc de amprentele labelor vidrei europene, însă sunt mai mici decât acestea. Animalul este de mărimea unei pisici; el are corpul acoperit cu o blană cafenie strălucitoare, trăieşte în râurile şi lacurile de munte la o altitudine de 1.000 m, în locuri inaccesibile, unde aproape n-a călcat picior de om.

Se povesteşte că doi colonişti, care au ajuns cu turma lor de oi la păşunile alpine de pe ţărmurile lacului Heron, au văzut din întâmplare un mic animal ciudat care semăna cu o vidră. Ei s-au repezit asupra lui, încercând să-l omoare cu biciul. Micul animal a scos un şuierat strident şi a sărit în apă. Apoi ei nu l-au mai văzut.

Hochstetter îşi încheie relatarea sa despre vaitorec cu cuvintele: „Putem să nu ne îndoim că în Noua Zeelandă mai trăiesc mamifere autohtone care până în prezent n-au ajuns în mâinile exploratorilor”. Trebuie să spunem că încrederea optimistă a lui Hochstetter este împărtăşită de numeroşi zoologi. Dar ce fel de animal este acesta? Cum a ajuns el aici? De ce nu a fost capturat până în prezent?

La ultima întrebare este mai uşor să dai un răspuns decât la primele două. Animalul nu a fost prins mai ales pentru faptul că puţini sunt aceia care cred în existenţa lui şi ca atare nimeni nu-l caută. Vaitorecul nu există decât în folclorul localnicilor, afirmă majoritatea specialiştilor.

Părerea zoologilor, adepţi ai existenţei vaitorecului, este mai puţin unanimă. Unii consideră că acest misterios animal, care a venit din insulele Comandore şi Aleutine, este vidra de mare sau calanul 1. Într-adevăr, se constată că uneori calanii întreprind călătorii îndepărtate pe mare. O turmă de câteva sute din aceste animale cu blană foarte scumpă a fost văzută, în anul 1938, în apropiere de ţărmurile Californiei. Se spune că ei au fost întâlniţi şi în apropiere de ţărmurile sudice ale statului Chile.

Această ipoteză este însă puţin verosimilă, pentru că drumul pe care ar trebui să-l parcurgă migratorii pentru a traversa întregul Ocean Pacific de la nord la sud ar fi prea primejdios şi prea lung. Calanii, animale tipic maritimo, sunt atât de strâns legaţi de viaţa în mare, încât ar fi greu de presupus ca ei să se poată adapta la viaţa din apele dulci. În afară de aceasta, şi dimensiunile lor depăşesc mult mărimea presupusă a vaitorecului.

S-a încercat de asemenea să se facă o legătură între enigmaticul

vaitorec şi ornitorincul australian. Ornitorincul trăieşte în apă, are o blană cafenie splendidă şi... un bot de raţă care se observă la prima vedere! Ce-i drept, în niciuna din descrierile vaitorecului nu se aminteşte de aşa ceva.

„Într-o carte veche despre Noua Zeelandă – serie I. Krumbiegel – sunt enumerate următoarele caracteristici de-a dreptul uluitoare ale vaitorecului: cică ar avea o coadă fără blană şi turtită ca la castor; micul animal construieşte pe ţărmurile lacurilor vizuini asemănătoare unor stupi, iar de-a curmezişul râurilor face baraje. Nu este exclus ca în pădurile alpine din Noua Zeelandă să se fi stabilit o colonie de castori (astăzi exterminată), aduşi de vreun european!"

Note:

1 Enhydra lutris, mamifer din familia Muştelidae.

O ipoteză interesantă a fost emisă de savantul sovietic Piotr Petrovici Smolin. Lumea animală din Noua Zeelandă prezintă în unele privinţe asemănări surprinzătoare cu fauna Americii de Sud 1. De aceea, este mai probabil ca şi mamiferele din arhipelagul Noii Zeelande, dacă ele există, să se asemene mult cu mamiferele sud-americane şi nu cu animalele australiene. În America de Sud există un animal mic care aminteşte de legendarul vaitorec. Este vorba de şobolanul marsupial de apă – plavunul2.

Dar toate acestea nu sunt decât presupuneri. Ar putea să pară curios faptul că un mic animal semilegendar a atras atenţia lumii ştiinţifice şi încă o atenţie cu totul neproporţională cu micile sale dimensiuni. Deşi vaitorecul este o figură mai puţin impozantă decât omul zăpezilor sau giganticul balaur marin, totuşi descoperirea lui ar putea să revoluţioneze într-o mare măsură concepţiile ştiinţifice. Dacă se va dovedi că el există şi că în ceea ce priveşte originea sa este un locuitor autohton al Noii Zeelande, atunci poate că va trebui să se revizuiască unele dintre ipotezele actuale asupra originii lumii animale din insulele neozeelandeze.

URIAŞI ŞI PITICI ÎN SPECIA LOR

Pitici gigantici

Câte specii de elefanţi există pe lume? Iată o întrebai, care la

prima vedere este foarte simplă, dar la care zoologilor nu le vine prea uşor să dea un răspuns.

Până la sfârşitul secolului trecut se credea că pe globul pământesc trăiesc numai două specii de elefanţi: elefantul indian 1 şi elefantul african. Pe vremea aceea atât în Europa cât şi în America se aduceau elefanţi numai din Africa răsăriteană, astfel că naturaliştii europeni nu aveau prilejul să cunoască întreaga varietate de elefanţi africani.

Şi astăzi, în manuale şi în lucrările de popularizare din meniul zoologiei, se scrie că pe pământ trăiesc două spe-i de elefanţi. Dacă vom consulta însă cărţi şi publicaţii specialitate, vom găsi acolo alte informaţii.

Încă la sfârşitul veacului trecut zoologul german Paul latschie a descoperit în Africa (în Camerun) o specie nouă; e elefanţi.

Note:

1 După cum au arătat ultimele cercetări, chiar şi giganticii struţi din Noua Zeelandă, astăzi dispăruţi, au fost rudele cele mai apropiate nu ale struţilor australieni – emu (Dromiceius) – şi casuarului (Casuarius), ci ale struţului sud-american – nandu (Rhea).

El a descris-o în anul 1900 sub denumirea de elefantul cu urechi rotunde (Clephas cyclotis, astăzi Loxo-donta cyclotis). Această specie, spre deosebire de elefantul tipic african sau de elefantul cu urechi lungi (Loxodonta africană) are urechi mici, mai puţin colţuroase, de o formă mai rotunjită. Paul Matschie considera că elefanţii cu urechi rotunde locuiesc în regiunile apusene ale Africii, iar elefanţii cu urechi lungi, în ţinuturile răsăritene. Cercetările ulterioare au arătat însă că această părere nu corespunde realităţii. S-a dovedit că elefanţii cu urechi lungi trăiesc atât în răsăritul, cât şi în apusul Africii, însă întotdeauna în spaţii largi, în stepe, în stufărişurile de pe malurile marilor fluvii şi lacuri, precum şi în savane. Elefanţii cu Urechi rotunde au alte deprinderi: ei preferă pădurile dese.

La început, elefanţii cu urechi rotunde şi cei cu urechi lungi erau consideraţi subspecii distincte ale aceleiaşi specii, adică ale elefantului african. Mai târziu însă s-au observat unele particularităţi incompatibile care i-au silit pe zoologi să-i despartă pe elefanţii cu urechi rotunde şi pe cei cu urechi lungi în specii distincte. Aceşti

elefanţi diferă mult unii de alţii nu numai prin modul de viaţă, dar şi prin anatomia lor. Înainte de toate, elefanţii cu urechi lungi sau elefanţii de stepă, cum sunt denumiţi astăzi, au o talie mai mare decât elefanţii cu urechi rotunde sau de pădure. Un elefant mascul adult de stepă poate atinge înălţimea de 3, 5 şi chiar de 3, 75 m, în timp ce elefantul de pădure nu depăşeşte 3 m, înlăţimea lui obişnuită fiind de circa 2, 5 m.

Elefantul de pădure are o culoare mai închisă, iar pielea lui este mai puţin zbârcită decât a elefantului de stepă. Colţii elefantului de stepă se disting printr-o mărime şi greutate uriaşă (până la 200 de livre) şi sunt orientaţi oblic înainte, deoarece elefanţii din această specie poartă capul sus. Elefanţii de pădure au colţi relativ mici (în greutate de 20 – 40 de livre), sunt de culoare mai închisă, galbenă-cenuşie. Colţii sunt îndreptaţi aproape vertical în jos, deoarece elefanţii de pădure poartă capul aplecat mult în jos. În general, ei par, ca să zicem aşa, mai „aduşi de spate”; partea posterioară a corpului este mai sus decât partea anterioară. La elefanţii de stepă greabănul se află mai sus decât crucea spinării.

Elefanţii savanelor sunt nişte călători neobosiţi; ei fac deplasări lungi şi regulate de pe o păşune pe alta. Elefanţilor de pădure nu le plac călătoriile lungi.

Dar deosebirea principală dintre elefanţii cu urechi lungi şi cei cu urechi rotunde se referă la numărul degetelor de la picioare. Elefantul african cu urechi lungi are la picioarele din faţă câte patru degete, iar la cele din spate numai câte trei degete. Elefantul de pădure are la fiecare picior câte un deget în plus. Este interesant că embrionul elefantului de stepă are acelaşi număr de degete ca şi elefanţii de pădure adulţi. De aceea, I. Krumbiegel consideră că elefanţii de stepă au provenit din cei de pădure.

„Este surprinzător cum de atâta vreme nişte deosebiri atât de frapante dintre cele două specii de elefanţi afrl cani – scrie zoologul american G. Allen – nu au fost n-marcate nici de vânători şi nici de naturalişti”.

Într-adevăr, e foarte ciudat. Cu atât mai mult cu că-l nu o dată, înainte de descoperirea lui P. Matschie, în literatura ştiinţifică s-a ridicat problema existenţei în Africa a unei a doua specii de elefanţi de talie mai mică. Cunoscutul naturalist francez Buffon scria, de pildă: „... Cei mai mari elefanţi din India şi de pe litoralul răsăritean al A fu cu

ating în înălţime 14 picioare, iar elefanţii mici care trăiesc în Senegal şi în alte ţări din Africa apuseană au o înălţime de numai 10 – 11 picioare. Unul dintre aceşti elefanţi, proveniţi din Congo, la 18 ani avea o înălţime de numai 7, 5 picioare”.

Exploratorul şi naturalistul Biittikofer a declarat în anul 1890 că... „în Liberia trăiesc elefanţi pitici”. Au trecut însă mulţi ani până când aceşti elefanţi au fost recunoscuţi oficial.

Aşadar, am făcut cunoştinţă cu încă o specie de elefanţi, adică a treia. Dar familia acestor giganţi cu pielea groasă nu se limitează numai la aceşti trei reprezentanţi.

De multă vreme din Africa ne sosesc veşti despre elefanţi pitici, care ar trăi în adâncurile pădurilor ei virgine. Aceste animale „jucărie” sunt şi mai mici decât elefanţii cu urechi rotunde. Se spune că în privinţa înălţimii ei nu sunt mai mari decât o vacă. În Liberia elefanţii pitici sunt numiţi sumbi, iar în Gabon – assala.

Paleontologii au stabilit că pe insulele Mării Mediterane (Malta, Cipru, Sicilia şi Sardinia) au trăit într-adevăr, cu milioane de ani în urmă, elefanţi pitici. Însă nicăieri în Africa, niciun naturalist nu ia izibuiţit să descopere elefanţi pitici vii, şi de aceea, se oomsildejna că povestirile africanr, or despre elefanţi care nu depăşesc înălţimea unui rinocer sunt de domeniul legendelor.

Dar iată că în anul 1906 în revista de zoologie „Zoolo-gischer Anzeiger” a apărut un articol al zoologului german Theodor Noak, în care acesta descria o nouă specie de elefanţi africani studiaţi de el – Loxodonta pumilio, ceea ce în traducere înseamnă elefant pitic.

Noak a studiat elefantul pitic poreclit Congo, capturat în pădurile Ogove (Gabon) şi adus la Grădina zoologică din Berlin. Congo a suportat excelent călătoria pe mare şi a trăit în captivitate vreme îndelungată (a murit în anul 1915).

Mai târziu, vânătorii de animale au adus în repetate rânduri elefanţi pitici pentru grădinile zoologice din Europa şi America (de pildă, pentru grădinile zoologice din Berlin, Amsterdam şi New York). Ciudatele animale trăiau în captivitate ani de-a rândul şi uneori chiar la maturitate înălţimea lor nu trecea de 2 m.

În anul 1922 la Grădina zoologică din New York a fost adus elefantul femelă Tini, iar ceva mai târziu o altă femelă, Josephina, care a fost studiată în amănunt de zoologul G. Allen. Ea creştea cu 10 cm pe an şi la vârsta de 15 ani.nu ajunsese decât la o înălţime de 211 cm. În

anul 1926, grădina zoologică din Berlin şi-a procurat elefantul său „pitic”, poreclit Mampe. Acest elefant a devenit celebru în întreaga lume ca un iscusit… pictor. El avea o deprindere ciudată: Mampe lua cu trompa un băţ şi, târându-l pe pământ, desena pe nisip figuri foarte complicate. Fireşte că elefantul „desena” cu totul inconştient, însă acest fapt nu i-a împiedicat pe proprietarii grădinii zoologice să-i facă lui Mampe o reclamă zgomotoasă. Din diferite colţuri ale lumii veneau oameni dornici să-l vadă pe elefantul pictor. Toată lumea se minuna de pretinsa artă a elefantului şi încerca să ghicească cine putuse să-l înveţe în adâncurile junglei virgine cele mai bune tradiţii ale picturii abstracţioniste? Dar adevărata enigmă o constituie nu mâzgăleala „pictorului” cu pielea groasă, ci originea lui. Aceasta, pentru că până în prezent ştiinţa nu a stabilit dacă există sau nu pe pământ elefanţi pitici.

Adică cum, dacă există? Oare Mampe şi elefanţii pitici din celelalte grădini zoologice nu sunt decât nişte contrafaceri?

Nu, fireşte, aceşti pitici sunt pitici sută în sută, fără niciun fel de contrafaceri. Dar problema constă în faptul că atât Mampe cât şi confraţii săi de talie mică din celelalte menajerii puteau să nu facă parte dintr-o specie distinctă de elefanţi pigmei. Cine ne garantează că aceşti pitici nu au fost aduşi pe lume de elefanţi obişnuiţi de talie mare?

Această întrebare şi-o pun şi în prezent numeroşi zoologi Odinioară această părere era aproape unanimă.

Pentru a dovedi că elefanţii pitici reprezintă o vai Loiala distinctă, este necesar să stabilim dacă în Africa există turme de sine stătătoare ale acestor animale sau ele II nasc din elefanţi obişnuiţi şi pasc împreună cu ei în ace ca şi turmă.

În anul 1912, Hans Schomburgh, unul din cei mai ne obosiţi exploratori, a reuşit să facă o astfel de observaţie. Timp de peste 30 de ani, acest naturalist şi vânător de ani mare a cutreierat întreaga Africa Centrală şi de sud. Pe la sfârşitul anului 1911 şi începutul anului 1912, Schoni burgh vâna în Liberia hipopotami pitici, când dintr-o dală s-a întâlnit în pădure cu alţi pitici, şi mai surprinzători – misterioşii sumbi.

„Într-o dimineaţă – scrie Schomburgh – am dat de nişte urme proaspete de elefanţi şi în curând am văzut o turmă întreagă. împărţindu-se în două grupe, elefanţii păşteau, trecând alene dintr-un loc în altul, fără să dea niciun fel de atenţie zgomotelor pe care le făceam noi rupând ramurile. Când în sfârşit am străbătut mărăcinişul

des, ne-a fost dat să vedem… elefanţi pitici! Ei erau în număr de aproximativ 20. Aveau o înfăţişare de elefanţi obişnuiţi, însă nu păreau mai înalţi decât o vacă. Am izbutit să-i examinez foarte bine. Nu încăpea nicio îndoială, în faţa mea erau elefanţii pitici sumbi”.

S-ar părea că mărturia unui explorator atât de celebru ca Hans Schomburgh ar fi trebuit, în sfârşit, să risipească orice îndoieli. Dar lucrurile s-au complicat printr-o nouă enigmă. Nişte exploratori din Congo au adus în Europa unele veşti despre vaka-vaka, nişte elefanţi de apă care ar fi mici de statură şi ar trăi în apă, ca hipopotamii. În ce priveşte înfăţişarea exterioară, ei nu se deosebesc aproape de loc de elefanţii obişnuiţi.

— Asta-i prea de tot – s-au revoltat zoologii. Pentru o colecţie completă de monştri fantastici ar mai fi nevoie doar de girafa care îşi sapă vizuine şi de rinocerul zburător!

În curând însă a sosit vestea că fabuloşii elefanţi de apă au fost văzuţi şi de europeni. În apropierea lacului Leopold al II-lea (Congo) au fost zăriţi cinci elefanţi ciudaţi care, speriindu-se de oameni, s-au aruncat în fluviu şi au început să înoate, lăsând deasupra apei numai trompele. De altfel, şi elefanţii obişnuiţi traversează prin vad apele adânci, ridicând deasupra apei vârful trompei, întocmai ca un furtun de scafandru. Însă un oarecare Lepţi afirmă că elefanţii de apă se deosebesc de cei obişnuiţi. El susţine că ar fi remarcat la elefanţii de apă nişte urechi mici, trompe scurte şi gâturi neobişnuit de lungi.

Puţini au fost aceia care au acordat atenţie acestei relatări nu prea concludente. S-au găsit însă şi entuziaşti care şi-au pus în gând să captureze un elefant de apă. Un ofiţer belgian, locotenentul Franssen, a jurat să descopere cu orice chip în jungla din Congo un elefant de apă. „Dacă acest animal există – a declarat el –, mă voi reîntoarce cu el sau nu mă voi reîntoarce de loc”.

Franssen s-a reîntors şi… a adus cu el o piele de vaka-vaka. Bernard Heuwelmans scrie că temerarul vânător a petrecut multe zile chinuitoare în adâncurile pădurilor tropicale, urmărind fabuloasele animale. În sfârşit, când norocul i-a surâs, după o pândă în mlaştină timp de 36 de ore, el a izbutit să împuşte „cel mai mare exemplar de mascul din turmă”.

Trofeul obţinut de el a fost cercetat în anul 1914 de către doctorul Henri Schouteden, directorul Muzeului belgian „Congo”. Talia elefantului nu trecea de 1, 66 m, însă colţii lui erau cu mult mai mari

decât la elefanţii pitici obişnuiţi: 65 cm în lungime şi 43 livre în greutate. Schouteden a tras concluzia că are de-a face cu o nouă specie de elefanţi care s-au adaptat vieţii în mlaştinile din pădurile pline de umezeală de la tropice. El a dat noii specii denumirea Loxodonta fransseni, în cinstea curajosului vânător care cu preţul vieţii sale a descoperit un animal rar (curând după reîntoarcerea în Europa, Franssen a murit de pe urma extenuării şi a frigurilor tropicale).

Mai târziu, americanul Evans a împuşcat în pădurile din Congo încă doi elefanţi de apă, dintre care unul a fost încadrat de zoologii britanici tot în specia Loxodonta fransseni.

Prin urmare, aceasta era a cincea specie de elefanţi. Dar nici ea nu este ultima. În diferite perioade şi în diverse locuri din Africa s-au depistat încă cincisprezece specii şi subspecii de elefanţi. Nici chiar specialiştilor încercaţi nu le vine prea uşor să se descurce în această sumedenie de elefanţi cu urechi rotunde, cu urechi lungi, de mlaştinii, de apă, sudici, nordici şi aşa mai departe. Era necesari o serioasă revizuire a tuturor speciilor descrise.

Ingo Krumbiegel, în monografia sa consacrată elefanţilor africani, publicată în anul 1943, a demonstrat cârn Africa există numai două specii de elefanţi: elefantul de stepă (cu urechi lungi) şi elefantul de pădure (cu urechi rotunde), cu circa 17 rase.

Dar ce sunt elefanţii pitici? Krumbiegel consideră că aceştia reprezintă nişte subspecii ale elefantului de pădure, în regiunile apusene şi răsăritene ale zonei pădurilor tropicale din Africa s-au format două subspecii ale elefanţilor de pădure mari şi două subspecii pitice.

Încă un pitic cu pielea groasă

Hans Schomburgh a demonstrat existenţa a doi pitici „gigantici” de pădure – sumbi şi nigbve. În limba localnicilor, nigbve înseamnă hipopotam pitic. Schomburgh a fost primul european care a văzut şi a capturat hipopotami pitici vii.

Hipopotamul pitic a fost descoperit încă în anul 1849. Naturalistul american, doctorul S. Morton, a primit de la un prieten al său, care s-a reîntors dintr-o călătorie prin Africa, câteva cranii de mamifere. Printre ele era şi un craniu de hipopotam miniatural.

S. Morton a descris, pe baza acestui craniu, o nouă specie de hipopotam, pe care a denumit-o Hippopotamus liberiensis (mai târziu hipopotamul pitic a fost denumit Choeropsis liberiensis).

În să colegii lui Morton, zoologii din veacul trecut, nu se ştie din ce motive, au hotărât că el a greşit în concluziile sale şi multă vreme hipopotamul pitic a figurat printre speciile inexistente. Era răspândită părerea, sprijinită de unele mari somităţi în ştiinţa zoologiei din secolul al XIX-lea, ca paleontologul englez R. Owen şi savantul francez M. Blainville, că hipopotamul pitic, descris de dr. Morton, nu este decât un hipopotam obişnuit, insuficient dezvoltat.

Această părere greşită a persistat în cercurile ştiinţifice până la începutul secolului al XX-lea. În vremea aceea, în diverse muzee din Europa şi America, după cum arată Heu-welmans, au fost colecţionate rămăşiţele a douăzeci de hipopotami pitici. Nimeni însă nu voia să le studieze cu atenţie. De obicei, oasele şi craniul hipopotamului pitic figurau în cataloagele muzeelor, la rubrica hipopotamului tânăr obişnuit, fie la rubrica formelor pitice anormale ale acestei specii, fie, ceea ce era şi mai ciudat, în categoria hipopotamului pitic fosil. Şi iată că, în aceste împrejurări, H. Schomburgh a primit o propunere destul de curioasă: să prindă „inexistentul” hipopotam pitic.

În cartea Pulsaţiile adâncurilor pădurii, el scrie: „Doriţi să plecaţi în Africa occidentală şi să prindeţi acolo un animal pe care nu l-a văzut niciun european? M-a întrebat Karl Hagenbeck în toamna anului 1910. Va trebui să plecaţi în Liberia, iar despre animalul în cauză am să vă vorbesc numai după ce veţi fi primit să plecaţi în această regiune aproape neexplorată, cu o climă nesănătoasă.

Eu m-am declarat de acord, însă când cunoscutul importator de animale rare mi-a spus că urmează să capturez un animal viu, adică un hipopotam pitic care a intrat în legendă, începusem să mă îndoiesc de reuşita acestei misiuni. Cu toate acestea, la 25 aprilie 1911 am plecat din Hamburg, după ce mi-am procurat scrisori de recomandare către guvernul Liberiei”.

De la primii paşi ai expediţiei sale, Schomburgh s-a lovit de mari dificultăţi. La sosirea lui în Liberia, nimeni nu se învoia să-l însoţească în adâncurile pădurii tropicale: lucrurile se petreceau în luna mai, adică la începutul anotimpului ploilor. În cele din urmă, el a recrutat numărul necesar de călăuze şi de oameni pentru purtarea poverilor, însă când oamenii angajaţi au aflat scopul venirii lui pe acele meleaguri, întreprinderea era cât pe ce să se destrame din nou, pentru că nimeni nu credea în posibilitatea înfăptuirii acestei acţiuni himerice, după părerea zoologilor europeni, aceea de a prinde un animal

„legendar”. De altfel, s-a dovedit că în afară de funcţionari şi turişti, toată lumea de acolo credea în existenţa lui nigbve. Lucrurile IU complicat însă prin faptul că vânătorii localnici con Iderau că piticul cu pielea groasă este un animal foarte Eeroi şi extrem de primejdios. Când exploratorul german a relatat despre intenţia sa căpeteniei unui cătun din pădure, un le se decisese să-şi înceapă investigaţiile, acesta a zâmbii cu neîncredere. „El a tradus cuvintele mele consătenilor săi care şi ei au început să zâmbească. Ce gând năstruşnic prinzi un nigbve viu”.

În prima sa expediţie Schomburgh n-a avut noroc. El nu a izbutit să prindă un hipopotam pitic, însă l-a văzut şi aceasta nu era puţin. El a fost primul european caic a întâlnit în adâncurile pădurii un nigbve. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

„Începea să se întunece şi noi ne gândeam să ne reîntoarcem din pădure, când brusc, la vreo două sute de metri, printre arbori, am zărit profilându-se o siluetă neaoră care, după cum mi s-a părut, era a unui bivol sau a unui crocodil mare. Dar iată că animalul a ieşit pe mal şi am constatat că era un nigbve, adică tocmai hipopotamul pentru care venisem în Liberia!

Am reuşit să ne apropiem de el cu ajutorul unei bărci la o distanţă de vreo cincizeci de metri şi să-l examinăm în amănunt. Hipopotamul avea aproximativ 1 m în lungime şi vreo 60 cm în înălţime. Botul lui era cu mult mai ascuţit decât la hipopotamii obişnuiţi, pielea neagră ca de cărbune, cu o pată roză pe pântece”.

Schomburgh nu mai putea de bucurie: el a văzut cu propriii săi ochi un animal care era considerat de mult dispărut, însă nu putea fi vorba de capturarea lui până la terminarea sezonului ploios, căci pădurea devenise cu totul de neumblat. Schomburgh s-a reîntors în Europa. Aici relatarea lui despre întâlnirea cu hipopotamul pitic a trezit o neîncredere generală şi chiar zeflemele. Toată lumea a tras concluzia că faimosul explorator, extenuat de aceste investigaţii lipsite de sens, a devenit victima unei halucinaţii, în imaginaţia sa dorinţa a căpătat forma realităţii.

În decembrie 1911, Hans Schomburgh a plecat din nou în Liberia. Chiar de la început totul părea de bun augur. Făcându-şi drum prin junglă de la un cătun de pădure la altul, Schomburgh s-a convins curând că „legendarul” animal care veacuri de-a rândul nu a putut fi zărit de niciunul dintre exploratorii europeni, oricât ar părea de ciudat,

se întâlneşte destul de frecvent în pădurile de aici. El a găsit adeseori urme de hipopotami pitici, şi chiar în una din primele sale ieşiri în pădure a zărit câţiva nigbve vii.

„Prima mea excursie a fost organizată spre râul Loffe. Chiar în cea de-a doua zi a excursiei, la Vreo treizeci de paşi de râu, am zărit în apă ceva de culoare neagră.

— Mve-mve 1, mi-a şoptit una dintre călăuze.

Într-adevăr, era un hipopotam pitic. Am apucat arma, însă hipopotamul s-a scufundat în apă şi, după câteva clipe, l-am zărit în tufişurile dese de pe celălalt mal. După câteva zile am întâlnit un alt hipopotam, care de asemenea a fugit în pădure. Era o descoperire neaşteptată, deoarece, de obicei, hipopotamii în caz de primejdie se grăbesc să se ascundă cât mai repede în apă".

În curând, Schomburgh a făcut cunoştinţă cu unele deprinderi şi mai ciudate ale piticilor patrupezi. Unul dintre negri i-a arătat o mică peşteră, săpată în imediata apropiere de apă, în malul abrupt, afirmând că este o vizuină de mve-mve.

Note:

1 în limba gola mve-mve înseamnă hipopotam pitic.

„Am văzut multe asemenea peşteri-tunel cu ieşiri spre râu şi în pădure. Aproape pretutindeni am observat urme ale hipopotamilor pitici, însă pe ei înşişi nu i-am zărit niciodată. De aceea, nu prea credeam că aceste mici peşteri le servesc ca adăpost. Totuşi, am hotărât să-mi încerc norocul, însoţitorii mei au început să scotocească intrarea peşterii cu nişte beţe; în timpul acesta s-a auzit un foşnet şi... brusc a apărut mult-aşteptatul hipopotam pitic. Am fi izbutit destul de uşor să-l prindem viu, dacă am fi închis ambele ieşiri şi am fi construit în jurul tunelului o îngrăditură puternică. Însă eu eram atât de emoţionat. Încât nu am prevăzut acest lucru şi am tras..."

Astfel, după şaizeci de ani de neîncredere, care au urmat după prima descoperire, a fost capturat, în sfârşit, un hipopotam pitic, nu un erou ireal al legendelor vânătoreşti. ci un mascul adult, întru totul real, constituit din carne şi oase, o namilă bine hrănită, în greutate de vreo douăsprezece puduri (aproximativ 200 kg). Este adevărat că Sehomburgh a regretat foarte mult că nu l-a prins viu. Dar peste două zile, din cătunul Tindoa, situat în pădure, a venit o veste îmbucurătoare: într-o groapă de vânat a căzut un mve-mve viu!

„În sfârşit, scopul a fost atins! Pentru aceasta a fost nevoie de un

an întreg de luptă grea cu pădurea, cu ţâh-ţarii, cu frigurile tropicale, cu ploile şi zăpuşeala, eu foametea şi frigul...”

Schomburgh a venit în grabă la Tindoa unde, într-o groapă adâncă, acoperită cu butuci groşi, îl aştepta preţiosul captiv.

Contrar obişnuinţei, hipopotamul se comporta foarte îi liniştit şi privea blând la toată lumea cu ochii săi mici. Eu am apropiat de nasul lui rădăcina unei plante, înfiptă în vârful unui băţ ascuţit, aşteptând ca animalul să se na pustească cu ferocitate asupra băţului. Dar s-a produs o minune: întocmai ca o vacă domestică, obişnuită, hipopota mul a mirosit liniştit trataţia ce-i ofeream şi a început s-o înfulece. Captivul nostru a mâncat întreaga cantitate de hrană pregătită pentru masa de prânz a vânătorilor. Am răsuflat uşurat văzând liniştea acestui animal.

În tot timpul zilei am construit în jurul capcanei o îngrăditură înaltă. Apoi groapa a fost lărgită şi am aşezat în ea oblic nişte scânduri, pentru ca hipopotamul să poată ieşi uşor din groapă. El a găsit foarte repede ieşirea şi a început să-şi examineze noua locuinţă. Zărind rădăcini proaspete şi curpeni suculenţi de batate, hipopotamul a mâncat, apoi s-a reîntors în groapa lui şi a adormit.

Captivul s-a dovedit a fi un animal foarte nostim, cu deprinderi paşnice şi destul de încrezător.

Între timp, din celelalte cătune, unde fuseseră puse capcane pentru hipopotami, au început să sosească veşti despre noi mve-mve căzuţi în captivitate. Printre aceştia era şi o femelă, foarte rea şi feroce, doi mici hipopotami şi un mascul bătrân, plin de demnitate.

Pentru captivi s-au construit din bambus cuşti, care au fost legate de prăjini, şi expediţia a pornit-o prin junglă înapoi spre ţărmul mării. Drumul era foarte greu. Pentru a transporta prin pădure cuştile grele şi voluminoase a fost nevoie să se taie prin desiş o potecă largă.

În sfârşit, exploratorii extenuaţi au ajuns până la localitatea de coastă Cap-Mount. Aventurile din păduri luaseră sfârşit. Dar neplăcerile drumului de-abia începeau. Navele transoceanice nu făceau escală la Cape Mount, însă de dragul celor cinci pitici din pădure, care urmau să călătorească spre Europa, s-a făcut o excepţie. Un mare vapor a acostat în faţa satului unde, în cuşti de bambus, îşi aşteptau îmbarcarea hipopotamii pitici. Fără întâmplări deosebite, ei au fost ridicaţi pe punte.

„Dar emoţiile nu s-au sfârşit aici. Pentru a nu pieri pe drum,

animalele aveau nevoie de o permanentă îngrijire; de două ori pe zi ele erau unse cu grăsime şi stropite cu apă. În golful Biscaya vaporul a fost surprins de o furtună. Otgoanele cu care erau legate cuştile s-au rupt şi animalele erau cât pe ce să fie aruncate de valuri în mare. Hipopotamii au putut fi salvaţi numai în ultimul moment”.

Soarta i-a fost favorabilă norocosului vânător. Schom-burgh a adus în triumf la Hamburg, întregi şi nevătămate, cele cinci dovezi vii ale faptului că hipopotamul pitic (Choeropsis liberensis) nu este o legendă, ci o fiinţă simpatică, cu deprinderi foarte neobişnuite pentru o rubedenie a calului de apă

Contrar rudei sale mai mari, hipopotamul pitic nu este un animal de apă, ci un animal de uscat. Prin modul său de viaţă el aminteşte de porcii mistreţi. Trăieşte în tufişurile dese de pe malurile râurilor, se hrăneşte cu rădăcini şi tuberculi, iar în apă intră numai pentru a se adăpa sau a se scălda. În tot timpul zilei hipopotamii pitici dorm în vizuinele lor şi numai în amurg ies în căutarea hranei.

În comparaţie cu uriaşul hipopotam, acest animal este într-adevăr un pitic: nigbve cântăreşte de zece ori mai puţin decât „bătrânul Kibokko” – hipopotamul de apă. În lungime el nu depăşeşte de obicei 1, 80 m, iar în înălţime 75 cm, deci el nu este mai mare decât un mistreţ, iar ca deprinderi se aseamănă cu acesta. Iată de ce nu trebuie să ne surprindă faptul că primii exploratori ai Africii l-au luat drept mistreţ şi poate că de aceea hipopotamul pitic a rămas vreme atât de îndelungată necunoscut.

Note:

1 Cuvântul hipopotam în traducere din limba greacă înseamnă cal de apă.

„O noutate în lumea boilor”.

Încă în jurul anului 1930 s-a zvonit în Europa cd în pădurile din Indochina trăieşte un bou sălbatic cu totul necunoscut ştiinţei, de dimensiuni mult mai mari docil gaurul – puternicul bou din jungla indiană. Dar puţini erau aceia care credeau în aceste poveşti. Vânătorii local nici însă puteau indica toate semnalmentele misteriosului bou. Ei îl denumeau kouprei, adică boul cenuşiu.

Europenii îi întrebau:

— Acest bou este bantengul 1?

— Nu, răspundeau ei, noi îl numim kouprei. El e cu mult mai mare decât bantengul! E un bou gigantic, mal înalt decât cel mai înalt om!

— Poate că e vorba de gaur?

— Nu, nu e vorba de gaur, e un alt bou. Gaurul nu are gușă, iar koupreiul are o gușă mare. E un bou fără cocoașă. Toate bovinele sălbatice au pe spinare o cocoașă, La kouprei cocoașa este abia conturată.

Și iată că în anul 1937 un kouprei viu și adevărat a ajuns în Europa. El a produs o mare senzație la Grădina zoologică din Paris, unde a fost adus. Pe drept cuvânt, natura a aruncat încă o provocare științei; într-o țară care se părea că era atât de bine cercetată, cum este Cambodgia, a fost capturat dintr-odată un animal mare încă necunoscut oamenilor de știință – un bou sălbatic! Pentru a-l vedea veneau din toate colțurile lumii atât vizitatori profani în domeniul zoologiei, cât și oameni de știință specialiști, cunoscători ai boului sălbatic. Prețiosul exemplar – un tânăr juncan – a fost supus unui examen minuțios.

Totul a început de la faptul că profesorul A. Urbain. directorul Grădinii zoologice „Vincennes” din Paris, în timpul unei călătorii în Indochina, a văzut în casa unui medic veterinar localnic, care l-a găzduit, niște coarne de bou splendide. Urbain și-a dat seama imediat că are în fața sa coarnele unui animal încă necunoscut științei. La

Note:

1 Bantengul (Bibos banteg), gaurul (Bibos frontalis gaurus) și gaialul (Bos frontalis frontalis) sunt niște boi sălbatici care trăiesc în pădurile de munte din India, în unele zone ale Indochinei, în Indonezia și Malaezia.

Bivolul de Cambodgia Bos sauveli (după Brehm, 1961)

cererea savantului, amabila sa gazda, medicul veterinar R. Sauvel, a organizat o vânătoare de boi sălbatici. În timpul vânătorii ei au capturat un juncan cenușiu și au împușcat un bou adult. Studiind trofeele, Urbain a ajuns la concluzia că boul cenușiu se deosebește de toți boii cunoscuți până atunci. El a denumit noua specie descoperită

Bos (Bibos) sauveli, în cinstea lui R. Sauvel, datorită energiei căruia a fost făcută această descoperire.

Dar istoria boului cenuşiu nu se termină aici. Zoologul ceh Ian Hansak scrie că tânărul kouprei adus la Grădina zoologică din Paris a pierit în timpul celui de al doilea război mondial. În învălmăşeala din timpul ocupaţiei s-au pierdut nepreţuitele oase şi pielea animalului. În ciuda cercetărilor meticuloase care s-au făcut, ele n-au putut fi găsite.

Acum însă oamenii de ştiinţă ştiau în mod cert că misteriosul bou de pădure există. Pentru vânarea lui în pădurile din Birmania şi Indochina au pornit încă la începutul războiului noi entuziaşti. În anul 1940, în Cambodgia, a fost capturat un alt kouprei. Oasele şi craniul sau bu fo' 1 din nou stuciiate temeinic de specialişti şi ho părtlivti acum la Muzeul de zoologie comparata din Harvard nula gul american G. Coolidge, într-o lucrare amplă, a di cri din nou toate semnalmentele koupreiului. EI I a i laşifli îl nu numai într-o specie distinctă, dar chiar mir o da 0 1 U totul nouă de animale copitate. Novibos sauveli, adk A „noul bou", este denumirea pe care a căpătat-o acum I ou prelul. De altfel, până în prezent continuă încă disputele asupra legăturilor sale de rudenie cu ceilalţi reprezentanţi ai familiei bovinelor.

Chiar printre bovine kou prelul apare ca un animal foarte impunător. El este mai înalt decât bivolul asiatici, bantengul şi celelalte bovine din patria sa. Înălţimea la greabăn a koupreiului atinge 1, 90 m. Are coarne Lungi în formă de liră şi picioare înalte şi zvelte. Părul kou pro în lui este catifelat, de culoare neagră, iar picioarele de la copite până la genunchi sunt albe. De ce oare i se spune boul cenuşiu?

Printre kouprei sunt cenuşii numai femelele şi animalele tinere. Dar turmele de boi cenuşii sunt formate în cea mai mare parte din femele şi din tineret, printre care circulă numai unul sau doi masculi voinici, negri ca smoala, care însoţesc această „societate cenuşie". Fireşte că cele mai frecvente sunt animalele de culoare cenuşie şi tocmai ele, şi nu cele negre, atrag atenţia observatorilor.

Aceste animale trăiesc în pădurile rare de pe pantele munţilor din Cambodgia, Laos şi, probabil, din celelalte ţări învecinate.

Uriaşele vicunu

Până la apariţia europenilor în America, aici existau o serie de state indiene cu o civilizaţie înaintată.

Conchistadorii spanioli au exterminat triburile incaşi lor, aztecilor şi triburile maya. Odată cu aceste triburi a pierit o civilizaţie

extrem de originală, din perioada prespaniolă, din Mexic şi Perú.

Lama 1 şi alpacaua 2 sunt nişte rude mici, fără cocoaşă, ale cămilelor. După cât se pare, ele au fost cele mai preţioase animale domestice din ţara incaşilor. Lama era crescută pentru carne, dar folosea şi la căratul poverilor. Şiruri lungi de lame, încărcate cu samare şi legate una de alta, înaintau pe potecile din Cordillera. Lama este singurul animal de transport domesticit de om în America.

Strămoşul sălbatic al lamei – guanaco 1 trăieşte fi astăzi pe platourile înalte ale Anzilor.

Indienii din Perú mai aveau un animal domestic din familia cămilelor – alpacaua. Alpacaua ţinea loc de oi la indieni; ea dădea o lână de calitate superioară. Alpacaua provine din încrucişarea lamei propriu-zise cu vicunia8, un animal splendin, extrem de mobil şi graţios. Pe pieptul şi pe spinarea vicuniilor creşte o coamă albă ca zăpada. Ca înălţime, vicuniile nu sunt mai mari decât o căprioară europeană. Ele trăiesc sus în munţi, ridicându-se până în zona gheţarilor. Bolivia, Ecuadorul şi Perú sunt singurele ţări unde, după cum se credea până de curând, trăiesc aceste animale.

Dar iată că nu cu mult timp înainte de cel de-al doilea război mondial, Laurence Hagenbeck a adus din Argentina la Hamburg câteva exemplare de vicunia, care au provocat surpriză în rândurile zoologilor. Impresiona în primul rând înălțimea ciudatelor vicunii; ele erau mai mari decât rudele lor cu cât este mai mare un ren decât o căprioară. Şi culoarea era diferită: nu galbenă-brună spălăcită, ci roşietică-cafenie, strălucitoare. Pe pieptul lor creşteau câteva fire rare de păr destul de lungi.

Krumbiegel a descris în anul 1944 vicuniile uriaşe din nordul Argentinei, pe care le-a clasificat într-o nouă subspecie de vicunii obişnuite – Lama vicugna elfridae.

În ultima vreme unele ţări încearcă să înmulţească aceşti „merinoşi” alpini valoroşi din America. Vicuniile mari din Argentina prezintă pentru ele un deosebit interes.

Note:

1 Lama guanaco sau L. huanaco.

2 Lama vicugna.

3 Nemorhaedus goral.

Vicuniile argentiniene nu sunt, desigur, ultima surpriză pentru zoologi pe care le-a rezervat-o ştiinţa. Mai rămâne să se studieze încă unele animale copitate misterioase.

În anul 1928, într-un ziar din Siam a fost publicată o fotografie a unui goral gigantic ucis de vânători. Goralul 3 – o mică antilopă de munte – este înrudit cu capra neagră. El trăieşte în munţii din Asia şi poate fi întâlnit şi în Uniunea Sovietică, în Extremul Orient.

Locuitorii din Siam povestesc că în ţara lor trăieşte un goral aparte, cu mult mai mare decât cel obişnuit. Fotografia lui din anul 1928 a fost examinată de unii specialişti, însă din păcate animalul ca atare nu a ajuns în mâinile oamenilor de ştiinţă.

În anii 1938 şi 1939, zoologul Ernst Schäffer a descoperit în ţinuturile de graniţă dintre Tibet şi Sikkim o nouă specie, după părerea lui, de capră sălbatică, cu un pâr absolut negru. Tibetanii denumesc această capră sapi şi se tem de ea ca de diavol. „Diavolul" şapi nu a ajuns încă nici viu, nici mort în mâinile oamenilor de ştiinţă.

Cu câţiva ani mai înainte, Schäffer a relatat despre o nouă varietate pitică de berbeci de munte din Tibet, care nu fusese încă studiată de nimeni. Pielea unei antilope pitice cu totul necunoscute a fost adusă la un moment dat şi din Africa. În anul 1819, părintele paleontologiei, savantul francez Georges Cuvier, a făcut imprudenţa să declare că toate animalele mari de pe pământ fuseseră descoperite.

Numai peste câţiva ani el a trebuit să adauge un post-scriptum la lucrarea sa Istoria naturală, pentru a face descrierea unei noi specii – tapirul 1 cu valtrap 2. Acest animal, care seamănă întrucâtva cu un porc, este o rudă a calului, iar ca înălţime pare ceva mai mic decât un rinocer. El a fost descoperit cu totul pe neaşteptate în India, iar mai târziu în Malacca, ca şi în insulele Borneo şi Sumatra. Până la această descoperire se considera că tapirii trăiesc numai în America de Sud. Tapirii americani sunt coloraţi în brun sau în negru, în timp ce tapirul indian are pe spinare o pată mare albă, întocmai ca un valtrap alb aşezat pe spinarea unui animal de culoare neagră. Tapirul cu valtrap, care prin apariţia sa neaşteptată l-a pus în încurcătură pe marele paleontolog, mai ridică şi acum probleme în faţa oamenilor de ştiinţă. De multă vreme circulă zvonuri cum că în Sumatra ar trăi nişte tapiri mici, absolut negri, fără nicio pată albă pe spinare. Relativ recent s-au primit veşti despre câţiva asemenea tapiri descoperiţi în districtul Palembang.

Note:

1 Tapirus indicus.

2 Valtrapul sau cioltanul este o pătură împodobită cu diferite cusături care se pune sub sa.

Tapirul asiatic Tapirus indieus (după Bourdelle, din Grasse, 1965)

Oare e vorba aici de o nouă specie de tapiri? Sau de o rasă locală? Sau poate că este vorba pur şi simplu de o variantă întâmplătoare de culoare?

Pentru ştiinţă aceste lucruri nu sunt încă lămurite. Deocamdată, pentru a nu lăsa un loc gol acolo unde se pot pune câteva cuvinte latineşti, zoologul olandez Kuiper, considerând tapirul din Sumatra colorat uniform ca fiind o varietate distinctă a tapirului cu valtrap, a denumit-o Tapirus indieus varietatea brevetianus.

Renul – martor al marii glaciaţiuni

Acum vă voi relata despre încă un animal copitat misterios. Nu este nici pitic şi nici uriaş. Însă cu toate acestea e un animal interesant chiar şi pentru simplul fapt că, aşa cum afirmă vânătorii localnici, trăieşte în Uniunea Sovietică în munţii Saian.

În anul 1937, profesorul A.A. Maşkovţev a investigat ţinutul rezervaţiei de stat din munţii Saian. Expediţia a lucrat în Saianul răsăritean, pe cursul superior al râurilor Agula şi Gutara. În timpul vizitării unei ferme de reni, atenţia savantului a fost atrasă de nişte pui de ren neobişnuiţi care păşteau în turma colhozului împreună cu femelele renilor domestici. Pe omul de ştiinţă l-a frapat culoarea unora dintre pui, care era galben deschis, cu nuanţă roşcată şi cu pete albicioase pe părţile laterale. Petele erau dispuse în două rânduri longitudinale. Pe rândul de sus se aflau douăsprezece pete mari ovale, iar pe rândul de jos – şapte pete mai mici şi rotunde. Ceilalţi pui din turmă aveau o culoare normală, brună-roşcată, fără pete, la fel ca puii obişnuiţi ai renilor în vârstă de 2 – 6 luni.

A. A. Maşkovţev s-a interesat de puii de ren cu pete. Tajalarii, adică crescătorii şi vânătorii de reni localnici, i-au explicat că în toamna anului trecut renii sălbatici au răpit o turmă de femele domestice pe care au dus-o în taiga.

După câtva timp fugarele au fost readuse la fermă. În vara anului următor, lucrătorii fermei au constatat cu surprindere că printre puii nou-născuţi există unii hibrizi cu pete.

— Dar, daţi-mi voie – a replicat Maşkovţev –, totuşi nu înţeleg de ce pe blana galbenă-roşcată a hibrizilor au apărut pete; se ştie doar că puii renului sălbatic au aproape aceeaşi culoare ca şi puii de ren domestic?

— În pădurile noastre, au răspuns tafalarii, trăiesc nişte reni deosebiţi. La naştere, puii lor sunt de culoare galbenă-deschisă şi au pete care se păstrează vreme îndelungată, uneori chiar în decursul întregii vieţi.

Într-adevăr, mai târziu Maşkovţev a avut ocazia să vadă câteva femele adulte ale renului cu pete neclare pe părţile laterale ale corpului. Tafalarii i-au explicat, de asemenea, că la aceşti reni, femelele n-au aproape niciodată coarne sau dacă le au, acestea sunt nedezvoltate, în formă de suliţă (fără ramificaţii), înalte doar de 15 – 30 cm, ca la puii renului obişnuit, în vârstă de 4 – 5 luni. Arareori pe coarnele femelelor renilor localnici se dezvoltă câte 2 – 3 ramuri scurte (de 6 – 8 cm lungime).

Această relatare l-a surprins foarte mult pe savant. Aşa trebuiau să arate, cu sute de mii de ani în urmă, strămoşii renilor care au migrat în perioada glaciară din America de Nord în Siberia şi în Europa. Renii din zilele noastră prezintă o excepţie printre ceilalţi confraţi ai lor: atât masculii cât şi femelele poartă pe cap nişte coarne mari ramificate. La toţi ceilalţi cerbi, care în întreaga lume reprezintă ciroa 48 de specii diferite, femelele sunt cu totul lipsite de coarne.

Renul reprezintă una dintre cele mai tinere specii de animale şi incontestabil specia cea mai tânără printre cerbi.

El şi-a început dezvoltarea cam în acelaşi timp cu omul Renii au apărut cu aproximativ un milion de ani în urmfl prin transformarea cerbilor americani, printre care unde specii se adaptaseră la viaţa de pe terenurile nesigure ftla mlaştinilor. Încă şi astăzi în pădurile înmlăştinile din Bri zilia trăieşte un „văr” al renului1. Cerbul de mlaştina din Brazilia aminteşte, printr-o serie de caracteristici, de eon fratele său nordic, îndeosebi prin forma copitelor, adaptat o pentru mersul prin mlaştini.

Cerbi asemănători cu el trăiau în perioada preglaciarfi în America de Nord. Atunci când din nordul continentului au început să alunece gheţari gigantici, distrugând în calea lor pădurile luxuriante şi nivelând dealurile şi munţii, tundra nordică înmlăştinită, însoţitoarea gheţarilor, a eu cent spaţii imense şi în sudul continentului

nord-american. Cerbii, animale tipice de pădure, au trebuit să se adapteze noilor condiţii. Cel mai bine au reuşit să facă acest lucru cerbii de mlaştină, care erau deja adaptaţi la viaţa de pe terenurile nesigure ale mlaştinilor din păduri. Ei s-au transformat treptat în adevăraţi locuitori ai tundrei – în reni. Totodată însă ei şi-au păstrat, pentru multă vreme, unele caracteristici ale strămoşilor lor: lipsa coarnelor la femele şi petele puilor.

Odată cu retragerea gheţarilor spre nord, în ţările polare, s-au retras şi renii, pentru care tundra devenise acum o adevărată patrie. Din Alaska ei au pătruns în Ciukotsk şi s-au răspândit mai departe în întreaga Siberie. Renii ocupau teritorii noi pentru ei, venind şi dinspre apus: prin Groenlanda au pătruns în Islanda, în insula Spitzberg şi mai departe în Europa occidentală, unde, în perioada glaciară, ei trăiau aproape pretutindeni, cu excepţia Spaniei, Italiei şi Peninsulei Balcanice.

Note:

1 Odocoileus dichotomus, cel mai mare dintre cerbii sud-americani.

De multă vreme pe zoologi îi ispitea ideea să găsească undeva pe pământ o varietate de cerb care, prin caracteristicile sale, să ocupe o poziţie intermediară între reni şi ceilalţi cerbi, care se deosebesc atât de mult de primii. Însă acest missing link 1 nu a fost găsit printre reprezentanţii în viaţă ai familiei cerbilor.

De aceea, ne putem imagina impresia pe care au produs-o relatările tafalarilor asupra profesorului nedumerit. Renii, cu femele care au coarne şi pui care au pete, nu sunt altceva decât acei cuceritori încornoraţi ai tundrei care în vremurile străvechi, migrând din Alaska în Ciu-kotsk, s-au răspândit în întreaga Siberie.

Nu cumva în ţinuturile îndepărtate ale munţilor Saian, în regiunea dintre râurile Agula şi Gutara au supravieţuit turme de reni străvechi care şi-au păstrat aproape fără modificări caracteristicile lor primitive?

Era necesar să se verifice dacă toţi puii renilor sălbatici localnici au pete, iar femelele au coarne. Este adevărat că şi la renii nordici obişnuiţi se nasc uneori pui cu pete şi foarte rar apar femele cu coarne. Aceste caracteristici atavice ne arată că renii provin din strămoşi cu pete ale căror femele nu aveau coarne. Însă petele puilor renului se

întâlnesc foarte rar şi odată cu vârsta dispar rapid. Aici însă ai de-a face cu pui pătaţi (iar uneori şi cu reni adulţi pătaţi) şi cu femele care au coarne nedezvoltate, toate acestea luate ca nişte caracteristici normale ale speciei. Este vorba deci de cu totul altceva! Dacă tafalarii nu exagerează, considerând în mod greşit drept tipică o caracteristică care se manifestă arareori la renii sălbatici, atunci este incontestabil că în munţii Saian trăieşte o varietate de reni care şi-au păstrat caracteristicile primitive ale strămoşilor lor îndepărtaţi – martori ai marii glaciaţiuni. Profesorul Maşkovţev a propus ca aceşti reni să fie denumiţi Rangifer tarandus relictus, adică renul relict2.

Fireşte că vânătorii tafalari puteau să şi greşească. Dar încă în anul 1914 – 1915 o mică turmă de reni fără coarne a fost zărită în munţii Saian şi de un alt savant rus – profesorul V.V. Vasneţov. Lucrurile se petreceau la începutul toamnei, perioadă în care renii încă nu-şi leapădă coar

Note:

1 Verigă lipsă – expresie englezească adoptată pentru desemnarea formelor de tranziţie probabile între diferite specii.

2 Oamenii de ştiinţă denumesc, în general, relicte fenomenele sau organismele care s-au păstrat ca un vestigiu din epocile cele mai străvechi.

nele. Prin urmare, renii zăriţi de el erau fără coarne din naştere.

Toate acestea făgăduiau nişte descoperiri InteresantO în anul 1940, A.A. Maşkovţev a publicat o lucrare de mii I proporţii, cuprinzând observaţiile sale, sperând să şi cont) nu e investigaţiile ulterior. Dar izbucnirea cehii de al doilea război mondial i-a încurcat planurile.

Din momentul acela nu s-au mai primit niciun fel de noutăţi despre renul relict din munţii Saian.

Este posibil ca tafalarii să se fi înşelat, consideri ni I drept caractere specifice unele trăsături individuale.

Cangurul gigantic

„Aţipisem probabil, în timp ce şedeam în faţa fodului în aşteptarea lui Gigg. Gigg verifica un sector superior pe cursul râului Secat. Când m-am trezit, l-am văzut în faţa mea. Nu pe Gigg, ci această

făptură.

Mi s-a părut că din munte s-a desprins o stâncă și se rostogolește spre mine. M-am frecat la ochi şi am văzut că „stânca" e în dreptul meu. Urechile erau drepte şi ascuţite, lăbuţele din faţă mici, cele din spate enorme, iar coada lungă – într-un cuvânt, toate caracteristicile unui cangur. Dar ce înălţime! Era mai mare decât a unui elefant! Dar ce zic eu elefant – această matahală era mai înaltă decât macaraua cu care se încarcă nutreţul la ferma lui Jackson!

Matahala a mai făcut câteva salturi şi a rămas încremenită ca o statuie. Eu începusem să mă gândesc cam în ce parte s-o apuc. Dintr-odată văd că vine Gigg. În aceeaşi clipă observă şi el dihania şi aruncă ce avea în mână, luând-o la goană şi ţipând de parcă îl urmăreau o sută de draci. Din cauza acestui ţipăt, cangurul-elefaht a făcut un salt şi a luat-o la sănătoasa, în direcţie opusă.

M-am prăpădit de râs privindu-i cum fug unul de celălalt. Cu fiecare salt cangurul înainta cu vreo douăzeci de iarzi, iar Gigg zbura şi mai repede. A doua zi l-am găsit la șase mile spre răsărit. Şi acum Gigg tremură când îşi aminteşte de cangurul de pe malul râului Secat".

Această povestire a fost relatată de un căutător de aur din Australia. Şi nu era primul caz când căutătorii de aur şi diferiţi pierde-vară care îndrăzneau să pătrundă în ţinuturile aride ale vestului Australiei se întorceau de acolo cu imaginaţia complet zdruncinată, povestind istorii fantastice despre canguri de mărimea unui elefant şi despre iepuri de mărimea unui rinocer.

Zvonurile despre aceste făpturi fantastice, care ar locui în deserturile pietroase din centrul şi vestul Australiei, sunt foarte persistente. Unii oameni de știință, pentru a le da o explicaţie oarecare, presupun următoarele: nu e exclus, afirmă ei, ca în tufişurile mărăcinoase cu totul necercetate din Australia centrală să mai trăiască diproto-donţi, rozătoare marsupiale gigantice care au dispărut de pretutindeni. Numai aceştia puteau constitui baza legendelor despre iepuri de mărimea unui rinocer, pentru că, într-adevăr, au existat animale de asemenea dimensiuni, care prin forma dinţilor şi a buzelor lor aminteau de iepure.

Istoria căutării diprotodonţilor este legată de numele exploratorului şi naturalistului german Ludwig Leichhardt.

În anul 1844, din însărcinarea guvernului statului New South Wales, Ludwig Leichhardt a cercetat ţinuturile din nord-estul

Australiei, complet necunoscute europenilor, care mai târziu au căuătat denumirea de Queensland. În decurs de 14 luni şi jumătate, el a parcurs un drum de 4 800 km şi a străbătut continentul australian de la extremitatea răsăriteană până la cea nordică, în golful Van Diemen.

În anul 1846 el s-a decis să parcurgă întregul continent de la răsărit spre apus, însă din cauza insuficienţei proviziilor, expediţia a trebuit să se întoarcă de la jumătatea drumului.

În timpul călătoriilor prin ţinuturile nepopulate din Australia, Leichhardt a făcut o serie de observaţii care l-au convins că nu toţi diprotodonţii au dispărut. În decembrie 1847, Leichhardt şi-a repetat încercarea sa de a traversa continentul australian de la răsărit spre apus, cu gândul ascuns de a descoperi pe câmpiile deşertice din vest aceste animale neobişnuite.

După socotelile lui, această temerară călătorie ar fi necesitat trei ani. „Expediţia a trecut prin valea Darling până la râul Barcoo, scrie geograful sovietic I.P. Maghidovici, de unde Leichhardt a trimis ultimele veşti (primite La 3 aprilie 1848).

Din acel moment, expediţia a dispărut fără urmă. La Sydney autorităţile au început să se alarmeze abia peste patru ani. În decurs de 17 ani, până în 1869, în căutarea lui Leichhardt şi a însoţitorilor săi au fost trimise câteva expediţii, dar fără să fi fost găsită vreo urmă sigură a o\ ploratorilor dispăruţi”.

Urmele animalelor necunoscute, remarcă Bernard Heuwelmans, duc adeseori pe… lumea cealaltă.

Neînfricatul explorator a luat cu sine în necunoscut şi observaţiile care l-au convins de existenţa diprotodonţilor. De obicei, se consideră că aceste marsupiale gigantice au pierit din cauza secetei care s-a abătut pe neaşteptate asupra Australiei cu câteva mii de ani în urmă. Ei ar fi ajuns să trăiască până în zilele noastre dacă ar fi putut găsi, în patria lor arsă de soare, o cantitate îndestulătoare de umezeală şi vegetaţie.

Dar, aşa cum au arătat ultimele cercetări, în vestul şi în centrul Australiei există încă rezerve cu mult mai mari de apă, tufişuri verzi şi păşuni decât se presupunea altă dată, încă în anul 1928 expediţia lui Mackay, care a cercetat „ţinuturile uitate” din sudul regiunii nordice, a descoperit absolut pe neaşteptate, în multe locuri, apă din belşug şi chiar masive păduroase cu arbori nu prea înalţi. Adevăratul flagel al acestor locuri nu este atât seceta, cât iepurii care s-au înmulţit

extraordinar în acest ţinut lipsit de animale de pradă. Numeroasele rozătoare ameninţă să distrugă ultimele resturi de vegetaţie.

Prin urmare, întinderile colosale şi cu totul nelocuite de colonişti din vestul Australiei nu reprezintă un deşert absolut lipsit de apă! Această neaşteptată descoperire stimulează speranţele entuziaştilor care nădăjduiesc să găsească pe câmpiile arse de soare pe aceşti giganţi sperioşi care au apărut în viziunile fantastice ale căutătorilor de aur. Ei afirmă că aceştia pot fi diprotodonţii scăpaţi de la pieire sau nişte canguri gigantici, cu mult mai mari decât toate speciile acestor animale cunoscute zoologilor. Căutătorii de aur relatează că „iepurii gigantici”, speriindu-se de oameni, o iau la goană cu o viteză extraordinară şi într-o singură clipă „se pierd într-un nor de praf”. Este puţin probabil ca greoii diprotodonţi să poată alerga atât de iute. Unii povestitori vorbesc pur şi simplu nu despre „iepuri”, ci despre „canguri” înalţi de 4 m.

Dar este oare posibil aşa ceva? în genere vorbind, exemplare uriaşe apar din când în când printre cei mai feluriţi reprezentanţi ai lumii animale. Se cunosc, de pildă, moluşte de 18 m, viermi de 30 m, şopârle de 4 m, crabi de

3 m, porumbei de mărimea unui curcan etc. Odinioară, pe pământ trăiau libelule gigantice de 0, 70 m, struţi înalţi de

4 m şi rinoceri de 5 m.

Cu o sută de milioane de ani în urmă, deasupra pământului plutea un „aeroplan viu” – reptila Pteranodon 1, ale cărei aripi pieloase atingeau, atunci când erau întinse, 6 m, iar în lacurile din Africa trăia un monstru 2 cu o înfăţişare de reptilă care, întinzându-şi numai puţin gâtul, putea să privească cu uşurinţă într-un geam de la etajul al treilea!

Fireşte că exemplare gigantice sunt posibile şi în rândurile cangurilor. I. Krumbiegel scrie, de pildă, că pe una dintre insulele australiene îşi trăiesc ultimele lor zile nişte canguri mari pe cale de dispariţie. În virtutea unor anumite legi biologice, animalele care trăiesc pe insule sunt întotdeauna cu mult mai mici decât speciile înrudite cu ele de pe continente 3.

Note:

1 Reptilă mezozoică apairţinând pterosaurienilor.

3 Autorul face aluzie probabil la Gigantosaurus, reptilă mezozoică din grupul dinozaurienilor.

3 Se pot da numeroase exemple de rase pitice, dezvoltate pe insule din strămoşi de mărime normală: elefanţii pitici din insula Malta (Clephas meliâensis, astăzi dispăruţi), mistreţii pitici din Sardinia, Sus scrofa meridionalis, cerbii minusculi din Corsica şi Japonia (Cervus claphus corsicanus şi C. nippon keramae), tigrul miniatural din insula Bali (Panthera tigris balica), anoa (Anoa de-pressicornis), un bivol pigmeu (înalt de numai 1 m) din insula Ce-lebes. De asemenea, este semnificativ faptul că toate rasele de poney şi de măgăruşi pitici au fost obţinute pe insule.

Dacă pe o insulă oarecare trăieşte un animal foarte mare, se constată aproape întotdeauna că pe continentul cel mai apropiat animalul respectiv are o rudă şi mai mare, în viaţă sau dispărută.

De aceea, Krumbiegel presupune că odinioară pe continentul australian ar fi trebuit să existe canguri şi mai mari decât toate speciile cunoscute până în prezent.

Şi cu toate acestea, presupusul cangur gigant ar fi putut să depăşească numai cu puţin pe cangurul gigantic roşcat 1, care, atunci când se ridică în vârfuri, atinge în înălţime doi metri.

Se ştie că un animal exagerat de mare este, ca să zicem aşa, strivit de greutatea corpului său anormal şi de aceea devine greoi şi încet în mişcări.

Cangurul este un locuitor al stepelor lipsite de apă; pentru a nu muri de foame, el trebuie să fie ager şi iute de picior. În căutarea hranei sărăcăcioase, el este silit să-şi schimbe în permanenţă locul de trai, făcând drumuri foarte lungi. Încă marele paleontolog englez al veacului trecut, Richard Owen, a arătat că în Australia, la fel ca şi în savanele din Africa, datorită caracterului vegetaţiei locale, toate animalele erbivore trebuiau să aibă capacitatea de a se deplasa cu repeziciune. De aceea, înălţimea şi greutatea excesivă n-ar fi constituit decât o piedică pentru aceşti locuitori ai câmpiilor deşertice. Pare puţin probabil că dezvoltarea unei specii care este salvată de la moartea prin inaniţie numai de mobilitatea sa va merge pe calea unui gigantism excesiv.

Iată de ce din punct de vedere biologic un cangur de patru metri este o himeră inimaginabilă. Aceasta nu înseamnă însă că pe întinderile deşertice ale Vestului australian nu pot exista nişte canguri mari de patru metri, dintr-o specie încă necunoscută, sau alte animale asemănătoare cu ele.

„Există speranţa, scrie Krumbiegel, de a găsi în Australia sau pe micile insule din apropiere specii de canguri încă necunoscute. Pe insula Flinders, relativ nu de multă vreme şi-a încheiat existenţa o formă extrem de interesantă de canguri galbeni. Animalele au fost exterminate înainte ca zoologii să izbutească să le studieze. Se pare că o rasă continentală mai mare a acestei specii fără nume

Note:

1 Macropus rufus care trăieşte în câmpiiie din sudul Australiei.

a dispărut de pe continentul australian încă mai [titillili la unii fermieri-colonişti sau vânători băştinaşi a ai pud u găsi piei ale acestor marsupiale necunoscute".

Marele panda

Conducătorii Grădinii zoologice din Chicago visau de mult să achiziţioneze un exponat extrem de rar, şi anume marele panda sau ursul pădurilor de bambus1. Se pol nu măra pe degete toate exemplarele acestui animal care au ajuns în grădinile zoologice ale lumii. În sfârşit, venise vestea că un panda a fost capturat. Proprietarul lui nu aştepta decât autorizaţia pentru intrarea animalului în S.U.A. Dar, vai! această autorizaţie nu i s-a dat, deoarece panda a fost prins în China, prin urmare „este o marfă din ţările comuniste", pentru care autorităţile din S.U.A. introduseseră embargoul.

Înfuriat la culme, proprietarul „mărfii comuniste" a pornit într-un turneu prin Europa. El nici nu se aştepta ca prizonierul său, căruia i s-a refuzat viza de intrare în America, să fie întâmpinat în Europa cu o asemenea cinste. Vizitatorii se îmbulzeau cu miile în grădinile zoologice care găzduiau în scurtele sale popasuri pe micul Ci-ci, un pui al marelui panda. La Grădina zoologică din Berlin, de pildă, a venit un număr fabulos de vizitatori – patru sute de mii de persoane în trei săptămâni.

La 5 noiembrie 1958 Ci-ci a plecat în Anglia, provocând şi acolo aceeaşi senzaţie.

În rândurile multor reporteri, interesul manifestat de marele public faţă de un animal necunoscut aproape de nimeni a trezit o oarecare nedumerire. Dar dacă ziariştii ar fi urmărit cu ceva mai multă atenţie evoluţia opiniei publice, ei n-ar fi avut motive de nedumerire.

Trăim într-o perioadă când în conştiinţa omului se petrec schimbări profunde. Oamenii încep să înţeleagă că nu mai este admisibilă irosirea necontrolată a resurselor naturale, căci aceasta va duce la un sfârşit lamentabil. Chiar şi în occi

Note:

1 Ailuropoda melanoleuca face parte din familia urşilor spălători (Procyonidae).

Marele panda Ailuropoda melanoleuca (după Ziswiler, 1965)

dent există un număr din ce în ce mai mare de entuziaşti care intră în rândurile celor decişi să câştige marea bătălie: punerea la adăpost a bogăţiilor naturii împotriva rapacităţii businessului. Iată de ce creşte an de an interesul pentru animalele rare pe cale de dispariţie.

La popularitatea lui Ci-ci a contribuit se pare şi povestea romantică a capturării primului exemplar de panda. Lucrurile s-au petrecut în anul 1937. Marele panda sau bei-şung, în limba chineză – ursul alb1, a fost descoperit în anul 1869 şi capturat pentru prima oară abia peste 68 de ani. Într-o vreme el era considerat chiar dispărut. Treceau anii, iar vânătorii şi naturaliştii plecaţi în sudul Chinei în căutarea lui se reîntorceau cu mlinlli goale.

În anul 1936 americanii F. Smith şi V. Harkness a jurat să pună mâna pe inaccesibilul bei-şung. IOI au cehi pat o mare expediţie în China. Însă V. Harkness a n...I

subit la Şanhai.

Acţiunea a fost întreruptă şi F. Smith s-a reîntors în America. Atunci văduva lui Harkness a hotărî! să ducă până la capăt acţiunea începută de soţul său. Kui l „Har kness a manifestat o fermitate şi o rezistenţă extraordi nară. Luni de-a rândul a petrecut ea în junglele virgine, făcând încercări disperate de a da de urmele rarului animal. Locuitorii din provincia Sîciuan, cuprinşi de admiraţie în faţa curajului femeii, au ajutat-o să prindă o femelă tânără de bei-şung.

Primul animal panda luat în captivitate de un om se numea Sulin. Micul animal a trăit puţin, murind în martie 1938. Din această cauză, Ruff Harkness s-a reîntors în junglă. Acum ea avea mai multă experienţă şi în curând a izbutit să aducă în America încă o tânără panda – May-may.

În acelaşi an F. Smith, încurajat de succesele văduvei prietenului său, pleacă şi el în China. El a adus de acolo dintr-odată cinci bei-şung. Trei dintre aceştia au devenit pensionari ai grădinii Regent Park din Londra.

Marele panda este un exemplar zoologic extrem de rar. Dar moscoviţii pot să-i vadă oricând. În Grădina zoologică din Moscova trăieşte în prezent o pereche de urşi ai pădurilor de bambus: An-an şi Pin-pin. Cele două exemplare au fost trimise de la Pekin.

Note:

1 Marele panda are o coloraţie foarte nostimă: el este alb, cu o „garnitură” neagră pe urechi, în jurul ochilor, pe labele din faţă şi din spate, pe spinare şi la ceafă.

Vreme de aproape o sută de ani oamenii de ştiinţă încearcă să rezolve acest rebus pe care-l pune natura, căutând să stabilească originea marelui panda. Având unele trăsături ale urşilor, urşilor spălători1, felinelor şi jderilor, marele panda nu face parte, după cât se pare, din niciuna din aceste specii.

În urma cercetării primelor patru piei de bei-şung, procurate în China încă la sfârşitul veacului trecut, oameni de ştiinţă au fost tentaţi să tragă concluzia că marele panda este o variantă distinctă a urşilor erbivori. Animalul a căpătat denumirea de urs de bambus. Într-o vreme bei-şungul era considerat chiar ca cel mai vechi reprezentant al familiei urşilor, ca să zicem aşa un strămoş al strămoşilor urşilor din zilele noastre.

Însă în anul 1936, un specialist american în anatomia comparată a animalelor, profesorul William Gregory, după cercetări minuţioase, a ajuns la concluzia că marele panda nu este un urs propriu-zis, ci un urs-spălător gigantic. El a găsit la acest animal numeroase caracteristici anatomice proprii urşilor spălători americani.

Cu milioane de ani în urmă, strămoşii urşilor spălători au migrat din patria lor, America de Nord, în Asia. Animalele au trecut prin istmul care în acele vremuri unea Alaska cu Ciukotsk. Deplasându-se mai departe prin pădurile Asiei şi Europei, unii urşi-spălători străvechi (strămoşi ai micului panda, despre care vom vorbi mai jos) au pătruns chiar în Anglia. Mai târziu, ei au dispărut de aici, însă în regiunile de munte din Tibet şi în Hima-laya două specii de animale înrudite cu

urşii-spălători au supravieţuit până în zilele noastre. Aceştia sunt marele şi micul panda 1.

Printre specialişti nu au existat niciodată îndoieli în privinţa faptului că micul panda, un animal de culoare roşcată, asemănător cu o pisică, reprezintă o variantă asiatică a ursului-spălător. Marele panda, după părerea profesorului William Gregory, este un urmaş gigantic (în sens evoluţionist) al micului panda.

De altfel, problema originii marelui panda nu este definitiv rezolvată. Zoologul belgian, doctorul S. Frech-kop, preconizează să se separe cele două specii de panda într-o familie deosebită înrudită, după părerea sa, pe de o parte, cu urşii, şi, pe de altă parte, cu felinele. În sfârşit foarte recent, doi oameni de ştiinţă, A. Leone şi L. Wiens au studiat reacţia organismului marelui panda la intro

Note:

1 Ursul-spălător (Procyon lotor).

1 Cuvântul „panda” provine de la denumirea locală niala-poncea, care înseamnă devorator de bambus. Cu toate că ambele specii de panda, prin originea iar, sunt animale de pradă, totuşi ele se hrănesc cu plante, îndeosebi cu lăstari tineri de bambus. În nomenclatura ştiinţifică, micul panda este cunoscut sub numele de Ailurus julgens.

ducerea unor albumine de origine străină. S-a constatai că albuminele din ţesuturile urşilor sunt mai înrudite prin natura lor biochimică cu organismul pândei decât albu minele altor animale de pradă.

În faţa zoologilor viitorului stă sarcina de a studia încă odată cu multă atenţie toate „datele personale” ale marelui panda pentru a soluţiona, în sfârşit, ce este acest animal – urs propriu-zis, urs-spălător sau o altă făptura cu totul deosebită.

PĂSĂRI DISPĂRUTE Şi „REÎNVIATE”.

Călătorie în ţara păsărilor fără aripi

Minerul vâslei mele de la cârmă e gata să se pună în mişcare, Kautu-ki-te-rangi e numele vâslei mele.

Ea mă duce spre orizontul învăluit în ceaţă, ce abia se întrezăreşte.

Spre orizontul care se aşterne în faţa noastră.

Spire orizontul care veşnic se îndepărtează.

Spre orizontul care veşnic se apropie.
Spre orizontul ce-ţi inspiră temeri.
Spre orizontul care trezeşte îndoieli.
Orizontul cu puteri neştiute.
Orizontul dincolo de care nimeni nu a pătruns încă.
Deasupra noastră cerul se năruie parcă.
Sub noi – marea zbuciumată.
În faţa noastră – calea necercetată.
Pe această cale trebuie să plutească luntrea noastră.

Acest minunat cântec îl cântau „cuceritorii orizonturilor" – vitejii locuitori ai insulelor polineziene. Navigatori şi poeţi, ei pluteau „dincolo de mare, către împărăţia luminii", ei căutau „insula visurilor", „ţărmul minunat, demn de un rege".

Marele ocean risipea luntrile lor de-a lungul întregului „orizont învăluit în ceaţă", „cerurile, legănându-se, atingeau apele" şi vântul turbat le sfâşia pânzele.

Dar oacheşii navigatori dispreţuiau primejdiile stihiilor dezlănţuite. Ei ţineau cu încăpăţânare direcţia sud-vest, noaptea după stele, iar ziua după soare. În pirogile lor lungi, legate perechi, cu punţi de bambus, aveau găini şi câini. Animalelor li se dădea să mănânce miez de nuci de cocos, iar oamenii se hrăneau cu cartofi copţi cu care se aprovizionau din vreme. Ei vânau rechini şi peşti zburători.

De asemenea, aveau şi lemne de foc; focul îl făceau dired pe barcă, după ce aranjau un aşternut din nisip. Rezervele de apă de băut pluteau singure, în trunchiuri groase de bambus „remorcate" în urma luntrelor.

Oamenii căutau ţara pe care o descoperise Kupe. Bă trântii povestesc că în vremuri străvechi, eroul Kupe a jurat să se răzbune pe calmarii care i-au furat momeala pentru peşti. Vreme îndelungată el a urmărit un grup de calmari, până ce s-a trezit departe spre sud de insula sa. Aici a zărit un pământ necunoscut, cu munţi înalţi, învăluiţi în ceaţă.

În sfârşit, Kupe îl ajunse din urmă pe conducătorul kal-marilor, Ueke-a-Muturangi, într-o strâmtoare îngustă dintre două insule descoperite de el, şi îl răpuse. Întorcându-se în patrie, Kupe povesti că văzuse în sud o ţară mare, locuită numai de păsări. Dar ce păsări! Erau mai înalte decât cel mai înalt bărbat!

Nepoţii şi strănepoţii lui Kupe au vrut şi ei să vadă această

minunăţie. Ei plutiră o săptămână, două, o lună şi iată că dintr-odată au zărit o întindere mare de pământ, îmbrăcată în ceţuri dese. Era Tiritiri-o-te-Moana, marea deschisă care se întinde spre sud.

Călătorii au tras la ţărm în golful Abundenţei, aproape de Capul Fugarului, în luna decembrie, când ţărmul era înveşmântat cu florile purpurii ale arborilor de pohutukava. Unul din conducători şi-a scos podoaba de pene roşii de pe cap şi a aruncat-o în mare, exclamând: „Culoarea conducătorilor din Havaiki a fost aruncată în faţa culorii noului pământ care ne urează bun sosit”.

În felul acesta, acum şase sute de ani, aproape cu două sute de ani înainte ca cei dintâi europeni să fi atins America, maorii – un trib curajos al poporului polinezian – au descoperit Noua Zeelandă. Ei au sosit aici din legendarul Havaiki – „din Havaiki cel mare, Havaiki cel lung, Havaiki cel îndepărtat”.

Havaiki era însă altceva decât insulele Hawaii, era o insulă situată cu mult mai la sud. Etnografii consideră că Reiatéa, una dintre insulele arhipelagului Tahiti, ar fi legendarul „Havaiki”, vechea patrie a maorilor, despre care vorbesc cu atâta dragoste legendele lor. Şi astăzi încă suflétele maorilor morţi se reîntorc în Havaiki „pe drumul de aur, zugrăvit pe apa mării de razele soarelui care apune – în noua lor patrie, ţara păsărilor acteiaroa, totul i-a impresionat pe maori: munţii înalţi ca nişte turnuri, vulcanii cu vârfurile fumegânde, întocmai ca nişte coroane de pene de pe capetele conducătorilor de vază din Tahiti, pădurile de nepătruns, cu arbori uriaşi kauri, pâraie spumegânde şi râuri reci ca gheaţa.

Insulele Noii Zeelande sunt pline de ciudăţenii! Aici cresc păduri străvechi de ferigi ce au dispărut de pretutindeni şi care constituie o moştenire a perioadei carbonifere. Din munţi spre văi, direct spre gheizerii fierbinţi în stare de erupţie, alunecă gheţari. Pe cele două insule uriaşe nu există niciun animal de pradă patruped, niciun mamifer local (cu excepţia a doua specii de lilieci şi a uneia de şobolani). Aici este împărăţia absolută a păsărilor.

Numeroase specii de păsări din Noua Zeelandă, de-a lungul istoriei existenţei lor îndelungate şi paşnice, şi-au pierdut aripile şi capacitatea de a zbura, deoarece în acest ţinut nu existau niciun fel de animale de pradă primejdioase.

În munţii şi văile din Noua Zeelandă au existat şi există încă păsări ciudate. Pasărea kiwi1, cu pene ca un păr lung, găinuşe de

mlaştină veka2, care „zburau” ca nişte… broaşte ţestoase. Trăiau aici chiar şi cocori fără aripi. În prezent, mai există un papagal cu apucături ciudate numit kakapo 3. Această pasăre se ascunde ziua în vizuini şi numai noaptea iese la suprafaţă. Kakapo are aripi însă nu dispune de „motor” pentru ele – carena şi muşchii necesari zborului. De aceea, „papagalul de vizuină” ştie să zboare numai de sus în jos.

Dar cele mai extraordinare păsări din Noua Zeelandă rămân păsările mea 4. Acestea erau nişte giganţi fără aripi care se mişcau greoi pe „picioare de elefant”. Ele au devenit o pradă foarte căutată de vânătorii maori.

Începând din anul 1840, oamenii de ştiinţă au descris, pe baza resturilor fosile, circa douăzeci de specii ale acestor struţi neozeelandezi lipsiţi de aripi. Unele exemplare nu erau mai înalte decât o găinuşă de baltă, altele, prin dimensiunile lor colosale, rivalizau cu… elefanţii. Astfel, câteva exemplare ale păsării mea atingeau în înălţime aproape patru metri. O asemenea pasăre avea greutatea unui cal voinic – circa 300 kg.

În anul 1839 s-a găsit primul os al unei păsări gigantice. La început s-a crezut că este vorba de un picior de bou. Osul găsit a fost trimis în Anglia, unde paleontologul Richard Owen a demonstrat că el aparţine unei păsări uriaşe. Richard Owen şi-a consacrat 45 de ani din viaţă studierii păsărilor gigantice. În decurs de trei ani, din 1847 până în 1850, naturalistul Walter Mantell, un cercetător neobosit al animalelor ciudate din Noua Zeelandă, a colecţionat peste o mie de oase ale păsării mea şi o sumedenie de coji de ou de mărimea unor găleţi. Owen a studiat aceste materiale. El a descris numeroase şi felurite specii de mea şi a reconstituit pentru muzee câteva schelete ale acestor păsări gigantice.

Note:

1 Apteryx australis, din subclasa ratitelor, foarte interesantă prin primitivismul ei. Ca şi celelalte ratite, reprezintă o fosilă vie.

2 Gallirallus australis.

3 Strigops habroptilus.

4 Păsările mea aparţin subclasei ratitelor, genului Dinornis.

Şi astăzi se mai găsesc în Noua Zeelandă schelete perfect conservate ale păsării mea, iar uneori chiar şi depozite întregi de oase

gigantice, care seamănă cu nişte cimitire ale unor uriaşi din basme. În apropierea oaselor se găsesc de obicei grămezi de pietricele rotunjite, şlefuite prin frecare una de alta; pietricele se găseau cândva în stomacul păsărilor mea. La fel ca şi găinile din zilele noastre, mea culegeau de pe pământ pietricele şi le înghiţeau. În stomacul lor, aceste mici „pietre de moară” măcinau hrana.

Dar în Noua Zeelandă nu se găsesc numai oase ale păsării mea, ci şi pene cu bucăţi de muşchi, piele şi tendoane. S-au descoperit chiar şi ouă cu embrion! Unii bătrâni maori povestesc că în tinereţe au participat la vânători de mea. În veacul trecut soseau din când în când veşti şi din partea unor martori oculari care văzuseră cu propriii lor ochi mea vii.

Se povestea, de pildă, că nişte vânători de foci, care-şi stabiliseră tabăra pe Insula Mijlocie (în strâmtoarea lui Cook, care separă Insula Nordică de cea Sudică a Arhipelagului Noii Zeelande), au fost îngroziţi într-o bună zi la vederea unor păsări colosale, înalte de 4 – 5 m, care ieşiseră din pădure, gonind spre ţărm.

Mai târziu, în anul 1860, nişte funcţionari care stabileau hotarele unor loturi de teren au observat, într-o dimineaţă, urmele labelor unei păsări gigantice. Lungimea unei urme era de 35 cm, iar lăţimea de 27 cm. Urmele se pierdeau în tufişurile dintre stânci. Cum prin apropiere existau numeroase grote de calcar, s-a tras concluzia că în ele trebuie să se ascundă ultimele mea.

Iată de ce unii zoologi optimişti nu au abandonat încă speranţa de a găsi în pădurile munţilor din Noua Zeelandă păsări gigantice în viaţă. Deocamdată însă eforturile făcute n-au dus la niciun rezultat. Astăzi urmele păsării mea trebuie căutate nu în adâncurile pădurilor, ci în pământ, deoarece ele sunt complet dispărute.

Este adevărat că dispariţia lor este de dată foarte recentă. Printre maori sunt încă vii amintirile despre vremurile legendare când „potârnichile” erau de înălţimea unui cal. Se povesteşte că pe muntele Bakapunaka se ascunde o pasăre mea care a scăpat cu viaţă. Pasărea, cică, se hrăneşte numai cu aer, fiind păzită de două şopârle uriaşe. Din păcate, aceasta nu este decât o legendă.

Pasărea mea a fost fotografiată?

De curând a făcut înconjurul întregii Junii o ştire zaţională: pasărea mea trăieşte! Unele reviste au publii al ştirea neobişnuită că nişte piloţi ai aviaţiei de patrulare ar fi fotografiat din avion păsări mea

vii!

Câteva păsări gigantice au fost zărite în pădurile din munţii Insulei Sudice.

În anul 1959 revista engleză „London Illustrated New”. a înserat în paginile sale fotografia unor păsări „dispărute”, aflate în viaţă. În fotografie se pot distinge, deşi nu prea clar, siluetele unor coloşi în lumea păsărilor.

Dacă această ştire nu este un fals gazetăresc, iar cerce ţările ulterioare vor arăta că nu e vorba de o greşeală, găsirea unor mea vii ar fi una dintre cele mai mari descoperiri zoologice din ultima sută de ani.

Dar o fotografie nu este greu de falsificat. Am mai povestit despre o fotografie combinată a maimuţei americane „antropoide”, confecţionată de Courteville pentru car tea sa. În paginile presei occidentale s-au putut vedea clişee şi mai fantastice. De pildă, un dinozaur care devorează un rinocer! în secolul progresului tehnic un fotoreporter experimentat poate să „fotografieze” şi lucruri mai grozave.

Fără a acorda o încredere prea mare zvonurilor în le gâtură cu „reînvierea” păsării mea, i-am scris celui mai mare specialist din zilele noastre în materie de păsări mea, directorului Muzeului dominioanelor din Noua Zeelandă, cu sediul în Wellington, Robert Falia. Care este părerea lui în legătură cu această „descoperire”?

Şi iată răspunsul: „Declar cu toată certitudinea că nimeni nu a văzut şi nu a fotografiat mea vii. Această sine este falsă. În acest an am întreprins mai multe expediţii în căutarea păsărilor gigantice. Ca rezultat, am găsit doar nişte resturi carbonizate ale unei păsări mea mai mici, Megalapterys didinus, pe locul unei vechi aşezări a maori lor, într-o vale din apropierea lacului Te Anau.

Probabil că păsările mea din această specie au dispăi ui de curând, cu mai puţin de o sută; de ani în urmă. Dar în momentul de faţă nu mai există niciun fel de speranţe de a găsi mea în viaţă”.

Aceasta este părerea unei somităţi unanim recunoscute. Trebuie să acordăm mai multă încredere acestui profesor decât veştilor senzaţionale ale revistei londoneze.

Păsări de înălţimea unui elefant

Este interesant că la celălalt capăt al globului pământesc, la mii de kilometri de Noua Zeelandă, pe insula Madagascar, întâlnim din nou

figuri colosale de struţi gigantici.

Arabii au fost primii albi care au pătruns în Madagascar. Ei sunt cei dintâi care au făcut cunoştinţă şi cu lumea animală a acestei insule deosebite. O pasăre monstruoasă din poveştile arabe s-a născut în Madagascar. Aici, în pădurile acestei insule trăiau păsări uriaşe care puteau servi drept prototip al fabuloasei păsări rokk.

Note:

1 Animal fabulos cu corp de cal şi cu un corn în mijlocul frunţii.

Multe şi felurite ciudăţenii a întâlnit navigatorul Sind-bad, eroul poveştilor arabe din o mie şi una de nopţi. El a văzut şi şerpi monstruoşi, şi oraşe ale maimuţelor, a întâlnit şi pasărea rokk.

Şi cât de uriaşă este această pasăre! Când se ridică în văzduh ea acoperă lumina soarelui. În gheare poate ridica un elefant sau un licorn 1 cu trei elefanţi înşiraţi pe cornul său! Pe una dintre insulele de la miazăzi marinarul Sind-bad a găsit chiar un ou al păsării rokk. Nu era ou, ci un adevărat munte!

„... şi dintr-odată am zărit în faţa mea, pe insulă, ceva alb şi mare – povesteşte acest Münchhausen oriental. Era o cupolă albă mare care se înălţa spre cer... Am făcut ocolul cupolei măsurându-i circumferinţa; avea 50 de paşi întregi.

...Şi dintr-odată soarele s-a făcut nevăzut şi văzduhul s-a întunecat; am rămas mut de uimire când, ridicând capul, am văzut deasupra mea o pasăre mare, cu un trup uriaş şi cu aripi largi, care zbura prim văzduh, aoopii Ind lumina soarelui.

...Pasărea a coborât deasupra cupolei, a îmbrățișai 0 1 U aripile, întinzându-şi picioarele pe pământ în spatele ei, apoi a adormit (slavă acelui care doarme!) ” Trebuie îi presupunem că somnolenţa acestei păsări era proporţionali cu dimensiunile ei.

Mai târziu, în veacul al XIII-lea, faimosul explorator veneţian Marco Polo a avut de asemenea de-a Ea ce cu pasărea rokk. Pe o hartă întocmită de el pe bază de des crieri au fost însemnate chiar şi insulele „păsării rokk1.

Descriind lumea animală din Madagascar, Marco Polo relatează lucruri extraordinare:

„Există acolo felurite păsări care nu seamănă câtuşi de puţin cu păsările noastre. Pur şi simplu ceva nemaipo menit!

...Trăieşte acolo pasărea numită grifon. Grifonul nu este de loc

aşa cum ni-l închipuim noi şi cum este zugrăvit pe la noi, adică pe jumătate pasăre şi pe jumătate leu. Acei care l-au văzut povestesc că el seamănă foarte mult cu un vultur, numai că e foarte mare… Grifonul este foarte puternic şi foarte mare; când îl apucă pe un elefant în gheare, el îl ridică sus de tot în văzduh, iar apoi îl lasă să cadă pe pământ şi elefantul se zdrobeşte; apoi grifonul începe să-l lovească cu clonţul, să-l înfulece şi să se ospă teze din el. Cei care au văzut grifonul mai povestesc că aripile lui desfăcute măsoară 80 de paşi, penele de la aripi au 12 paşi, iar grosimea lor este potrivită cu lungimea.

…Iată ce trebuie să mai spun despre grifon: el este de numit pe aceste insule pasărea rokk”.

Bineînţeles că vorompatra – struţul gigantic din Ma dagascar, prototipul fabuloasei păsări rokk – nu era nici pe departe atât de mare. Ea nu putea să ridice în văzduh un elefant, totuşi nu era mai prejos decât acesta în privinţa înălţimii. Cojile ouălor acestor păsări care s-au păstrai până în zilele noastre sunt folosite de locuitorii din Maa gâscar ca… butoiaşe pentru apă de băut.

Europenii au aflat pentru prima dată nu despre păsâl 1 fabuloase, ci despre păsări gigantice vii, din lucrarea anii ralului francez Flacourt Istoria marii insule Madagascar, publicată pe la mijlocul secolului al XVII-lea. Dai abil cu două sute de ani mai târziu au fost găsite ouă şi oase ale vorompatrei, pe care zoologii au denumit-o Aepyornis.

Epiornisul avea un cap mic aşezat pe un gât lung cu înfăţişare de şarpe, picioare groase şi masive, iar în loc de aripi – nişte bonturi nedezvoltate. Elefantul de stepă african, cel mai mare dintre elefanţii din zilele noastre, de obicei nu depăşeşte în înălţime 3, 5 m; rareori se întâmplă ca el să fie mai înalt, până la 4 m. Struţii din Madagascar au depăşit aceste recorduri. Un epiornis de 3 m nu constituia o raritate. Cunoscutul savant francez Saint-Hillaire admitea că epiornisul putea atinge în înălţime şi 5 m.

Dacă acest lucru este adevărat, atunci păsările din Madagascar, alături de girafe, pot fi considerate printre cele mai înalte animale de pe globul pământesc: mai înalte decât elefanţii şi chiar decât rinocerul fosil numit Baluchit-herium, gigantul recordman îndeobște recunoscut printre toate animalele de pradă de pe uscat. Numai gigantozaurul care a trăit în lacurile din Africa cu o sută de milioane de ani în urmă era mai înalt. La greabăn acesta atingea aproape 6 m, iar dacă îşi

întindea gâtul, era în stare să-şi ridice capul până la 12 m deasupra pământului.

Aşadar, o singură pasăre din Madagascar cântărea aproape tot atât cât un bou şi făcea ouă de mărimea unui butoiaş măricel. Aceste ouă se găsesc uneori în turba din mlaştinile insulei Madagascar. Fiecare dintre ele are o capacitate de 9 1, adică echivalează cu 184 de ouă de găină. În glumă, s-a calculat că dintr-un singur ou de epiornis s-ar fi putut prepara o omletă pentru aproape o sută de persoane, iar din toate ouăle aflate într-un cuib se puteau hrăni două mii de persoane!

Până pe la mijlocul veacului trecut, locuitorii din Madagascar afirmau că „păsările elefant” trăiau în locurile cele mai pustii ale insulei. Încă în anul 1860, misionarii mai auzeau ţipetele surde ca de bucium ale acestor păsări enigmatice, ţipete ce veneau din adâncul mlaştinilor din păduri. În momentul de faţă, struţii din Madagascar se consideră o specie dispărută.

Cine a exterminat în mijlocul mlaştinilor de nepătruns, într-un timp atât de scurt, o lume întreagă de păsări gigantice? Se ştie că locuitorii din Madagascar nu vânau vo-rompatra. De dispariţia celor mai originale păsări care au existat cândva pe pământ sunt vinovaţi oamenii din Europi care au venit pe insulă ca nişte cotropitori. Ei nu păstrau nici tradiţiile localnice, nici bogăţiile naturale. Distrugerea prădalnică a pădurilor de către companiile industriale I dus la exterminarea struţilor din Madagascar.

În ultimii ani, din Madagascar vin veşti alarmante despre nişte inundaţii distrugătoare. În decurs de câteva secole de dominaţie a europenilor au fost distruse nouă zecimi din pădurile insulei Madagascar. Masivele verzi nu mai tempereză torentele turbate care se abat după ploile tropicale dinspre munţi asupra văilor.

Odată cu pădurile virgine au dispărut şi păsările uriaşe care trăiau în adâncurile mlaştinilor sălbatice şi de nepătruns.

Păsări cu ciocul blindat

Din fericire, struţii din Madagascar şi din Noua Ze-elandă nu erau păsări de pradă, ci giganţi paşnici; ei se hrăneau numai cu plante. Ne putem imagina câte necazuri ar fi pricinuit oamenilor şi animalelor nişte păsări de pradă de asemenea dimensiuni.

Dar vechile legende povestesc despre păsări de pradă care cândva au transformat aproape într-un deşert împrejurimile oraşului

grec antic Stimphala. Acestea erau harpiile. Ele se năpusteau asupra oamenilor şi animalelor, sfâşiindu-le cu ghearele şi pliscurile lor de aramă. Harpiile au fost nimicite de Heracle, puternicul fiu al lui Zeus şi al Alcmenei. Numai el a fost în stare de o asemenea faptă.

Multe veacuri au trecut de când oamenii din văile Ela-dei făureau legende eroice despre faptele lui Heracle. Slujitorii neobosiţi ai noii ştiinţe – paleontologia – au dezgropat straturile vechi de pământ pentru a stabili, pe baza resturilor rămase acolo, dacă lumea „de dinainte de Adam" a fost aşa cum povestesc legendele biblice.

Cât de surprinşi au rămas cercetătorii când au dezgropat cranii fosilizate ale unor păsări de pradă având o greutate şi nişte dimensiuni care rivalizau cu cele ale craniilor de Pasărea cu ciocul blindat Diatryma (după Augusta „urian, 1956)

cal! Dar aceste harpii fosile nu trăiau în Grecia, ci în America de Nord, şi nu cu două mii cinci sute de ani, ci cu cincizeci de milioane de ani în urmă. Paleontologii le-au denumit diatrime 1 i la şi vorompatrele, diatrimele aveau aripi rudimentare şi nu puteau să zboare. În schimb, ele alergau foarte repede. Înălţimea unei diatrime era de 2 m, iar pliscul ei de pradă, masiv şi lung (de aproape o jumătate de metru!), amintea de lama unei ghilotine. Cu această teribilă armă, monstruoasa pasăre putea să spintece cu uşurinţă pântecele oricărui animal de pradă.

Note:

1 Diatryma, păsări care au trăit în eocenul Americii de Nord.

Oare nu cumva pliscul diatrimei avea şi menirea să străpungă platoşele dinozaurilor cu care strămoşii acestor păsări, după cât se pare, duceau o necontenită luptă? În orice caz, pliscurile cliatrimelor au în mod evident rolul de a perfora.

Şi astăzi o rubedenie îndepărtată a diatrimelor – cariama braziliană 1 – mai trăieşte în pampasurile Americii de Sud. Dar ea este cu mult mai mică decât verişoara sa antediluviana şi prezintă pericol numai pentru lăcuste şi şerpi cu care se hrăneşte. De aceea, brazilienii nutresc pentru ea o mare dragoste şi o ocrotesc. Legea interzice uciderea ei.

Cu milioane de ani în urmă, în vremurile când Polul Nord „se plimba" prin Oceanul Pacific, în Antarctida clima era destul de suportabilă. Acolo se înmulţiseră alte păsări gigantice – fororacosi2 –, care „asediau" dinspre sud continentul american). cu 45 – 35 de

milioane de ani în urmă, fororacosii au pătruns în Patagonia.

Ca şi diatrimele, fororacosii aveau un plisc de pradă enorm şi aripi nedezvoltate. E posibil ca în vremurile acelea în Patagonia să fi apărut deja strămoşii animalelor cui-rasate uriaşe – gliptodonţii3. Gliptodontul (Gliptodon), panohtusul (Panochthus), dedicurusul (Doedicurus) erau nişte uriaşi paşnici, erbivori, care ca înălţime erau cam cât un tanc de mărime mijlocie, fiind înarmaţi asemenea acestei maşini de luptă. Corpul lor era apărat de o puternică platoşă de os formată din mici plăci juxtapuse. Grosimea platoşei atingea 4, 5 cm. Arma de atac a acestui „tanc viu" era coada, care avea la capăt un fel de buzdugan acoperit cu nişte ţepi ascuţiţi.

Poate că aceste animale cuirasate străvechi se ascundeau în pielea lor osificată, ca într-un blindaj, împotriva pliscurilor teribile ale monstruoaselor păsări? Este foarte posibil ca fororacosii să fi vânat în pampasurile din Pata-gonia aceste animale cuirasate străvechi. În felul acesta, ele au contribuit, fireşte, alături de alte animale de pradă, la formarea unei puternice platoşe de apărare la aceste animale.

Fororacosii şi diatrimele şi-au desfăşurat scurtă vreme activitatea lor de pradă în câmpiile Americii. Ele au dispărut tot atât de brusc precum apăruseră.

Ce fel de Heracle a exterminat aceste harpii? Ştiinţa nu a găsit deocamdată nicio explicaţie satisfăcătoare a cauzelor pieirii lor.

Animale salvate

Note:

1 Cariama cristata aparţine ordinului Gruiformes.

2 Aparţin genului Phororhacos din miocenul Patagón ici.

3 Tatuui giganţi din ordinul Edentată.

Nu întotdeauna este uşor să se stabilească de ce dispar unele animale. În schimb, cunoaştem cu certitudine cum s-a ajuns să fie salvate de la o totală dispariţie numeroase specii de animale sălbatice şi păsări rare.

„Reînvierea" lor se datorează măsurilor luate în vederea ocrotirii animalelor sălbatice şi eforturilor organizate ale tuturor prietenilor naturii, atât oameni de ştiinţă, cât şi simpli amatori.

La 19 februarie 1921, un oarecare Bartolomeus Zpokovici a ucis ultimul zimbru din codrul Bialovieja 1. Se părea că specia a dispărut… Însă în momentul de faţă în U.R.S.S. trăiesc 92 de zimbri pur sânge, fără

a mai socoti încă 263 de zimbri bizoni şi alţi zimbri metişi. Ştiinţa a săvârşit un miracol: s-a reuşit să se reînvie specia zimbrilor, pentru ca acum soarta lor să nu mai îngrijoreze pe nimeni.

1 Complex forestier cu o suprafaţă de 126.000 ha, declarat rezervaţie naturală şi situat pe teritoriile Poloniei şi U.R.S.S. Este singurul loc din Europa unde zimbrul (Bison bonasus), această „fosilă ireanimată" a supravieţuit. În prezent, se găsesc în Polonia circa 115 exemplare de zimbri. La noi se găsesc zece exemplare în rezervaţia de lângă Haţeg.

A fost salvat şi bizonul american 1. La începutul secolului nostru în Canada şi S.U.A. mai supravieţuiseră doar circa o mie de bizoni, adică a şaizecea mia parte din numărul lor de odinioară. Astăzi numai în S.U.A. există câteva zeci de mii de bizoni.

De asemenea, au fost salvaţi urşii marsupiali din Australia (aproape exterminaţi de negustorii de blănuri), vidrele marine din insulele Comandore şi Aleutine 1, castorii ruseşti2 şi saigacii3, ţapii alpini bezoara4, elefanţii de mare din California 5, boii moscaţi din Canada 6.

Capra sălbatică din Caucaz Capra negagrus (după Vallardi, 1964)

Note:

1 Enhydra lulris.

2 Castor fiber.

3 Saiga tătarica.

4 Capra negagrus.

5 Mirosunga angustirostris.

6 Ovibos moschatus.

Mascul de elefant de mare Mirosunga an guşti rostris (după Brehm, 1961)

Istoria readucerii la viaţă a zibelinei (samurului) 1 constituie o strălucită victorie a zootehniştilor sovietici. În anul 1927 ei au luat măsuri energice de repopulare cu samuri a pădurilor din Siberia. La început au fost puse în libertate doar vreo 50 din aceste mici animale preţioase în taigaua din regiunea cursului inferior al Amurului. După

un an, animalele s-au stabilit pe insula Karaghiński (în apropiere de Kamceatka). Mai târziu, loturi mari de samuri au fost duse în regiunile Tiumen, Irkutsk, Cita, Kemerovo, Tomsk, Sverdlovsk, în R.S.S.A. Buriată, în R.S.S. Iakuţia, în ţinutul Krasno-iarsk şi chiar în Kazahstan. Încă înainte de cel de-al doilea război mondial, peste 4.000 de samuri au fost răspândiţi prin taiga şi prin codrii Uniunii Sovietice. Rezultatele au depăşit cele mai îndrăzneţe aşteptări! „Astăzi în Uniunea Sovietică – scrie profesorul V.N. Skalon – există numai puţini, ci poate chiar mai mulţi samuri decât au existat cu o sută de ani în urmă".

Odinioară, în Marea Mediterană existau din abundentă foci. Acestea erau aşa-numitele foci călugăriţe 1, care aveau pântecele alb. Oamenii le-au exterminat însă fără milă. Numai Abraham Kean, un vânător de foci din New Foun – diand, a ucis un milion de foci. În consecinţă, focile-călugă riţe au dispărut cu totul din Marea Mediterană. Dar iată că de curând ele au reapărut pe lângă ţărmurile Africii de nord.

De pe diferite continente şi mări vin veşti îmbucurătoare. Se afirmă că în Angola ar fi fost zărite nişte animale dispărute din veacul trecut, numite cuagga 1, un fel de zebre brune cu dungi rare numai pe cap şi pe gât. Burii au exterminat multe dintre aceste animale, pentru a folosi pieile lor la burdufuri. Ca urmare, cuagga a început să devină un exponat al muzeelor de paleontologie: ultima cuagga a murit în anul 1883 în Grădina zoologică din Amsterdam. Şi iată că în zilele noastre animalele care s-au salvat în adâncurile stepelor sud-africane au început să apară în faţa unor vânători. Ar fi însă prematur să ne bucurăm: s-ar putea ca acestea să fie nişte corcituri de măgari şi zebre, având aproape aceeaşi înfăţişare ca şi cuagga.

S-au primit de asemenea ştiri că în Iran au fost văzuţi lei persani2 exterminaţi în anul 1923. În Extremul Orient, vânătorii de balene povestesc că uneori în mare le apare în faţă un animal marin uriaş care nu este nici balenă şi nici peşte. După descrierile lor, această fiinţă seamănă cu ritina lui Steller 3, dispărută cu două sute de ani în urmă.

Note:

1 Hippotigris cuagga.

2 Panthera le-o persicus.

3 Ritina lui Steller Hydrodamalis stelleri, ultima dată observată în 1768 în strâmtbarea Bering, unde de altfel a şi fost descoperită în

1741.

Bineînţeles că toate acestea nu sunt decât zvonuri. Dar uneori chiar şi cel mai neverosimil zvon se poate dovedi a fi un adevăr. Un exemplu îl constituie povestea păsării cahow, albatrosul din Bermude (Pterodroma căhow). Se considera că această pasăre care-şi făcea cuibul în insulele Bermude a fost exterminată de colonişti încă la începutul veacului al XVII-lea.

De atunci nimeni nu i-a mai văzut pe albatroşii din Bermude, cu toate că s-ar părea că nu ar fi de loc greu să-i observi, deoarece atunci când caută hrană ei plutesc ore întregi deasupra mării.

Dar iată că în anul 1951 şeful secţiei de păsări a Muzeului american de istorie naturală, doctorul Robert Murphy, împreună cu colaboratorii săi au găsit păsări casamurul sau zibeliiu Mortes zibellina (dup3 Brehm, 1915)

how vii şi nevătămate, împreună cu cuiburile şi puii lor, pe stâncile micilor insule din grupa Castle-Harbour.

Naturaliştii au izbutit de asemenea să prindă cinci pă sări adulte în laţurile pe care le-au agăţat la capetele unor prăjini lungi de bambus. După ce aceste păsări „dispărute" au fost cercetate şi marcate cu nişte inele la picioare, ele au fost puse în libertate. După o căutare atentă printre stânci, s-au mai găsit încă 17 cuiburi de cahow.

În legătură cu descoperirea lor, oamenii de ştiinţă au scris un articol interesant care a fost publicat în anul 1951 în revista „Natural History".

Tragedia porumbeilor migratori

Istoria exterminării porumbeilor migratori este cea mai zguduitoare dramă care s-a petrecut în natură cu participarea omului. Poate că nicio altă pasăre nu s-a răspândit pe glob într-un număr atât de uriaş ca porumbelul migrator 1 din America de Nord. Povestirile despre porumbeii migratori se citesc ca un roman fantastic.

Porumbeii migratori trăiau pe întregul teritoriu al Statelor Unite şi al Canadei de sud. Ei apăreau pe cer în stoluri atât de dese, încât pur şi simplu acopereau lumina soarelui. Se făcea întuneric ca în timpul unei eclipse. Păsările în zbor acopereau întreaga boltă a cerului de la un orizont la altul. Găinaţul porumbeilor cădea de sus întocmai ca fulgii de zăpadă, iar zgomotul aripilor lor amintea de şuieratul vântului în timpul unei furtuni.

Ore în şir porumbeii zburau necontenit şi nu se vedea nici

sfârşitul, nici începutul coloanei lor. Nici strigătele, nici împuşcăturile, nici loviturile de tun nu puteau să abată din drumul său această „escadrilă” nesfârşită, ca un stol de lăcuste.

Note:
1 Ectopistes migratorius.

Ornitologul american Wilson relatează despic un sloi de porumbei care a zburat deasupra lui timp de patru…

Stolul s-a întins pe o distanţă de 360 km. El a calculai i i aproximaţie numărul păsărilor: a rezultat o cifră fantai tică – 2 230 272.000 de porumbei.

Ornitologul Audubon relatează despre un stol de porumbei migratori care număra 1 115 136.000 de păsări Aceasta înseamnă că numai efectivul unui singur stol de porumbei migratori depăşea cu mult numărul tutu roi pl sărilor de uscat care există într-o ţară ca, de pildă, Anglii sau Finlanda 2.

Calculele următoare dau rezultate şi mai impresionante, Admiţând că fiecare porumbel ar avea o greutate de o jumătate de livră, ar însemna că greutatea întregului stol ar fi de circa o jumătate de milion de tone. Într-o singură zi, această mulţime nesăţioasă de păsări devora 617.000 m:! de alimente de tot felul. „Aceasta – scrie naturalistul britanic Frank Lane – reprezintă mai mult decât raţia zilnica a ostaşilor tuturor ţărilor beligerante de la sfârşitul celui de-al doilea război mondial”.

Putea fi oare exterminată rapid o mulţime atât de la buloasă de păsări? Soarta tragică a porumbelului migrator ne arată că totul este posibil, dacă lucrurile se organizează cu iscusinţă.

Porumbeii migratori erau exterminaţi prin toate metodele ce stăteau la îndemână. Se trăgea în ei-cu puşti, caia bine, pistoale, muschete de toate sistemele şi calibrele. S-au folosit până şi oalele cu pucioasă, care erau aprinse sub arbori, pe locurile unde înnoptau porumbeii. Păsările erau prinse cu plase, ucise cu beţe şi cu pietre. Stolurile de po rumbei erau atât de dese şi zburau uneori atât de jos, încât coloniştii îi doborau cu prăjinile. Pescarii, când îi vedeau deasupra lor zburând, îi ucideau cu vâslele. Niciun obicei

Note:

1 Un alt stol i-a uluit pe observatori prin zborul lor timp de 14 ore. Stolul s-ar fi întins pe distanţe de mii de kilometri. Nu 0 prea uşor să crezi această versiune!

2 în urma prelucrării datelor referitoare la numărul păsărilor s-a stabilit că în prezent, în Finlanda îşi fac cuibul circa 32 de ml lioane de perechi de păsări de tot felul. Această cifră trebuie tn-l considerată numai cu o mare aproximaţie.

aruncat în sus nu cădea înapoi fără a doborî unul sau doi porumbei. Se povesteşte că muncitorii de la ferme căpătaseră îndemânarea de a-i doborî pe porumbeii aflaţi în zbor cu foarfecele pentru tunsul oilor. Până şi câinii se urcau pe movile şi îi prindeau din zbor, făcând un mic salt în aer. Era ceva de necrezut!

Atunci când porumbeii zburau deasupra unităţilor militare, soldaţii îşi încărcau puştile cu alice şi doborau sute de păsări. Unul dintre scriitorii americani de pe la mijlocul veacului al XIX-lea descrie oraşul Toronto în timpul zborului deasupra lui a unui mare stol de porumbei. Trei sau patru zile, cât a durat zborul, zidurile clădirilor oraşului se cutremurau de împuşcăturile necontenite, de parcă locuitorii ar fi dus lupte de stradă cu inamicul. Toate prăvăliile, toate instituţiile erau închise. Oamenii invadau acoperişurile caselor. Tot felul de puşti, pistoale şi muschete erau puse în acţiune. Până şi respectabilii membri ai consiliului municipal, avocaţii, oamenii de afaceri prosperi şi însuşi şeriful comitatului nu puteau să se abţină de la pasionantul „sport” al exterminării inofensivelor păsări.

Porumbeii migratori se hrăneau cu ghindă, castane, jir şi fructele altor arbori pe care le produceau din belşug pădurile neatinse din America de Nord. Porumbeii erau siliţi să-şi schimbe des locurile de hrană, însă pentru înnoptat ei veneau de obicei în unul şi acelaşi loc. Aici erau aşteptaţi cu nerăbdare de o gloată de ucigaşi care se adunau din întregul district.

Audubon relatează că un loc de înnoptare a porumbeilor se întindea pe un sector de pădure lat de aproape 5 km şi lung de circa 65 km. Porumbeii nici nu apăruseră, când în jur se şi instalaseră taberele „vânătorilor” care veniseră cu care, butoaie pentru punerea cărnii în saramură şi cu alte instrumente. Doi fermieri au adus cu ei de la o

distanţă de 100 de mile o turmă de porci, pentru a-i îngraşă cu carne de porumbel.

În momentul în care a apus soarele, la orizont a apărut un nor negru. Zburau porumbeii. Ei se apropiau cu viteză. Mii de porumbei au fost ucişi de la primele împuşcături. Însă soseau noi şi noi legiuni. Ele ocupaseră toţi arborii din pădure şi nu mai rămăsese nicio ramură liberă. Pe unele crengi porumbeii şedeau în mai multe straturi, aşezându-se unul pe spinarea celuilalt.

Văzduhul se cutremura de necontenitele împuşcături, de trosnetul arborilor care cădeau sub greutatea porumbeilor, de zgomotul milioanelor de aripi. În acest zgomot infernal nu se puteau desluşi vorbele vecinului. Până şi împuşcăturile se distingeau numai după lumina exploziei. Masacrul a durat toată noaptea. Spre dimineaţă, sub arbori zăceau mormane de păsări ucise sau pe moarte.

Oameniivenţi din Europa dispreţuiau legile indienilor „ignoranţi”, care interziceau vânarea păsărilor în perioada reproducerii. Ei ucideau cu milioanele porumbeii în perioada cuibăritului. În anul 1878, în statul Michigan cuiburile unei colonii de porumbei ocupau toţi arborii din pădure pe o întindere de 15X57 km. În statul Kentucky, cuiburile porumbeilor se găseau pe o suprafaţă de două ori mai mare. Pe fiecare arbore atârnau uneori peste o sută de cuiburi, şi de multe ori ramurile se rupeau sub greutatea puilor care creşteau cu repeziciune

În momentul în care puii puteau fi mâncaţi, soseau din toate direcţiile o mulţime de ucigaşi. Ei veneau cu familiile, cu lucrătorii lor, aduceau turme de porci. Copacii pe care se aflau cuiburile erau doborâţi la pământ, iar puii erau ucişi cu beţele.

În S.U.A. existau mii de „vânători” profesionişti de porumbei, care câştigau sume fabuloase pentru vremea aceea – până la 10 lire sterline pe zi. „Afacerile” lor erau organizate pe scară largă. O reţea întreagă de agenţi transmitea telegrafic informaţii în legătură cu apariţia în diferite locuri a unor noi stoluri de porumbei, cu locurile lor de înnoptare şi cu direcţia zborului. Într-acolo se îndreptau în grabă şi „vânătorii”.

Dezvoltarea căilor ferate a asigurat transportul rapid a sute de tone de porumbei ucişi către pieţele ţării. De pildă, în statul Michigan, dintr-o colonie cuibărită se trimiteau zilnic pe calea ferată 12.000 de pui şi de porumbei adulţi, iar recolta totală în perioada de

reproducere, din martie până în iulie, se ridica la 1, 5 milioane de păsări.

Aceasta era numai „recolta” unei singure colonii. Pe întreaga întindere a Statelor Unite şi în Canada, în cel de-al optulea deceniu al secolului trecut, se vânau sute de milioane de porumbei!

Oare într-o ţară atât de mare nu existau legi care să ocrotească avuţiile naturii? Bineînţeles că asemenea legi au existat. Încă în anul 1848 în Massachusetts s-a promulgat o lege care interzicea prinderea porumbeilor cu plasele. După trei ani, în statul Vermont s-au luat sub ocrotire toate păsările care nu erau considerate vânat, printre care, şi porumbeii migratori. Legi care interziceau vânarea lor au fost în curând adoptate şi în alte state. Dar cine ţinea seama de ele când era vorba de marele business?

În anul 1880 în ţară se mai întâlneau încă stoluri destul de mari de porumbei migratori, dar numai cu douăzeci de ani mai târziu n-a mai rămas nici urmă de ei. Dispariţia unei specii cu un efectiv fantastic de mare a fost atât de neaşteptată, încât se pare că americanii nici până astăzi nu-şi pot veni în fire de pe urma acestei surprize. S-au născocit mai multe „teorii” pentru explicarea dispariţiei uluitor de rapide, „ca o explozie de dinamită”, a porumbeilor. Unii presupun că toţi porumbeii s-au înecat în Oceanul Atlantic, în timp ce încercau să „emigreze” în Australia. Alţii consideră că ei şi-au luat zborul spre Polul Nord şi acolo au îngheţat.

După toate cele arătate mai este oare necesar să explicăm că de exterminarea porumbeilor migratori nu este vinovat nici Polul Nord şi nici Oceanul Atlantic, ci o forţă cu mult mai înspăimântătoare, al cărei nume este businessul?

La începutul veacului nostru în grădinile zoologice şi la diferiţi amatori mai trăiau încă câteva exemplare de porumbei migratori. Ultimul reprezentant al acestei specii a murit în oraşul Cincinnati în septembrie 1914.

Pasărea fenix

În ultima vreme în S.U.A. apar din când în când ştiri că cineva ar fi zărit undeva porumbei migratori. Specialiştii presupun că, după toate probabilităţile, drept porumbei migratori sunt luate stolurile de turturele care seamănă toarta mult cu ei. Dar nu se exclude nici ideea că stolurile să fie într-adevăr formate din porumbei migratori. E posibil ca ei să se fi putut salva în adâncurile pădurilor canadiene

Forţele dătătoare de viaţă ale naturii sunt inepuizabile. Specii aproape dispărute îşi restabilesc din nou rândurile rărite, atunci când prietenii naturii nu-şi precupeţesc eforturile pentru acţiunea nobilă de salvare a lor.

Animale aproape cu totul dispărute renasc „din cenuşă”, întocmai ca pasărea din poveste. Oamenii din antichitate, impresionaţi de veşnica tinereţe a naturii, au creat legenda despre pasărea nemuritoare fenix. Simţindu-şi apropierea bătrâneţii neputincioase, pasărea fenix se auto-incinera pe un rug purificator, pentru a renaşte apoi, fără povara grea a anilor.

Pasărea fenix trăia în paradis, într-o ţară minunată, departe, dincolo de orizontul de răsărit, acolo unde răsare soarele. Locuitorii raiului nu cunoşteau nici tristeţe, nici moarte.

Trăind în bucurie şi fericire 500 de ani, pasărea fenix începea să simtă apropierea bătrâneţii. Întrucât gândurile triste legate de această împrejurare sunt interzise în rai, pasărea neliniştită părăsea palatele paradisului şi se muta în lumea muritorilor pentru a cugeta temeinic asupra situaţiei sale. Ea zbura spre apus-prin junglele Indiei, traversa Podişul Iranului. În Iran făcea o escală pentru a-şi completa, în dumbrăvile înmiresmate de aici, rezervele de opiu, tămâie şi alte miresme necesare aurtoincinerării ei. Apoi zbura mai departe spre ţărmurile Mării Mediterane. Aici, în Siria, se afla punctul de tranzit al miraculoaselor sale transformări.

Litoralul sirian pe care pasărea fenix îşi săvârşea întinerirea era denumit de oameni „ţărmul păsării fenix”, adică Fenicia sau Finicia.

Bineînţeles că pe ţărmul fenician creşteau din abundenţă palmieri de Fenicia. Pasărea fenix alegea arborele cel mai înalt şi în vârful lui începea să-şi construiască cuibul din plantele aromate culese. Lucrul se desfăşura repede şi către seară sarcofagul înmiresmat în formă de le-a găn era gata. Pasărea fenix se aşeza în cuib şi aştepta zorile. Odată cu acestea venea moartea şi tinereţea ei.

În momentul în care apăreau la răsărit zorile purpurii, pasărea fenix se întorcea cu faţa spre soare. Ea începea un cântec minunat. Glasul ei era atât de fermecător, încât chiar şi zeul soarelui lăsa la o parte, pentru o clipă, treburile sale importante. Oprindu-şi carul triumfal, el asculta duioasa melodie. Întregul univers rămânea încremenit. Pământul se oprea din mersul său.

Zeul soarelui asculta numai o clipă cântecul divin şi îşi îndemna

din nou caii la drum. Jerbe de scântei săreau în sus la loviturile regulate ale copitelor cailor. Unele scântei cădeau pe pământ, altele direct în cuibul fermecătoarei cântăreţe. Într-o clipă luau foc ierburile aromatice din care era clădit cuibul. În felul acesta, cu cântecul pe buze, în flăcări şi miresme, îşi încheia pasărea fenix fiecare mileniu al vieţii sale.

Când scrumul cuibului ars se răcea, în cenuşa rămasă de la vechea pasăre fenix apărea un mic viermişor. El creştea cu repeziciune şi a treia zi se transforma într-o tânără pasăre fenix. Prinzând puteri, pasărea întinerită printr-un procedeu atât de radical îşi întindea aripile (a câta oară de-a lungul mileniilor). Oprindu-se pentru puţină vreme în oraşul Heliopolis (în apropierea actualului oraş Cairo), pentru a aşeza pe altarul zeului soarelui urna cu cenuşa predecesoarei sale, pasărea fenix zbura spre răsărit, spre paradis. Toate păsările o însoţeau în această călătorie fericită. Dar vai! Ajungând la porţile paradisului, ele trebulâU să facă cale întoarsă. În paradis putea să intre numai pasă rea fenix. De aceea stolul de păsări zbura înapoi spre patrii lor plină de tristeţe.

An de an, primăvara şi toamna, păsările, amintindu şi probabil de zilele minunate petrecute în compania veşnic tinerei lor prietene sau poate că repetând zborul cu pasarea fenix nou-născută din mileniul următor, întreprind calatorii îndelungate.

Unii oameni de ştiinţă, captivaţi de farmecul poetic al acestei legende, s-au hotărât să caute în natură urmele păsării fenix. Poate că pe pământ trăieşte o dubletă a ei (fie ea şi mai prozaică), de la care fabulosul său tiz a preluat unele din trăsăturile sale distinctive. Să recurgem la operele colegilor lor din antichitate.

Note:

1 Scriitorul şi naturalistul antic roman Caius Plinius cel Bătrân a trăit între anii 23 şi 79 ai erei noastre. În monumentala sa lucrare Istoria naturală, alcătuită din 37 de cărţi, el a dat o sinteză a cunoştinţelor din epoca, să în domeniul mineralogiei, botanicii şi zoologiei.

Pasărea fenix a fost descrisă de Herodot, însă s-a dovedit că el a confundat-o total cu un alt reprezentant al împărăţiei păsărilor. Fireşte că nu a putut trece sub tăcere faimoasa pasăre nici Pliniu cel Bătrân. El

scria în Istoria naturală că, potrivit relatărilor, pasărea fenix ar fi de mărimea unui vultur. Gâtul ei era de culoare aurie, iar restul corpului purpuriu. Pe cap avea un moţ de pene alungite.

Cercetătorii au început să caute, folosindu-se de indicaţiile lui Pliniu, păsări moţate de culoare aurie şi purpurie printre reprezentanţii faunei din Egipt. Şi au găsit! Stârcul purpuriu (Ardea pur par ea), prin înfăţişarea sa, seamănă foarte mult cu portretul păsării fenix zugrăvit de Pliniu, iar în deprinderile ei s-au observat unele trăsături asemănătoare. De pildă, stârcului purpuriu îi place să-şi facă cuibul în vârfurile arborilor de curmali. În zori, când pasărea salută răsăritul soarelui şi îşi agită aripile, penajul ei minunat dă impresia unor flăcări în razele soarelui care răsare.

În sfârşit, s-au găsit vechi desene egiptene ale păsării fenix; aceste imagini seamănă cu cea a stârcului. Denumirea egipteană a stârcului purpuriu este benu. Tot aşa erau numiţi în ţara piramidelor arborii de curmal. Grecii întrebuinţau un alt cuvânt – phoenix. Din păcate însă, printre caracterele biologice ale păsării cuprinse de flăcări la răsăritul soarelui nu s-a găsit nimic din caracteristicile veşniciei. Ea este tot atât de muritoare ca tot ce există pe această lume.

Dar soarta fericită a fenixului reînviat a fost împărtăşită de o altă pasăre. Istoria ei ne arată în ce măsură succesul celor mai desperate căutări depinde de perseverenţa cercetătorilor. Numele acestei păsări este takahe.

„Reînvierea” păsării takahe

Primii exploratori ai Noii Zeelande, pe baza celor povestite de maori, au conchis că pe insule, în afară de mea, mai trăiau şi alte păsări deosebite, pe care maorii le vânau. Păsările erau de mărimea unei gâşte, aveau aripi dezvoltate, însă nu puteau să zboare. Simpla amintire a penajului splendid al acestor păsări îi făcea să cadă în extaz pe bătrânii vânători de mogo – aşa era denumită minunata pasăre pe Insula de Nord. Cealaltă denumire a ei – takahe – era folosită de locuitorii Insulei de Sud.

La început oamenii de ştiinţă adunau cu mult interes orice informaţii în legătură cu ciudata pasăre. Dar anii treceau şi niciun fel de urme ale existenţei ei, nici chiar în trecutul cel mai îndepărtat, nu puteau fi găsite. De la pasărea mea nu rămăseseră nici măcar oase şi pene. În legătură cu existenţa păsării takahe nu existau niciun fel de dovezi materiale… S-a tras concluzia la un moment dat că mogo-takahe

este o ființă legendară din folclorul maorilor.

Dar iată că în anul 1847 Walter Mantell, un neobosit colecționar de animale rare din Noua Zeelandă, a găsit întâmplător într-un sat din Insula de Nord un craniu, un stern și alte părți ale scheletului unei mari păsări. necunoscute. El a împachetat cu grijă trofeul și l-a trimis la Londra tatălui său, un cunoscut geolog din vremea aceea. Mantell senior s-a adresat pentru consultație paleontologului Owen, care a stabilit că oasele aparțin unei păsări mari cu aripi, însă nezburătoare. El a denumit-o, în cinstea lui Mantell, Notornis mantelli1, adică minunata pasăre a lui Mantell.

Așadar, s-a dovedit că maorii aveau dreptate: takahe nu era o legendă, ci o ființă vie din carne și pene. Takaiie face parte dintre ralide. Unele dintre aceste păsări trăiesc și la noi în țară: este vorba de cresteluți (Porzana), cârstei (Rallus) și lișițe (Fulica), care sunt binecunoscute de vânători. Cea mai mare dintre ralidele care trăiesc în Uniunea Sovietică, găinușa sultanului 2, se adăpostește în stufărișurile de pe litoralul vestic și sudic al Mării Caspice. Ea seamănă foarte mult cu takahe, cu toate că este mult mai mică și are o colorație mai puțin vie. În Noua Zeelandă, unde de asemenea trăiește găinușa sultanului, aceasta a fost uneori confundată cu takahe.

La doi ani după descoperirea lui Mantell a urmat o surpriză și mai mare. Un grup de vânători de foci își instalaseră tabăra pe una dintre micile insule situate în apropierea litoralului sud-vestic al Noii Zeelande. În timpul nopții a nins. Către dimineață, când oamenii au ieșit din corturi, ei au zărit cu surprindere pe zăpadă urme ale unei păsări mari. Despre asemenea păsări nu se auzise nimic prin partea locului.

Uitând de treburile pentru care veniseră aici, vânătorii au pornit-o cu câinii pe urmele misterioasei păsări. Parcurgând o distanță destul de mare, oamenii au zărit în fața lor o pasăre mare. Câinii au pornit-o la goană după ea. Dar lucru ciudat: în loc ca pasărea să-și ia zborul, ea a început să alerge cu o iuțeală neobișnuită. În cele din urmă, câinii au prins-o. Pasărea a scos un țipăt pătrunzător și cu ajutorul ghearelor și al ciocului său gros a început să se apere cu atâta înverșunare, încât câinii n-au putut s-o omoare. Oamenii au salvat curajoasa pasăre de câinii dezlănțuiți.

Vânătorii de foci nu erau naturaliști, însă ei și-au dat seama imediat că pasărea capturată reprezintă o mare raritate. Avea un penaj

de toată frumuseţea! Capul şi grumazul îi erau colorate în albăstrui-negru. Gâtul, pieptul, părţile laterale erau galbene-violete, spinarea de culoarea verde-oliv, aripile şi coada albastre cu reflexe metalice, iar partea inferioară a cozii albă ca zăpada. Ciocul gros şi picioarele puternice erau de un roşu aprins.

Note:

1 Denumită şi Porphyrio mantelli.

2 Porphyrio porphyrio, pasăre frumos colorată în albastru purpuriu, cu picioarele roşii.

Impresionaţi de frumuseţea penajului ei, oamenii nu au îndrăznit să ucidă o pasăre atât de minunată. Ei au dus-o pe corabie. Acolo pasărea a trăit câteva zile.

Dar ce puteau face cu ea mai departe? Cu mare părere de rău, după patru zile de şovăieli, vânătorii au tăiat minunata creatură, au fript-o şi au mâncat-o. Dar pielea păsării au păstrat-o totuşi! Datorită unei fericite întâmplări, pielea a nimerit tot în mâinile lui Mantell, care a trimis o imediat la Londra.

Mai târziu, cu ajutorul câinilor, au fost prinse înefl câteva exemplare vii de takahe. O asemenea pasare nu păiată a constituit motivul unui „conflict comercial” amu zant între Muzeul britanic şi Muzeul din Dresda. Lucrurile s-au petrecut astfel. Un vânător de iepuri şi-a instalat, tabăra cu nouă mile mai la sud de marele lac Te-A nan (pe Insula de Sud). Astăzi ţărmurile acestui lac constituie „reşedinţa” principală a păsării takahe. Într-o zi, un câine de vânătoare, mândru de reuşita sa, a adus în gură o pasăre care încă se mai zbătea. Stăpânul nu mai putea de bucurie la gândul „gustării” pe care i-o prinsese inteligentul său câine. El a agăţat pasărea în cort, cu intenţia de a o mânca a doua zi. Din fericire, pe acolo a trecut Connor, şeful staţiei experimentale. El a „rechiziţionat” această pasăre rară, în care dintr-odată a recunoscut pasărea takahe, preţioasă pentru ştiinţă. A adus trofeul acasă, i-a jupuit pielea şi a preparat cu grijă toate oasele scheletului. Acesta a fost primul schelet complet al unei păsări takahe trimis la Londra.

Dar la Londra, el nu a intrat în posesia englezilor, „întreprinzătorul” Connor a decis să-şi vândă rarul său trofeu la licitaţie. Reprezentantul Muzeului britanic a primit din partea superiorilor săi indicaţia să nu plătească mai mult de o sută de lire sterline. Reprezentantul Muzeului din Dresda a sosit cu dezlegarea de

a plăti atât cât va fi nevoie, numai să procure preţiosul exemplar.

A început licitaţia. Preţul a crescut rapid până la o sută de lire şi… Muzeul britanic a ieşit din competiţie. Trimisul Muzeului din Dresda a adăugat încă cinci lire sterline, a primit obiectul ce i-a fost adjudecat şi s-a în tors triumfător acasă.

Aici oamenii de ştiinţă germani au supus scheletul păsării unor cercetări foarte minuţioase (nu a fost uitat nici microscopul) şi au depistat unele deosebiri faţă «le primul exemplar al acestei păsări, procurat de Mantei – I cu 32 de ani mai înainte. Prin urmare, pe Insula de Nord şi pe cea de Sud din Noua Zeelandă trăiesc două specii diferite de takahe1. Prima specie a fost descrisă încă de Owen şi a căpătat denumirea de Notornis mantelli. A doua specie a fost denumită Notornis hochstetteri, în cinstea cunoscutului explorator austriac al Australiei şi Noii Zeelande, profesorul Ferdinand Hochstetter.

Pentru cel de-al doilea exemplar de takahe, capturat mai târziu, colecţionarii au plătit şi mai scump decât la licitaţia din Londra: 250 de lire sterline, deci o sumă mare chiar şi pentru vremurile de astăzi. Dar cu 60 de ani în urmă, cu această sumă o familie întreagă putea trăi în îndestulare câţiva ani.

Takahe, evaluată la un preţ atât de ridicat, a fost prinsă în anul 1898 şi de atunci parcă a intrat în pământ. Treceau decenii, însă nicio pasăre takahe vie nu mai ajungea în mâinile vânătorilor. Şi trebuie să ne imaginăm că încercările de a vâna această pasăre scumpă erau foarte insistente. Este adevărat că din povestirile maorilor reieşea că takahe mai trăieşte încă în munţi, în apropierea lacului Te Anau, însă nimeni nu-i mai credea. S-a tras concluzia că pasărea capturată în anul 1898 a fost ultimul exemplar viu din specia sa şi takahe a fost introdusă în lista animalelor dispărute. În această listă ea a figurat timp de cincizeci de ani.

Dar iată că în anul 1947, Geofroy Orbell, medic şi naturalist amator dintr-un mic orăşel neozeelandez, s-a hotărât să verifice dacă într-adevăr legendara pasăre este definitiv dispărută. Din punctul de vedere al numeroşilor specialişti, aceasta era o încercare lipsită de sens. împreună cu câţiva însoţitori, Orbell a pătruns în pădurile dese de pe litoralul vestic al lacului Te Anau, situate la o altitudine de circa 1.000 m deasupra nivelului mării.

În timpul acestei expediţii, Orbell n-a descoperit decât un lac necunoscut cartografilor. Pentru început nu era rău! Dar takahe n-a

fost găsită. Ce-i drept, exploratorii au auzit ţipetele unor păsări necunoscute şi au văzut nişte urme de păsări ciudate. Aceasta le-a trezit noi speranţe.

În anul următor, în noiembrie, Orbell s-a reîntors în pădurile din jurul lacului Te Anau mai echipat, având cu el tot felul de plase, teleobiective. şi chiar un aparat de filmat în culori. El nu a uitat nici de inele pentru marcarea păsărilor capturate. De această dată, norocul îi surâse. Dintr-odată două păsări takahe vii, în toată splendoarea penajului lor minunat, au nimerit în plasă! Ele au fost legate de un stâlp, fotografiate în toate poziţiile, ca nişte stele ale Hollywoodului, li s-au aplicai pe labe inele şi au fost puse în libertate.

După un an, în timpul celei de-a treia expediţii, doctorul Orbell a găsit chiar şi cuiburi de takahe. Cercetând treizeci de cuiburi, el a ajuns la concluzia că perechea conjugală a păsării takahe creşte pe an un singur pui, negru ca smoala.

Orbell şi însoţitorii săi au calculat că în două văi învecinate trăiesc cam 50 – 100 de păsări takahe adulte. Bineînţeles că undeva prin vecinătate există şi alte colonii ale acestor păsări.

Guvernul Noii Zeelande a declarat imediat drept rezervaţie locurile în care trăieşte takahe. Orbell a cercetat o întindere de vreo 200 ha. Actuala rezervaţie de takahe din împrejurimile lacului Te Anau cuprinde o suprafaţă de 160.000 ha. Acest „spaţiu locativ” este pe deplin îndestulător pentru traiul tuturor generaţiilor viitoare ale rarelor păsări care s-au menţinut aici.

Fotografiile, desenele în culori şi descrierile amănunţite ale păsării takahe se întâlnesc acum în orice carte consacrată păsărilor din Noua Zeelandă. Imaginea ei pitorească o găsim chiar şi pe timbrele acestei ţări. Pasărea takahe, nu de mult considerată ca dispărută, a devenit astăzi simbolul speranţelor tuturor exploratorilor entuziaşti ai animalelor necunoscute.

„Ultimul” albatros, hocco cu corn şi păunul din Congo

În anul 1949, Robert Murphy cu care am făcut cilnoştinţă cu prilejul istoriei păsării cahow, a descoperit în Oceanul Pacific un albatros necunoscut până atunci l-a descris sub denumirea de Pterodroma ultima1. Descoperirea lui Murphy este cu atât mai surprinzătoare, cu cât „ultimul” albatros descoperit de el nu numai că este o pasăre mare şi uşor de observat, dar este şi foarte răspândită. Cum de n-a fost ea observată mai înainte?

În anul 1939, exploratorii Bondt şi Schauensee au descris o nouă specie de hocco „cu corn” – Pauxi unicornis. Hocco face parte din familia galinaceelor şi trăieşte în pădurile tropicale din America de Sud. Are culoarea neagră şi este lung până la un metru. Noua specie de hocco a fost descoperită în Bolivia. Ea se deosebeşte de celelalte rude ale sale printr-o excrescenţă lungă pe frunte, asemănătoare unui corn de rinocer.

În anul 1938, zoologul Moltoni a descoperit în Abisinia o pasăre cu totul neobişnuită, care nu era nici cioară, nici graur. El i-a dat o denumire complicată: Zavattariornis stresemanni, denumire care i se potriveşte foarte bine. Prin construcţia sa anatomică, Zavattariornis nu seamănă de loc cu nicio altă pasăre. Pentru a o clasifica, sistema-ticienii au trebuit să creeze (numai pentru ea) o nouă familie de păsări.

O descoperire tot atât de neaşteptată s-a făcut în anul 1937 de doi zoologi – Hatchizuk şi Delacour. Mica pasăre descrisă nu este altceva decât un cintezoi din insulele Filipine. Acest cintezoi era crescut de multă vreme în coliviile amatorilor americani de păsări cântătoare.

În fiecare an sute de cintezoi necunoscuţi oamenilor de ştiinţă erau aduşi de negustorii de păsări din Manilla la San Francisco. Ei trăiau şi în unele grădini zoologice din America.

Note:

1 Denumită şi P. căhow, această pasăre face parte din ordinul Prgcellqriiformes ea cuibăreşte în insulele Bermude.

Dacă Hatchizuk nu ar fi intrat din întâmplare într-un magazin de păsări şi n-ar fi văzut aici un cintezoi pe care nu-l cunoştea, poate că nici până astăzi ornitologii n-ar fi ştiut nimic despre existenţa lui.

Cu treizeci de ani în urmă, alpinistul belgian Van der Meers a urcat pe olimpul gorilelor de munte – vulcanul Mikeno. El n-a dat acolo de urme ale omului zăpezilor, dar a găsit ceva foarte interesant, şi anume o pasăre neagră moartă, cu un cap galben-auriu. În anul 1932, profesorul Schouteden a studiat neaşteptatul trofeu şi a stabilit că pasărea face parte din familia sfrânciocilor. El a denumit-o Prionops alberti. Mai târziu, s-a constatat că sfrâncioci cu capul galben trăiesc în pădurile situate la apus de lacul Kivu, pe ţărmurile căruia se ridică muntele Mikeno. Pasărea a ajuns în craterul vulcanului, fiind probabil adusă de un uragan.

Următoarea descoperire ornitologică a fost făcută La... cinematograf. În anul 1947, în Germania se preveni a un film despre Antarctica, turnat de expediţia americană B amiralului R.E. Bird.

La un moment dat, doctorul I. Krumbiegel, care se afla în sala de spectacol, a văzut cu surprindere pe ecran nişte pinguini dintr-o specie necunoscută ştiinţei.

Expediţia, care nu bănuia nimic despre descoperirea sa, nu numai că i-a filmat pe necunoscuţii pinguini, dar a adus şi câteva exemplare care au fost vândute Grădinii zoologice din Wellington (Noua Zeelandă).

Este pur şi simplu de neînţeles cum de zoologii americani şi neozeelandezi nu au acordat atenţie acestor păsări!

I. Krumbiegel a propus ca noii pinguini să fie denumiţi, în cinstea faimosului explorator al Antarcticii, pinguinii lui Bird.

Dar incontestabil, una dintre cele mai surprinzătoare descoperiri zoologice din ultimele decenii este păunul african. Păuni în Africa! Şi încă ce păuni neobişnuiţi!

În anul 1936, Societatea de zoologie din New York a echipat o expediţie în Africa sub conducerea lui Herbert Lang. Ajutorul acestuia era un tânăr savant, doctorul James Chapin, pe care congolezii l-au poreclit Mtoto na Langi (fiul lui Lang). Oamenii de ştiinţă intenţionau să aducă din Africa girafe de pădure vii, adică okapi, descoperite în anul 1901 în Congo de răsărit1.

Note:

1 Okapi (Okapia johnstoni) este ultimul reprezentant al unui grup vechi de girafide, în trecut răspândit în toată Europa, astăzi restrâns la o zonă a marii păduri congoleze şi reprezentat numai prin okapi.

Dar capturarea sălbaticului locuitor al junglelor africane s-a dovedit a fi un lucru nu chiar atât de simplu. Doi okapi foarte tineri, care au fost prinşi după multe peripeţii, în curând au murit. Expediţia s-a reîntors în America în anul 1915 fără okapi. Însă oamenii de ştiinţă au adunat în Africa numeroase alte colecţii preţioase, printre care şi pălării ale vânătorilor localnici, împodobite cu nişte pene splendide. Penele proveneau de la diferite păsări. Treptat, treptat, Chapin a stabilit ce păsări purtau aceste pene. A rămas o singură pană mare a

cărei proveniență nu a putut fi stabilită. Pana a fost cercetată de cei mai mari specialiști și cunoscători ai păsărilor tropicale, însă misterul continua să rămână nedezlegat.

După 21 de ani, Chapin a venit în Belgia în scopul tic a studia la Muzeul „Congo”, în vederea terminării Lu crării sale consacrate păsărilor din Africa. Examinând aici colecțiile de păsări, Chapin a dat din întâmplan, mir unul din coridoarele întunecate, peste un dulap uitai, de toată lumea, în care se păstrau niște exponate lipsite de Interei, în dulap, pe raftul de sus, el a găsit două păsări împăiate pline de praf, însă cu totul neobișnuite. E adevărat că cine caută, acela găsește! Penele acestor păsări împăiate semănau cu pana dungată din pălăriile congolezilor, care i-a pus în încurcătură pe ornitologii americani. Chapin s-a grăbit să se uite la etichetă. Pe ea scria: „păun tânăr obișnuit”.

Păun obișnuit? Dar ce amestec are aici Congo-ul? Se știe doar că păunii – lucrul acesta îl cunosc până și copiii de școală – nu trăiesc în Af ri Ga.

Mai târziu, Chapin scria: „Stăteam ca lovit de trăsnet. În fața mea se aflau – mi-am dat seama imediat – pă sările cărora le aparținea nefericta mea pană”.

El află că puțin timp înainte de primul război mondial, Muzeul „Congo” a primit de la alte muzee din Bel gia mici colecții de animale. În majoritatea lor, acestea erau păsări împăiate cunoscute, provenite din Africa. Dar două păsări, după cum au decis colaboratorii muzeului, erau păuni tineri din India. Întrucât păunii nu au nimic comun cu Congo, păsările împăiate au fost aruncate ca niște lucruri inutile.

Lui Chapin i-a fost suficientă o privire fugară pentru a se convinge că are în fața sa nu păuni, ci păsări absolut necunoscute, făcând parte nu numai dintr-o specie nouă, dar chiar dintr-un gen nou. Este incontestabil că aceste păsări sunt apropiate de păuni și fazani, însă reprezintă o formă cu totul deosebită de aceștia.

Chapin le-a denumit Afropavo congensis, ceea ce, în traducere din limba latină, înseamnă păunul african din Congo.

El nu se îndoia de loc că va prinde aceste păsări acolo unde au fost găsite penele lor. De altfel, un cunoscut al său, care a lucrat în Congo ca inginer, i-a relatat că în anul 1930 a vânat în pădurile congoleze niște „fazani” necunoscuți și a mâncat din carnea lor. Din amintire, imnnerul i-a schițat un desen al acestui vânat. Din desen a

reieşit limpede că e vorba de păunul african. În vara anului 1937, Chapin a plecat în Africa. Între timp, vestea descoperirii unui nou gen de păsări – pentru prima oară în ultimii patruzeci de ani – a făcut rapid ocolul întregii lumi. Ea a ajuns şi la ţărmurile marelui fluviu african. Când Chapin a aterizat în oraşul Stanleyville, pe ţărmurile Congoului, îl aşteptau opt exemplare de păuni africani, capturaţi de vânătorii localnici în pădurile din împrejurimi.

După o lună Chapin a văzut cu propriii săi ochi un păun african viu, un mascul care și-a luat zborul dintr-un tufiş, „bătând asurzitor din aripi”. Aniazi, călăuza lui Chapin, a tras în pasăre, însă a dat greş. După două zile, Aniazi s-a reabilitat, împușcând „asurzitoarea” pasăre.

Chapin a stabilit că păsările descoperite de el sunt binecunoscute de congolezi; aceştia le numesc itundu sau ngove. Ele sunt nişte locuitori destul de obişnuiţi ai vastelor păduri dintre râul Ituri, în partea nord-estică extremă a ţării, şi râul Sankuru, din centrul bazinului fluviului Congo.

Prin ţinuta lor, păsările itundu amintesc de păunii obişnuiţi, însă sunt de talie mai mică. Masculii intundu poartă pe cap o coroană din pene, întocmai ca păunii din India, chiar ceva mai somptuoasă. Femelele nu au decât un mic moţ. Itundu nu au cozi bogate ca păunii obişnuiţi, iar culoarea lor este mai puţin vie.

Despre modul de viaţă al acestor păsări nu se ştie aproape nimic. Vânătorii localnici povestesc că itundu trăiesc în perechi. Masculul îi ajută femelei la creşterea puilor. Asemenea taţi „grijulii” se întâlnesc rar în numeroasa familie a galinaceelor.

Păunul african este o pasăre mare, cu zbor zgomotos şi foarte gălăgioasă în timpul nopţii. Unde au fost ochii și urechile ornitologilor care au studiat păsările localnice? Pe deasupra, şi în muzeele din Europa existau de multă vreme aceste păsări împăiate, respinse de toată lumea… E pur şi simplu scandalos!

Culmea tuturor surprizelor a constituit-o faptul că păunul african este unul dintre cei mai străvechi reprezentanţi ai galinaceelor, un strămoş pe linie colaterală al păunilor indieni. Acest fapt sporeşte valoarea lui, şi Ş destul de mare, în ochii naturaliştilor.

Aici este locul să amintim că în Muzeul britaniie m^3 păstrează de multă vreme încă o pană splendida a unei păsări necunoscute. Ea a fost găsită în India în anul Iii/I Zoologul Wood a stabilit că pana a fost pierdută de un argus 1 – o pasăre înrudită cu păunii, cu un penaj

superb

Pe aripile argusului strălucesc, ca stelele pe cer, nenumărate puncte. Fiecare punct seamănă cu un ochi!) < aceea, pasărea a căpătat denumirea de argus, în cinstea eroului cu o sută de ochi al legendelor greceşti.

Dar pana cercetată de Wood nu aparţinea unui argus obişnuit: pe lângă alte trăsături distinctive, ea era împodobită cu nişte pete în formă de ochi care nu erau sân gulare, ca la toate speciile de argus, ci duble. Wood a denumit pe necunoscutul purtător al misterioasei pene Argusianus bipunctatus.

În pădurile din Asia se ascunde, după cât se pare, încă o pasăre misterioasă.

Cu o sută de ani în urmă, cunoscutul explorator al Asiei răsăritene, Armând David 2, a cumpărat dintr-o piaţă din Tientsin o pasăre mare albă. În anul 1870, ornitologiil Svaino, după îndelungi ezitări, a descris-o sub denumirea de lebăda lui David – Cygnus davidi.

Fapt este că ciudata pasăre cumpărată în piaţă nu seamănă cu niciuna din păsările Lumii Vechi. Cea mai apropiată rudă a ei s-a dovedit a fi Coscoroba, din Ame rica de Sud. Ea nu este nici lebădă, nici gâscă, nici raţă, ci ceva intermediar între ele.

Coscoroba a fost luată de multe ori drept lebădă, cu toate că, aşa cum afirma marele cunoscător al păsărilor, ornitologul sovietic S.A. Buturlin, ea „este o adevărată raţă în toate privinţele”. Da, însă o raţă mai mare decât o gâscă şi de un alb imaculat! Numai vârfurile aripilor coscorobei sunt negre.

„Lebăda” lui David este şi ea o coscoroba, însă dintr-o altă specie, asiatică. Ea are şi vârfurile aripilor albe, fiind totodată ceva mai mare decât ruda sa din America.

Au trecut o sută de ani după descoperirea coscorobei de către David şi niciunul dintre zoologi nu a mai întâlnit această enigmatică pasăre. Există ea oare în general? Poate că coscoroba asiatică este pe cale de dispariţie, împreună cu alţi reprezentanţi străvechi ai faunei Extremului Orient, aparţinând unor genuri de ralide ca Mergus sau Tadorna1? Sau poate că a şi dispărut.

„Dar poate că – scrie S.A. Buturlin – ea se va mai ivi ca o preţioasă recompensă în faţa vreunuia dintre exploratorii Mongoliei răsăritene şi ai Extremului Orient”.

Note:

1 Argusianus argo (Galliformes) este originară din Sumatn

2 Armând David (1826 – 1900) s-a născut în Franţa. La Sărşitul veacului trecut el a întreprins o serie de expediţii în regiunile Interioare ale Chinei, care au îmbogăţit ştiinţa botanicii şi a zoologitl cu sute de noi descoperiri. Numele său îl poartă numeroşi arborii arbuşti, insecte, păsări şi animale sălbatice. Marele panda, mal muta cârnă roxelana (Rhinopithecus roxellanae) şi cerbul» > a (Elaphurus davidianus) au fost descoperite de Armând David

B MITUL A DEVENIT REALITATE

Fantasticul kraken

Din vremurile cele mai străvechi, oamenii a căror viaţă şi muncă sunt strâns legate de mare credeau că în abisurile marine trăiesc nişte fiinţe ciudate şi enorme care nu seamănă nici cu peştii, nici cu meduzele, nici cu racii, nici cu alte animale ale oceanului. Este adevărat că în înfăţişarea legendară a acestor fiinţe, în trăsăturile neobişnuitei lor constituţii corporale şi ale comportării lor, cu care le înzestra legenda, se simţea o vagă asemănare cu caracatiţele. Dar aceşti monştri greoi şi himerici erau nişte făpturi incomparabil mai enorme şi mai primejdioase. Aproape toate popoarele care trăiesc pe ţărmurile mărilor şi oceanelor îşi au legendele lor despre aceste misterioase animale. Unele le numesc polipi, altele kra-keni, altele pulpe. Aceşti monştri mai au şi multe alte denumiri: krabben, ieufelfisch, korven, kraten, kracs, ankerotold, ormen, trust, trolz-hvarl, hafhuf, zoe-krabben, zoe-horv, aale-tust…

Această colecţie bogată de denumiri în diferite linii şi arată răspândirea largă a legendelor în legătură cu kra kenii1. Le vom denumi cu acest vechi cuvânt scandinav, întrucât el se întâlneşte mai frecvent în literatura de specialitate.

Scriitorii antici şi medievali, care în tratatele lor's nu referit la natura muncii sau la modul de viaţă al truditorilor mării, nu uitau să amintească şi de monştrii marini. Cu toate că fiecare dintre aceste descrieri se caracteriza prin originalitatea fanteziei scriitorilor, totuşi, după primele rânduri, reieşea clar că este vorba de aceeaşi „fiară” cu care, sub înfăţişarea hidrei, s-a bătut eroul Heracle, şi pe care Herodot a denumit-o în poemele sale „teribila Scilla”.

În ciuda înfăţişării sale, în general destul de himerică şi

neverosimilă, această „fiară" este totuşi o figură ceva mai realistă printre celelalte apariţii ciudate despre care vorbeau geografii antici şi medievali: sirene, lemnii fără cap, centauri, ciclopi, oameni cu un singur picior şi uriaşi urecheaţi, ale căror urechi enorme le ţineau loc de aşternut, în povestirile despre krakeni se simt în mod imperceptibil respiraţia vie a oceanului şi groaza trăită realmente de oamenii înspăimântaţi de acest monstru.

Krakenul în luptă cu câinii

Note:

1 Naturalistul englez Frank Lane susţine că această denumiri provine de la cuvântul norvegian krake, ceea ce înseamnă arbori scund. Pescarii povestesc că pe corpul krakenilor atârnă numeroil negi şi protuberante pline de ţepi ascuţiţi şi lungi, întocmai i…

arbore doborât cu irădăcinile ridicate în sus.

Cea mai veche şi îndeajuns de precisă descriere a „fiarei" marine în care îl putem recunoaşte cu uşurinţă pe kraken este prezentată de naturalistul roman antic Caius Plinius cel Bătrân.

În Istoria naturală el vorbeşte despre un „polipus" gigantic, care făcea ravagii în crescătoriile de peşte din Carteea1.

Monstrul obişnuia să pătrundă în fiecare noapte în bazinele cu peşte pus la sărat şi să-i devoreze. „Este surprinzător – exclamă Plinius – cu ce lăcomie toate animalele marine sunt atrase chiar de simpla aromă a sărăturii! Atracţia este atât de puternică, încât din acest motiv vânătorii freacă capcanele de nuiele cu saramură de peşte".

Prin repetatele sale atacuri şi prin devastările care întreceau măsura, polipusul a atras asupra sa mânia paznicilor. Pentru a se apăra de el, ei au construit nişte îngrădituri din stâlpi. Însă polipusul a ştiut să treacă şi peste ele. În cele din urmă, hoţul a fost prins cu ajutorul unor din dresaţi, care l-au încercuit în timpul nopţii la bazinele cu sărături.

Paznicii, treziţi de zarvă, s-au speriat de-a binelea când au văzut această fiinţă oribilă. În primul rând, ei au fost impresionaţi de dimensiunile sale uriaşe. Era acoperit cu sare uscată şi împrăştia în jur un miros respingător. „Cine putea bănui că se va întâlni pe ţărm, şi încă în asemenea împrejurări, cu polipusul?"

Nu exista însă nicio îndoială: câinii intraseră, într-adevăr, în luptă cu monstrul marin. Polipusul se apăra de câinii dezlănţuiţi cu ajutorul unor „braţe" noduroase, ca nişte reteveie. Cu mare greutate, el

a putut fi ucis cu ajutorul furcilor pescăreşti.

Capul acestui animal a fost arătat proconsulului Lu-cullus, celebru prin ospeţele sale, care în vremea aceea se afla în Spania. Numeroasele tentacule care atârnau de capul monstrului erau acoperite cu excrescenţe ciudate, probabil ventuze, care semănau cu nişte vase de mărimea unei urne. Tentaculele au fost măsurate: lungimea lor era de treizeci de picioare (circa 10 m), iar greutatea lor, împreună cu capul, era de 700 de livre.

Ciudata „fiară” a fost conservată spre a fi expediată la Roma.

Krakenul tulbură marea

Note:

1 Actualul orăşel Rocadillo din Andaluzia (Spania), în apropiere de Gibraltar.

Despre animalele marine mari, înarmate cu numeroase tentacule şi ventuze a scris încă Aristotel1. El le denumeşte marii teuthis şi adaugă că „în Marea Mediterană ei atinj; dimensiuni de până la cinci coţi (circa 2, 5 m), sunt de culoare roşietică şi au aripioare rotunjite la coadă”.

Treceau secole şi ciudaţii monştri marini au crescut în imaginaţia poporului până la proporţii cu adevărat fabuloase: ei nu mai erau măsuraţi de povestitori cu cotul, ci cu milele...

În evul mediu se transferă în ţările scandinave evenimentele dramatice în care personajele principale sunt nişte monştri înrudiţi cu polipii, şi anume krakenii. Relatările despre ei, potrivit gustului şi nivelului de cunoştinţe din acea vreme, capătă un caracter mult mai fantastic şi mai bizar.

Norvegienii, pentru care marea devenise o ambianţă obişnuită, sufereau de pe urma acestor monştri mai mult decât alţi europeni. Relatări despre krakeni se întâlnesc deosebit de frecvent în operele scriitorilor şi cronicarilor scandinavi din evul mediu.

Olaus Magnus, arhiepiscop de Uppsala şi cunoscut cronicar, în lucrarea sa Istoria popoarelor nordice (publicată în 1555), vorbeşte despre un „peşte montruos” care a apărut la ţărmurile Norvegiei. „Peştele” acesta măsura în lungime nu mai puţin de o milă şi semăna

mai degrabă cu o insulă decât cu un animal.

Se înţelege de la sine că o asemenea lighioană putea să „înece un mare număr de corăbii cu o mulţime de marinari puternici”.

Înfăţişarea „peştelui” era înspăimântătoare. El avea un cap pătrat nemăsurat de mare, acoperit cu negi monstruoşi şi alte excrescenţe, iar ochii erau enormi. Acestea de fapt rămân trăsăturile tradiţionale ale krakenului. Informaţii mai amănunţite asupra lui sunt cuprinse în Istoria naturală a Norvegiei, scrisă de Erik Pontoppidan, episcop de Bergen şi membru al Academiei Regale de Ştiinţe din Copenhaga. Această lucrare a fost scrisă în anii 1752 – 1753, fiind în curând tradusă şi în alte limbi europene. În Dicţionarul manual de istorie naturală, editat în anul 1778 la Moscova, autorul relatează următoarele amănunte interesante în legătură cu „fiara” de mare numită krac.

Note:

1 Filosoful antic grec Aristotel a trăit între anii 384 şi 322 ic n Printre numeroasele sale lucrări din cele mai diferite ramuri ale ştiinţei se întâlnesc şi opere consacrate animalelor, ca de plldl Istoria animalelor şi Despre părţile animalelor. În aceste Lulrftfii marele naturalist al antichităţii dă dovadă de o uluitorir 1 Unoaştere, pentru vremurile acelea, a modului de VIştă şi a drpn u derilor multor locuitori de pe mare şi de pe uscat.

„Kracul este un rac neînchipuit de mare care trăieşte în Marea Nordului; el zace pe o întindere uriaşă. Iar pescarii nordici sunt bucuroşi când dau de ek deoarece deasupra lui se găsesc întotdeauna o sumedenie de pestl Pescarii află de existenţa lui după adâncimea mii I a mării: când într-un loc anumit, care se ştie că are o adin cime de până la o sută de stânjeni, se constată cu ajutorul greutăţii o adâncime numai de vreo treizeci de stânjeni, pescarii ştiu că la fund se află un krac. Iar dacă în locul acela adâncimea apei devine şi mai mică, ei trag con cluzia că animalul se ridică şi atunci se grăbesc să îndepărteze, pentru a se opri într-un loc cu o adâncima cunoscută. Atunci ei văd cum apare din apă partea de SUI a acestui animal îngrozitor, căci întregul animal nu a fos1 văzut de nimeni.

Animalul are o spinare a cărei circumferinţă este după cât se pare de vreo milă engleză şi jumătate. Mai întâi el apare la suprafaţa apei sub forma unei mulţimi de mici insuliţe care sunt acoperite cu un

fel de pădurice, din care-i ies coarnele de mărimea unui catarg de corabie mijlocie; aceste insuliţe nu sunt altceva decât inegalităţile de pe spinarea animalului; deasupra animalului se văd numeroşi peşti care înoată şi sar.

Când monstrul acesta începe să se scufunde din nou, se produce un vârtej, care poate să tragă la fundul marii totul".

Acest fragment reprezintă o expunere liberă a uneia dintre numeroasele poveşti despre kraken, reproduse de Pontoppidan după relatările pescarilor norvegieni care cu toţii, „ca un singur om, o confirmă întru totul".

Pontoppidan încearcă să stabilească poziţia legenda rului kraken în regnul animal. Ce este el, peşte, balena, meduză gigantică sau crab? „După toate probabilităţile scrie Pontoppidan –, acest colosal animal marin poate fi inclus printre polipi sau printre varietăţile de stele de mare, lucru pe care-l vom dovedi pe deplin mai jos". Este absolut firesc că, în acest caz, se poate conchide, aşa cum face Pontoppidan, că braţele acestui monstru, groase îi lungi „ca nişte catarge ale unor corăbii de mărime mi] locie", braţe pe care el le scoate deasupra apei, „sâni pui şi simplu nişte tentacule sau instrumente tactile". Cu ajutorul lor animalul se deplasează şi îşi procura hrana

„În afară de tentacule, pentru acest din urmă scop – continuă academicianul de la Copenhaga –, marele creator i-a dăruit acestei fiinţe un miros pătrunzător şi specific pe care îl poate răspândi într-o anumită perioadă, atrăgând cu ajutorul lui peştii marini. Acest animal mai are încă o ciudată însuşire, cunoscută din experienţa multor pescari bătrâni. Ei afirmă că în decursul unor anumite luni, krakenul sau krabbenul se hrăneşte fără întrerupere, iar în alte luni el nu face altceva decât să-şi elimine excrementele. Atunci suprafaţa mării se colorează cu dejecţiile krakenului şi din această cauză pare foarte tulbure. Această tulbureală atrage o sumedenie de peşti care vin de pretutindeni şi se strâng imediat deasupra krakenului. El îşi întinde tentaculele, apucându-i pe oaspeţii doriţi şi transformându-i, după timpul cuvenit, prin digestie, în momeală pentru alţi peşti. Iată ce simţ „gospodăresc" îl caracterizează pe acest kraken! Până şi propriile sale excremente sunt utilizate atât de profitabil pentru el.

Această curioasă descriere constituie un exemplu, destul de obişnuit în creaţia folclorică, de substituire specifică, când cu ajutorul unei legende foarte populare se încearcă să se explice simultan mai

multe fenomene ale naturii care nu au nicio legătură între ele.

În mare, în anumite anotimpuri, de obicei primăvara şi toamna, curenţii ridică din adâncuri substanţe anorganice – compuşi ai azotului, fosforului, siliciului etc. Pe baza acestor „îngrăşăminte” se dezvoltă intens microorganisme de tot felul. Marea „înfloreşte”, devine tulbure din cauza miliardelor de alge unicelulare care se înmulţesc aici. Spre aceste locuri se îndreaptă nenumărate bancuri de răcuşori microscopici care se hrănesc cu aceste alge. În urma răcuşorilor vin peştii.

Dar cunoaşterea acestor procese naturale necesită un minimum de cunoştinţe în domeniul biologiei. Pentru mulţi oameni însă această explicaţie pare prea complicată. E mai simplu să-ţi închipui că marea este tulburată de acel animal uriaş, care – după cum apun bătrânii – sălăşluieşte în ea.

Pontoppidan atribuie krakenului încă o însuşire fan tastică. Pe vremea aceea, printre marinari şi geografi 16 duceau numeroase discuţii în legătură cu „insulele plutitoare”. Oamenii îşi frământau mintea să rezolve misterul apariţiei şi dispariţiei bruşte a unor insule. După cum relatează topograful danez din secolul al XVII-lea, L.I. Debes, insulele miraje s-au observat în grupa insulelor Făror; ele au fost văzute şi pe lângă ţărmurile Islandei, în Marea Nordului şi prin alte locuri. Numeroşi marinari, potrivit tradiţiei medievale, atribuiau acest „miracol” diavolului. Rezonabilul Pontoppidan remarcă, în această ordine de idei, că nu trebuie să recurgem de fiecare dată pentru explicarea fenomenelor neobişnuite la ajutorul acestui „vrăjmaş al omenirii”. „Eu cred – declară Pontoppidan – că de apariţia şi dispariţia insulelor nu este vinovat diavolul, ci krakenul, care adeseori este numit şi zoe-trold, adică vrăjitor de mare”.

Pare mai firesc să admitem că uriaşul animal marin, a cărui spinare poate uşor servi drept teren de manevre pentru un întreg regiment de soldaţi, este tocmai acea insulă „fantomă” care ba apare pe suprafaţa mării, ba dispare sub apă. Vorbind despre peripeţiile baronului Grieppenhilm, care a căutat zadarnic în mare, la latitudinea oraşului Stockholm, insula Gummare-Ers însemnată pe hartă, Pontoppidan exclamă: „Cum a putut să nu înţeleagă imediat că această insulă dispărută... este tocmai krakenul în persoană!”

De aceea, Pontoppidan consideră adevărată şi istoria povestită de colegul său, episcopul de Nidross: pe vremea când era misionar,

acest prelat a găsit pe ţărmul mării un animal gigantic care picotea paşnic la soare. Luându-l drept o stâncă, episcopul s-a căţărat pe spinarea monstrului, şi-a instalat aici altarul său de campanie şi a oficiat o slujbă. Atâta timp cât de pe buzele „sfântului părinte” curgeau cuvintele cucernice ale rugăciunii, krakenul nu a făcut nicio mişcare. În momentul în care episcopul, Ier minându-şi slujba, a coborât pe ţărm, monstrul s-a seu fundat în adâncuri.

Într-adevăr, extraordinar animal este acest kraken, atât de înspăimântător şi atât de cucernic! Păcat doar că nu s-a putut prinde un kraken, pentru a-l pune într-o menajerie sau într-un muzeu de curiozităţi. Acesta ar fi fost într-adevăr un spectacol demn de atenţia regilor.

De altfel – remarcă cu părere de rău Pontoppidan – cândva s-a pierdut prilejul de a vedea în carne şi oase acest monstru, care a nimerit singur într-o capcană.

Krakenul zgâlţâie brazii în anul 1680 un kraken (probabil tânăr şi imprudent) a intrat într-un fiord îngust din parohia Alstahoug, de unde nu a mai putut ieşi. În furia sa, el şi-a ridicat în sus tentaculele şi a cuprins cu ele câţiva brazi oare creşteau pe ţărm, încercând să-i smulgă din rădăcini. Dar monstrul s-a împotmolit atât de mult printre stânci, încât nu a mai putut să facă nicio mişcare, iar mai târziu a murit şi a putrezit acolo.

Cadavrul lui uriaş ocupa aproape întregul fiord, des-compunându-se vreme foarte îndelungată. Din cauza duhorii îngrozitoare, locul acesta a devenit cu totul insuportabil.

Pontoppidan nu ştia nimic de faptul că numai cu patruzeci de ani înainte de tragicul sfârşit al nefericitului kraken descris de el pe ţărmurile Islandei fusese aruncat un alt kraken, pesemne tot un „pui”.

Într-o cronică islandeză se spune: „Astă-toamnă a fost aruncată pe nisip, la Tingore, în ţinutul Hunewand, o lighioană ciudată sau un monstru marin. Trupul lui era cam tot atât de lung şi de lat ca al unui om. Animalul avea şapte cozi şi fiecare dintre ele era lungă de doi coţi (1, 20 m). Pe cozi se aflau nişte „copci” asemănătoare unor ochi cu pleoape aurii. Una dintre cozi era mai lungă decât toate celelalte (4, 95 m). Capul nu putea fi zărit, se vedeau doar două „capacele” (?) care erau aşezate în faţa celor şapte cozi. În trupul moale al monstrului nu existau nici oase, nici cartilaje. Una din cozile monstrului a fost adusă în vechea parohie Tingore pentru a fi studiată”.

Dacă în epoca în care a trăit Pontoppidan ai (I < i ui ziare, el ar fi aflat despre încă un „tânăr” kraken, Ctffl şi-a găsit moartea.

În toamna anului 1673, locuitorii îngroziţi din sud vestul Irlandei au găsit pe ţărm o dihanie „cu coadă foarte ciudată la înfăţişare, al cărei trup era de „mărimea unui cal”, ochii, cât nişte „farfurii de plumb”, iar Fălcile semănau cu pliscul vulturului, numai că erau incompara bil mai mari şi mai puternice. Resturile acestui monstru au fost expuse la Dublin şi puteau fi văzute contra unei taxe. În jurul acestei expoziţii s-a făcut o mare reclama* S-a tipărit chiar şi un afiş care anunţa despre un „peşte sau animal minune”.

Carl Linné oficiază

„Botezul” ştiinţific al krakenului

La sfârşitul secolului al XVIII-lea, oamenii de ştiinţă danezi Olafsen şi Powelsen, cercetând Islanda, au găsit într-una din arhivele locale cronica amintită mai sus, cu descrierea monstrului marin de la Tingôre. În lucrarea lor, publicată la Copenhaga în 1772, comentând această întâmplare, ei încearcă să stabilească specia zoologică a fantasticei fiinţe „cu şapte cozi”. Aceasta este mai degrabă o sepie gigantică sau o caracatiţă uriaşă, iar cele şapte cozi sunt tentaculele ei (cele trei tentacule lipsă, probabil că i-au fost retezate).

Într-adevăr, toate caracteristicile tradiţionale ale kra-kenilor – numeroasele tentacule (care în legende Eigurează când ca braţe sau coarne ale monstrului, când ca gâturi lungi cu capete), ventuzele, ochii uriaşi şi negii de pe trup – arată că avem aici de-a face cu o moluscă ce falopodă gigantică, cu o caracatiţă sau cu un calmar. Este adevărat că fantezia populară i-a modificat foarte mul I atât înfăţişarea, cât şi dimensiunile. Dacă n-ar fi fost ten taculele cu ventuze şi alte câteva trăsături pe care Legen dele le atribuie monştrilor de acest gen, nu ar fi Cosi UffOI să-l recunoaştem.

Corabie atacată de o „caracatiţă gigantică” (după un desen fantezist de Denys de Monfort)

Întemeietorul clasificării ştiinţifice moderne a lumii animale, Cari von Linné, în lucrarea sa Sistemul naturii, cunoscută în lumea întreagă, a cărei primă ediţie a apărut în Suedia în anul 1735, printre ceilalţi reprezentanţi ai lumii animale rezervă un loc şi legendarului kraken. El l-a inclus – în mod greşit – în clasa viermilor, ordinul moluştelor, sub denumirea semnificativă de Stpid microcosmos.

La sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea,

la Muzeul de istorie naturală din Parii lucra cunoscutul zoolog francez Denys de Montfort. El ¡1 scris numeroase lucrări ştiinţifice despre animale, însă cartea Istoria naturală a moluştelor, publicată în anii 1801 – 1802, l-a făcut celebru.

Denys de Montfort a adunat toate povestirile despre kraken, pe care l-a denumit pulpă colosală. Multe lucruri le-a adăugat şi de la el. A rezultat o lucrare uluitoare – un amestec de ştiinţă şi de fantezie. Lucrarea sa Istoria naturală putea candida cu succes la titlul de roman ştiinţifico-fantastic, şi chiar în vremurile noastre acest „roman" ar fi fost considerat, probabil, ca unul dintre cele mai palpitante.

Krakenul lui Pontoppidan era o fiinţă relativ paşnică, în timp ce colosala pulpă a lui de Montfort era un monstru extrem de primejdios şi agresiv, un adevărat pirat1 al întinderilor oceanului. Într-o zi, ieşind brusc din adâncuri, el a apucat cu tentaculele sale o corabie cu trei catarge şi a târât-o la fund. Într-un alt pasaj, de Montfort relatează despre modul în care un grup din aceşti monştri a înecat într-o singură noapte zece corăbii de război.

Krakenul este repudiat de ştiinţă

Atât Linné cât şi de Montfort erau reprezentanţi de seamă ai ştiinţei zoologice din vremea lor. Așadar, cu o sută cincizeci de ani în urmă oamenii de ştiinţă credeau în existenţa krakenului.

Dar mai târziu, ştiinţa şi opinia publică au început să încline spre un alt punct de vedere. Cu cât oamenii de ştiinţă acumulau mai multe fapte despre viaţa naturii, cu atât rămânea mai puţin loc pe pământ pentru monştrii fan tastici. Se studiaseră milioane de exemplare din tot felul de fiinţe, se descriseseră mii de specii posibile, însă printre aceste vaste colecţii, adunate în diferite muzee din Europa şi America, nu existau niciun fel de dovezi ale existenţei legendarului kraken. Oamenii de ştiinţă începuseră să nu mai creadă în existenţa lui. În ediţiile următoare ale Sistemului naturii, Linné, prudent, nu mai aminteşte despre Sepia microcosmos, iar de Montfort, inimitabilul inventator al „colosalei pulpe", căpătase faima de fantast şi de om cu imaginaţie excesivă.

Când pe la mijlocul secolului al XIX-lea danezul Ste-enstrup şi olandezul Harting au extras din nou din arhivele muzeelor vechi manuscrise cuprinzând descrierea unor monştri neobişnuiţi aruncaţi pe ţărm, nimeni nu a considerat aceste informaţii drept nişte dovezi. Pe contemporani nu i-au impresionat nici lucrările acestor savanţi, în

care ei vorbeau despre resturile şi bucăţile din trupul unor animale marine gigantice, pe care le studiaseră.

Într-un articol apărut într-una din revistele daneze în anul 1854, Steenstrup a descris „un om de mare, prins la Erzund, în timpul domniei regelui Christian III”, adică în secolul al XVI-lea.

Steenstrup a găsit resturile pe jumătate descompuse ale „omului de mare” în subsolul Muzeului din Copenhaga. El a conchis că are de-a face cu faimosul călugăr de mare, o fiinţă fantastică, despre care s-a vorbit mult în evul mediu.

Despre călugării de mare povesteşte medicul elveţian Konrad Gesner. El şi-a câştigat celebritatea prin lucrarea Istoria animalelor, în cinci volume (publicate între anii 1551 şi 1558). Despre aceste animale au scris şi alţi natu-ralişti celebri din acea epocă, ca da pildă Rondelet şi Bélon.

Pe baza mizerelor resturi găsite în subsolul muzeului, Steenstrup a stabilit că legendarul călugăr de mare sau om de mare din cronicile daneze face parte dintre animalele din grupa moluştelor. Steenstrup l-a denumit Ar-chiteuthis monachus, însă nu a făcut niciun fel de descriere ştiinţifică a acestui animal.

Puţini au fost aceia care au dat atenţie lucrării sale publicate în limba daneză. O simplă denumire fără descrierea caracteristicilor animalului oricum nu spunea prea mult. Ea nu făcea decât să mărească şi mai mult colecţia, şi aşa destul de bogată, de denumiri de monştri marini fantastici.

O corabie franceză în luptă cu… krakenul

La 30 noiembrie 1861 a avut loc un eveniment remar cabil în istoria zoologiei. Vaporul francez „Afecton” a intrat în luptă cu un kraken. În raportul prezentat ministrului, comandantul vasului „Afecton” – locotenentul Bouillet – a descris neobişnuita întâmplare care a tulburat pe atunci întreaga lume.

La ora două după-amiază, în apropiere de insulele Canare, de pe corabie a fost zărită o fiinţă uriaşă şi ciudată care plutea încet la suprafaţă. Pe capul monstrului. În tocmai ca un mănunchi de şerpi, se mişcau vreo zece tentacule lungi.

Corabia a fost repede pusă în poziţie de luptă. În direcţia monstrului au fost îndreptate ţevile tunurilor, mi tangajul puternic i-a împiedicat pe tunari să ochească cU precizie. Niciunul din cele zece obuze nu a nimerii la ţintă. Atunci vasul „Afecton” s-a apropiat de

neobişnuiţi.

„Fiară” şi câteva harpoane ochite cu pricepere s-au înfipt în trupul ei.

Monstrul, trezit parcă dintr-o toropeală, s-a aruncat asupra corabiei cu pliscul larg deschis, apoi s-a dat în lături. Cei de pe „Afecton” au apropiat din nou vasul de „fiară” şi noi harpoane s-au înfipt în trupul ei. „Bătălia” a continuat mai mult de trei ceasuri. Marinarii n-au izbutit să captureze krakenul. Ei au intrat doar în posesia unei mici bucăţi din coada lui, în greutate de vreo douăzeci de kilograme. Dar un pictor de pe vas a izbutit să facă un desen în culori al animalului. Acest desen se păstrează în prezent la Academia Franceză de Ştiinţe.

Ofiţerii şi marinarii atraşi în viitoarea „bătăliei” îl rugau pe căpitan să trimită o barcă în urmărirea monstrului, însă Bouillet nu s-a decis. Uriaşul animal putea să răstoarne cu uşurinţă barca şi să-i înăbuşe pe oameni cu tentaculele sale. „Am socotit de datoria mea să nu risc viaţa marinarilor mei – scrie comandantul vasului «Afecton» – de dragul satisfacerii unei curiozităţi, chiar dacă ar fi servit ştiinţei”. Animalul schilodit a fost părăsit în ocean.

Încă o luptă cu krakenul

În octombrie 1873 doi pescari pescuiau scrumbii în Oceanul Atlantic pe lângă ţărmurile insulei Terra Nova. împreună cu ei se afla un băiat de vreo doisprezece ani, Tom Picot. Ei se pregăteau să-şi încheie pescuitul din ziua aceea, când au zărit la suprafaţa apei un obiect de formă prelungă. Pescarilor li s-a părut că e vorba de fărâmiturile unei corăbii şi de aceea s-au apropiat de el şi l-au lovit cu furca de pescuit. În aceeaşi clipă ciudatul obiect s-a ridicat deasupra apei ca o coloană uriaşă, iar oamenii îngroziţi au constatat că au dat peste un kraken. Animalul a făcut o mişcare bruscă spre barcă, iar două dintre tentaculele lui, ca nişte şerpi gigantici, s-au înălţat deasupra capetelor oamenilor şi au cuprins marginile bărcii. Barca a început să se umple repede cu apă. Pescarii încremeniseră de groază. Însă tânărul Tom Picot nu s-a pierdut cu firea. Băiatul s-a aruncat cu cura] sora marginea bărcii, pe care se aflau tentaculele krakenului, şi cu câteva lovituri de topor le-a retezat. Barca s-a re dresat, iar krakenul s-a îndepărtat. În văzduh s-a zărit coada monstrului, iar el s-a făcut nevăzut sub apă.

Temându-se de o urmărire din partea monstrului, pescarii au

început să vâslească din răsputeri spre ţărm, Tom Picot a adus în sat cele două tentacule, trofeele sale de luptă. Unul dintre ele, din păcate, l-a lăsat fără su praveghere pe uliţă şi a fost mâncat de câini. Bucata mai lungă, de vreo 6 m, din celălalt tentacul a ajuns în mâinile naturalistului R. Harwey.

Bucuria savantului era fără margini. „Devenisem posesorul uneia dintre cele mai rare curiozităţi ale lumii animale, un adevărat «braţ» al legendarului «peşte diavol», despre existenţa căruia disputele între naturalişti durează de veacuri. În mâinile mele se află cheia către marea taină; în istoria naturală se va înscrie acum un nou capitol”.

El s-a grăbit să vadă cât mai repede şi să stea de vorbă cu pescarii care au scăpat cu bine din îmbrăţişările krakenului.

„I-am găsit încă stăpâniţi de spaima pe care au trăit-o – scrie R. Harwey. În timpul povestirii ei tresăreau foarte des. Cel mai mult i-au impresionat ochii uriaşi, de culoare verde, ai monstrului, ce scăpărau cu o furie de ne-descris, precum şi pliscul care semăna cu ciocul unui papagal şi care apărea pe neaşteptate dintr-o cavitate a capului, încercând să-i sfâşie în bucăţi”.

La o lună după evenimentele descrise mai sus. unul dintre monştri a ajuns viu în mâinile oamenilor. Un kra-ken a nimerit într-o plasă!

Pescarii din Terra Nova trăgeau la ţărm un năvod aruncat în mare. El părea foarte greu şi ceva nu era în regulă: năvodul se smucea cu înverşunare dintr-o parte în alta. Cu multă greutate plasa a fost trasă la ţărm. Însă atunci când a apărut la suprafaţă, oamenii erau cât pe ce s-o scape din mâini. În plasă se afla un kraken.

Pescarii au zărit o sumedenie de tentacule încolăcite, iar în centru doi ochi strălucitori. Câteva tentacule lungi s-au întins printr-o gaură a plasei, încercând să-i apuce pe oameni. Ele se încolăceau în văzduh în căutarea victimei, însă distanţa era prea mare şi şerpii tentacule reveneau la loc. Pescarii înspăimântaţi erau gata să taie plasele, pentru a nu intra în luptă cu un asemenea vrăjmaş. S-a găsit însă un om curajos. Alegând un moment potrivit, el a sărit din spate spre monstru şi a înfipt un cuţit lung între ochii uriaşi ai krakenului, iar apoi a retezat cu repeziciune capul de trup.

Acest kraken a intrat în întregime în posesia lui R. Har-wey. Savantul l-a măsurat (monstrul marin atingea în lungime 10 m) şi l-a

pus într-un rezervor uriaş plin cu apă sărată.

Mai târziu, animalul conservat a fost dus la Muzeul de istorie naturală din Londra.

Ştiinţa capătă o recoltă bogată de krakeni

Trei pescari din Terra Nova pescuiau în apropiere de ţărm. Pe un banc de nisip ei au zărit un animal mare care „eşuase” pe ţărm.

Pescarii s-au apropiat de el. Uriaşul şi ciudatul „peşte” făcea încercări desperate de a se îndepărta de locul unde se afla, spre adânc. În furia sa, el se zbătea cu tentaculele, ridicând jerbe de apă. Un jet puternic, ţâşnkid dintr-o pâlnie situată undeva în capul ciudatului animal, săpase în nisip un tranşeu adânc, lung de vreo 10 m. Din timp în timp apa devenea neagră-violetă, ca cerneala.

Convingându-se că giganticul monstru nu se poate mişca din loc, pescarii au prins curaj şi s-au apropiat şi mai mult de el. Ei au aruncat de pe barcă ancora, şi ghearele ascuţite ale acesteia s-au înfipt în trupul moale al gigantului, iar odognul ancorei l-a tras spre mal, legându-l de un arbore. Peştele diavolului era deci ancorat şi nu putea să plece odată cu venirea fluxului. Între timp, pescarii s-au îngrijit să păstreze o distanţă respectabilă de tentaculele lui.

În cele din urmă, ajuns la capătul puterilor, odată cu refluxul, animalul muri.

Lucrurile acestea s-au petrecut în al optulea deceniu al veacului trecut, deceniu fatal pentru krakeni. Probabil o boală gravă necunoscută a bântuit printre ei. Numeroase animale gigantice au pierit în aceşti ani. Ele erau găsite adeseori plutind pe suprafaţa oceanului, în ag…

sau moarte, şi chiar pe ţărm, aruncate de apele mării.

Vasele de pescari care pescuiau pe lângă ţărmurile în sulei Terra Nova au cules din ocean circa o sută de mon ştiri în agonie. Pescarii îi tăiau în bucăţi şi frecau eu carnea lor uneltele de prins peşte, folosind acest procedeu ca momeală pentru pescuit morua1. Multe dintre aceste animale au ajuns şi în mâinile oamenilor de ştiinţă.

Fraţii melcului

Edison Verrill este unul dintre primii zoologi care a studiat kfakenii. El a dat animalelor din această specie denumirea atribuită de danezul Steenstrup – Architeuthis 2. Verril a făcut o descriere a animalului după toate regulile ştiinţei zoologiei. În sfârșit, legendarii krakeni au fost recunoscuţi oficial, căpătând o denumire ştiinţifică

legală şi „un buletin de identitate”, sub forma unei fişe personale, în care au fost enumerate principalele lor caracteristici. S-a întocmit un aşa-numit diagnostic al genului Architeuthis. Iată ce scrie în acest „buletin de identitate” – diagnostic:

„Animalele din această specie au un corp zvelt, în formă de săgeată. Aripioarele caudale, cu colţurile rotunjite, au o formă de inimă. Tentaculele sunt lungi şi puternice, cu două rânduri de ventuze, şi sunt înzestrate cu nişte inele de os zimţate. Aparatul de fixare este situat de-a lungul rândului de tentacule. Pâlnia este simplă, de formă alungită. Pe gât are nişte cute longitudinale şi transversale. Dintele central al radulei are un dinţişor în plus. Hectocotilul lipseşte.

Formele sunt gigantice. Ăceste animale trăiesc în mările deschise, probabil la adâncimi de 200 până la 1.000 m. Se cunosc circa zece specii din acest gen, răspândite prin toate oceanele, cu excepţia Oceanului îngheţat de Nord”.

Pentru un profan, această descriere ar putea să pară un talmeş-balmeş. Dar zoologii sunt întru totul satisfăcuţi „de această caracterizare, după părerea lor, atât de precisă şi de completă.

Pentru a ne imagina înfăţişarea şi însuşirile misterioşilor giganţi marini, trebuie să vedem în ce clasă au fost ei incluşi de oamenii de ştiinţă.

Linné – întemeietorul clasificării moderne a naturii vii – i-a inclus pe krakeni în ordinul moluştelor. În genere, el a avut dreptate. Krakenii, care astăzi se numesc caracatiţe sau calmari gigantici1, sunt într-adevăr moluşte. Legendarii piraţi ai abisurilor marine sunt deci nişte rude apropiate ale celor mai inofensive fiinţe de pe lume – melcii şi scoicile!

Relevând caracteristicile acestei ciudate rudenii, oamenii de ştiinţă reunesc astăzi pe calmari împreună cu caracatiţele în clasa moluştelor cefalopode.

Note:

1 Gadus morrhua, peşte din fam. Gadidae.

3 Speciile acestui gen ating dimensiuni foarte mari, de ni i? n sunt numite calmari giganţi; Architeuthis dux atinge 17 m. Fiind cel mai mare nevertebrat actual.

De ce cefalo-pode? Animalele au căpătat această denumire

atunci când s-a stabilit că tentaculele lungi, aşezate pe capul lor, s-au dezvoltat, în procesul evoluţiei, din „piciorul” unui strămoş îndepărtat al moluştelor. Piciorul este un organ musculos de formă şi mărime diferită, cum ar fi aceea de lamă (ca la scoică, de exemplu) cu ajutorul căreia animalul se târăşte pe fundul apei.

Rachetele de mare

Moluştele cefalopode au o genealogie străveche. Ele brăzdau mările şi oceanele încă acum cinci sute de milioane de ani în urmă.

Chiar de la începutul istoriei lor, în era primară, moluştele cefalopode aduceau pe lume giganţi. Într-o carapace de amonit, Endoceras, de pildă, puteau să încapă trei oameni!

La Muzeul britanic de istorie naturală se păstrează 0 bucată de carapace de vreo 2 m aparţinând unui alt anin nit gigant. S-a calculat că întreaga sa carapace, dacă 9 ar fi de spiralizat, ar fi avut peste 11 m. Niciun animal de pe lume nu a mai purtat în spinarea sa o asemenea cara pace uriaşă.

Oceanele din vremurile străvechi ale erei secundare mişunau pur şi simplu de moluşte cefalopode. Până în zilele noastre, geologii găsesc pe locurile mărilor fosile munţi întregi de amoniţi pietrificaţi. Murind, animalele cădeau la fund. Straturi gigantice de nenumărate cadavre ale locuitorilor cefalopozi ai mărilor antediluviene se aşezau unul peste altul în acest „mormânt comun”.

Paleontologii au descris, pe baza resturilor fosile, peste 11.000 de specii de cefalopode străvechi! Această cifră reprezintă abia o treime din numărul lor real. De-a lungul istoriei îndelungi a existenţei lor, strămoşii kra-kenilor s-au adaptat perfect la condiţiile de viaţă din mare, suferind transformări atât de mari, încât sunt de nerecunoscut.

Nu mai există acum nici carapacea greoaie, nici tentaculele numeroase şi slabe din jurul gurii lor lipsite de dinţi. Mişcările au căpătat o neobişnuită iuţeală. Fraţii buni ai greoiului melc au început să înoate mai repede decât cei mai iuţi peşti.

Krakenii, prin constituţia lor amintesc foarte mult de caracatiţe. Singura deosebire este că ei sunt incomparabil mai mari.

Krakenii au trei inimi: una obişnuită şi două bran-hiale. Ei au şi sânge (însă nu roşu, ci albastru), ficat, rinichi, stomac, dar sunt cu totul lipsiţi de oase. În schimb, au creier. În capul krakenului sunt concentraţi centrii nervoşi care comandă toate funcţiile organismului. Aceştia sunt situaţi între ochi sub forma unei mase compacte. Pentru

protecţia împotriva leziunilor, creierul este învelit într-un „craniu” – o capsulă cartilaginoasă.

Krakenii au bine dezvoltate şi organele de simţ (gustul, mirosul, pipăitul, simţul auzului şi al echilibrului, văzul). Ochii krakenilor au o conformaţie tot atât de complexă ca şi la om, cu retină, cornee, iris, cristalin şi umoarea vitroasă, adică cu toate organele necesare.

Pe pământ nu a existat şi nu există un animal cu ochi atât de uriaşi că ai giganticului calmar. Puneţi alături două mingi de fotbal şi vă veţi face o idee aproximativă despre mărimea ochilor acestui animal! Nici chiar la cea mai mare dintre balene – bluvalul 1 – tăietura ochilor nu depăşeşte în lungime 12 cm.

Dar cel mai remarcabil organ al krakenului este „motorul său cu reacţie”. Calmarii se mişcă întocmai ca rachetele.

Iată cât de simplu şi de ingenios şi cu ce consum minim de material a fost soluţionată în natură construcţia motorului cu reacţie.

Corpul calmarului este înconjurat din toate părţile de o cută a pielii numită manta. Sub manta se află cavitatea paléala. Aceasta este, ca să zicem aşa, „camera de ardere” a motorului cu reacţie. Din exterior, conduc spre ea două orificii. Unul din ele este un şanţ lat (orificiul mantalei); pe marginea exterioară a acestuia sunt situaţi nişte „bufoni” cartilaginoşi care închid ermetic cavitatea în momentul necesar. Al doilea orificiu este o „duză” a motorului eu i-eacţie, care se deschide la capătul unui tub conic în formă de pâlnie. Cu baza ei largă, pâlnia este îndreptată spre cavitatea mantalei, iar cu vârful îngust în afară. Motorul funcţionează în felul următor: animalul aspiră apă de mare în cavitatea mantalei prin şanţul larg, apoi închide ermetic acest şanţ cu ajutorul bufonilor cartilaginoşi şi, contractându-şi mult musculatura cavităţii paléale, face ca apa să ţâşnească cu putere în afară, prin pâlnie. Ca rezultat, moluscă cefalópoda primeşte un puternic impuls în sens invers.

Procesele de aspirare şi respingere a apei se desfăşoară în decursul unor fracţiuni de secundă şi impulsurile cu reacţie urmează cu o iuţeală fantastică unul după altul.

Chiar prin constituţia corpului calmarul aminteşte de o rachetă. Animalul are forma unei ţigări de foi. Înotătoarele de la coadă joacă rolul unor mici aripi, iar tenta

Note:

1 Bluvalul sau balena albastră (Balaenoptera musculus) atinge o lungime de 30 m şi o greutate de 106 t.

culele aşezate mănunchi, cu nişte piepteni longitudinali pe suprafeţele exterioare, sunt stabilizatorii „rachetei marine”.

Mişcarea calmarului, atunci când se efectuează CU Ril ximum de viteză, este greu de sesizat cu ochiul. EI IA mişcă prin apă ca un fulger, strălucind pentru o clipă l suprafaţă.

Adeseori calmarii sar din apă şi zboară prin aer zeci de metri. Uneori, sub acţiunea motorului cu reacţie, ei saltă atât de sus, încât cad pe punţile vaselor transocea nice, care se ridică deasupra apei la 5 – 7 m. Se intim pl a uneori ca pe unele nave, întocmai ca o ploaie vie, să cadă o sumedenie de calmari zburători. Thor Heyerdahl povesteşte că nu o dată vasul său „Kon-Tiki” a fost bom bardat în ocean de cârduri întregi de calmari zbură toţi. Scriitorul antic Trebius Niger relatează, într-o anumită împrejurare, istoria tragică a unei corăbii care s-a scufun dat sub greutatea calmarilor căzuţi pe puntea ei.

Pentru asigurarea funcţionării neîntrerupte a „moto rului cu reacţie”, natura a înzestrat rachetele vii cu încă un dispozitiv extraordinar. Fibrele nervoase care transmit semnalele de la creier spre muşchii corespunzători ai apa râtului cu reacţie se disting prin dimensiuni neobişnuite: la calmarul obişnuit ele ajung la o grosime de 2, 5 mm, deci sunt de o sută de ori mai groase decât la majoritatea animalelor!

La calmarul gigant, Dosiducus gigas, fibrele nervoase sunt şi mai mari, ajungând până la 18 mm în grosime şi 1 m în lungime. Ele transmit impulsurile nervoase cu o viteză de 90 km pe oră.

Transmiterea atât de rapidă a excitaţiilor „cu scânteie” de la creier („distribuitorul aprinderii”) către „motorul cu reacţie” îi ajută pe calmari să dezvolte o viteză fantastica.

Amprentele digitale ale caracatiţei

Frank Bullan, vânător de balene şi naturalist, a avut ocazia să cerceteze o bucată dintr-un tentacul monst i ui vomitată în timpul agoniei de un caşalot rănit. Tentaculul avea grosimea corpului unui om! Era împodobit cu ventuze de mărimea unei farfurioare, care pe margini aveau zimţi „ascuţiţi ca nişte ace şi aproape de aceeaşi formă

şi dimensiuni ca ghearele unui tigru”.

Oare mai e cazul să ne surprindă faptul că folosind o asemenea armă, caracatiţele lasă pe corpul adversarilor lor – caşaloţii – cicatrice şi zgârieturi adânci? Lupta continuă şi în măruntaiele caşalotului: pe pereţii stomacului caşaloţilor ucişi cercetătorii găsesc uneori amprente ale ventuzelor caracatiţelor înghiţite.

Cu câţiva ani în urmă am avut prilejul să examinez pe insulele Kurile nişte caşaloţi vânaţi de o flotilă de ba-leniere. M-au frapat două amănunte. Aproape toţi caşaloţii aveau pe piele, îndeosebi la colţurile gurii şi pe cap, urme clare ale ventuzelor caracatiţei, iar la unii dintre ei se puteau vedea chiar nişte urme în formă de şarpe, care reprezentau amprentele unor tentacule întregi. Ne putem imagina cu ce forţă colosală a fost strâns caşalotul pentru ca pe capul lui de câteva tone să rămână asemenea urme ale „îmbrăţişărilor” monstruosului locuitor al abisurilor.

Al doilea fapt ciudat care mi-a atras atenţia la examinarea caşaloţilor era că în stomacul lor nu s-au găsit resturi de calmari mari. Aceste două fapte duc la concluzia că încăierările între caşaloţi şi calmari sunt un fenomen obişnuit, însă calmarii mari, după cum se vede, ajung arareori la masa caşaloţilor.

Adversarul krakenului

Faima pe care o are calmarul de stăpân al oceanului îi este contestată de adversarul său temut – caşalotul 1.

Caşalotul este o balenă, însă nu o balenă obişnuită, ci una cu dinţi. Botul caşalotului este înarmat nu cu un fel de strecurătoare formată din fanoane, aşa cum are balena obişnuită, ci cu nişte dinţi uriaşi. Caşalotul nu se hrăneşte cu „supă” preparată din raci mărunţi, ca balenele obişnuite cu fanoane, ci el mănâncă animale mari. Diversele varietăţi de delfini sunt fraţi buni ai caşalotului şi, după cum se ştie, atât unii cât şi ceilalţi fac parte din grupul balenelor cu dinţi (Odontoceti).

Dar caşalotul este un animal incomparabil mai mare şi mai puternic. Caşaloţii masculi bătrâni ating în lungime 25 m şi cântăresc până la 100 t. Fălcile lor, de circa 4 m, sunt înarmate cu vreo 50 de dinţi masivi, lungi până la 20 cm, având o greutate de până la 1 kg. Unii dinţi când tăresc chiar până la 3 kg!

Vânătorii de balene din veacul trecut povesteau mi meroase întâmplări ciudate despre ferocitatea caşaloţilor. Pe vremea corăbiilor

cu pânze, când balenele erau vioaie de pe baleniere cu harpoane de mână, caşalotul prezenta o primejdie serioasă. Adeseori se întâmpla ca din vânat el să se transforme în vânător, urmărind bărcile şi vasele, care nu se puteau salva decât prin fugă.

Caşaloţii masculi se bat între ei lovindu-se cu capetele, întocmai ca berbecii. Atacând vasele, ei procedează aidoma Ne putem imagina cu ce forţă poate lovi acest „berbece" de o sută de tone într-un vas dacă, aşa cum afirmă unii zoologi, el se năpusteşte la atac cu o viteză de 20 km, pe oră.

Note:

1 Caşalotul comun (Physter catodon) trăieşte în toate oceanele, de preferinţă în cele calde.

În anul 1820, un caşalot rănit a avariat goeleta „Essex" pentru vânarea balenelor, cu un tonaj de 238 t. Caşalotul a reuşit să spargă unul din pereţii vasului, dar din cauza loviturii se pare că a simţit „o uşoară ameţeală". Fiara s-a îndepărtat puţin, zbătându-se de durere în convulsii ciudate. Dar nici n-au apucat bine marinarii să astupe spărtura, când „răzbunătorul" caşalot, într-un nou acces de furie, s-a năpustit iarăşi asupra vasului şi i-a spart prora. Goeleta începuse să se scufunde. Echipajul s-a îmbarcat în bărcile de salvare, însă aproape toţi marinarii au pierit în ocean.

Au fost cazuri când unii caşaloţi rupeau frânghiile chiar când aveau harponul în ei, devenind pur şi simplu caşaloţi ucigaşi; când se mai întâlneau cu vasele, ei nu mai aşteptau atacul vânătorilor de balene, ci atacau primii, făcând ţăndări balenierele. Povestea unuia dintre aceşti caşaloţi a stat la baza celebrului roman al scriitorului american Herman Melville, Mobby Dick.

În anul 1857, un caşalot rănit a scufundat baleniera „Alexandru", iar în 1867 a adus grave avarii balenierei „Oceol". În istoria vânatului de balene sunt frecvente asemenea cazuri.

Navele de oţel moderne nu se mai tem de caşaloţi. Însă „bătrânul Mobby Dick" şi-a păstrat până astăzi faima de răzbunător periculos. În anul 1947, în Extremul Orient, baleniera „Entuziast" a suferit o avarie. Un caşalot rănit, lung de vreo 17 m, a lovit cu capul, de jos în sus, cârma vasului, sfărâmând arborele elicei. Caşalotul s-a ales doar cu o uşoară zgârietură pe „frunte".

Zoologii care s-au ocupat de anatomia balenelor afirmă că creierul şi craniul caşalotului sunt apărate dinafară cu un „blindaj” gros format din saci cu grăsime. Aceşti „saci” reprezintă sursa faimosului spermanţet1. „Pernele” de grăsime care acoperă craniul caşalotului sunt susţinute de o împletitură deasă de tendoane rezistente şi de muşchi.

Note:

1 Din capul unui caşalot mare se pot obţine 11 t de spermanţet! Odinioară, din spermanţet se fabricau lumînările de calitatea cea mai bună. În prezent, el îşi găseşte o largă utilizare în medicină şi în parfumerie, fiind folosit la fabricarea cremelor hrănitoare de tot felul.

Dar de ce oare caşaloţii au nevoie de un asemenea biln daj puternic pe cap? Nu s-ar putea crede că numai pentru a se lovi cu „frunţile” şi pentru a avaria vasele.

Protejarea sigură a creierului este necesară caşalotului în timpul expediţiilor sale de pradă în adâncurile oceanu lui. Caşaloţii sunt cei mai buni scafandri din lume. Nimeni dintre oameni sau animale nu poate concura cu ei în această artă. În căutarea hranei, caşaloţii se scufunda la o adâncime de până la 500 şi chiar 1.000 m! De aceea, nu trebuie să ne mire că stomacul caşaloţilor ucişi de vâniitorii de balene sunt întotdeauna pline de peşti de mare adâncime, de caracatiţe şi de calmari.

Caşalotul şi celelalte balene au procedat la un fel de împărţire a oceanului. Balenele cu mustăţi şi delfinii îşi caută hrana aproape de suprafaţa apei, iar „domeniile de vânătoare” ale caşaloţilor sunt situate la mari adâncimi. În înfăţişarea acestor balene este frapantă îmbinarea surprinzătoare între trăsăturile moştenite de la strămoşii lor de pe uscat şi adaptarea la condiţiile de trai la mari adâncimi.

Iată deci pe scurt portretul balenei-caşalot, puternicul adversar al calmarului, cel mai puternic animal de pe pământ. În afară de om, caşalotul nu are adversar. Nici ferocele delfin cu spadă 1 denumit şi delfinul ucigaş sau kosatka, nici rechinii, nici peştii-spadă 2 nu-i inspiră teamă. Numai locuitorul tentacular al abisurilor învăluite în tene-bere – giganticul calmar – poate să-i opună o rezistenţă corespunzătoare puternicului caşalot.

Luptele titanice care se desfăşoară între ei sunt unele dintre cele mai grandioase bătălii ce au loc în natură.

Duelul dintre caşalot şi calmar

„Într-o noapte, pe la ora 11, stăteam pe puntea vasului, sprijinit de parapet şi priveam ţintă suprafaţa lucioasă a

Note:

1 Orcinus or ca poate atinge 5 – 6 m lungime.

2 Xiphias gladius are maxilarul superior alungit în forni, i dl spadă. Măsoară 2, 5 – 3 nx

mării, pe care lumina strălucitoare a lunii tropicale marca o cărare largă, ca un trotuar din argint şlefuit.

Priveam fără să-mi dau precis seama de ceea ce se petrecea în jur. La un moment dat tresării şi un strigăt îmi scăpă de pe buze.

În mare, exact acolo unde cădeau razele lunii, se producea o agitaţie neobişnuită, atât de puternică încât, amintindu-mi de locurile în care ne aflam, am vrut să dau alarma. Auzisem adeseori despre insulele vulcanice care se iveau pe neaşteptate din adâncuri şi tot atât de repede dispăreau. Aflându-ne în apropierea lanţului de vulcani activi din Sumatra, îmi dădeam foarte bine seama de primejdia unei asemenea vecinătăţi.

Îndreptându-mi binoclul spre locul în cauză, am fost pe deplin satisfăcut de rezultatul unei fugare examinări. Nu era vorba nici de vulcani, nici de vreun cutremur de pământ, însă forţele care acţionau erau tot atât de mari, astfel că era îndreptăţită prima mea presupunere.

Un caşalot foarte mare se încăierase într-o luptă pe viaţă şi pe moarte cu un calmar aproape tot atât de mare. Se părea că tentaculele nesfârşite ale calmarului înfăşuraseră întregul trup al giganticului caşalot. Capul caşalotului era învăluit într-o reţea monstruoasă pe care o formau braţele încolăcite ale cefalopodului. Partea posterioară a moluştei era cuprinsă de fălcile casai otului, care o sfâşiau „metodic”.

Alături de capul negru al caşalotului, care semăna cu o coloană, capul calmarului avea o înfăţişare şi mai înspăimântătoare decât cel mai groaznic coşmar. Ca dimensiuni era de mărimea unui butoi pentru

vin, cu o capacitate de vreo 350 de galoni1. Ochii holbaţi şi uriaşi ai calmarului, de cel puţin un picior în diametru, păreau – pe fondul de o paloare cadaverică a corpului lui – a fi ochii unui strigoi monstruos.

Cei doi parteneri aflaţi în luptă erau înconjuraţi de nenumăraţi rechini care, întocmai cum şacalii îl încolţesc pe leu, erau gata să împartă ospăţul cu învingătorul.

Ei îl ajutau pe caşalot să nimicească gigantica moluscă.

Socotind că spectacolul va interesa pe căpitan, mi-am luat inima în dinţi şi l-am trezit. Dar el a întâmpinat vestea mea cu o explozie de furie. Cum de-am îndrăznit să-l trezesc pentru un fleac! M-am grăbit să mă retrag înapoi pe punte. Nimeni dintre marinari n-a vrut să se priveze de cinci minute de somn pentru a privi la cele ce se întâmplau.

După ce lupta se sfârşi, oceanul se învălui din nou în liniştea sa, şi numai un puternic miros de peşte amintea de tragedia calmarului sfâşiat în bucăţi!"

Acest fragment este preluat din cartea vânătorului de balene şi scriitorului englez Frank Boullin, Călătoria „Ca-şalotului".

Întâlnirile cu aceste gigantice animale sunt un lucru obişnuit pentru marinari. Nimic din ceea ce se petrece pe mare, remarcă cu ciudă Boullin, nu poate să-i mai mire. A doua zi dimineaţa el l-a întrebat pe căpitan dacă a avut prilejul să vadă până atunci vreo luptă între un caşalot şi un calmar. Căpitanul a mormăit printre dinţi că nu-şi aminteşte să fi cumpărat cândva acţiuni ale unei asemenea companii. Prin aceasta el a vrut să spună că pe mare, în afară de afaceri, nu-l interesează nimic altceva.

Căpitanului de pe „Caşalot" nici nu i-a trecut prin minte să menţioneze în jurnalul de bord un fapt pe care-l considera atât de banal. Din cauza acestei indiferenţe a spectatorilor accidentali, sau poate pentru că încăierările dintre caşaloţi şi calmari au loc arareori la suprafaţa mării, în presă nu găsim multe descrieri ale duelurilor dintre cele mai mari animale de pradă de pe pământ.

În anul 1887, zoologii de pe vasul de cercetări al Institutului de oceanografie de la Monaco au zărit din depărtare „salturile unei fiinţe colosale, al cărei corp se ridica deasupra apei întocmai ca un turn". În jurul cozii pe care monstrul o agita se ridicau jerbe de jeturi de apă şi de spumă. Când cercetătorii s-au apropiat de locul cu pricina, ei au găsit acolo un cap retezat al unui calmar gigantic; capul se scufunda lent în adâncuri.

Zoologul Erling Sivertsen povesteşte despre o altă luptă dintre un calmar şi un caşalot, ai cărei martori au fost nişte vânători de balene norvegieni. La început, avantajul era de partea calmarului. Tentaculele lui încleştaseră atât de puternic capul caşalotului, încât acesta nu mai puici deschide gura. Apoi caşalotul s-a scufundat în adânc, pentru ca să reapară la suprafaţă, mestecând cu plăcere reiturile calmarului pe care îl zdrobise de stâncile de la fund.

B. A. Zenkovici, specialist sovietic în domeniul ceta-ceelor, în cartea sa Balenele şi vânarea lor, scrie că într-o bună zi, pe mare, atenţia i-a fost atrasă de comportarea neobişnuită a unui caşalot. Acesta, parcă ar fi fost în agonie, ba sărea din apă, ba se învârtea la suprafaţa apei. Marinarii au observat că trupul îi era încolăcit de tentaculele unui calmar uriaş. Caşalotul apucase moluscă în gură şi înleerca s-o înghită, însă îl împiedicau tentaculele care i se fixaseră pe cap.

Pentru a scăpa de ele, caşalotul se agita ca turbat şi sărea din apă. În cele din urmă, el reuşi să se elibereze de aceste „cătuşe” puternice. Apoi l-a sfâşiat în bucăţi şi l-a înghiţit pe odiosul calmar.

Când corabia s-a apropiat de locul bătăliei, caşalotul se scufundase sub apă. Câteva dintre tentaculele calmarului sfâşiat se pierdeau lent în valurile înspumate.

Calmarul este victimă sau agresor?

Fireşte, e greu de crezut că aceste animale s-ar hrăni cu caşaloţi de o sută de tone. Nimeni n-a găsit în stomacul lor resturi de balene. Ce-i drept, calmarii îşi „mestecă” atât de bine hrana, încât ea pătrunde în esofag şi în stomac sub forma unui terci fărâmiţat mărunt. În afară de clonţul lor de pradă, în gura calmarilor mai există o „râzătoare” formată din sute de dinţişori de os minusculi, cu ajutorul căreia ei îşi prepară pireul din peşti sau crabi. De aceea, este foarte greu să apreciem compoziţia hranei calmarilor după conţinutul stomacurilor lor.

În schimb, meniul caşalotului este reprezentat în mod concret în stomacul său. Caşalotul nu-şi mestecă hrana, el îşi sfâşie prada mai mare în bucăţi, iar prada măruntă o înghite întreagă. În stomacul unui caşalot ucis se pot găsi aproape întotdeauna câteva zeci de peşti de la mari adâncimi şi circa 500 de calmari mărunţi, de obicei întregi şi nevătămaţi (care pot fi foarte bine utilizaţi pentru colecţiile muzeelor).

Dar foarte rar, în stomacurile caşaloţilor care poartă pe trupul

lor urme proaspete ale rănilor provocate în bătăliile cu calmarii se nimeresc şi resturi de calmari gigantici.

Fără voie, se naşte întrebarea: oare aceasta nu constituie o dovadă că în duşmănia de neîmpăcat dintre calmar şi caşalot de cele mai multe ori agresorul nu este caşalotul, ci monstrul stăpân al domeniilor abisale în care pătrunde caşalotul în căutarea hranei?

Un alt aspect ciudat: urmele ventuzelor lăsate de calmar sunt găsite de cercetători uneori şi pe pielea delfinilor. Evident că delfinii nu atacă cefalopodele gigantice, care cântăresc de zeci de ori mai mult decât ei. Prin urmare, delfinii sunt atacaţi de calmari!

Şi încă un fapt inexplicabil: cum izbuteşte oare caşalotul, care înoată cu o viteză mai mică decât calmarul, să-l prindă pe acesta?

După B.A. Zenkovici, caşaloţii înoată cu o viteză de 9 – 11 km pe oră şi numai foarte rar cu 18 km pe oră. În schimb, calmarul gigantic, după mărturia unor observatori, poate cu uşurinţă să atingă o viteză de 36 km pe oră.

B. A. Zenkovici scrie: „Sunt încredinţat că agresorul este întotdeauna calmarul. Este ştiut că moluscă cefalópoda poate foarte uşor să se ascundă de caşalot, dacă doreşte; şi caşalotul nu poate s-o surprindă. După părerea mea caşaloţii se scufundă în adâncuri cu botul lor căscat, alb în interior, iar moluştele sunt atrase ca de o momeală de această culoare albă”.

Iată deci cum stau lucrurile! Caşalotul îl atrage pe nesăţiosul locuitor al adâncurilor cu strălucirea dinţilor lui. Această teorie a apărut pe la începutul veacului trecut. În anul 1839, savantul englez T. Bill, în cartea sa Istoria naturală a caşalotului, a descris un caşalot orb pe care îl cercetase şi care, în ciuda infirmităţii sale, era bine hrănit. Prin urmare, caşalotul orb nu întâmpina niciun fel de dificultăţi în găsirea hranei! Bill a tras concluzia că după cât se pare, caşaloţii nu aleargă după calmari, ci îi aşteaptă cu botul căscat. Calmarii şi peştii de pradă intră ei înşişi în gura caşalotului, năpuştindu-se asupra dinţilor care strălucesc în întunericul abisal. Caşalotului nu i ranune nimic altceva de făcut decât să înghită prada capi urata.

Această ingenioasă ipoteză nu s-a bucurat de recunoaşterea generală a zoologilor. Părerea generală susţine că, caşalotul îi atacă pe calmari, atât pe cei mici, cât şi pe cei mari. Dar acest punct de vedere nu explica unele cazuri deocamdată enigmatice, de comportare aventuroasă a calmarilor gigantici care într-o explozie de furie

inexplicabilă pornesc la atac împotriva unor adversari şi mai puternici decât caşaloţii. Despre aceste „fapte de vitejie” ale calmarilor povestesc mulţi marinari.

Corsarii abisurilor oceanului

Vechile legende despre krakeni şi pulpe au trecut ca moştenire şi asupra calmarilor. Încă faimosul „creator” al pulpei colosale, de care am pomenit mai înainte, de Mont-fort, a colecţionat în cartea sa, Istoria naturală a moluştelor, numeroase povestiri de groază despre atrocităţile şi ferocitatea pulpelor, despre adversitatea lor faţă de corăbii, în vremea aceea, spre sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, se pare că nimeni nu se îndoia de faptul că atacul krakenilor prezenta un mare pericol nu numai pentru bărcile de pescari, dar şi pentru corăbii.

Revistele de ştiinţe naturale de la începutul veacului trecut abundă în descrieri ale unor asemenea episoade. Iată una din povestirile lui de Montfort.

Într-o zi vasul lui Jean Denis din Dunkerque, traversând Oceanul Atlantic, s-a pomenit fără vânt. Ca să nu piardă timpul în zadar, echipajul a început să vopsească corabia. Oamenii erau urcaţi pe scări, deasupra apei, şi curăţau pereţii vasului cu nişte râzătoare de fier. Brusc, la suprafaţa apei a apărut o fiinţă ciudată, care semăna cu o caracatiţă uriaşă. Apucând cu tentaculele sale pe doi dintre marinari, ea i-a smuls împreună cu scările de pe peretele vasului, trăgându-i la fund. Cu un alt tentacul, monstrul cuprinse pe un om care, observând primejdia, începu să se caţăre pe catarg, Tentaculul s-a încurcat în parâme.

Omul strâns ca în chingi între tentacul şi catarg începu să ţipe şi echipajul îi veni imediat în ajutor. Asupra monstrului s-au aruncat câteva harpoane în momentul în care el încerca să se caţăre pe punte şi i s-a tăiat în bucăţi cu toporul tentaculul care se încolăcise în jurul omului lipit de catarg.

Atunci îngrozitorul animal a început să se scufunde în apă. Căpitanul a dat ordin să se dea drumul la odgoanele legate de harpoane, în speranţa că vor reuşi să-l tragă din apă împreună cu cei doi marinari pe care îi răpise. Dar au trebuit să lege cap la cap toate odgoanele de pe vas, vreo câteva sute de metri, şi tot n-a fost de ajuns. Atunci, opintindu-se din răsputeri, oamenii au încercat să reţină animalul, însă acesta, undeva, la o adâncime enormă, a făcut o mişcare

bruscă şi puternică. Patru harpoane s-au smuls din corpul lui, iar la al cincilea s-a rupt odgonul. Toate speranţele de a salva pe nefericiţii marinari au fost pierdute.

În continuare, vom relata încă un episod tragic din istoria navigaţiei maritime din aceeaşi perioadă.

O corabie cu pânze din Saint Malo (Franţa) tocmai primise pe bord la ţărmurile Africii occidentale o încărcătură de fildeş şi de nisip aurifer. Brusc, din mare a ieşit un monstru cu nenumărate braţe şi a cuprins corabia. Capetele braţelor sale tentaculare s-au încolăcit în jurul vârfurilor catargelor. Vasul s-a înclinat puternic. El se putea răsturna în orice clipă. Marinarii au recurs la topoare. După ce cu mare greutate ei au reuşit să-i reteze tentaculele, monstrul s-a retras sub apă, iar vasul s-a îndreptat.

Când corabia s-a reîntors la Saint Malo, ca semn de recunoştinţă pentru faptul că a scăpat de la o primejdie atât de îngrozitoare, echipajul a pornit solemn spre biserica cu hramul sfântului său protector, unde a înălţat o rugăciune de mulţumire. Fiecare marinar a donat câte o sumă de bani, cu care au comandat pentru biserică un tablou zugrăvind bătălia cu calmarul.

Această povestire este relatată şi de Frank Lane în captivanta sa carte Imperiul caracatiţei. Tabloul comandat de marinari îi dă întregii povestiri o amprentă de autenticitate. Frank Lane a căutat în bisericile orăşelului Saint Malo din zilele noastre vechiul tablou, dar nu l-a găsit, fiindcă trecuseră o sută cincizeci de ani de când fusese zugrăvii A aflat în schimb că locuitorii din Saint Malo mai păst reazfl amintirea acestei întâmplări neobişnuite în istoria micului orăşel, care i-a impresionat atât de puternic odinioară pl străbunicii lor.

Neobişnuitul naufragiu al goeletei „Perla”.

La 10 mai 1874 goeleta „Perla” a plecat din portul Halle spre Rangoon şi nu a mai sosit la destinaţie. Ea a dispărut fără urme. În istoria navigaţiei s-au mai înregistrat numeroase asemenea cazuri şi pot fi citate multe corăbii care au dispărut fără să li se mai dea de urmă. Dar dispariţia micii goelete indiene are un caracter deosebit, excepţional.

La o lună după dispariţia misterioasă a goeletei, la Mă-dras a sosit vasul „Stettown”. Echipajul lui, în frunte cu căpitanul, s-a prezentat la redacţia unor ziare indiene, făcând următoarea declaraţie:

„Am plecat din Colombo pe vasul „Stettown”... La 10 mai, la un

ceas după apusul soarelui, traversând Marea Bengal, care era liniştită, am zărit la aproximativ două mile de noi o mică goeletă care era nemişcată, pentru că nu avea vânt. Apropiindu-ne de ea, o examinam prin binoclu. După puţin timp am observat pe suprafaţa mării, între goeletă şi noi, o namilă uriaşă de culoare brună, care semăna cu un morman de alge marine. Deodată, ciudatul obiect sau animal a început să se mişte, lovindu-se de goeletă, care s-a înclinat puternic, iar apoi s-a îndreptat. Şi brusc, catargele ei s-au aplecat din nou într-o parte. Privind prin binoclu, am văzut clar un trup uriaş care se căţăra pe goeletă de parcă se încolăcea în jurul ei, contopmdu-se cu ea. O altă expresie mai potrivită nu pot să găsesc. Catargele goeletei începură să se încline din ce în ce mai mult în direcţia noastră. Goeleta s-a răsturnat. Timp de câteva minute, ea s-a menţinut la suprafaţă, pentru ca apoi să dispară. Un strigăt de groază ne-a scăpat tuturor acelora care am asistat la această scenă”.

Această relatare, publicată în ziarul „Times”, a fost însoţită de povestirea căpitanului goeletei naufragiate.

Tragicul eveniment a fost reprodus cu o mare forţă de convingere. Se simte că povestitorul nu-şi revenise încă din groaza prin care a trecut. Citind întreaga relatare, cu toate amănuntele ei concrete, este greu să-l bănuim pe autor de fals sau de lipsă de sinceritate.

„Până de curând am fost căpitanul unei goelete de 150 t, cu un echipaj format din şase oameni. Călătoream cu încărcături spre Rangoon. A treia zi după plecare n-am avut vânt.

La 10 mai, în jurul orei 5 după-amiază, am observat că din apă se ridică încet, la o distanţă de vreo milă şi jumătate de noi, dinspre babord, ceva ce semăna cu spinarea unei balene uriaşe, însă era mai puţin înclinată şi chiar de la această distanţă arăta să fie mai lungă decât vasul nostru. Se părea că se încălzeşte la soare.

— Ce-i asta? i-am strigat secundului meu.

— Să mă bată Dumnezeu dacă ştiu! Dacă n-ar avea această mărime, culoare şi formă aş spune că e o balenă, mi-a răspuns Tom Scott.

— Şi nici şarpe de mare nu este, a adăugat cineva din echipaj. Animalul este prea rotund pentru a fi un şarpe.

Coborâi în cabină să-mi iau arma, însă tocmai în clipa când mă pregăteam să trag, Bill Darling, originar din Terra Nova, a venit în

goană pe punte şi aruncând o privire asupra monstrului îmi strigă ridicând mâinile în sus:

— Mai multă prudenţă, şefule! E un balaur şi dacă-l răneşti, ne va ataca.

Am zâmbit la auzul acestor cuvinte, am tras şi am nimerit în curiosul animal, care începu să se clatine.

Deasupra apei, în jurul animalului, s-au format valuri destul de mari şi animalul a început să se agite.

— Toată lumea sus cu topoare şi quţite, a strigat Bill! Tăiaţi orice parte a balaurului care apare pe bord. Fiţi cu ochii în patru şi să ne ajute Dumnezeu!

Niciodată nu mai întâlnisem până atunci un asemenea monstru şi nici nu auzisem nimic despre el; de aceea.

nu-mi puteam imagina cât de periculos poate fi el. Eu n-am mai dat niciun ordin; de altfel, era şi inutil. Între timp trei oameni din echipaj, printre care şi Bill, au adus topoarele şi o sabie de abordaj ruginită, şi nu scăpau din ochi monstrul care se apropia. Acum se putea vedea clar trupul uriaş care se mişca în salturi la suprafaţa apei şi care avea la spate o coadă rotundă. Corpul alungit reprezenta cel puţin o jumătate din lungimea vasului nostru şi avea cam tot atât şi în grosime. Coada măsura probabil vreo sută de picioare în lungime. În clipa în care eu mă pregătem să notez toate acestea, animalul ne-a dat o lovitură. Am auzit un zgomot surd şi vasul s-a cutremurat. În clipa următoare, nişte tentacule care semănau cu trunchiurile unui arbore au cuprins vasul, care a început să se încline. Încă o clipă şi monstrul era pe bord, pătrunzând între cele două catarge. Am auzit ţipătul lui Bill:

— Tăiaţi, pentru Dumnezeu!

Dar toate loviturile noastre au fost inutile, deoarece animalul, prinzându-se cu braţele, şi-a ridicat uriaşul său trup pe bord şi a tras vasul în jos, rămânând agăţat pe capetele catargelor. Într-o clipă ne-am trezit în apă. În timpul căderii, am zărit pe cineva din echipaj, mi se pare că pe Bill, sau poate că pe Tom Fielding, strivit între catarge şi unul din tentaculele îngrozitoare ale monstrului. Timp de câteva secunde, vasul nostru a stat deasupra apei cu carena în sus, apoi s-a umplut cu apă şi s-a dus la fund. Se pare că încă un om din echipaj a fost tras la fund. Dumneavoastră ne-aţi salvat numai pe cinci dintre noi. Restul vă e cunoscut. N-aş putea să vă spun cine a ridicat

pavilionul.

JAMES FLOYD, fost căpitan al goeletei „Perla”.

Unii specialişti din zilele noastre consideră că într-adevăr un calmar foarte mare a putut provoca naufragiul unei goelete de 150 t, în condiţiile în care încărcătura din cala ei nu era bine fixată, deplasându-se în partea ce se înclina, atunci când calmarul s-a agăţat de catarge.

Cădere sau atac

Nu prea ar fi meritat să descriem amănunţit asemenea cazuri, dacă ele s-ar fi referit la o epocă îndepărtată, când nicio întâmplare de pe mare, oricât ar fi fost ea de fantastică, nu era considerată imposibilă. Dar vechile povestiri despre piraţii cu multe mâini ai abisurilor oceanului îşi găsesc continuarea şi în zilele noastre. Relatări despre kra-kenii care îneacă vase încep să figureze din nou în paginile ziarelor şi revistelor.

În anul 1937, zoologul japonez Katzuya Tago a relatat despre naufragiul unui vas de pescari. Un calmar uriaş de vreo 6 m a sărit din apă, s-a lovit de vas şi l-a spart cu greutatea corpului său.

După cum am văzut, calmarilor le place să facă plimbări prin aer. Adeseori ei sar din apă, zboară deasupra mării şi uneori se întâmplă să cadă pe punţile corăbiilor.

Cei mai buni „aviatori” dintre calmari sunt reprezentanţii familiei aşa-numiţilor omastrefizi, îndeosebi calmarii lui Bertram, pe care marinarii englezi i-au poreclit calmari zburători1. Acesta este un animal nu prea mare.

Însă şi calmarii mai mari din alte specii şi chiar arhiteutişii gigantici sar şi ei din apă. Dacă trupul de multe sute de kilograme ale unui Architeuthis, care zboară prin aer cu viteza unui tren expres, cade pe un vas mic, trebuie să ne închipuim că acesta poate fi serios avariat. Asemenea întâmplări au loc destul de des.

Unii zoologi sunt înclinaţi să explice toate cazurile de ciocniri ale vaselor şi bărcilor cu calmarii nu ca pe un atac, ci ca pe o „cădere” a animalelor care sar din apă pe vas.

Tragicul sfârşit al goeletei „Perla” se poate cu greu explica prin „căderea” unui asemenea calmar gigantic. De asemenea, cu greu s-ar putea crede că în întâmplările descrise mai jos calmarii agresori au fost nişte victime nevinovate ale unei simple ciocniri.

Note:

1 Cârduri de calmari au „bombardat” pluta „Kon-Tiki”, în Oceanul Pacific. Dar celebrul comandant al acestei plute, Thor Heyer-dahl, greşeşte atunci când afirmă că el este cel dintâi dintre exploratori care a descris calmarii zburători. Acest procedeu de deplasare neobişnuit pentru moluşte este cunoscut de naturalişti de aproape două mii de ani.

La 25 martie 1941, cargobotul englez „Britania” a (os1 scufundat de crucişătorul german „Santa Cruz” În centrul Oceanului Atlantic, aproape la jumătatea drumului mire Africa occidentală şi Brazilia. Doisprezece oameni din echipaj se salvaseră pe un mie ponton, atât de mic, încât nefericiţii de-abia puteau să se ţină de el, rămânând în apă până la gât. La un moment dat, în timpul nopţii, un calmar uriaş a ieşit din adâncuri şi l-a apucat cu tentaculele pe un marinar. Într-o clipă l-a smuls de ponton şi l-a târât sub apă.

Nu apucaseră naufragiaţii să-şi vină în fire de pe urma spaimei, când calmarul a revenit după o nouă victimă. Locotenentul Kox a simţit atingerea unor tentacule puternice care s-au încolăcit în jurul picioarelor sale, urmată de o durere pătrunzătoare în locurile în care s-au înfipt ventuzele zimţate ale calmarului. Dintr-un motiv necunoscut, calmarul şi-a desfăcut brusc ventuzele, dispărând în adâncuri. Locotenentul era salvat. Dar rănile pricinuite de calmar i-au provocat multă vreme mari dureri, deoarece cu tentaculele sale zimţuite, calmarul îi smulsese bucăţi de piele şi carne de mărimea unei monede.

După dimensiunile acestor răni, specialiştii au stabilit că exemplarul care i-a atacat pe membrii echipajului de pe „Britania” nu era prea mare, cam cât un om, şi avea tentaculele lungi doar de vreo 7 m.

Vreme de încă cinci zile naufragiaţii s-au cramponat cu desperare de micul lor ponton, pe care valurile îl aruncau dintr-o parte în alta ca pe o surcea. Unul după altul piereau marinarii. Curând rămăseseră în viaţă numai trei. Aceştia au fost salvaţi de un vas spaniol.

Locotenentul Kox se afla printre cei salvaţi. Rănile pe care i le-a lăsat calmarul în amintirea clipelor îngrozitoare petrecute în mijlocul

oceanului nu s-au vindecat decât după un tratament foarte îndelungat.

Calmarii atacă o navă transoceanică în decembrie 1946, revista norvegiană „Natura” a publicat o relatare interesantă: petrolierul „Brunswig”, un vas transoceanic, cu un tonaj de 15.000 t şi lung de 150 m, a fost supus în Oceanul Pacific unui atac din partea... unui calmar gigantic. Această întâmplare s-a petrecut ziua, în amiaza mare, între insulele Hawaii şi Samoa.

Autorul relatării, căpitanul din flota norvegiană Arne Gronningseter, descrie cu amănunte interesante această neobişnuită întâmplare.

Un calmar uriaş, lung de peste 20 m, a ieşit pe neaşteptate din adâncuri, a ajuns din urmă vasul care se deplasa cu o viteză de 12 noduri (19 km pe oră), viteza calmarului fiind de circa 32 – 40 km pe oră. Câtva timp calmarul a plutit paralel cu vasul, la o distanţă de aproximativ 30 m înspre babord. Apoi a descris un semicerc, a luat-o înaintea vasului, a pătruns prin dreapta şi, năpustindu-se dintr-odată la atac, s-a prins de bordul vasului, lovind cu putere în bordaj.

Încercând să se menţină pe suprafaţa metalică şi alunecoasă a corpului vasului, calmarul l-a îmbrăţişat cu tentaculele sale; unele dintre ele, de grosimea „unei conducte de petrol de 8 – 10 ţoli” i, au ajuns chiar până la puntea superioară.

Încet-încet calmarul alunecă înapoi, spre cârmă, unde nimeri sub elice, care i-a dat lovitura mortală.

Mai târziu, în aceeaşi regiune a oceanului, „Brunswig” a mai fost atacat de încă două ori de calmari gigantici. Gronningseter stătea pe platformă şi de la înălţimea punctului său de observaţie putea distinge foarte bine, în toate detaliile, procedeele tactice ale calmarilor atacanţi. Toate atacurile se efectuau după acelaşi plan descris mai sus. Calmarii se năpusteau asupra părţii din faţă a vasului, încercând să-i muşte bordajul cam în locul în care la caşa-lot este situat creierul.

Căpitanul Gronningseter consideră că, calmarii atacau petrolierul confundându-l cu adversarul său de totdeauna – caşalotul. Analizând comportarea calmarilor, este greu să ajungem la o altă concluzie.

Prin urmare, revenim din nou la întrebarea: calmarul este victimă sau agresor?

Probabil că în natură această alternativă se rezolvă fie într-un sens, fie în celălalt, în funcţie de dimensiunile calmarului. După cum se

ştie, câşălotul Vânează nu numai calmari mărunţi, ci şi calmari foarte mari, lungi până la 10 – 15 m. Oare se exclude faptul că nişte calmari de două ori mai mari ar prezenta o primejdie chiar şi pentru caşalot?

Relatarea căpitanului Gronningseter ne sileşte să avem o atitudine mai puţin neîncrezătoare faţă de legenda privitoare la calmarii „devoratori de balene”.

Dar se pune întrebarea dacă pe lume există calmari atât de mari, încât să primejduiască viaţa caşaloţilor?

Cât cântăresc krakenll?

Desigur că povestirile despre krakeni de mărimea unor insule sunt neverosimile. Şi cu toate acestea, dimensiunile reale ale acestor animale au întrecut orice aşteptări. Calmarii gigantici, lungi de 10 – 15 m, sunt foarte frecvenţi.

De prin cel de-al optulea deceniu al secolului trecut şi până în prezent, oceanul a aruncat pe ţărmurile insulei Terra Nova, Angliei, Islandei, Norvegiei, Danemarcei, Japoniei şi Noii Zeelande peste 80 de calmari gigantici. Aproape toţi aceştia aveau o lungime de 10 – 15 m. Cel mai mare dintre exemplarele măsurate este calmarul studiat de Verrill. Uriaşul animal atingea în lungime circa 18 m. Ceva mai lung (19 m) a fost calmarul găsit pe ţărmurile Noii Zeelande. El a intrat în ştiinţă sub denumirea de caracatiţa cu braţe lungi, Architeuthis longimana. Tentaculele lui se distingeau printr-o lungime de necrezut; aflându-se pe sol, calmarul putea ajunge cu ele până la etajul al cincilea!

Se povesteşte că pe ţărmurile insulei Terra Nova, cu câteva decenii în urmă a fost aruncat un calmar de 24 m. Însă oamenii de ştiinţă nu sunt pe deplin încredinţaţi de faptul că acest animal ar fi fost măsurat corect.

Cercetând cicatricele de pe corpul caşaloţilor lăsate de ventuzele calmarilor, s-a stabilit că unii dintre monştrii care şi-au lăsat amprentele „digitale” pe pielea balenelor erau lungi de circa 30 m.

Despre greutatea unor calmari atât de uriaşi avem puţine informaţii. Greutatea „peştelui diavolului”, cu care a intrat în „luptă” corabia franceză „Afecton”, a fost apreciată de echipajul acestui vas la 2 – 3 t. Un alt calmar a fost găsit la suprafaţa mării în apropiere de Terra Nova. Prin eforturile întregului echipaj, de-abia s-a reuşit, cu mare greutate, să fie ridicat pe puntea goeletei. Calmarul a fost despicat şi apoi cântărit cu bucata. S-a constatat că la o lungime a corpului de

numai 5 m (fără tentacule), el cântă-rea 907 kg.

Oamenii de ştiinţă englezi W. Riss şi D. Moll au studiat, în anul 1952, un calmar lung de 10, 35 m (împreună eu tentaculele care, de obicei, sunt de două ori mai lungi decât trupul). El a fost vomitat de un caşalot asupra căruia vânătorii de balene din Madera au aruncat mai multe harpoane. Calmarul cântărea 150 kg.

Cu câţiva ani în urmă, Robert Clarke, specialist englez în materie de balene, se afla în insulele Azore în timp ce vânătorii de balene despicau trupul unui caşalot de 14 m. Din stomacul de vreo 3 t al acestuia a ieşit la iveală... o lighioană marină cu cap de gorgonă 1. Era un calmar gigantic, pe care caşalotul îl înghiţise întreg. Calmarul a fost măsurat şi cântărit: corpul şi tentaculele întinse aveau o lungime de 10, 5 m, iar greutatea lui era de 185 kg!

Oceanologul american MacGinitie a calculat că un calmar de 18 m, măsurat amănunţit de Edison Vernil, cântărea circa 29 t! Făcând aceleaşi calcule, am obţinut o cifră de cinci ori mai mică. Dar nici aceasta nu este o cifră de neglijat. Rezultă că un calmar de 24 m trebuie să cântărească 8 t, unul de 36 m – 27 t, iar unul de 72 m – 218 t. Nu există nicio îndoială că în adâncurile oceanului mai trăiesc caracatiţe de acest fel, lungi de 30 – 40 m. O mărturie în această privinţă o constituie nu numai amprentele uriaşelor ventuze lăsate pe pielea balenelor, dar şi bucăţile de tentacule gigantice extrase din stomacul caşa-loţilor uriaşi.

Condiţiile de viaţă a calmarilor se îmbunătăţesc necontenit. Singurul adversar primejdios – caşalotul – este intens exterminat de sutele de baleniere care brăzdează oceanele 1. În ocean se întâlnesc tot mai rar caşaloţi masculi mari, singurii vânători curajoşi de calmari gigantici. Echl librul biologic stabilit în natură între efectivele acestor două specii se modifică în favoarea calmarilor. Este de presupus că în viitor calmarii gigantici vor fi întâlniţi tot, mai des în oceane. Atunci oamenii vor avea prilejul sa cu –noască mai îndeaproape pe enigmaticii locuitori ai „subsolului” planetei noastre.

REPTILE PREISTORICE
SAU BASME VÂNĂTOREŞTI?

Străbunica noastră indirectă

De mare este legată încă o epopee zoologică – descoperirea unui peşte străvechi, care a trăit la începuturile istoriei Pământului şi a

dispărut (aşa se credea) acum 70.000.000 de ani. Numele acestui peşte este Latimeria chalumnae.

Cu 300.000.000 de ani în urmă, nişte rude apropiate ale latimeriei au ieşit pe uscat şi din aceşti „braconieri” ne-astâmpăraţi, care au încălcat legile naturii, au provenit toate animalele vertebrate de uscat: amfibiile, reptilele, mamiferele, păsările şi noi, cu dumneavoastră.

Ştiinţa datorează descoperirea latimeriei ihtiologului sud-african J.L.B. Smith 1. Totul a început de la o scrisoare pe care profesorul a primit-o în ziua de Anul Nou 1939.

„Stimate doctore Smith.

Ieri am avut prilejul să văd un peşte cu totul neobişnuit despre care îmi vorbise căpitanul unui trauler. Imediat am pornit-o spre vas şi, după ce am examinat peştele, m-am grăbit să-l dau pe mâna specialistului nostru în împăierea peştilor. Mai întâi i-am făcut însă o schiţă aproximativă. Sper că dumneavoastră mă veţi putea ajuta în privinţa clasificării.

Peştele este acoperit cu solzi tari, care formează un adevărat blindaj; înotătoarele amintesc de membrele altor animale şi sunt de asemenea apărate cu solzi şi tivite la margini cu piele în formă de raze”.

Note:

1 în anul 1952, de pildă, 430 de baleniere au vânat în întreaga lume 49 752 de balene, iar în ultimii şaizeci de ani au fost exterminate circa un milion de balene. An de an se perfecţionează tehnica de vânare a balenelor, se măreşte şi flota de baleniere. Soarta balenelor îi nelinişteşte astăzi pe mulţi naturalişti.

1 J.L.B. Smith, de la Universitatea „Rhodes” din Grahams-town, era profesor de chimie, dar fiind pescar pasionat, sfârşi prin a se dedica studiului peştilor.

ăcrisoarea era trimisă de domnişoara Latimei Couri.6 nay, conducătoarea Muzeului de etnografie din 1> – l Lon don (oraş din Africa de Sud).

În cartea consacrată acestei descoperiri...1. Smith li I 1

„Întorcând foaia, am descoperit schiţa şi ani început I 0 privesc mai întâi cu surprindere, pentru că după câte ştiam, în nicio mare de pe glob nu trăia un asemenea peşte; < l semăna mai degrabă cu o

şopârlă. Şi dintr-odată am simţit că gândurile mi se învălmăşesc în cap! În spatele scrisorii şi al schiţei a apărut viziunea locuitorilor mărilor străvechi, a unor peşti de mult dispăruţi, care au trăit într IM trecut foarte îndepărtat şi pe care îi cunoaştem numai după resturile fosile.

Păstrează-ţi calmul! mi-am spus eu cu severitate. Însă în desenul acesta era ceva ce îmi aprindea imaginaţia, lin nul-simţ venea în contradicţie cu simţurile. Nu puteam să-mi iau ochii de la desen. Nu cumva?”

Nu cumva acesta e un coelacant?! Un peşte ciorchine fosil?

J. Smith a plecat spre East London. O singură aruncătură de ochi asupra peştelui împăiat, care era deja expus în muzeu, i-a fost suficientă pentru a-i risipi toate îndoielile. „Aveam în faţă – scrie J. Smith – cel mai autentic coelacant! Solzii, coada, înotătoarele – nu exista niciun fel de îndoială!... Da, era un coelacant, şi totuşi este oare cu putinţă acest lucru?”. Se ştie că coelacanţii sau peştii ciorchine au apărut încă pe la începuturile perioadei devoniene, cu 350.000.000 de ani în urmă. În vremurile acelea, pe Pământ nu existau nici arbori cu frunze căzătoare, nici conifere, nici gândaci, nici fluturi, nici şerpi, nici mamifere.

Pe uscat se târau numai scorpioni şi miriapode, iar firele pipernicite de psilofite cafenii-verzui, adică primele plante care au cucerit uscatul, se înălţau din nămolurile! pestilenţiale ale mlaştinilor.

S-au păstrat numeroase resturi fosilizate de coelacant i. După toate probabilităţile, ei se înmulţeau foarte intens, ajungând să fie răspândiţi în toate oceanele din acea vreme. Dar după 200.000.000 de ani, numărul coelacanţilor a început să scadă. În straturile de pământ de acum 60.000.000 de ani, paleontologii n-au mai găsit niciun coelacant fosil S-a tras concluzia că în această perioadă ei erau dispăruţi

Latimeria Latimeria. chalumnae (după Millot şi Anthony, din Grasse, 1965)

Şi dintr-odată o asemenea descoperire, un coelacant viu. O fosilă reînviată!

Exemplarul a fost prins cu totul întâmplător. Un trauler pescuia în zona sa obişnuită, în apele de coastă situate la vest de East London. Cantitatea de peşte prins nu a fost prea mare. Căpitanul Goosen a decis să-şi încerce până la urmă norocul în apele puţin adânci de la gurile râului Cha-lumnă. La 3 mile de ţărm a aruncat năvoadele. Adâncimea

era de circa 80 m, iar mai departe, la vreo 10 mile de ţărm, fundul se adâncea abrupt până la o adâncime de circa 400 m.

Năvoadele au fost trase pe punte. Ele conţineau cam o tonă şi jumătate de tot felul de peşti mărunţi, două tone de rechini şi… un peşte ciudat, ferecat într-o platoşă de solzi groşi de formă pătrată. Înotătoarele peştelui aminteau de labele unei fiinţe ciudate cu şase picioare: capetele lor erau împlântate în nişte excrescenţe ale corpului situate pe spinarea, pieptul şi pântecele animalului. Numai prima înotătoare, cea dorsală, era identică cu a celorlalţi peşti.

Coada ciudatului peşte era de asemenea neobişnuită, deoarece avea nu doi lobi, ci trei. Pescarii şi-au dat seama că au capturat un exemplar foarte rar. împreună cu trofeul, ei s-au grăbit spre muzeul local. Ce s-a întâmplat mai târziu, ne este cunoscut. Profesorul Smith, după ce a cercetat peştele împăiat (din păcate, scheletul şi organele lui interne nu au putut fi păstrate), a denumit coelacantul „reînviat” Latimeria chalumnae, în onoarea domnişoarei Latimer.

Acum, când oamenii de ştiinţă ştiau că printr-un mi racol străvechii coelacanţi au supravieţuit până în zilele noastre, era necesar să se mai prindă şi alte exemplare din aceste „fosile vii”. Dar după câteva luni a izbucnii cel de-al doilea război mondial. Pe cine putea să-l mai intereseze acum un peşte, fie el chiar coelacant?

Au trecut 13 ani. În toţi aceşti ani Smith a făcut, nenumărate încercări de a captura încă un coelacant. Dar în zadar. Se părea că latimeria dispăruse cu adevărat. Oamenii de ştiinţă începuseră să-şi pună întrebarea dacă nu cumva e vorba de o greşeală, ştiut fiind că latimeria a fost descrisă de Smith numai pe baza pielii…

Profesorul Smith a comandat la o tipografie nişte foi volante cu imaginea peştelui antediluvian însoţită de un anunţ foarte promiţător: „Priveşte cu atenţie acest peşte. El îţi poate aduce fericirea!” Mai departe, în trei limbi (engleză, franceză şi portugheză), se arăta că acel care va găsi încă un exemplar de coelacant va căpăta un premiu de 100 de lire sterline. O sumă destul de frumuşică pentru un biet pescar.

Dar peştele şi fericirea erau de negăsit. „Zâmbete ironice, scrie Franco Prosperi1, se puteau vedea pe feţele naturaliştilor francezi de la Institutul central din Tananarive (Madagascar). Într-adevăr, era oare posibil să nu zâmbeşti la citirea unui anunţ atât de caraghios? Era ca şi cum pe străzile din Roma, Paris sau Londra ar fi apărut fotografia unui dinozaur însoţită de un asemenea îndemn”.

Note:

1 Franco Prosperi, om de ştiinţă italian, care în cadrul unei expediţii zoologice a întreprins în anul 1953 o călătorie în insulele Comore. Peripeţiile acestei călătorii le-a descris în cartea Pe Insulele Lunii.

Dar Smith îşi continua cu perseverenţă „propaganda” în jurul coelacantului. împreună cu soţia sa, el a cutreierat tot litoralul Africii de sud-est. Ei au găsit anunţurile lor în cele mai îndepărtate şi neaşteptate locuri: „pe stâlpul unei colibe de negri, pe pereţii unui far, ai unei prăvălii, ai unui oficiu poştal. De câte ori nu ni s-a întâmplat ca un simplu pescar, aflând cine suntem, să ne arate cu mândrie foaia noastră volantă, complet uzată, învelită într-o cârpă sau într-o hârtie, foaie pe care se găsea cunoscuta imagine! Ne convingeam cu uşurinţă că mii şi mii de ochi verifică zi de zi şi cu cea mai mare meticulozitate fiecare năvod tras din apă în căutarea peştelui cu înfăţişare de şopârlă… Şi de fiecare dată când mă îndreptam spre recife după peşti mă gândeam că în sfârşit voi putea vedea un coelacant. Dar vai!…”

Nu se ştie cât ar mai fi durat cercetările dacă Smith nu l-ar fi întâlnit pe căpitanul Eric Hunt, proprietarul unei mici goelete care naviga între Zanzibar şi insulele Comore.

— Cunosc aceşti peşti, a exclamat Eric Hunt, privind desenul de pe foaia noastră! Poţi găsi câţi vrei în insulele Comore. Locuitorii folosesc solzii lor aspri pentru curăţirea camerelor de bicicletă.

Nimerită întrebuinţare au găsit aceşti năzdrăvani unui exemplar unic ca acesta!

Bineînţeles că Smith nu i-a dat crezare lui Hunt. Dar acesta, la despărţire, i-a spus:

— Aşadar, ne-am înţeles. În clipa în care găsesc un coelacant vă trimit o telegramă.

Soţii Smith au zâmbit la această glumă. Dar după zece zile a sosit într-adevăr o telegramă laconică: „Coelacantul… Hunt”.

De data aceasta, Smith n-a mai stat mult pe gânduri. Guvernul i-a pus la dispoziţie un avion şi el a pornit spre insulele Comore.

Iată cum se petrecuseră lucrurile. Un pescar de pe insula Anjouan, Ahmed Hussein, la vreo 200 m de ţărm (adâncimea era acolo doar de vreo 40 m), a prins coşcogeamite peşte. A doua zi dimineaţa el l-a dus la piaţă. Pescarul era cât pe ce să cadă la învoială cu un cumpărător, însă brusc s-a apropiat de el un necunoscut care i-a spus:

— Hei, nu-l vinde, ăsta-i peştele despre care ne-a vorbit domnul Hunt – şi i-a arătat foaia volantă.

În felul acesta, după aproape 14 ani de cercetări, încă un exemplar de latimeria a ajuns în mâinile oamenilor de ştiinţă.

Cum au pornit-o peştii pe uscat

Povestea latimeriei, a peştelui antediluvian, caic pur şi simplu a reînviat din încremenirea lui de veacuri, nu este terminată aici. În anul 1954, în insulele Comore s-au mai capturat încă vreo câţiva coelacanţi. Să constatat că aceşti peşti nu constituie chiar o raritate atât de mare, după cum se credea înainte. S-a reuşit chiar ca unul dintre peştii capturaţi să fie păstrat viu vreme destul de îndelungată.

Iscusitul pescar care a reuşit să aducă la mal un cela-cant viu se numea Zema ben Said Mohamed. El a prins peştele cu ajutorul unui cârlig la adâncimea de 255 m, în apropiere de una din insulele arhipelagului Comore. Zema ben Said Mohamed şi-a dat seama că dacă va pune pur şi simplu rarisimul trofeu într-un hârdău cu apă, acesta s-ar putea să moară până ce va fi adus la ţărm.

Ingeniosul Zema a trecut o sfoară lungă prin botul şi branhiile peştelui şi i-a dat drumul în mare, desfăcând ghemul de sfoară, pentru ca peştele să poată pluti în urma bărcii la adâncimea care-i place.

Astfel remorcată, latimeria a fost adusă la mal; acolo o aştepta o primire triumfală. Peştelui i s-a dat drumul într-o mică lagună, separată de mare cu ajutorul unor pietroaie (după alte informaţii, într-o barcă scufundată), după care a început o adevărată petrecere. Locuitorii satelor din împrejurimi se adunaseră în cătunul Mutsamudu, unde în bazinul improvizat plutea comoara captivă.

Ei şi-au petrecut toată noaptea în cântece şi dansuri vesele, sărbătorind izbânda consăteanului lor. În acest timp, namila de peşte (care avea în lungime cam un metru şi jumătate şi cântărea 40 kg), de culoare cenuşie-albastră, se târa alene pe fundul lagunei, pe neobişnuitele sale înotătoare-labe. În timpul nopţii ochii mari ai peştelui străluceau ca două flăcări vii de culoare galbenă-verzuie!

La ivirea zorilor a devenit limpede că latimeria nu suportă câtuşi de puţin lumina soarelui. Bazinul a fost acoperit cu o foaie de cort, iar peştele s-a ascuns în colţul cel mai întunecat. După-amiază, el a început să se simtă foarte rău, se mişca cu mare greutate şi în sfârşit s-a răsturnat cu burta în sus. Când din Madagascar au sosit cu avionul ihtiologii francezi, anunţaţi prin telegraf de către locuitorii cătunului

Mutsamudu, ei au găsit latimeria în agonie. Temperatura ridicată a apei şi presiunea scăzută cu care ea nu era obişnuită, întrucât trăia în ocean la mari adân-cimi, i-au fost fatale.

Locuitorii insulelor Comore au decis să prindă cu orice chip încă un peşte asemănător, şi în curând le-a reuşit acest lucru. Noua latimerie pe care au capturat-o a trăit mai multă vreme. Pusă într-un rezervor cu apă de mare, ea a fost urcată într-un avion care urma să transporte neobişnuitul pasager la Paris. La Grădina zoologică din Paris se tipărise un anunţ senzaţional despre sosirea în Franţa a unei „latimeria dispărută cu 60.000.000 de ani în urmă şi reînviată", însă peştele a pierit pe drum.

Nu se ştie dacă cineva va izbuti să aducă cu bine în Europa un exemplar din acest peşte foarte sensibil la modificarea condiţiilor mediului înconjurător, şi cu atât mai mult să-l ţină într-un acvariu. Unii specialişti „ingenioşi" propun să se creeze în insulele Comore o filială a Grădinii zoologice din Paris. Acolo latimeria va fi ţinută într-o cuşcă scufundată în ocean la mare adâncime. Din timp în timp ea va trebui să fie ridicată la suprafaţă spre a fi arătată vizitatorilor.

Opinia publică mondială a acordat latimeriei o atenţie cu mult mai mare decât altor descoperiri zoologice. În paginile a mii de ziare şi reviste se puteau citi titluri ca: S-a capturat un peşte de mare în vârstă de câteva milioane de ani! Strămoşul omului în plasă! S-a capturat o fosilă vie! începuseră să se organizeze în grabă expediţii ihtiologice spre insulele Comore.

Guvernul Franţei era alarmat de faptul că un locuitor atât de neobişnuit al „teritoriilor sale de peste mări" le va scăpa oamenilor de ştiinţă francezi şi va ajunge iarăşi în mâinile străinilor, de aceea s-a publicat o ordonanţă: „Se aduce la cunoştinţa expediţiilor ştiinţifice străine din insulele Comore 1 că pescuitul coelacantului este interzis!"

În momentul ace-a, pe insulele Comore se afla o expediţie zoologică italiană; autorităţile franceze nu au permis membrilor ei să pescuiască latimeria. Cu toate acestea, italienii au reuşit să facă unele observaţii foarte interesante. Ei au izbutit chiar să fotografieze sub apă un coelacant viu!

Franco Prosperi scrie în cartea sa următoarele:

„La un moment dat mi-a atras atenţia un peşte ciudat: el stătea pe un recif madreporic, la o adâncime de vreo 12 m. Peştele nu făcea nicio mişcare, stând lipit cu burta de un coral, de parcă i-ar fi fost lene

să se deplaseze. Deşi priveam cu foarte multă atenţie la acest poşte gras, la trupul lui rotund, colorat uniform în cafeniu, n-am putut să-mi dau seama din ce specie face parte.

Când l-am privit încă o dată, m-a frapat o particularitate a constituţiei lui pe care până atunci nu o observasem: înotătoarea caudală a acestei fiinţe neobişnuite avea un fel de proeminenţă ciudată. Mai mult decât atât, am văzut clar că acest peşte avea coada despărţită la mijloc de un fel de lob bine pronunţat. Un singur peşte de pe întreg globul pământesc a avut această particularitate… Dar e cu putinţă oare? Simţeam cum îmi bate inima în piept. Am făcut ochii mari sub sticlele măştii. L-am apucat pe Fabrizio de braţ şi i-am arătat această extraordinară făptură, apoi fără a scoate un cuvânt şi de emoţie aproape uitând să trag aer în piept, m-am aruncat în apă.

Sub apă mi-am recăpătat sângele rece. Mişcând cu prudenţă labele de înot, am coborât vertical şi m-am oprit la „câţiva metri de ciudatul animal. Înotând în jurul lui, îl priveam ţintă; simţeam că tâmplele încep să-mi bată înăbuşit. Când între mine şi „el” nu mai erau decât vreo doi metri, am ridicat aparatul fotografic. Am observat că peştele începe să se neliniştească, să se desprindă lent de coral şi să se răsucească.

Acum îl priveam prin obiectivul aparatului fotografic. Mi-a atras atenţia corpul lui gros şi înotătoarele care aveau forma unor mici lopăţele cu o bază cornoasă. I-am văzut coada lungă; trecerea de la coadă la restul corpului se făcea direct, fără niciun fel de îngustare.

Am declanşat aparatul fotografic. Zgomotul acesta şi scârţâitul care a urmat prin răsucirea peliculei au avut asupra animalului efectul unei lovituri de bici. Peştele a făcut-o piruetă fulgerătoare, neaşteptată pentru o făptură în aparenţă atât de greoaie, şi s-a făcut nevăzut în adâncurile oceanului. Am încercat să pornesc în urmărirea lui, în timp ce Fabrizio, aflat la dreapta mea, pusese mâna pe armă.

Dar rarisimul exemplar, după ce s-a oprit o clipă la câţiva metri de mine, a dispărut cu repeziciune în adâncurile albastre. Nu sunt în stare să descriu bucuria care ne-a cuprins când am ajuns din nou la suprafaţă. Aşadar, am văzut un coelacant!”

Până în prezent s-au capturat 1 – 8 coelacanţi. Aceste rarităţi prezintă un mare interes pentru ştiinţă, deoarece din coelacanţi1 au provenit toate patrupedele terestre, precum şi toate păsările. Înotătoarele, asemenea unor labe, situate pe burta şi pieptul

coelacanţilor, s-au transformat treptat în nişte membre autentice. Coelacanţii au ieşit din mare şi au început să trăiască pe uscat.

Dar care a fost cauza care i-a determinat pe aceşti peşti, care după toate probabilităţile nu se simţeau prea rău în apă, să părăsească mediul lor de baştină?

Insuficienţa oxigenului? Nu, oxigen era de ajuns. Este adevărat că acum 300.000.000 de ani unii coelacanţi nu mai trăiau în apele mării, ci în mlaştinile şi lacurile cu apă dulce. Dar chiar şi aici, în cazul când în apa stătută nu se găsea suficient oxigen, ei se puteau ridica la suprafaţă ca să respire aer curat. Este ştiut că coelacanţii, în afară de branhii, mai aveau şi nişte „plămâni" primitivi. Propriu-zis, nu plămâni, ci o băşică înotătoare, care îndeplinea funcţiile plămânilor. Această băşică se umplea din timp în timp cu aer atmosferic, iar pereţii ei erau străbătuţi de o sumedenie de vase sanguine.

Oxigenul trecea direct din băşică în sânge. În băşica înotătoare a coelacanţilor, respiraţia se efectua după acelaşi principiu ca şi în plămânii noştri.

Note:

1 Coelacanţii reprezintă un subordin de crosopterigieni. Tot din grupul erosoptejrigienilor face parte şi subordinul Rhipistidia, dispărut în paleozoic. Mulţi zoologi consideră că o ramură a acestui subordin a evoluat spre vertebratele terestre.

Prin urmare, insuficienţa oxigenului din apă nu putea constitui o cauză care să-i fi silit pe aceşti peşti să-şi schimbe domiciliul. Poate că foamea a fost aceea care i-a alungat pe uscat? De asemenea nu, pentru că uscatul în acea vreme era cu mult mai pustiu şi mai săracân hrană decât mările şi lacurile.

Poate că vreo primejdie? Nu, nici primejdia, deoarece-celacanţii erau animalele de pradă cele mai mari şi mai puternice din lacurile existente în acea epocă.

Tendinţa de a rămâne în apă – iată ce i-a determinat pe peşti să părăsească apa! Această afirmaţie sună cam paradoxal, însă tocmai la o asemenea concluzie au ajuns oamenii de ştiinţă după ce au studiat cu atenţie toate cauzele posibile. Este ştiut faptul că în acea epocă îndepărtată bazinele de apă puţin adânci de pe uscat secau foarte des. Lacurile se transformau în mlaştini, mlaştinile în nişte smârcuri. În sfârşit, sub razele arzătoare ale soarelui secau şi smârcurile. Coelacanţii, care pe înotătoarele lor neobişnuite puteau să se târască

destul de bine pe fundul lacurilor, spre a nu pieri, trebuiau să caute noi adăposturi, noi smârcuri, noi lacuri pline cu apă.

În căutarea apei peştii trebuiau să se târască pe uscat pe distanţe considerabile. Bineînţeles că supravieţuiau aceia care se târau mai bine, care erau mai bine adaptaţi la modul de viaţă de pe uscat. În felul acesta, treptat, în urma unei selecţii necruţătoare, peştii în căutarea apei şi-au dobândit o nouă patrie. Ei au început să trăiască în două medii, atât în apă cât şi pe uscat. Au apărut animalele terestre-acvatice, adică amfibiile, iar din ele au provenit reptilele, apoi păsările şi mamiferele.

„Nepoţelul” cu înfăţişare de dragon

Descoperirea coelacanţilor vii este interesantă şi sub alt aspect: aceste animale străvechi au supravieţuit până în zilele noastre. Este de presupus că o asemenea „longevitate” nu constituie numai privilegiul coelacanţilor.

Dinozaurii, reptile gigantice care au avut supremaţia pe pământ în era mezozoică, sunt nişte animale cu mult mai tinere decât coelacanţii. Ei s-au dezvoltat din urmaşii terestro-acvatici ai străvechilor coelacanţi şi constituie faţă de latimeria un fel de „nepoţi” (fireşte, nu în sensul obişnuit al cuvântului, ci în sens evolutiv). Dominaţia dinozaurilor a ajuns la înflorire în perioada în care dispăreau ultimii coelacanţi.

Poate că unele dintre reptilele marine au supravieţuit pe undeva, prin vreun colţ izolat al adâncurilor oceanului şi trăiesc acolo în linişte până în zilele noastre, fără ca noi să le bănuim existenţa? Căci ceea ce s-a întâmplat cu „mătuşica” se putea întâmpla şi cu „nepotul”!

Fiinţele fantastice de care ne vom ocupa în povestirea noastră ce urmează amintesc în mod surprinzător de reptilele colosale care cu 150.000.000 de ani în urmă au avut supremaţia pe uscat, în mare şi în atmosfera planetei noastre.

Erau nişte vremuri fabuloase! Niciodată până atunci lumea nu văzuse asemenea monştri şi probabil că nu va vedea nici de acum înainte. În basmele şi credinţele populare ale multor popoare, întocmai ca un ecou al vremurilor de odinioară, se întâlnesc până astăzi asemenea dihănii – balauri, hidre şi dragoni. De altfel, nu numai în basme…

Pe la sfârşitul veacului trecut, în Olanda trăia un savant, doctor în zoologie şi botanică, director al Grădinii zoologice din Haga şi

membru al Societăţii regale de zoologie din Germania – profesorul A.C. Oudemans. El a depus mari eforturi şi multă muncă pentru cercetarea meticuloasă şi culegerea de dovezi, relatări, legende, comunicări şi rapoarte oficiale în legătură cu un animal marin ciudat care, potrivit tradiţiei, este denumit de către marinari şarpe de mare gigantic, cu toate că, după toate probabilităţile, el nu are nimic comun cu şerpii.

În anul 1892 a apărut la Londra şi Leiden cartea lui Oudemans Şarpele marin gigantic. Această lucrare este un studiu foarte serios, care are 591 de pagini de text mărunt, 82 de ilustraţii şi peste 350 de trimiteri la diferite lucrări de specialitate, începând cu Olaus Magnus şi Konrad Gesner (secolul al XVI-lea) şi terminând cu secolul al XIX-lea.

Argumentele şi faptele culese de Oudemans sunt extrem de concludente. De fapt, cartea sa este o recunoaştere ştiinţifică a existenţei legendarului dragon marin, cu care au avut de furcă generaţii întregi de navigatori şi despre care există informaţii din vremurile cele mai vechi. Dar cartea lui Oudemans nu s-a bucurat în rândurile oamenilor de ştiinţă de recunoaşterea pe care ar fi meritat-o.

Dacă ar fi fost publicată cu douăzeci de ani mai înainte sau… cu cincizeci mai târziu, ea ar fi produs o impresie cu mult mai mare. Este ştiut că în decursul întregului secol al XIX-lea zoologii aşteptau din clipă în clipă să fie, în sfârşit, prins enigmaticul animal marin pe care căpitanii de corăbii îl denumeau şarpe marin gigantic. Dar a fost prins nu un şarpe marin, ci o făptură şi mai fantastică – un kraken.

Vinovaţi de toate peripeţiile marinarilor cu monştrii marini misterioşi au fost declaraţi calmarii gigantici. S-a considerat că tentaculele lungi şi sinuoase ale acestora au fost luate de oameni drept nişte şerpi gigantici!

Până atunci şarpele de mare era considerat chiar o făptură mai verosimilă decât krakenul.

Dar după întâmplarea dramatică din anul 1873, când cei trei pescari din Terra Nova, în urma unei lupte cu un monstru marin, au intrat în posesia tentaculelor lui, s-a produs o „reconsiderare a valorilor", krakenul fiind recunoscut, iar şarpele marin repudiat şi declarat o legendă, o născocire a marinarilor. Însă din toate oceanele continuau să vină veşti despre o fiinţă uriaşă cu înfăţişare de şarpe sau de reptilă. „Şarpele" a fost văzut şi de naturalişti.

Mulţi zoologi nu cred nici astăzi în existenţa şarpelui marin, însă în rândurile unor specialişti discuţiile despre acest monstru continuă.

Iar acum să vă relatez povestea celui mai enigmatic şi greu de găsit dintre toţi locuitorii misterioşi ai planetei noastre.

De la Buzurg ibn-şahriar la „Daedalus”.

„În mare trăiesc dragoni uriaşi şi înspăimântători – aflăm din cartea lui Buzurg ibn-şahriar, minunatul povestitor arab 1 –, ei se numesc tannini. În toiul iernii2, când norii trec jos deasupra apei, tanninul iese din mare şi se caţără pe un nor, deoarece el nu poate îndura dogoarea apei de mare, care în vremea aceasta fierbe ca într-un cazan. Tanninul stă nemişcat, cuprins de răcoarea norului; vântul care suflă deasupra apei ridică norul în sus, iar tanninul se ridică împreună cu el. Norul se mişcă pe cer dintr-o parte în alta, însă când apa din nor se evaporă, ea se transformă într-o pulbere fină şi se răspândeşte la adierea vântului; tanninul îşi pierde sprijinul şi cade uneori în mare, alteori pe uscat.

Dacă Allah atotputernicul doreşte răul vreunui popor, el aruncă un tannin în această ţară. Monstrul devorează cămilele şi caii, înghite vitele şi animalele mai mici şi îi nimiceşte pe locuitori; după ce distruge toată hrana, piere şi el... Oameni feluriţi care călătoresc adeseori pe mare mi-au povestit că nu o dată au văzut această lighioană neagră ca smoala care plutea prin nori pe deasupra capetelor lor. Dacă norul se risipea, tanninul cobora pe un nor mai jos şi rămânea acolo. Adeseori un capăt al cozii sale stătea atârnat în afară, însă simţind frigul din văzduh, el se retrăgea în adâncul norului şi, împreună cu acesta, se făcea nevăzut”.

În această povestire despre monstrul care sălăşluieşte în nor recunoaştem pe un frate bun al tuturor dragonilor din basmele Orientului, iar adăpostul lui iniţial – oceanul – ne arată originea acestor monştri; ei s-au născut în mare. Fantezia povestitorilor şi desenatorilor a găsit acolo prototipuri pentru creaţiile lor.

Note:

1 Buzurg ibn-şahriar s-a născut la începutul secolului al X-lea în oraşul persan Ram-Hurmuz (Iranul de vest). În anul 960 el a scris cartea Minunăţiile Indiei, în care a adunat numeroase poveşti miraculoase (ale marinarilor şi negustorilor arabi despre peripeţiile lor în ţările de peste mări).

2 Anotimpul cel mai uscat şi cel mai cald din zona tropicală a emisferei nordice.

Un „şarpe de mare” atacând o corabie (după un desen de Conrad Gesner, realizat după o descriere fantezistă a lui Olaus Magnus, 1598)

Despre faptul că în mare trăiesc dragoni ne relatează şi alte monumente din antichitate şi din evul mediu.

„Priviţi, exclamă Virgiliu! dinspre Tenedos plutesc pe mare doi şerpi, răsucindu-şi corpurile în inele gigantice. Ei merg de-a dreptul spre ţărm! Piepturile lor despică valurile, iar coamele roşii sângerii ies deasupra apei. În ocean se aude un zgomot înspăimântător!”

Olaus Magnus scrie în Istoria popoarelor nordice următoarele: „Toţi cei care navighează de-a lungul ţărmurilor Norvegiei, care pescuiesc sau fac negoţ pe aici se întrec în relatarea a tot felul de istorii în legătură cu un şarpe marin neobişnuit de mare, lung de 200 de picioare şi gros de 20 de picioare, şi care trăieşte printre stânci şi prin grotele din apropiere de Bergen. El se iveşte numai vara, în timpul nopţii şi numai pe vreme bună; monstrul se hrăneşte cu viţei, miei şi capre sau porneşte pe mare la vânat de caracatiţe, homari şi crabi de toate felurile. Coama lui are lungimea de vreo două picioare şi atârnă de pe grumaz; solzii sunt ascuţiţi, de culoare întunecată, iar ochii scăpărători. El atacă bărcile şi îi apucă pe oameni ridicându-se sus deasupra apei”.

Karele şarpe de mare” (după Pontoppidan, din Coupin, 1904)

Ca şi în privinţa krakenilor, litoralul Norvegiei era în vremurile acelea, după cât se pare, scena pe care această neverosimilă făptură se ivea cel mai des. Un alt istoric şi naturalist scandinav, Erik Pontoppidan, a chestionat sute de pescari norvegieni în legătură cu şarpele marin gigantic. El a ajuns la concluzia că toţi oamenii care au prilejul să călătorească des pe mare cred în existenţa lui. „A le pune o asemenea întrebare – conchide Pontoppidan – ar fi cam acelaşi lucru ca şi cum i-ai întreba dacă în mare există scrumbii sau ţipari”.

Imaginea stilizată a legendarului şarpe a fost imortalizată de mâinile iscusite ale meşterilor scandinavi în ornamentele severe care împodobeau corăbiile de război ale normanzilor. Multe dintre corăbiile glorioase ale acestora, ne arată Frank Lane, purtau denumirea Şarpele de mare lung.

În evul mediu credinţa că există şerpi de mare era generală. Rară era corabia care ieşea pe mare în vremurile acelea fără măsuri deosebite de precauţie (în majoritatea cazurilor hazlii). Chiar şi astăzi pescarii din Terra Nova, înainte de a porni la pescuit, fac provizii de

„zeamă de castor” care, după părerea lor, constituie un mijloc infailibil pentru îndepărtarea şerpilor de mare.

Fireşte că majoritatea povestirilor despre întâlnirile cu giganticii monştri marini au ajuns până la noi din veacurile anterioare, când animalele marine mari prezentau un pericol real pentru micile vase cu pânze, iar oamenii, prin forţa împrejurărilor, erau siliţi să urmărească cu mai multă atenţie ceea ce se petrecea la suprafaţa oceanului.

La începutul veacului trecut, întâmplările care aveau ca erou principal şarpele de mare se deplasează din Scandi-navia în Oceanul Atlantic, spre ţărmurile Americii de Nord. Aici ciudatul animal a fost văzut în decurs de mai multe săptămâni ale anului 1817 de câteva sute de persoane: marinari, pescari, trecători. Locul acţiunii este litoralul Statelor Unite şi Canadei cuprins între capul Hat-teras şi Terra Nova, îndeosebi în golful Massachusetts şi în împrejurimile oraşului Gloucester.

Din declaraţiile martorilor oculari se poate trage concluzia că misteriosul animal avea o înfăţişare de şarpe, atingea în lungime 80 – 90 de picioare (circa 27 m), iar capul era „ca la şerpii cu clopoţei, însă de mărimea unui craniu de cal”; animalul plutea răsucindu-se în plan vertical; în orice caz, deasupra apei se vedeau numai nişte „cocoaşe” ciudate care se mişcau (probabil inelele corpului său îndoit).

De culegerea informaţiilor referitoare la ciudatul animal s-a ocupat un comitet ştiinţific special, desemnat de Asociaţia Linné din Boston. Membrii comitetului au efectuat cercetări foarte temeinice şi amănunţite. Ei notau numai mărturiile acelor oameni care văzuseră cu propriii lor ochi ciudatul animal. Declaraţiile se făceau sub prestare de jurământ şi numai în scris. În afară de aceasta, martorul trebuia să răspundă la 25 de întrebări, selecţionate cu abilitate de către membrii comitetului, nu numai în scopul precizării împrejurărilor în care a fost văzut animalul, dar şi al verificării bunei-credinţe a celui interogat.

După cum vedeţi, lucrurile au fost organizate serios şi materialul adunat a fost bogat, însă o greşeală grosolană, pe care din nefericire au comis-o în ultimul moment membrii Societăţii Linné, a discreditat întreaga acţiune.

Întâmplarea a făcut ca un băiat să zărească pe ţărm un şarpe „cocoşat” ciudat; lung de vreo trei picioare; tatăl băiatului a ucis şarpele cu o furcă. Animalul ucis a fost prezentat la Asociaţia Linné din

Boston ca un eventual candidat la titlul de şarpe marin. Membrii savanţi ai asociaţiei au examinat cu nerăbdare neobişnuitul exemplar şi, văzând pe spinarea lui câteva cocoaşe anormale, fără şovăială, au tras concluzia că au de-a face cu un... pui al monstrului pe care sute de observatori îl zăriseră pe mare în decursul săptămânilor anterioare. Naturaliştii de la Asociaţia Linné l-au denumit pe „cocoşatul” şarpe de mare Scoliophis atlanticus şi au publicat descrierea lui însoţită de desene. În momentul în care însă oameni mai competenţi au examinat aceste desene, a reieşit că „cocoşatul atlantic” nu este nimic altceva decât un simplu şarpe negru (Coluber constrictor), deformat de boală.

După această scandaloasă întâmplare, şarpele marin a dobândit pentru multă vreme porecla de american humbug K

Într-o încurcătură asemănătoare au intrat în anul 1808 şi naturaliştii scoţieni. Ei au luat drept şarpe cu şase labe cadavrul unui rechin pe jumătate descompus, care fusese aruncat pe mal, şi fără a sta mult pe gânduri l-au botezat Halsydrus pontoppidani.

Fireşte că asemenea confuzii (într-o vreme când toată lumea ardea de nerăbdare să captureze un şarpe marin) nu puteau contribui la popularitatea lui în rândurile cercetătorilor serioşi. Între timp veştile despre misteriosul animal marin continuau să se înmulţească.

În mai 1833 el a fost văzut de nişte ofiţeri canadieni care plecaseră la pescuit în apropierea oraşului Halifax (Canada de sud-est). Ofiţerii fumau ţigări de foi pe puntea iahtului, când dintr-odată au zărit nişte delfini agitaţi, care săreau din apă de parcă s-ar fi ferit de o primejdie. Apoi, „... la o distanţă de vreo 150 – 200 de iarzi depărtare de iaht am văzut capul şi gâtul unui animal din adâncuri care semăna cu un şarpe. Capul era mult ridicat deasupra apei şi, în timp ce animalul înota, capul se avânta mult înainte, iar după aceea se retrăgea înapoi, astfel încât pe rând se afla ba deasupra apei, ba sub apă. Ciudata fiinţă a trecut repede pe lângă noi (iahtul înainta cu o viteză de circa 5 noduri), lăsând în urmă valuri; de la locul unde începeau aceste valuri până la capul animalului erau nu mai puţin de 80 de picioare.

L-am privit ţintă, în tăcere, timp de vreo jumătate de minut. Nu încăpea nicio îndoială: aveam în faţa noastră un şarpe marin autentic, care de obicei este considerat o plăsmuire a închipuirii marinarilor. Capul animalului era lung de vreo 6 picioare; aceeaşi lungime avea şi partea vizibilă a gâtului, gros ca un trunchi de copac. Animalul era de culoare cafenie-închisă, aproape neagră, cu dungi albe. N-am observat

niciun fel de alte amănunte”.

Căpitanul Hope a avut mai mult noroc: el a văzut animalul într-o zi cu vreme bună, lipsită de vânt şi cu cer senin, când marea era străvezie ca de cleştar. L-a examinat, ca să zicem aşa, din cap până în picioare. Lucrurile s-au petrecut în vara anului 1849, în golful Californiei. Animalul se târa alene pe fundul mării, la o adâncime nu prea mare. El semăna cu un crocodil uriaş, însă avea un gât foarte lung şi labe înotătoare în loc de labe obişnuite. Se vedea foarte bine că labele din faţă ale ciudatului animal erau cu mult mai mari decât cele din spate. Animalul înota lovind apa cu labele, ca broasca ţestoasă de mare.

Note:

1 înşelătorie americană. Joc de cuvinte: humbug în engleză înseamnă înşelătorie, iar humpback – cocoşat.

Relatarea căpitanului Hope este una dintre cele mai interesante. El a fost cel dintâi om care a izbutit să vadă în întregime un „dragon” de mare.

În august 1848 a avut loc o întâmplare care a stârnit în întreaga lume o senzaţie tot atât de mare ca lupta vasului „Afecton” cu calmarul. Datorită polemicii care s-a încins în jurul acestei întâmplări, ea a dobândit o mare faimă şi din această cauză este frecvent pomenită atunci când este vorba de şarpele de mare gigantic.

Fregata britanică „Daedalus” se reîntorcea din India, între Capul Bunei Speranţe şi insula Sf. Elena ea a întâlnit o făptură gigantică, care a fost descrisă amănunţit în raportul prezentat la amiralitate de către căpitanul M’Quhae.

„Sir, ca răspuns la ordinul cuprins în scrisoarea dv. de astăzi, vă comunic (urmează indicarea rutei şi a numelor marinarilor şi ofiţerilor care au zărit cei dintâi ciudata fiinţă):

Animalul amintea de un şarpe uriaş, capul şi spinarea 1 (?) se ridicau deasupra apei la o înălţime de vreo 4 picioare… Lungimea părţii vizibile a corpului era egală cu cel puţin 60 de picioare; nu există niciun indiciu că animalul se mişcă pe apă cu ajutorul ondulaţiilor verticale sau orizontale.

El a trecut înot cu repeziciune atât de aproape de partea expusă la vânt a vasului nostru, încât l-am putut examina cu ochiul liber… Animalul înainta în direcţia nord-vest cu o viteză de 12 – 15 mile pe oră…

Diametrul şarpelui era de 15 – 16 ţoli în regiunea gâtu-lui. Capul era fără îndoială de tipul capului de şarpe. În decurs de 20 de minute, cât timp animalul s-a aflat în câmpul vizual al lunetei noastre, n-am putut observa niciun fel de alte părţi ale corpului său situate sub nivelul apei. Animalul era de culoare cafenie-închisă, cu o dungă galbenă-albă în regiunea gâtului. El era lipsit de aripi înotătoare, în schimb avea ceva care semăna cu o coamă de cal sau cu un smoc de alge care i se bălăbănea pe spinare”.

Înspăimântătoarea lighioană a fost văzută de şapte oameni din echipajul vasului „Daedalus”. În timp ce şarpele trecea prin apropierea vasului – aceasta a durat vreo jumătate de oră – ei au izbutit chiar să-l deseneze. Schiţa şarpelui, executată de desenatorul de pe „Daedalus”, figurează adeseori în paginile lucrărilor consacrate animalelor neobişnuite.

Zoologii se întâlnesc cu un misterios necunoscut

Vestea adusă de membrii echipajului navei „Daedalus” a fost publicată în ziarul „Times”, iar apoi în restul presei britanice şi din alte ţări. Cunoscutul paleontolog Richard Owen, „naşul” păsărilor mea şi takahe, a publicat în presă o dezminţire.

S-a încins o polemică. Owen susţinea că cei de pe „Daedalus” au văzut nu un şarpe gigantic, ci o focă uriaşă, focaelefant, aşa-zisul elefant de mare sudic 1, care trăieşte în Antarctida. Foca ar fi fost adusă la tropice pe un sloi de gheaţă şi se reîntorcea înot spre locurile de baştină. După cum vedeţi, o ipoteză cu totul fantezistă!

Căpitanul M'Quhae a răspuns că nu putea fi vorba de nicio greşeală, căci el şi oamenii săi cunoşteau foarte bine focile, iar fiinţa pe care ei o văzuseră nu semăna cu niciunul din animalele cunoscute. În ceea ce priveşte stabilirea lungimii şarpelui, chiar dacă ei au greşit, totuşi nu au greşit prea mult: şarpele era de cel puţin zece ori mai mare decât orice focă.

În sprijinul lui M'Quhae au intervenit în presă şi alţi marinari. Gheaţa tăcerii fusese spartă; în presă începură să apară una după alta relatări ale celor care se întâlniseră cu ciudata fiinţă cu înfăţişare de şarpe sau şopârlă. Mulţi dintre martorii oculari care apăruseră atunci declarau că l-ar fi văzut încă înainte de echipajul de pe „Daedalus”, însă nu îndrăzniseră să povestească acest lucru, fiindu-le teamă să nu fie luaţi în derâdere. S-a stabilit că din anul 1818 până în 1848 şarpele a fost întâlnit în diverse mări ale globului pământesc de 82 de ori!

La 10 ianuarie 1877, 5 oameni înspăimântaţi s-au prezentat la consiliul municipal al oraşului Liverpool pentru a face declaraţii sub prestare de jurământ în legătură cu ceea ce li se întâmplase în timpul unei călătorii.

„Subsemnaţii ofiţeri şi membri ai echipajului şlepului «Pauline» din oraşul Liverpool, comitatul Lancashire din Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei, declarăm în mod solemn şi sincer că în ziua de 8 iulie 1875, la 5°13 latitudine sudică şi 35° longitudine vestică, am zărit trei caşaloţi mari, dintre care unul era încolăcit de două ori de un şarpe uriaş. Capul şi coada şarpelui, în afara trupului încolăcit în jurul caşalotului, erau lungi de vreo 30 de picioare şi de circa 8 – 9 picioare în circumferinţă. Şarpele şi-a sugrumat victima în decurs de vreo 15 minute, apoi l-a tras pe caşalot la fund cu capul în jos".

Mai mult decât probabil că marinarii de pe „Pauline" s-au înşelat; ei au luat drept şarpe gigantic un calmar

Note:

1 Elefantul de mare sudic, Mirosunga leonina, poate atinge o lungime de 6, 5 m şi o greutate de 3.000 kg.

„Şarpele de mare" desenat de M. Nicholl, 1905

uriaş. După cum ştim, încăierările dintre calmari şi caşa-loţi constituie un fenomen obişnuit. Este greu de crezut că şerpii marini, chiar dacă ei există, se hrănesc cu caşa-loţi de 50 t.

Relatările se succed una după alta. În iulie 1877 un şarpe marin a fost văzut de căpitanul Pearson şi de câţiva ofiţeri de pe iahtul regal „Osborne", în anul 1882, de un paznic din Llandudno (orăşel din Ţara Galilor situat în golful Liverpool), în anul 1893, de căpitanul Kreagle de pe vasul „Amphaly".

Faptele şi observaţiile relatate în anul 1898 de ofiţerii canonierei franceze „Avalanche" 1 au fost atât de convingătoare, scrie Bernard Heuwelmans, încât chiar şi ilustrul savant român, profesorul Emil Racoviţă 2, cunoscut şi ca specialist în animale marine, a început să creadă în existenţa şarpelui marin.

În anul 1905 s-a produs, în sfârşit, mult aşteptata întâlnire a unor oameni de ştiinţă cu şarpele marin. Doi specialişti zoologi de ajuns de cunoscuţi, membri ai Societăţii de zoologie din Londra,

Meade-Waldo şi M. Nicoll, au zărit pe ţărmurile Braziliei, de pe bordul iahtului „Valhalla”, o fiinţă gigantică. Ei au descris această întâmplare în Lucrările societăţii de zoologie.

„La 7 decembrie 1905, ora 10 şi 15 minute dimineaţa, ne aflam la cârma iahtului „Valhalla”, când brusc domnul Nicoll ne-a atras atenţia asupra unui obiect ciudat care plutea la suprafaţa apei, la vreo 100 de iarzi de iaht.

— Dar ce-i asta? Aripa înotătoare a unui peşte uriaş? Aruncai o privire într-acolo şi imediat văzui o aripă înotătoare mare ieşind din apă. Era de culoare cafenie-închisă, cum sunt algele marine, şi puţin încreţită pe margini; măsura în lungime vreo şase picioare, înălţându-se deasupra apei cam cu vreo două picioare.

Note:

1 Dintre membrii echipajului acestei canoniere relatări interesante a făcut locotenentul Lagresille.

2 În legătură cu problema acestui enigmatic animal, invităm cititorul să lectureze articolul scris de Racoviţă în 1903, intitulat: Notă despre marele şarpe de mare Megophias megophias, inclus în volumul omagial Emil Racoviţă – Opere alese (pp. 785 – 800), apărut la Bucureşti în 1964. Racoviţă, spre deosebire de alţi zoologi, crede c-ar putea fi vorba de un mamifer şi nu de o reptilă.

Îndreptai în direcţia aripii binoclul nostru de campanie şi mare îmi fu surprinderea când văzui ridicându-se în faţa ei... un cap şi un gât uriaş. Gâtul nu era unit cu aripa înotătoare, ci se înălţa din apă în faţa ei la o distanţă de vreo 18 ţoli sau chiar mai mult. Părea de grosimea corpului unui om şi se înălţa deasupra apei cu vreo 7 – 8 picioare.

Ciudata făptură înainta rapid, ridicând în urmă valuri; ea îşi agita capul aşa de tare, încât în jur săreau jerbe de apă”.

Meade-Waldo şi Nicoll consideră că au văzut un şarpe marin gigantic, denumire dată acestei fiinţe misterioase de marinarii din toate ţările.

Povestind despre păţania lui Meade-Waldo şi Nicoll, ne-am apropiat, ca să zicem aşa, de întâmplarea cea mai extraordinară din istoria şarpelui marin gigantic, şi anume aceea în care un „dragon” era cât pe ce să nimerească în mâinile oamenilor. În timpul primului

război mondial, un şarpe marin a fost obiectul „atacului” a doua nave de război.

Asupra şarpelui marin – foc!

La 30 iulie 1915, submarinul german U-28, aflat sub comanda căpitanului Forstner, a scufundat pe lângă ţărmurile Irlandei vaporul englez „Iberia”. Fără să-şi dea seama la început, căpitanul Forstner a împuşcat dintr-o singură lovitură doi iepuri: o navă inamic şi... un şarpe marin care nimerise întâmplător în zona de acţiune a undei de şoc a exploziei. Imediat după explozia submarină, sări din apă la o înălţime de vreo 25 m o fiinţă ciudată cu înfăţişare de crocodil. Zăpăcită de bubuit, ea s-a rotit în văzduh şi, căzând în mare, a dispărut fără urme. De altfel, să dăm cuvântul chiar „vânătorului”.

„La 30 iulie 1815 – scrie Forstner – submarinul nostru U-28 a torpilat în Atlanticul de nord vaporul britanic „Iberia”.

Vaporul, care era lung de circa 180 m, s-a dus repede la fund cu pupa înainte; adâncimea era în acele locuri de câteva mii de metri. După 25 de secunde de la scufundare, vaporul a explodat la o adâncime pe care noi am apreciat-o la aproximativ 1.000 m. Curând după aceea, din apă au fost aruncate la o înălţime de 20 sau 30 m sfărâmăturile vasului şi, printre ele, un animal marin uriaş.

Pe puntea de comandă a submarinului eram 6 oameni: eu, doi din ofiţerii de gardă, inginerul-şef, secundul şi timonierul. Priveam ţintă la această „ciudăţenie” marină. Din păcate, n-am avut răgazul să-l fotografiem, deoarece după 10 – 15 secunde animalul se făcuse nevăzut sub apă. Era lung de circa 20 m şi semăna cu un crocodil gigantic cu patru labe, înotătoare puternice şi cu un cap lung ascuţit”.

Doi ani mai târziu, şarpele marin a fost întâlnit de crucişătorul de patrulare britanice „Hillary”. Lucrurile s-au petrecut în apele nordice, la vreo 70 de mile sud-est de ţărmurile Islandei. La 3 zile după ce echipajul vasului „Hillary” a atacat şarpele marin, vasul a pierit, fiind scufundat de un submarin german. Dar comandantul crucişătorului, căpitanul Dean, a scăpat cu viaţă, aducând la cunoştinţa lumii această dramatică întâmplare.

„La ora 9 dimineaţa – scrie el – şedeam la masa de lucru din cabină, când am primit următorul raport: «Obiect la tribord!» în 3 secunde eram pe puntea de comandă.

— Un periscop? Unde e?

— Nu, nu, sir, nu e vorba de periscop – mi-a răspuns ofiţerul de

gardă –, seamănă mai mult cu o făptură vie, dar nu e balenă.

El îmi arătă un obiect care la prima vedere putea fi luat drept un trunchi noduros de arbore. La o examinare mai atentă cu ajutorul binoclului, a devenit însă limpede că era vorba de o făptură vie, iar „rădăcinile” s-au dovedit a fi capul şi înotătoarea dorsală. Animalul constituia un obiectiv excelent pentru un exerciţiu de tragere la ţintă şi de aceea am dat ordin servantului să se pregătească… Apropiindu-ne la o distanţă de vreo 30 de iarzi, l-am examinat cum se cuvine.

Capul era asemănător cu cel al unei vaci, însă fără coarne şi fără urechi şi cu mult mai mare; era complet negru, cu excepţia unei dungi albicioase pe frunte. Lungimea gâtului era de cel puţin 20 de picioare, iar aripa înotătoare se ridica deasupra apei cu vreo 4 picioare. Lungimea totală a acestei lighioane era de aproximativ 60 de picioare… Se puteau distinge clar mişcările şerpuitoare ale gâtului care se arcuia în semicerc, când animalul îşi înălţa capul spre a privi în jur.

Aripa înotătoare dorsală amintea de un triunghi negru; când animalul a rămas în urma noastră şi noi l-am privit de la o oarecare distanţă, s-a putut vedea că era foarte subţire şi moale. Ce-i drept, din când în când partea ei superioară pleoştită se ridica, întocmai ca urechile ciulite ale unui terier.

Animalul nu se alarmase de vecinătatea imediată a vasului şi continua să se zbenguie la suprafaţa mării, ba scufundându-se în apă, astfel încât îi rămâneau afară numai nasul şi vârful aripii înotătoare, ba ieşind la suprafaţă, şi atunci i se vedea capul şi gâtul, precum şi aripa înotătoare în întregime, care avea vreo 4 picioare”.

În timp ce echipajul vasului „Hillary” examina monstrul marin, nava (care se deplasa cu o viteză de 12 mile pe oră) l-a ajuns din urmă şi a înaintat destul de mult. Căpitanul Dean a dat comanda de virare. Crucişătorul a descris un arc şi a început să se apropie din nou de animal. Când distanţa până la el nu mai rămăsese decât de vreo 200 de iarzi, a răsunat prima salvă. Dar, lovitura a eşuat! Trei-patru obuze au explodat la 20 m de ţintă.

Se părea că animalul ignora primejdia, continuându-şi drumul. Nici a doua salvă n-a fost mai bună, şi animalul a rămas liniştit. A treia salvă! Unul din proiectile a nimerit în ţintă, o coloană de apă s-a înălţat spre cer şi monstrul a început să se agite ca turbat. Apoi totul s-a liniştit şi… n-am mai văzut ciudata fiinţă, cu toate că am mai trecut prin apropierea locurilor unde se afla ultima dată”.

Pesemne că şarpele împuşcat de pe „Hillary” n-a fost ultimul din „specia sa”; după război, marinarii au mai întâlnit în ocean dihănii misterioase cu aspect de reptilă. Cercetătorii, care s-au ocupat de această problemă, au calculat că din 1919 până în 1933 s-au înregistrat cel puţin o jumătate de duzină de asemenea relatări. Apoi a izbucnit cel de-al doilea război mondial şi marinarilor nu le mai ardea de şerpi marini. Războiul a luat sfârşit şi iarăşi „bătrânul şi blândul tannin” a ieşit la suprafaţă.

Dintre relatările postbelice, cea mai interesantă aparţine căpitanului vasului de cursă sub pavilion grec „Santa Clara”. În decembrie 1947, vasul ieşise din rada portului New York şi se îndrepta spre Cartagena (Columbia). Imediat după traversarea Golistreamului, la 118 mile est de capul Lookout (Carolina de nord) brusc...

„John Axelsohn, cel de-al treilea secund, a zărit un cap ca de şarpe care se înălţa din apă la o distanţă de vreo 30 de picioare la tribordul vasului, spre partea dinspre proră a navei. Exclamaţia lui a atras atenţia celorlalţi doi secunzi faţă de monstrul marin. Toţi trei l-au examinat cu surprindere, privind cum ciudata fiinţă a trecut de-a lungul vasului, apoi pe sub puntea de comandă şi a dispărut la pupă.

Capul animalului era lat de vreo două picioare şi jumătate, iar grosimea era de vreo două picioare şi lungimea de cinci picioare. Corpul cilindric atingea în diametru trei picioare, iar gâtul un picior şi jumătate.

Când monstrul trecu pe sub puntea de comandă, ei au observat că apa din jurul lui, pe o suprafaţă de vreo 30 sau 40 de picioare pătrate, era colorată în roşu.

Probabil că apa s-a înroşit de sângele animalului care s-a rănit, deoarece se lovise de prora vasului. Însă la babord ofiţerii n-au observat cealaltă jumătate a animalului...

Tot timpul cât monstrul rănit se afla în câmpul vizual, el s-a zbătut ca în agonie. Pielea lui era de culoare cafe-nie-închisă, netedă şi alunecoasă, fără aripi înotătoare, fără păr sau vreo proeminenţă pe cap, gât sau pe partea vizibilă a corpului”.

Cine este el?

Părerile zoologilor în legătură cu ciudatele creaturi cu înfăţişare de şerpi, cu care am făcut cunoştinţă, nu pot fi considerate unanime. În primul rând, savanţii specialişti s-au împărţit în două tabere mari: cei care cred şi cei care nu cred. Cei care nu cred în existenţa unei

asemenea creaturi tăgăduiesc că în ocean s-ar putea găsi vreun animal gigantic încă necunoscut ştiinţei. Relatările despre asemenea fiinţe sunt, după părerea lor, simple născociri sau nişte iluzii optice. Observatorii ar fi putut lua drept şarpe marin tentaculele unor calmari gigantici (versiunea cea mai răspândită) sau „o ramură” lungă de alge marine, un cârd de delfini, o broască ţestoasă de mare, un peşte curea, o balenă, un ton. un şarpe boa care a nimerit din întâmplare în mare, un dugong sau un lamantin.

Zoologul Newton a văzut în mare un cârd de foci de Groenlanda. Ele înotau una după alta, formând un şir lung. Din vreme în vreme, unele foci săltau din apă şi din depărtare salturile lor semănau cu încovoierile unui corp uriaş. De fiecare dată când avea ocazia să vadă aceste şiruri de foci în timpul înotului, Newton se gândea la un şarpe marin gigantic, şi astfel el a tras concluzia că legenda despre şarpele marin „s-a născut”... dintr-un cârd de foci de Groenlanda.

Alţi zoologi, cei care cred în existenţa şerpilor marini, încearcă să găsească cheia pentru dezlegarea misterului de veacuri al acestui animal în mările străvechi din epocile de mult apuse.

Cu 160.000.000 de ani în urmă, în era mezozoică a istoriei Pământului, în toate mările şi oceanele planetei noastre trăiau dragoni, mult mai straşnici decât şarpele marin.

Este vorba de o reptilă de pradă denumită Tylosaurus. Ca înfăţişare ea seamănă foarte mult cu „crocodilul subacvatic”, pe care l-a „torpilat” submarinul german U-28, iar căpitanul Hope l-a văzut în golful Californiei. Ea seamănă şi cu un crocodil obişnuit: acelaşi bot uriaş, garnisit cu dinţi, acelaşi corp lung, aceeaşi coadă, doar că în loc de labe obişnuite, ea avea labe înotătoare, iar de-a lungul spinării o creastă dinţată, ca la triton, sau o coamă aspră.

Tilozaurii erau animale de pradă. Ei vânau nu numai peşti, dar atacau chiar şi animale mai mari decât ei, în special reptile – pleziozauri şi elasmozauri. Între aceşti monştri se dezlănţuiau bătălii pe viaţă şi pe moarte. O mărturie în această privinţă o constituie oasele fosile ale acestor reptile: ele poartă urmele unor vechi fracturi şi traumatisme. Tilozaurii, la fel ca şi crocodilii din zilele noastre, se băteau nu numai cu dinţii, dar şi cu coada, care semăna cu ghioaga unui voinic din poveste.

Vrăjmaşii tilozaurilor – pleziozaurii şi elasmozaurii – aminteau de fiinţele misterioase pe care le-au descris naturaliştii de pe

„Valhalla”, căpitanul Dean de pe crucişătorul „Hillary” şi ofiţerii de pe „Santa Clara”.

Este adevărat că la pleziozauri şi elasmozauri înotătoarea verticală era situată nu pe spinare, ci pe coadă (la unele specii), în schimb gâtul, capul, labele înotătoare – toate corespundeau cu trăsăturile tradiţionale ale şarpelui marin (în afară de relatările lui Hope şi Forstner, ai căror şerpi semănau cu tilozaurii).

Dacă dintr-odată un elasmozaur mezozoic ar fi reînviat şi şi-ar fi scos brusc gâtul răsucit deasupra apei, gât care avea o lungime de vreo 8 m, el s-au r fi ridicat deasupra valurilor ca un şarpe gigantic. La unii elasmozauri gâtul era aproape de o dată şi jumătate mai lung decât corpul şi coada, luate împreună. La elasmozaurii cu coada plată, ale cărui resturi au fost descoperite la începutul secolului nostru în America de Nord, lungimea totală a corpului era de 12, 8 m, iar lungimea gâtului şi a capului de 7, 6 m. Cineva a spus că elasmozaurul seamănă cu o balenă, la fel cum o gipafă seamănă cu un elefant. Iată o comparaţie splendidă!

În unele descrieri ale şarpelui marin atrage atenţia încă un detaliu, la prima vedere lipsit de importanţă, şi anume coama de pe spinare. Niciunul dintre animalele marine din zilele noastre nu are coamă. Dar reptilele marine dispărute – mezazaurii şi tilozaurii –, după părerea celebrului paleontolog O. Abel, aveau o asemenea coamă!

Doctorul Heuwelmans consideră că există nu unul, ci câteva animale marine mari cu aspect de şarpe, încă necunoscute ştiinţei; întâlnirea cu aceste animale a făcut să circule printre marinari legenda despre şarpele marin.

Profesorul A. Oudemans, un pionier în cercetarea ştiinţifică a acestei legende, a emis ipoteza că şarpele marin este un mamifer, ceva în genul unei foci uriaşe, cu gât de girafă. După părerea lui, „şerpii” cu coamă sunt masculi, iar cei fără coamă – femele.

Meade-Waldo şi Nicoll au avut de asemenea impresia că fiinţa zărită de ei amintea mai mult de un mamifer decât de o reptilă. Dar există şi puncte de vedere contrare. Profesorul E. Boulanger, directorul acvariului din Londra, consideră că şarpele marin este mai degrabă o reptilă gigantică care a supravieţuit erei mezozoice. O presupunere asemănătoare face, în general, şi doctorul Maurice Burton de la Muzeul britanic de istorie naturală.

Mai există şi o altă ipoteză interesantă şi cu totul deosebită, în

anul 1930 o expediţie oceanografică daneză îmbarcată pe nava „Dana” a capturat în Oceanul Atlantic (la vest de punctul cel mai sudic al Africii), la o adâncime de aproximativ 350 m, o larvă de tipar marin gigantic. Lungimea ei era de 1, 84 m.

Tipării adulţi din această specie nu sunt cunoscuţi de ştiinţă. Dacă admitem că un tipar gigantic a cărui larvă a fost prinsă din întâmplare de expediţia daneză creşte în acelaşi ritm ca şi ceilalţi ţipari, vom obţine în urma acestui proces… un şarpe marin gigantic! Este limpede că dintr-o larvă de doi metri trebuie să iasă un peşte în formă de şarpe lung de vreo 20 – 25 m.

O dată ce există larve, înseamnă că există şi ţipari adulţi care le-au dat naştere. Ştiinţa se află în pragul acestei extraordinare descoperiri. Când tiparul gigantic apărea la suprafaţa mării, el putea fi luat drept un şarpe marin gigantic. Aşa, cel puţin, consideră unii oameni de ştiinţă renumiţi, ca doctorul Anton Brunn, conducătorul cunoscutei expediţii daneze de pe vasul „Galathea”, în prezent director al Muzeului Universităţii din Copenhaga, şi doctorul I. Krumbiegel.

În articolul De ce cred în monştrii marini, publicat în octombrie 1958, Anton Brunn reproduce chiar un desen al unei capcane gigantice construită de Institutul de oceanografie din La Giolla (California). Capcana reprezintă o vârşă uriaşă. Aceasta e o „cuşcă” de aluminiu, introdusă într-o plasă. Cuşca are două deschizături: cea de sus este destinată peştilor înotători, iar cea de jos – celor târâtori. Şarpele de mare, adică mai degrabă tiparul marin gigantic, găsind capcana ispititoare, se va furişa în ea, se va încolăci şi îşi va pândi prada. În acest timp se va declanşa inelul care reţine arcul. Resortul desprinde temelia masivă a cuştii. Flotorul umplut cu benzină ridică la suprafaţă cuşca eliberată de lest. Deasupra valurilor apare o geamandură, dotată cu instalaţie radar cu semnale luminoase şi cu un fanion. Cercetătorii remarcă semnalele, se apropie de locul respectiv, ridică pe vas cuşca şi găseşte în ea un şarpe marin sau… o pereche de rechini slăbănogi. Asta după cum le e norocul.

Dar tiparul gigantic, a cărui existenţă este astăzi dovedită de ştiinţă, nu explică toate întâmplările de pe mare care au intrat în istoria navigaţiei sub denumirea de „peripeţiile cu şarpele marin”.

„Dacă ne imaginăm – scriu autorii cărţii Viaţa în mări, oceanografii englezi F. Russel şi Ch. Young – spaţiile imense ale lumii submarine, care se întind pe mii de kilometri în toate direcţiile, spre

sud, nord, est şi vest, va trebui să recunoaştem că este întru totul posibilă existenţa multor monştri îngrozitori care au destulă forţă pentru a nu fi fost capturaţi de noi până astăzi”.

Varianta de apă dulce a legendei despre şarpele marin

Loch Ness este un lac din nordul Scoţiei. Pe glob există mii de asemenea lacuri. Dar popularitatea acestui lac poate fi invidiată chiar şi de Oceanul Pacific. Iată că au trecut peste 25 de ani de când această denumire nu părăseşte paginile presei occidentale. Ba într-o revistă, ba în alta, ba într-un ziar, ba în altul apare câte o nouă notiţă despre acest lac şi despre monstruosul său locuitor, căruia i se datorează popularitatea micului lac.

Note:

1 Comitat din Scoţia, pe teritoriul căruia se află lacul Loch-Ness.

Povestea este destul de veche. Din vremuri străvechi, Loch Nessul se bucură la scoţieni de un renume prost. Circulă zvonul că în acest lac trăieşte un… şarpe gigantic în legendele străvechi din Inverness1 este pomenit adeseori şarpele din Loch Ness. Toţi locuitorii băştinaşi cred că în lacul lor trăieşte această făptură neobişnuită. De la fiecare elev, şofer, pescar – într-un cuvânt de la fiecare locuitor băştinaş – curioşii pot obţine informaţii „precise”.

şi descrieri amănunţite ale „bătrânului Nessi”, cum îl denumesc ei cu familiaritate pe acest monstru. Ba bine că nu! Datorită lui Nessi, un colţ de provincie în trecut izolat s-a transformat acum într-un orăşel prosper. Pe malurile lacului s-au construit numeroase restaurante şi hoteluri de prim rang. Fiecare turist care călătoreşte prin Scoţia se opreşte neapărat să vadă şi legendarul lac.

Totul a început cu un episod absolut neînsemnat. În vara anului 1933, un anume inginer A. Palmer, plimbându-se într-o dimineaţă pe malul lacului, a auzit deodată un plescăit asurzitor, de parcă… Dar să-i dăm ascultare chiar lui:

„Am crezut că a început brusc furtuna, însă pe arbori nu s-a mişcat nicio frunză. Aruncând o privire asupra lacului, am văzut pe suprafaţa lui o puternică agitaţie – un vârtej clocotitor pe o rază de câteva sute de metri. La început n-am putut înţelege motivele acestei agitaţii, însă mai târziu am observat un obiect foarte lung, de culoare închisă, care a ieşit din admeul lacului… La aproximativ o sută de metri

de mai am zărit un cap plat de şarpe. De ambele părţi ale capului se agitau nişte ridicături cu aspect ciudat pe care le-aş putea compara numai cu nişte tentacule de melc. Botul acestui cap, asemănător cu o găoace neagră, la fiecare douăzeci de secunde ba se deschidea, ba se închidea, căci monstrul ieşind din adâncimi nu izbutea să-şi regleze răsuflarea. Animalul s-a odihnit în această poziţie circa o jumătate de ceas, apoi s-a îndepărtat alene spre sud-est".

Nimeni nu ar fi acordat o deosebită importanţă „vedeniei" lui Palmer, care putea fi explicată lesne printr-un joc al fanteziei, însă evenimentele care au urmat au fost cu totul ieşite din comun. În cursul săptămânilor următoare, monstruosul şarpe a fost văzut simultan sau pe rând de câteva sute de oameni! în acest timp, s-au înregistrat 118 cazuri de apariţie în apropierea malului sau în depărtare pe suprafaţa lacului Loch Ness a ciudatului animal cu înfăţişare de şarpe.

Un alt martor ocular – un oarecare Ross – care stătea pe malul lacului, a văzut dintr-odată chiar în faţa sa capul uriaş al unui monstru de mărimea unei anvelope de automobil, care privea la el din apă. Doamna Lennam şi o ne poată a ei au zărit pe gâtul monstrului chiar o coamă deasă, iar pe coadă, care se ridica vertical din apă, o mulţime de ţepi. Domnişoara Hound l-a zărit pe Nessi din balconul unei cafenele: el amintea de un vierme gros uriaş. Unii oameni au „văzut" şarpele chiar pe ţărm…

Acest mare număr de relatări a atras atenţia multor oameni serioşi asupra lacului Loch Ness. Societatea de zoologie din New York a instituit un premiu de 5.000 de lire sterline aceluia care va captura monstrul. Un antreprenor de circ, pe nume Mills, a promis un onorariu şi mai mare – 20.000 de lire sterline! Din Africa, ispitit de marea recompensă instituită pentru capturarea giganticului şarpe marin, sosise vânătorul de lei Witwell. El a stat zile şi nopţi de-a rândul pe malul lacului pândind fantasticul animal, însă neizbutind să-l vadă, s-a reîntors acasă, în Africa.

Oamenii de ştiinţă au fost mai perseverenţi. Vasele şi bărcile lor cutreierau lacul pur şi simplu în lung şi în lat. (Loch Ness are 38 km lungime şi 3 km lăţime). Avioanele se roteau în zbor razant zile întregi deasupra lacului, însă misteriosul monstru pur şi simplu s-a dat la fund 1. Adepţii şarpelui din Loch Ness afirmă că lucrurile s-ar fi petrecut chiar aşa. Ei consideră că animalul este un urmaş al pleziozaurilor din era mezozoică; animalul trăieşte în Loch Ness ca într-un muzeu natural

de paleontologie. Acest ca să zicem aşa, „vestigiu monstruos” al trecutului planetei noastre, speriindu-se de zgomotul motoarelor vaselor şi avioanelor expediţiilor, s-a ascuns, după părerea lor, în fundul lacului, unde stă şi astăzi.

În schimb, scepticii consideră că şarpele din Loch Ness trebuie căutat nu în adâncurile lacului, ci în fantezia bolnavă a oamenilor gata să ia orice aşchie de lemn drept dragon, iar o vidră care se odihneşte pe mal, drept un şarpe monstruos.

În orice caz, până în momentul de faţă, adepţii celor două puncte de vedere poartă între ei o controversă înverşunată, în timp ce adevărul continuă să aştepte cu răbdare pentru a fi adus la lumină.

În ultima vreme, în presa occidentală, se discută iarăşi intens problema şarpelui din Loch Ness. Din nou se reproduc relatări ale martorilor oculari cu care se organizează emisiuni speciale transmise la televiziune. În unele reviste străine s-au publicat chiar fotografii ale acestei făpturi misterioase, ce-i drept nu prea clare. Rezultă că şarpele din Loch Ness a apărut foarte des la suprafaţa lacului în martie 1957. Monştri asemănători s-au găsit şi în alte lacuri din Scoţia, de pildă în Loch Shin şi Loch Morar 1.

Note:

1 De altfel, într-o bună zi s-au găsit pe mal urme ale „şarpelui”, însă după ce acestea au fost cercetate cu mai multă atenţie, s-a dovedit că ele au fost confecţionate pe nisip de un ins poznaş cu ajutorai unei scrumiere făcută din piciorul unui hipopotam.

Un şarpe gigantic a fost văzut de curând în Loch Morar de către căpitanul şi de toţi pasagerii unei bărci cu motor, în apropierea căreia monstrul a apărut brusc din adâncuri. Ambele lacuri menţionate, în care, potrivit zvonurilor, trăieşte câte un şarpe, se disting printr-o mare adâncime (în jur de 300 m sau chiar mai mult). Lacurile se ridică numai cu puţin deasupra nivelului mării, iar în trecut comunicau cu oceanul.

Numărul mare de fapte, relatări, legende, fotografii, desene şi alte materiale despre şarpele din Loch Ness au fost adunate în cartea savantei engleze (ce-i drept, nu zoolog, ci doctor în medicină) C. White, Mai mult decât o legendă. Istoria monstrului din Loch Ness. Această carte constituie un apel pentru efectuarea unei cercetări ştiinţifice serioase a legendarului animal din Loch Ness, care, după părea

autoarei, reprezintă o specie de animale cu totul nouă şi extrem de preţioasă pentru ştiinţă. Trebuie să recunoaştem că argumentele autoarei sunt foarte convingătoare. Dacă înlăturăm toate adăugirile legendare şi născocite, inevitabile în asemenea cazuri, şarpele din Loch Ness apare în faţa noastră într-o lumină mai reală din punctul de vedere al zoologului. Conform datelor autoarei, selecţionate cu grijă şi eliberate pe cât posibil de născociri, precum şi a desenelor ei, întocmite pe baza relatărilor martorilor oculari, şarpele din Loch Ness aminteşte ca înfăţişare de un vierme gros (lung însă de circa 20 m), cu un gât subţire şi un cap mic. Animalul înoată răsucindu-se cu tot corpul, însă nu în plan orizontal, ci în plan vertical. De aceea, s-a întâmplat ca observatorii să fi văzut de cele mai multe ori porţiuni din corpul lui foarte îndoit, care se înălţau vertical din apă; atunci când se deplasează „cocoaşele 1 animalului ba ies din apă, ba se scufundă din nou. În fotografie, această fiinţă care pluteşte la suprafaţă apare, de asemenea, sub înfăţişarea unei serii de ridicături negre care se înalţă deasupra apei. Unii reporteri fotografici norocoşi au reuşit chiar să fotografieze capul animalului care se înălţa din apă (de altfel, acesta poate fi luat şi drept un buştean căzut în apă).

Până în momentul de faţă problema şarpelui din Loch Ness rămâne neclarificată. Probabil că ne aflăm în preajma unei descoperiri remarcabile a unei reptile fosile ale cărei rude au dispărut cu şaptezeci de milioane de ani în urmă (unii oameni de ştiinţă fac legătură între el şi pleziozaurii criptoclizi (Cryptoclidus) din era mezozoică, ale căror resturi au fost găsite pe teritoriul Scoţiei).

Note:

1 Şi chiar în Canada, în lacurile Polienehamuk, Manitoba, Baker şi Okanogan.

Nu o dată s-au făcut încercări de a stabili „identitatea” enigmaticului Nessi. Se afirmă că încă cunoscutul cuceritor al adâncurilor oceanului, William Beebe, ar fi făcut pregătiri să se scufunde pe fundul lacului în batisfera sa, pentru ca prin ferestruica acesteia să-l poată examina... Această idee nu a fost însă realizată. Apa din lac este prea tulbure, şi din această cauză la o distanţă de câţiva metri nu se mai poate zări nimic.

De aceea, oamenii de ştiinţă englezi care încearcă în prezent să

stabilească motivele unor zvonuri atât de persistente în legătură cu ciudatul locuitor al Loch Nessului au renunţat la serviciile scafandrilor. S-a decis să se „pipăie”-lacul cu ajutorul ecolotului1.

Autorităţile scoţiene s-au grăbit să-l proclame pe Nessi persona grota, şi de acum înainte nimeni nu mai îndrăzneşte, sub niciun motiv, nici să-l ucidă, nici să-i pricinuiască vreun rău. Există speranţe că într-un viitor apropiat va fi rezolvată în sfârşit una dintre cele mai „răsunătoare” taine ale naturii, sau… ale fanteziei omeneşti.

„Dragonul Semiramidei” mai este în viaţă

Misterul lui Nessi constituie numai o părticică a marelui mister al eventualei existenţe pe Pământ a unor monştri antediluvieni. Bătrânul Nessi nu este singur. Din diferite colţuri ale globului pământesc vin veşti alarmante, relatări despre făpturi misterioase cu înfăţişare de reptile, care s-ar ascunde în adâncurile lacurilor izolate şi în desişurile pădurilor virgine.

Iată, de pildă, una din aceste relatări, publicată la 14 decembrie 1958 în ziarul „Molodej Iakutii”.

Misterul lacului de munte în ţinutul Oimjakon există un lac mare denumit La-bânkâr. Lacul este lung de 14 km iar adâncimea lui atinge 60 m. Localitatea cea mai apropiată – cătunul Tompor – este situată la 120 km. Locuitorii acestei localităţi povestesc din moşi-strămoşi despre existenţa unui animal mare şi neobişnuit care ar trăi în acest lac de munte. El este denumit diavol. Într-o zi, acest „diavol” a pornit în urmărirea unui pescar iakut. Animalul era de culoare cenuşie închisă, avea o gură uriaşă, iar distanţa dintre ochi era mai mare decât lăţimea unei plute din zece buşteni. Într-o zi monstrul a înghiţit un câine care înota pe lac în urmărirea unor boboci de raţă sălbatică.

Note:

1 Recent, în unele reviste s-a anunţat că operatorii englezi ar fi reuşit, în sfârşit, să imortalizeze monstrul pe peliculă cinematografică şi că aceste cadre sunt studiate în prezent de specialişti.

Colhoznicul Petr Vinoku-rov povesteşte că pe ţărmul nordic a găsit un maxilar al animalului cu dinţi. Maxilarul avea asemenea proporţii, încât dacă ar fi fost pus în poziţie verticală, pe sub această originală boltă ar fi putut trece un om călare. A devenit un mister şi un alt amănunt tot atât de interesant. În timpul iernii, pe gheaţa acestui

lac se formează nişte copci cu margini netede. Ele sunt denumite prin partea locului ferestrele diavolului.

Existenţa monstrului este confirmată şi de şeful echipei de geologi a filialei din Siberia răsăriteană a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., V.A. Tverdohlebov.

„Întâlnirea eu acest monstru a avut loc nu pe lacul Labânkâr, ci pe un lac învecinat denumit Vorota, care are o lungime de 4 km şi o adâncime de 60 m, scrie Tverdo-hlebov într-o scrisoare adresată recent filialei din Iakuţia a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Lucrurile s-au petrecut la 30 iulie 1953. Tverdohlebov şi tehnicianul B.A. Başkatov mergeau pe malul vestic al lacului. Geologii coborau spre marginea apei, când au zărit plutind, în mijlocul lacului, un animal uriaş. El se afunda alene în apă, apoi apărea din nou. Sub apă se ghicea un corp colosal. Partea corpului care ieşea deasupra apei avea o formă ovală care amintea de departe de partea superioară a unui butoi mult afundat în apă.

Apoi animalul s-a apropiat de ţărm, făcând posibilă o examinare mai atentă a unor detalii. Pe fondul apei se putea vedea o creastă îngustă care se înălţa deasupra acesteia şi care era puţin îndoită spre spate în timpul mişcării. Culoarea corpului era cenuşie închisă. Pe cap se distingeau două. pete simetrice de formă ovală. Probabil că acestea erau ochii. Distanţa dintre ochi era de cel puţin 2 m.

La aproximativ 150 m de geologi animalul s-a oprit, şi, pe neaşteptate, a început să se zbată deasupra apei, ridicând valuri uriaşe. Apoi animalul nu a mai apărut.

„Animalul nu seamănă cu niciunul dintre animalele marine şi din lacuri pe care le cunosc” – scrie V.A. Tverdohlebov.

„Monstrul din Iakuţia s-ar putea să facă parte din familia delfinilor, iar ca înfăţişare exterioară aminteşte de specia de cetacee numită kosatka (acest animal marin cântăreşte până la 15 t), – explică preşedintele filialei din Iakuţia a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., N.V. Cerski. Întrucât kosatka se hrăneşte cu peşte şi nu se teme de clima aspră, condiţiile de existenţă în zona lacurilor adânci pot fi considerate ca acceptabile pentru ea, cu toate că este foarte greu de explicat cum acest animal de mare a nimerit într-un lac situat la o mare distanţă de ocean. Totodată, nu este exclusă nici posibilitatea ca misteriosul monstru să fie un urmaş al străvechilor monştri care populau pământul cu 60.000.000 – 70.000.000 de ani în urmă. În orice caz,

acest fapt trebuie verificat din punct de vedere ştiinţific, din care motiv filiala din Iakuţia a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. intenţionează să trimită în vara anului următor o expediţie la locul unde se află animalul”.

Nu am izbutit să stabilesc soarta ulterioară a acestei ciudate descoperiri. Dar după toate cele ce au devenit cunoscute în legătură cu Nessi şi cu şarpele de mare, întâmplarea geologului Tverdohlebov 1 nu ni se pare cu totul fantezistă.

Cu mult mai bogată în evenimente este istoria unui alt „dragon” pe nume Iau sau şipekwe. Pentru a face cunoştinţă cu el trebuie să plecăm din înfrigurata Iakutie în Africa cea toridă.

Pe drum vom face însă un scurt popas în Irak, care este ţara unei străvechi culturi. Pe ţărmurile Eufratului se înălţau cu mii de ani în urmă zidurile inaccesibile ale „părintelui oraşelor” – străvechiul Babilon. Aici existau numeroase temple şi palate, nenumărate turnuri şi coloane triumfale, precum şi arcuri de triumf care slăveau amintirea bătăliilor sângeroase şi a victoriilor regilor din Babilon.

Deasupra palatelor şi templelor Babilonului se înălţa o construcţie gigantică, a doua minune a lumii – Grădinile suspendate ale Semiramidei. Cu 2.500 de ani în urmă, aceste grădini au fost construite de către regele babilonian Nabucodònosor al II-lea, pentru soţia sa Amitisa. Regina Amitisa era originară din Midhéa, o ţară muntoasă. Venită în câmpiile Babilonului, ea tânjea după meleagurile natale. Grădinile suspendate îi aminteau reginei persane de peisajele de munte din patria ei.

Pe malul stâng al Eufratului, alături de somptuosul palat regal, mii de sclavi au construit terase enorme, care se ridicau în trepte una deasupra celeilalte. În şiruri nesfârşite, aplecaţi sub povara coşurilor, oamenii cărau în spinare pământ din câmpiile roditoare pe aceste terase. Apoi au plantat aici tot felul de plante, până şi arbori de smochin. Pentru udarea lor s-a construit un sistem complicat de canale şi pompe.

„Grădinile Semiramidei – scria istoricul grec din antichitate, Diodor – se ridicau deasupra fluviului Eufrat una deasupra celeilalte, întocmai ca un munte înalt”.

De o faimă tot atât de mare ca şi grădinile suspendate se bucura în antichitate şi o altă „minune” a Babilonului – porţile zeiţei Iştar 1 împodobite cu basoreliefuri în culori ce reprezentau tot felul de

animale neobişnuite. Numeroase şi variate poveşti fantastice se povesteau în vremurile acelea despre figurile monstruoase şi pitoreşti pe care mâinile iscusite ale meşterilor le-au mulat – spre mirarea întregii lumi – din cărămidă smălţuită pe porţile zeiţei Iştar.

Note:

1 Extrase din jurnalul de observaţii al lui V.A. Tverdohlebov au fost publicate în revista „Vokrug Sveta” („În jurul lumii”), nr. 2, 1961.

Scriitorii din antichitate foloseau pentru grădinile Ami-tisei şi pentru porţile zeiţei Iştar denumirea de grădini şi porţi ale Semiramidei – regina legendară a Babilonului, care împreună cu soţul său Nin ar fi construit acest oraş. În zilele noastre s-a demonstrat că nici Semiramida, nici Nin n-au existat în realitate. Dar Grădinile suspendate ale Semiramidei şi porţile zeiţei Iştar au fost într-adevăr create, cu mii de ani în urmă, prin truda arhitecţilor anonimi din Mesopotamia antică. Arheologul german Robert Kol-dewey, cu ocazia săpăturilor efectuate pe ţărmurile Eufratului, pe locul unde se afla anticul Babilon, a reuşit să descopere ruinele grădinilor suspendate, câteva palate şi temple străvechi şi un drum pentru „procesiuni”, toate acoperite de nisip; pe drumul „procesiunilor”, în zilele manifestaţiilor solemne, se îndreptau procesiunile religioase spre templul zeului Marduk. La începutul acestui drum se aflau faimoasele porţi ale zeiţei Iştar. Ele au fost dezgropate, curăţate de pământ şi nisip, apărând în faţa arheologilor uluiţi, în toată splendoarea şi măreţia lor.

Zidurile colosale erau împrejmuite de un arc uriaş. Ele erau împodobite cu cărămizi smălţuite de diferite culori – albastre, galbene, albe şi negre. Şi iată că pentru prima dată, după mii de ani de uitare, când grandioasele creaţii ale arhitecturii antice au zăcut îngropate în nisipurile deşertului, oamenii au putut să vadă din nou figurile unor animale cu totul neobişnuite.

De-a lungul zidului înalt de 26 m din vârf şi până la temelii se ţineau lanţ şiruri de basoreliefuri multicolore. Fiecare şir era format din imagini, modelate din cărămizi smălţuite, reprezentând 40 – 50 de animale – în total 575 de figuri de animale!

Dar lucrul cel mai extraordinar nu este nici măcar numărul mare de basoreliefuri repetate şi nici culoarea lor splendidă, ci însăşi înfăţişarea animalelor zugrăvite. Zidurile care înconjurau drumul procesiunilor sunt împodobite cu basoreliefurile unor lei stilizaţi. Lucrul acesta este neîndoielnic. S-a stabilit, de asemenea, că boii cu un

singur corn care ţineau capul ridicat mândru, reprezentaţi pe unele frize ale porţilor zeiţei Iştar, nu erau decât boii sălbatici numiţi bouri1, astăzi dispăruţi.

Dar iată că fantasticul „sirus” – un alt animal de pe basoreliefurile porţilor zeiţei Iştar – a pus în încurcătură pe cei mai mari cunoscători ai faunei Orientului Apropiat, Mijlociu şi îndepărtat. Picioarele anterioare ale sirusului

Note:

1 Bos primigenius, artiodactil asemănător bovideelor care trăiesc şi astăzi prin regiunile noastre şi care a dispărut la începutul secolului al XVII-lea.

sunt ca cele de leu, iar cele posterioare sunt ca ale unei păsări de pradă uriaşe (sau ale unei reptile), corpul este acoperit în întregime cu solzi până la vârful cozii lungi ca de şopârlă. Gâtul este de asemenea lung, cu un cap mic ca de şarpe şi cu un corn ascuţit pe frunte. Din gura închisă atârnă o limbă de şarpe, despicată la capăt.

Ce fel de animal este acesta? S-a stabilit că în Biblie el este cunoscut sub denumirea de „dragonul din Babilon”. Monstrul ar fi trăit, zice-se, în Orient.

Cuvântul babilonian sirus înseamnă „şarpe strălucitor” (de altfel, această traducere nu este întru totul exactă). Regele Nabucodònosor, care a renovat vechile porţi ale zeiţei Iştar, a poruncit să se graveze la temelia zidului următoarea inscripţie:

„Cu rimi (denumirea babiloniană a bourului) şi siruşi am împodobit zidurile... pentru ca toată lumea să-i privească şi să se minuneze”.

Trebuie să recunoaştem că el şi-a atins scopul. Până în prezent figurile dragonilor babilonieni trezesc admiraţie şi dau naştere la controverse. Unii dintre specialişti consideră că sirusul este un reprezentant obişnuit al numeroasei pleiade de dragoni fabuloşi din Orient. În schimb, alţii văd în el imaginea unei fiinţe care a trăit realmente pe Pământ, însă care a fost denaturată de artistul respectiv. Dar al cărei fiinţe?

R. Koldewey, care a dezgropat în anul 1898 porţile zeiţei Iştar, a fost primul care a atras atenţia asupra faptului că dragonii înfăţişaţi pe aceste porţi amintesc foarte mult de unele reptile fosile. Naturalistul

american Willy Lay, dezvoltând această idee scrie: „Dacă porţile zeiţei Iştar ar fi fost dezgropate cu o sută de ani înainte, dragonii lor cu picioarele anterioare de animale feline şi cu labele posterioare de păsări ar fi trezit tot atâta încredere ca şi boii înaripaţi şi păsările cu cap de om din mitologia Babilonului şi a Siriei.

Dar în decursul acestor o sută de ani paleontologii au descoperit animale dispărute cu gâturi şi cozi nesfârşit de lungi, cu trupuri uriaşe şi cu capete mici ca de şarpe; unele dintre ele aveau chiar coarne pe frunte, iar în gură aveau limbi lungi despicate (cu toate că în rocile fosile urmele lor nu s-au păstrat). S-au găsit şi reptile cu picioare de pasăre! Ele alergau pe labele posterioare, asemănătoare cu picioarele păsărilor, în timp ce membrele lor anterioare, cu cinci degete, care erau cu mult mai scurte, se bălăbăneau prin aer. Unele dintre aceste reptile, după împrejurări, se puteau deplasa atât pe picioarele posterioare, cât şi pe toate cele patru picioare” 1.

Babilonienii nu erau paleontologi şi de aceea sirusul lor nu poate fi o reconstituire a unei fiinţe dispărute, efectuată pe baza unor schelete descoperite în pământ (cu atât mai mult cu cât în apropierea Babilonului nu s-au găsit oase de dinozauri). „Sirusul – arată Willy Lay – este o imagine stilizată a unui animal care a trăit pe Pământ în acele vremuri îndepărtate şi care este necunoscut zoologilor. La fel ca şi bourul, care nu se întâlnea pe atunci în Mesopotamia, sirusul era mai degrabă un monstru de peste mări. Informaţiile asupra lui au putut fi aduse în Ba-bilon dintr-o altă ţară”.

Dar din ce ţară? Din Africa Centrală! – susţine Willy Lay.

Exploratorii şi cercetătorii aduc de multă vreme în Europa „cărămizi smălţuite” pe care se află imaginea dragonului babilonian. Sirusul, afirmă ei, trăieşte în mlaştinile de nestrăbătut din pădurile tropicale ale Congoului. Unul dintre cei dintâi care a adus o asemenea veste a fost Alfred Horn, un negustor de fildeş cunoscut în veacul trecut. El a auzit că în mlaştinile din Camerun trăieşte un monstru de apă denumit iagonini. Acest monstru ar fi exterminat toţi lamantinii2 care trăiau odinioară prin acele locuri. Horn ar fi văzut el însuşi urmele monstrului – uriaşe „ca nişte tigăi”; după urme s-a putut stabili că labele aveau trei gheare bine pronunţate.

În anul 1902 Harry Johnston, un cercetător al girafei de pădure (Okapia johnstoni), e atras atenţia lumii ştiinţifice asupra acestui misterios locuitor al mlaştinilor şi lacurilor africane. El a relatat că în

statele situate pe ţărmurile lacului Victoria circulă poveşti extraordinare în legătură cu nişte fiinţe gigantice denumite „luk-vata”, care ar trăi, după cum se spune, în adâncurile lacului. După părerea sa, acest animal este fie o mică balenă, fie un peşte gigantic. Monstrul atacă uneori bărcile pescăreşti, iar într-o zi a răsturnat o barcă cu motor.

„Începând din această zi, – scrie Bernard Heuwelmans – şi lacurile africane îşi au şarpele lor de mare”.

Din toate colţurile Africii tropicale au început să sosească veşti despre Iau, şipekwe, lipata, mokèlé-mbèmbé, ailali, badi-gui, ngakoula-ngou şi alţi monştri de apă cu înfăţişare de dragon.

În Sudan şi în sudul Congoului, în Rhodesia, Uganda şi Angola, în Camerun, Victoria Nyanza, Zambezi şi pe cursul superior al Nilului, pe un teritoriu imens de 3.000 km de la nord spre sud şi peste 2000 km de la vest spre est sunt răspândite legendele despre monştrii de apă.

Note:

1 Reptilele din pasajul de mai sus, la care se yreferă W. Lay, aparţin dinozaurienilor.

2 Lamantinii sau manaţii sunt mamifere din ordinul sirenienilor (Sirenia) sau al vacilor de mare. Ca înfăţişare exterioară ele amintesc de foci, având o înotătoare caudală mare şi rotunjită, în locul labelor posterioare, însă prin originea lor se situează mai aproape de elefanţi decât de foci. Se hrănesc cu alge şi iarbă de mare.

Monştrii atacă hipopotami, lamantini, rinoceri şi chiar elefanţi. Mulţi dintre ei au gâturi şi cozi lungi, trupuri netede, fără păr, capete mici de şarpe şi chiar un corn în frunte! Ca atare, toate semnalmentele sirusului de pe porţile zeiţei Iştar.

În anul 1907, când cunoscutul explorator Hans Schom-burgh a sosit în apropierea lacului Bangweolo 1, pe ţărmurile căruia „cerul se împreună cu pământul”, l-a frapat faptul că în acest lac uriaş cu împrejurimi mlăştinoase, năpădite de stuf, nu trăiesc hipopotami. S-ar părea că aici ar fi un loc ideal pentru traiul hipopotamilor…

El a relatat aceste observaţii unei călăuze băştinaşe care i-a explicat cu răbdare europeanului lipsit de perspicacitate că în lac trăieşte un animal de pradă care vâne? – ză hipopotami, îi ucide şi îi mănâncă (Schomburgh nu a fost în stare să creadă acest lucru!). Cu 25 de ani mai târziu, în timpul celei de-a opta călătorii făcute în Africa,

Schomburgh s-a convins că povestirile despre ucigaşul hipopotamilor mai circulau încă pe malurile lacului Bangweolo.

Continuându-şi călătoria, Schomburgh a ajuns în apropierea lacului Dilolo (în Angola de est, la 800 km vest de Bangweolo, unde din nou a avut prilejul să audă povestindu-se despre devoratorul de hipopotami denumit aici şipekwe.

Reîntorcându-se în Germania, Schomburgh a povestit toate acestea lui Karl Hagenbeck, din fondurile căruia a fost organizată expediţia. Această informaţie nu l-a mirat pe Hagenbeck deoarece el auzise despre un asemenea monstru – semielefant, semidragon – şi de la alţi exploratori.

Hagenbeck considera că era posibil ca monstrul să fi fost un dinozaur care a supravieţuit erei sale. El s-a străduit întotdeauna să-şi justifice faima de cel mai bun furnizor de animale sălbatice rare şi de aceea a organizat o mare expediţie în regiunea Bangweolo, având sarcina specială de a captura un dinozaur viu! Dar, dintr-o serie de motive, expediţia nu a izbutit să ajungă pe ţărmurile lacului.

În anul 1913, guvernul german a trimis în coloniile sale din Africa de vest o expediţie cartografică şi geologică sub conducerea căpitanului von Stein zu-Lauznitz. În raportul oficial înaintat guvernului de către von Stein, acesta descria monstrul fantastic mokèlé-mbèmbé, care terorizează întreaga populaţie a unei părţi însemnate a teritoriului Congoului, a ţinutului Ibanghi de Jos, Zanga şi Ikem-bemba (Camerun). El afirmă că oameni care nu se cunoşteau între ei au descris cam în acelaşi fel această fiinţă.

„Animalul are o piele netedă, de culoare brună-cenu-şie; el atinge înălţimea unui elefant sau cel puţin a unui hipopotam. Gâtul este foarte lung şi elastic, iar în gură are un singur dinte foarte lung. Unii afirmă că acesta nu e dinte, ci corn. Coada este lungă şi musculoasă ca la crocodil. Se spune că este periculos să te apropii de animal cu barca, deoarece monstrul răstoarnă luntrile şi îi ucide pe oameni, dar nu-i mănâncă.

Mokèlé-mbèmbé trăieşte în grotele de sub apă din malurile abrupte. În timpul zilei, el iese pe mal în căutarea hranei. Animalul este erbivor… Mi s-a arătat hrana lui preferată – o liană cu flori mari albe, care dă un suc lăptos şi fructe ce seamănă cu merele.

Pe râul Ssombo am văzut o potecă pe care animalul ar merge când iese pe mal după hrană. În apropierea ei creşteau plantele

sus-amintite. Dar poteca era bătătorită. Se elefanţi, hipopotami şi de copitele altor animale de pradă mari, astfel încât nu exista nicio posibilitate să identifici anumite urme”.

Iată încă o relatare în legătură cu acelaşi monstru, însă dintr-o ţară situată la mii de kilometri de Camerun.

La începutul secolului nostru, pe fluviul Zambezi (la extremitatea vestică a Rhodesiei de Nord) a existat un mic regat numit Barotzeland. Suveranul acestuia, numit Levanika, era un naturalist prin vocaţie. El manifesta un deosebit interes pentru animale. Levanika auzise deseori de la supuşii regatului său despre o reptilă de apă uriaşă, mai mare decât un elefant, care ar fi trăit în mlaştinile din apropierea satului său. El dădu poruncă că oricine ar vedea acest monstru să-l anunţe imediat pe rege, pentru ca acesta să poată vedea neobişnuitul animal.

Într-o zi, trei oameni îngroziţi au cerut audienţă la Levanika. Ei văzuseră un monstru gigantic care se odihnea pe marginea unei mlaştini. În faţa privirilor lor îngrozite, monstrul s-a ridicat în picioare şi, alunecând pe povârniş, a coborât în apă. Monstrul avea un gât lung, un cap mic de şarpe şi nişte labe ca de şopârlă gigantică.

Levanika alergă în grabă spre mlaştină. El văzu trestiile aplecate la pământ, de parcă deasupra lor ar fi stat culcat un animal greoi şi uriaş. O potecă largă ducea spre malul mlaştinii. Acolo unde animalul s-a afundat în mlaştină se mai vedea încă apa tulburată, care se scurgea în lac din urmele ca nişte gropi lăsate pe mal de monstru.

Levanika a fost atât de impresionat, încât a trimis imediat o informare către şeful poliţiei engleze din Barotzeland, colonelul Harding, în care vorbea despre „un animal cu cap de şarpe, de mărimea unui vagon, ale cărui urme ating patru picioare şi jumătate în lăţime”.

Vânătorii de dinozauri

Veştile despre monştri antediluvieni au continuat să sosească. Ofiţerii englezi zăriră o făptură cu gâtul lung ca de girafă în apropierea lacului Victoria. Un alt observator afirma că monstrul plutea, scoţând deasupra apei toată partea din faţă a corpului. Pescarii susţineau că acesta este Iau. Cunoscutul explorator al Africii, J. Grant, a văzut un animal asemănător la izvoarele Nilului, iar H. Drummond – în lacul Nyasa. Sergentul Stephens a întâlnit şarpele de mare în mlaştinile de pe cursul superior al Nilului. Şarpele „avea un trup de mărimea unui

cal sau a unui măgar, însă gâtul şi coada erau atât de lungi, încât lungimea întregului monstru era de cel puţin 40 – 100 de picioare”.

Istoria dragonilor africani atinge apogeul în anul 1919, când în ziare a apărut ştirea că un animal asemănător cu un dinozaur a atacat un inginer care lucra la construcţia unei căi ferate în Congo. Apoi monstrul a doborât câţiva arbori şi i-a ucis pe membrii expediţiei americane organizată de Institutul smithsonian. S-a răspândit zvonul că numitul institut, care dispunea de cele mai mari fonduri din lumea capitalistă pentru cercetări ştiinţifice, a instituit un premiu de 5.000.000 de dolari pentru cel care va prinde un dinozaur viu sau mort. Era o sumă, nu glumă! Spre Africa s-au îndreptat detaşamente întregi de vânători de dinozauri. Rapid au fost organizate şi expediţii ştiinţifice pentru căutarea acestei fosile antediluviene aparţinând unei epoci de mult trecute. Toate acestea se desfăşurau într-o ambianţă de mare vâlvă gazetărească. Dar un reprezentant oficial al Institutului smithsonian a publicat în presă o dezminţire a tuturor acestor zvonuri. Scrisoarea lui a fost publicată în ziarul „Times” din 23 februarie 1920.

După acest scandal, reporterilor de la ziare le-a pierit pentru multă vreme pofta de a vâna dinozauri.

Dar, în anul 1932, numeroase ziare publică din nou relatările unui vânător pe nume Grobler care, după o călătorie de cinci ani prin Africa, reîntorcându-se la Cape-town, a făcut reprezentanţilor presei o declaraţie oficială în legătură cu o „şopârlă” gigantică care ar trăi prin mlaştinile din Congo, Angola şi Rhodesia de Nord.

„Ea este cunoscută sub numele de şipekwe. Unele triburi din Africa Centrală o denumesc leul de apă.

Acest animal este o uriaşă Iguana \ în greutate de aproximativ 4 t şi chiar mai mult. Cu şase luni în urmă ea a fost descoperită de un savant german în mlaştinile lacului Dilolo din Angola. Când am fost prin această ţară, am văzut o fotografie a acestei ciudate făpturi.

Note:

1 Şopârle mari din America, care pot atinge până la 2 m lungime.

2 În timpul celei de-a opta expediţii în Africa, organizată în anul 1932, celebrul explorator a traversat Africa cu automobilul din partea de sud-est spre nord-vest, de la Durban la Bangweolo şi mai departe

spre vest până la Lobito (Angola). Scopul principal al expediţiei a fost de a filma animale sălbatice.

Am plecat spre lacul Dilolo să văd cu propriii mei ochi animalul numit şipekwe, însă n-am avut noroc. Localnicii afirmă că animalul poate fi văzut foarte rar, însă roţi sunt convinşi de existenţa monstrului.

El trăieşte numai în mlaştini şi atacă rinocerii, hipopotamii şi elefanţii. Am avut prilejul să văd o fotografie a unei şipekwe, în timp ce devora un hipopotam".

Această fotografie s-a dovedit a fi un fals, însă relatarea lui Grobler despre iguana gigantică este confirmată şi de un cercetător de bună-credinţă, cum este Hans Schomburgh. Într-un ciclu de prelegeri ţinut în Germania, după reîntoarcerea din cea de-a opta expediţie2, el a povestit că în Africa Centrală mai dăinuiesc încă zvonuri insistente în legătură cu existenţa unei reptile de apă gigantice. Speranţa de a captura acest animal l-a îndemnat să plece încă o dată în junglele africane. Grobler a povestit reporterilor că echipa de filmare a lui Schomburgh, obsedată de ideea de a imortaliza pe peliculă pe legendara şipekwe, a trăit în mlaştinile lacului Dilolo câteva zile istovitoare. Dar eforturile operatorilor de film nu au fost încununate de succes. În cartea sa Prietenii mei din junglă, consacrată descrierii celei de-a opta expediţii, Hans Schomburgh nu pomeneşte nimic de acest lucru.

În acelaşi an în care H. Schomburgh, după cum ne încredinţează Grobler, vâna dinozauri prin mlaştinile lacului Dilolo, cu ajutorul camerei de luat vederi, alte dovia expediţii ştiinţifice – una elveţiană şi una engleză –, croindu-şi drum prin junglele Africii occidentale, au avut de furcă de asemenea cu o reptilă gigantică „în comparaţie cu care crocodilul apare ca un copilaş".

Ivan Sanderson, în prezent cunoscut zoolog şi scriitor, era pe atunci conducătorul expediţiei britanice din Camerun. El a relatat că pe ţărmurile râului Cross, expediţia lor a descoperit nişte urme gigantice care semănau cu urme de hipopotam, însă care – pentru simplul motiv că erau neobişnuit de mari – nu puteau aparţine acestui animal.

Mai târziu, Ivan Sanderson şi un alt zoolog, profesorul Gerald Russell, au trecut pe bărci pe lângă nişte grote se-miinundate, săpate de ape în malurile abrupte ale râului. Brusc, un bubuit îngrozitor, pe care ei „nu-l mai auziseră din vremea războiului", a cutremurat

împrejurimile. Ceva foarte masiv a căzut în apă dintr-o grotă. În același moment, atât Sanderson, cât și Russell au izbutit să zărească acest „ceva” la suprafața apei; „lighioana care era cu mult mai mare decât un hipopotam a provocat pe râu niște valuri mari și cu un puternic gâlgâit s-a dus la fund.

— Mbulu-em-bembe – șoptiră negrii”.

Un zoolog din cadrul expediției elvețiene, doctorul Monard, a făcut o comunicare despre un monstru similar, denumit în limba localnicilor libata, care trăiește în ținutul Ciumbe (Angola).

Potrivit descrierilor, acest animal este o reptilă gigantică și foarte nesățioasă; ea este cu mult mai mare și mai primejdioasă decât crocodilul și hipopotamul.

Într-un cătun izolat de pe țărmurile râului Ciumbe, unde, potrivit zvonurilor, libata apare foarte des, zoologii elvețieni au încercat să dea de urmele acestei ființe. Ei au utilizat chiar ca momeală un purcel otrăvit cu stricnina. Dar în zadar. Libata, care se obișnuise să se hrănească cu hipopotami, nu a fost prea încântată, probabil, de un asemenea apetitiv cum este o pulpă de purcel, astfel încât vânătorii s-au întors cu mâna goală.

Doctorul Monard scria în anul 1932 următoarele; „Existența unor reptile mari, urmașe ale reptilelor mezozoice, nu poate fi considerată ca imposibilă din punct de vedere teoretic. Cu toate că întregul continent este cutreierat astăzi în lung și în lat, totuși majoritatea exploratorilor au urmat aceleași și aceleași itinerarii bătătorite, din care motiv au mai rămas până astăzi numeroase ținuturi neexplorate în Africa.

Există numeroase relatări în legătură cu brontozaurii în viață, care au constituit obiectivul unor expediții. Faptul că încercările acestor expediții au fost zadarnice nu dovedește decât că acești monștri preistorici constituie o mare raritate și că ei trăiesc în ținuturi cu totul inaccesibile, ca de pildă, în mlaștini imense.

Există unele temeiuri (bazate pe istoria continentelor și a reptilelor) care admit posibilitatea existenței reptilelor numai în țări care la sfârșitul erei mezozoice făceau parte din străvechiul continent Gondwana 1, care reunea în trecutul îndepărtat Africa de Sud și cea Centrală, Madagascarul, America de Sud, Arabia, India (Deccan), Australia și Antarctida. Dintre aceste țări, India este prea populată, iar Australia, prea aridă. Rămân deci Africa și Brazilia.

Note:

1 Conform teoriei „derivei continentelor”, a marelui geofizician german Alfred Wegener (1880 – 1930), cu sute de milioane de ani în urmă masele continentale ale Stalului (înveliş al pământului de aproximativ 60 km grosime, situat deasupra Simei şi format în principal din siliciu şi aluminiu), constituiau un continent unic, un pangeum. Din acesta, începând chiar de la sfârşitul erei primare (deci aproximativ acum 200.000.000 – 250.000.000 de ani), s-au desprins şi împrăştiat la început trei mari continente: Gondwana (în emisfera australă), Angara şi Laurenţia (în emisfera boreală), apoi, treptat, din acestea, toate continentele de azi.

Fireşte că o atitudine prea credulă nu este o metodă ştiinţifică. Dar nici scepticismul exagerat în cazul de faţă nu constituie cea mai bună metodă pentru stabilirea adevărului, deoarece nu dispunem de niciun fel de temeiuri pentru a considera că supravieţuirea unor tipuri de reptile mezozoice este în principiu imposibilă”.

Africa dispune de cele mai bune condiţii pentru supravieţuirea animalelor rare. Clima ei nu s-a schimbat esenţial din vremuri foarte îndepărtate. Acesta este singurul continent care nu a fost înecat în cea mai mare parte de mare, cel puţin de 500.000.000 de ani încoace. Modificările geologice ale reliefului, care cu 50.000.000 de ani în urmă au zguduit celelalte continente, de fapt nu au atins continentul african. Acest continent a fost ocolit şi de glaciaţiuni, care au alungat înspre regiunile meridionale sau au distrus un mare număr de specii iubitoare de căldură din Europa, Siberia şi America de Nord.

În pădurile şi savanele Africii, ca într-un muzeu natural de paleontologie, s-au păstrat multe animale foarte vechi. Okapi, descoperită la începutul veacului nostru în pădurile din Congo de răsărit, face parte din familia venerabilă a girafelor primitive, care au trăit odinioară în întreaga Africă, Asia şi chiar în Europa. Aceste animale au dispărut cu câteva zeci de milioane de ani în urmă. Okapi a supravieţuit până în zilele noastre sub protecţia „fortăreţelor” inaccesibile ale pădurii virgine. Vecinul său – păunul african – este de asemenea un animal foarte vechi.

La începutul veacului nostru, în pădurile din Kenya s-a descoperit un porc de pădure gigantic2 care cumulează caracteristicile mistreţilor din Europa şi ale porcilor cu negi din Africa.

Se pot menţiona şi alţi reprezentanţi ai faunei terţiarului inferior 4, care trăiesc până astăzi în Africa: pan

Note:

1 în regiunile tropicale, fenomenul glaciar nu s-a manifestat ca în Europa decât pe marile masive muntoase; în regiunile de altitudine mijlocie au existat perioade de precipitaţii abundente: patru pluviale (I-IV), cronologic echivalente celor patru glaciaţiuni (Giinz, Mindel, Riss şi Würm) stabilite de Penck pentru Alpi, desfăşurate în pleistocen.

2 Hulocherus meinertzhageni, descoperit în 1902 în pădurile din Congo.

3 Phacochoerus africanus, răspândit în Africa Centrală.

4 Perioada terţială este epoca dezvoltării impetuoase a mamiferelor şi a urmat, cu 60.000.000 de ani în urmă, perioadei dispariţiei reptilelor mezozoice.

golinul.1, cârtiţa aurie2, cerbii pitici3, hiracoidele – „iepurii” copitaţi, numiţi damani4, pe care marele paleontolog G. Cuvier i-a denumit „rinocerii miniaturali”.

Reprezentanţii lumii de mult dispărute a animalelor s-au menţinut în Africa mai bine decât în oricare altă ţară. Pădurile de nestrăbătut, mlaştinile, stâncile din deşert şi clima stabilă în decurs de milenii au constituit mijloace sigure de apărare.

Imensele păduri tropicale din Congo sunt de fapt până astăzi necercetate. Numeroasele expediţii care s-au deplasat în această ţară au pătruns de-a lungul râurilor Ituri sau Luataba, fără a se îndepărta prea mult de malurile lor.

Picior de european nu a călcat încă pe câmpiile vaste ale Angolei de nord, scria doctorul Krumbiegel în anul 1950. Acolo sunt posibile cele mai neaşteptate descoperiri.

Dar adevărata împărăţie a animalelor sălbtice, „pe care nu le-a văzut încă niciun om, unde se aud glasuri încă neauzite de nimeni”, este „un ţinut în care se petrec lucruri fantastice şi trăiesc animale extraordinare, ţinut situat de-a lungul unui fluviu uriaş ca din basme, scria la sfârşitul deceniului al treilea Bengt Berg, un cercetător german al Sudanului, referindu-se la mlaştinile Bahr-el

Note:

1 Pangolinii sunt mamifere terestre sau arboricole care aparţin genului Manis, răspândit în regiunile tropicale şi ecuatoriale ale Africii şi Asiei. Au corpul alungit, acoperit cu solzi cornoşi şi se hrănesc în general cu termite sau furnici.

2 Insectivore mici, cu corpul cilindric şi blana galbenă cu reflexe metalice, se aseamănă întrucâtva cu cârtiţele şi-şi duc viaţa în sol. Se cunosc cinci genuri (dintre care mai răspândit este Chrysochloris) care aparţin familiei Chrysochloridae. Sunt răspândite în Africa meridională.

3 Cerbii pitici din Africa (Hyaemoschus aquaticus) (denumiţi încă şi cerbi moscaţi de apă) aparţin mamiferelor rumegătoare din familia Tragulidae. Masculii au caninii foarte dezvoltaţi, folosindu-i ca arme de apărare. Trăiesc pe lângă malurile fluviilor şi lacurilor din pădurile africane intertropicale.

— Damanii, aparţinând unui ordin de mamifere Hyracoidaa reprezentat prin trei genuri (Porocavia, damanul de stâncă, răspândit în Africa şi Asia Mică; Heterohyrax, damanul de stepă, răspândit în Africa şi Dendrohyrax, damanul arboricol, răspândit de asemenea în Africa) îmbină în structura lor caractere de rozătoare, rinoceri şi proboscidieni (elefanţi). Sunt vegetarieni.

„Ifi) Porcul de pădure gigantic Hylochoerus meinertzhageni (după Brehm, 1961)

Ghazalului, unul din cei mai mari afluenţi ai Nilului Alb. Pe o suprafaţă de peste 4.000 km^2 se întind aici mlaştini de nestrăbătut, tufişuri de papirus şi de iarba uriaşă a elefanţilor v.

În aceste mlaştini şi tufişuri, ca într-o rezervaţie, rătăcesc turme de mii de elefanţi. Aici au stat ascunşi, neobservaţi de nimeni, uriaşii rinoceri albi2. Abia cu 60 de ani în urmă s-au descoperit pentru prima dată urmele acestor animale colosale în tufişurile gigantice de trestie din Sudan. Aici este patria berzelor uriaşe3, a neverosi-milelor abu-marcube, care au nişte ciocuri ce seamănă cu un ciocan, precum şi a dragonilor de apă Iau.

Cel puţin aşa afirmă vânătorii şi pescarii localnici.

Fantoma morţii

„Iată cum s-au petrecut lucrurile… Noaptea era fără lună, însă stelele atenuau puţin întunericul care învăluise câmpia. Dintr-odată din acest întuneric, din această beznă de nepătruns, cu un şuierat care

amintea de zgomotul unui avion, s-a năpustit de sus spre focul de tabără o ființă necunoscută. Aripile formate din membrane ne-au acoperit pentru o clipă ca sub un polog; am izbutit să disting un gât lung ca de șarpe, niște ochi cumpliți care au strălucit ca niște flăcări roșietice și o gură căscată larg în care se găseau, spre marea surprindere, o mulțime de dinți mărunți, orbitor de albi. După o clipă, această făptură s-a făcut nevăzută... împreună cu cina noastră... O umbră neagră uriașă, de vreo 20 de picioare în diametru, s-a înălțat spre cer, aripile monstruoase au acoperit pentru o clipă lumina stelelor și s-au făcut nevăzute printre stânci.

Îngroziți, am rămas tăcuți în jurul focului...”

Aveau motive să rămână pe gânduri: aripi formate din membrane, cioc înzestrat cu „dinți orbitor de albi”. Atacul din timpul nopții nu l-a săvârșit o pasăre. Păsările nu au dinți. Și niciun liliac gigantic. Liliecii nu au cioc. Nu putea fi decât un pterodactil1! O reptilă zburătoare! Dar se știe că toate reptilele au dispărut cu 70.000.000 de ani în urmă. Nu cumva oamenii de știință au izbutit să găsească aceste animale antediluviene undeva, într-un colț îndepărtat al junglelor de la tropice?

Din păcate, acest tulburător fragment nu este luat dintr-un raport științific, ci din romanul fantastic al lui

Note:

1 Iarba elefanților, Permisetum purpureum, atinge 4 – 5 m înălțime.

2 Ceratotherium simum, numit și rinocerul lui Burchell, poate atinge o înălțime de 1, 80 – 2 m. Cornul anterior măsoară 1, 5 m lungime.

Berze uriașe, Scopus umbretta, denumite și păsări fantome. Sunt răspândite în Africa, unde circulă foarte multe legende despre ele.

Conan Doyle 1 Lumea pierdută. Faptele descrise în roman sunt imaginate de autor.

E foarte greu să renunți la ideea unor noi descoperiri. Ai vrea să crezi că natura mai ascunde încă în desișurile ei numeroase animale sălbatice necunoscute, numeroase taine necercetate.

De altfel, să reproducem încă o povestire, care s-ar părea că se referă tot la un pterodactil.

„Am ridicat capul și am scos un țipăt; în aceeași clipă m-am scufundat sub apă; chiar deasupra mea zbura o lighioană neagră și

ciudată de mărimea unui vultur. N-am izbutit s-o examinez mai în amănunt, însă am reţinut foarte bine botul larg deschis şi un rând de dinţi albi şi ascuţiţi, aşezaţi în semicerc.

Când m-am ridicat din nou deasupra apei animalul dispăruse. Întorcându-se cu spatele la mine, George a tras al doilea foc de armă în urma animalului. Am ieşit pe mal şi ne-am uitat unul la celălalt".

Din nou Conan Doyle sau Jules Verne?

Nu, de data aceasta relatarea nu este extrasă dintr-un roman fantastic, ci dintr-o carte care conţine descrierea unei expediţii ştiinţifice întreprinsă în anii 1932 – 1933 în regiunile din interiorul Camerunului. Autorul ei – un cunoscut zoolog, pe acea vreme colaborator al Muzeului britanic şi conducător al expediţiei sus-amintite – Ivan Sanderson, a povestit amănunţit, într-o scrisoare adresată lui Bernard Heuvelmans, această întâmplare petrecută cu el, care iese cu totul din comun.

În timp ce expediţia se afla în munţii Assumbo, membrii ei îşi instalaseră tabăra pe malurile unui mic râu de munte. În jur se înălţau munţi acoperiţi cu păduri absolut necercetate. Râul strâns între munţi săpase printre stânci un defileu adânc. Sanderson şi colegul său George porniseră de-a lungul râului în sus la vânătoare de animale rare. Sărind din piatră în piatră, iar pe alocuri trecând şi prin vad, zoologii ajunseseră până la izvoare. Aici Sanderson împuşcă un liliac mare care căzu în apă. El intră în râu spre a-l trage afară. Deodată colegul său rămas pe mal i-a strigat: Fereşte-te!

Ce s-a întâmplat după aceea ne este cunoscut.

Când zoologii şi-au mai venit în fire după atacul neaşteptat al „pterodactilului" i-a interesat un singur lucru, şi anume dacă îl vor mai vedea din nou. Ei hotărâră să-l pândească aici până la căderea nopţii, care se apropia. Ciudata fiinţă apăruse atât de brusc, încât ei nu apucaseră să-şi reîncarce armele. Ei auziră şuieratul aripilor din piele şi zăriră un „vampir" negru, care semăna cu un dragon şi care se apropia de ei cu repeziciune, clănţănind sinistru din dinţi. Pierzându-şi sângele rece, zoologii o luară – la goană.

„Dragonul" s-a lăsat asupra lui George, care căzu la pământ, acoperindu-şi faţa cu mâinile. Animalul a planat câtva timp deasupra lui şi... a zburat mai departe. Neobişnuita creatură s-a făcut nevăzută în perdeaua de ceaţă care se ridica deasupra mlaştinii.

Când zoologii îngroziţi de vedenia antediluviană s-au reîntors în

tabără, acolo îi aşteptau vânătorii localnici cu trofee pe care le adunaseră pentru membrii expediţiei.

— Ce fel de liliac este acesta, în întregime negru şi atât de mare? l-a întrebat Sanderson pe şeful vânătorilor, desfăcând braţele.

— Unde l-aţi văzut? s-a alarmat bătrânul vânător. Ceilalţi au încremenit de groază, aşteptând îngrijoraţi răspunsul.

— Acolo, a arătat Sanderson, în direcţia râului. Acest răspuns a avut un efect zguduitor: vânătorii au sărit în picioare şi, lăsând baltă trofeele dobândite cu atâta trudă, au luat-o la goană. Ei alergau fără să se uite pe unde calcă, de-a dreptul prin junglă. Era ceva îngrozitor în această retragere în panică a unor războinici viteji, pe care îi înghiţise întunericul pădurii virgine.

A doua zi dimineaţă, în tabără a venit foarte emoţionată căpetenia satului, însoţită de întregul sfat de conducători, adresând „şefului alb" rugămintea să plece cât mai grabnic din locurile acelea.

— Dar de ce? – a întrebat Sanderson.

— Tu ne-ai adus o veste îngrozitoare – i-a răspuns bătrânul conducător.

Mai târziu, zoologul britanic a aflat că animalul care îi atacase şi despre care le-a vorbit negrilor se bucură printre triburile localnice de faima îngrozitoare de fantomă a morţii. Cine îl vede moare inevitabil. Africanii nu îndrăznesc nici măcar să rostească numele acestei sinistre făpturi.

Congamato – „ultimul mohican" al lumii pterozaurilor

Scriitorul englez Frank Melland auzise în timpul unei călătorii prin Africa numeroase relatări dintre cele mai felurite despre un animal ciudat denumit congamato: Se spune că el trăieşte în mlaştinile Djiundu.

— Dar cine e acest congamato? l-a întrebat el pe un vânător.

— Este o pasăre.

— Şi ce înfăţişare are?

— De fapt nu este chiar pasăre, ci mai degrabăo şopârlă cu nişte aripi de piele ca ale liliacului.

Melland a arătat vânătorilor o carte cu desene înfăţişând pterodactili şi i-a întrebat dacă congamato. seamănă cumva cu aceste animale? 1

— Da, da – au arătat vânătorii cu degetele pozele, şoptind speriaţi: congamato!

Congamato este acuzat de scufundarea unor bărci şi se afirmă chiar că dacă arunci o privire asupra „fantomei” înaripate poţi să-ţi semnezi verdictul de condamnare la moarte; există credinţa că omul care a văzut un congamato nu mai trăieşte decât câteva zile.

Lucrul cel mai interesant este că Melland a notat legendele despre congamato – fantoma morţii – nu în Camerun, ci într-o localitate situată la o distanţă de peste 2.500 km de această ţară, în partea de nord-vest a Rho-deziei de Nord, la întâlnirea frontierelor Angolei şi Con-goului.

În aceleaşi locuri, şi aproximativ în aceeaşi perioadă, un alt explorator – marchizul de Chateleau – a încercat să captureze un „pterodactil”. Peripeţiile sale sunt povestite în cartea Departe de drumurile bătătorite.

Chateleau a vânat în anii 1920 – 1921 în Rhodesia de Nord, împreună cu un funcţionar englez de prin partea locului. Acesta i-a spus într-o doară:

— Aici, prin împrejurimi, trăieşte un pterodactil. Aceste cuvinte au fost rostite pe un ton atât de firesc, de parcă era vorba de un animal comun, cum ar fi de pildă o hienă.

— Unde? s-a interesat Chateleau.

— Acolo, spre apus, în întinsele mlaştini Djiundu.

— Dumneata l-ai văzut?

— Nu, asta nu intră în atribuţiile mele. Însă băştinaşii sunt întru totul încredinţaţi de existenţa lui.

— Şi cum îl numesc ei?

— Congamato.

— Şi e mare animalul?

— Aripile desfăcute au cam 6 – 7 paşi.

— Înseamnă vreo 2 m. E ceva de necrezut! Exploratorul a decis să se supună la orice privaţiuni, numai să vadă cu propriii săi ochi acest dragon preistoric.

Note:

1 Aceeaşi metodă a fost folosită mai târziu de zoologul englez Gerald Durrell, care arăta vânătorilor băştinaşi pozele vieţuitoarelor de care avea nevoie. Ei cunoşteau foarte bine toate animalele. Ca să-i verifice, Durrell le-a arătat un desen al unei cămile cu două cocoaşe, care după cum se ştie nu se găseşte în Africa, şi i-a întrebat pe unde

trăieşte în apropiere un asemenea animal. Se aştepta să audă drept răspuns că turme uriaşe ale acestor animale rătăcesc la vreo jumătate de milă în apropieirea satului, însă vânătorii au privit îndelung desenul, au schimbat între e „i câteva vorbe şi, în sfârşit, au recunoscut că n-au întâlnit niciodată în viaţa lor un asemenea animal. Traducerea cărţii lui Durrell Caravana supraîncărcată a fost editată la Moscova în 1958. N.A.

El a început să-i chestioneze pe vânătorii localnici. Aripile de piele, ciocul lung şi ascuţit cu dinţi, pielea netedă, chiar dimensiunile – totul arăta că este vorba de un pte-rodactil viu. Chateleau a pornit spre mlaştinile Djiundu. Aici a început să-i întrebe din nou pe băştinaşi, însă aceştia preferau să nu dea niciun fel de relaţii. Atunci el a recurs la un mijloc încercat, şi anume să facă daruri în dreapta şi în stânga. În cele din urmă, un vânător intră în vorbă: „E periculos chiar să rosteşti numele acestui animal…” Dar după încă un cadou, el acceptă riscul, începând să povestească: „Congamato este foarte rău. El rupe cu dinţii braţele, urechile şi nasurile oamenilor. Tatăl meu a murit după reîntoarcerea din mlaştinile Djiundu”.

— Dar ce culoare are această şopârlă zburătoare? – l-a întrebat Chateleau.

— Roşie ca sângele.

— Dar dumneata ai văzut vreodată măcar unul din aceste animale?

— Nu, şi de aceea sunt în viaţă.

— Este chiar atât de îngrozitor?

— Omule alb, eu sunt gata mai degrabă să dau ochii

cu un elefant dezlănţuit sau cu un leu înfometat decât cu un congamato.

Mai târziu, Chateleau a întâlnit un vânător foarte bătrân, care a văzut cu propriii săi ochi înspăimântătorul congamato.

— Te rog să mi-l descrii – i-a cerut Chateleau.

— Pe corp nu are pene şi nici solzi, în schimb are un cioc mare, dinţi de crocodil, aripi ca la lilieci, dar mari, mari de tot, pielea este roşie şi strălucitoare şi scoate nişte ţipete cu o voce parcă sugrumată.

— Eu trebuia să fi murit în ziua în care l-am văzut, deoarece nu se poate să priveşti nepedepsit o şopârlă zburătoare mare…

— Dar ai. găsit vreodată un congamato mort?

— Nu, el nu părăseşte niciodată mlaştinile şi dispare acolo fără

urmă după ce moare.

Exploratorul avea cu el un mic dicţionar enciclopedic din care le-a arătat interlocutorilor figura pterodactilului. Aceştia s-au îngrozit.

— O, congamato! dar al nostru este cu mult mai mare. Desenul nu era mai mare de vreo doi centimetri pătraţi. Şi iată că Chateleau pătrunde în împărăţia groazei – în mlaştinile Djiundu –, asupra cărora este stăpân absolut crocodilul înaripat „roşu ca sângele”, mesagerul morţii.

Vânătorul a cercetat zilnic, cu minuţiozitate, toate canalele, braţele şi pârâiaşele care se ramificau prin mlaştini, însă pterodactilul nu apărea.

Note:

1 Denumire pe care locuitorii din Africa intertropicală o dau unor şerpi arboricoli veninoşi din genul Dendroapis. Ca lungime ei pot atinge 4 m şi sunt foarte periculoşi chiar şi pentru om.

„Şi totuşi – arată Chateleau – eu sunt încredinţat de existenţa lui congamato. Iată motivele: toţi cei care au îndrăznit să vorbească de el mi l-au descris absolut la fel. Dacă ar fi fost vorba de un animal dispărut, descrierile ar fi fost diferite. Niciodată un negru nu va povesti despre un elefant care ar fi de trei ori mai înalt decât un om sau despre un rinocer care ar avea mai mult de două coarne.

Toţi mi-au relatat că congamato este o fiinţă obişnuită, însă cu mult mai primejdioasă decât leopardul, leul sau şarpele mamba 1, care este cel mai mare inamic al lor”.

Bătrâna Nzake, soţia unui conducător băştinaş, i-a povestit lui Chateleau, când acesta s-a reîntors în sat, că cercetările erau dinainte condamnate la eşec, deoarece soţul său, un pasionat vânător. ucisese de mult ultimul congamato…

Nu se ştie dacă lucrurile s-au petrecut aşa sau nu, însă cu mulţi ani mai târziu, în 1942, un alt vânător cunoscut în Africa – K. Pitman – scria: „În Rhodesia de Nord am auzit povestiri despre o fiinţă legendară care mi-a trezit interesul. Acestei făpturi i se atribuie o însuşire îngrozitoare: este suficient s-o priveşti o singură dată pen. tru ca să fii sortit morţii. Se afirmă ca animalul apărea adeseori în trecut şi probabil că mai trăieşte încă şi în prezent în pădurile dese, pline de mlaştini din apropierea graniţelor dintre Congo şi Angola. Lucrul cel mai extraordinar este faptul că majoritatea caracteristicilor acestui misterios animal îl apropie de un pterodactil gigantic.

Dacă congamato nu există, atunci de unde au luat aceşti vânători primitivi, care nu cunosc paleontologia, descrierile lor atât de precise ale pterodactilului preistoric?

Este oare posibil ca în mlaştinile din Africa să supravieţuiască reptilele preistorice?

I. Sanderson consideră că animalul înaripat care îl – atacase era un liliac gigantic dintr-o specie încă necunoscută ştiinţei. Însă Heuwelrnans remarcă, pe bună dreptate, că înfăţişarea şi comportarea acestei ciudate făpturi contrazic o astfel de concluzie.

Agresivitatea lui congamato, maxilarele lui lungi» înarmate cu o sumedenie de dinţi, şi proporţiile sale gigantice sunt incompatibile cu dimensiunile oricăror lilieci, fie ei chiar vulpi zburătoare 1 pe care le cunoaştem.

Note:

1 Vulpile zburătoare (Pteropus giganteus) aparţin grupului de lilieci mari (megachiroptere) şi ajung până la 70 cm anvergură (cu aripile desfăcute). Se întâlnesc din India până în Madagascar şi se hrănesc cu flori şi fructe.

Dimpotrivă, toate acestea pledează pentru existenţa unui animal înrudit mai degrabă cu reptilele decât cu liliecii. Dacă congamato nu este o legendă (e greu să nu dăm crezare unui zoolog eminent cum este Sanderson, cu tot caracterul fantastic al acestei întâmplări), atunci e foarte probabil ca animalul să fie o reptilă sau chiar unul dintre primii cuceritori ai văzduhului – reptila înaripată, pterodactilul, care s-ar putea să fi supravieţuit în adâncurile pădurii virgine, ca într-o rezervaţie naturală.

Cu 150.000.000 de ani în urmă pe pământ trăiau numeroase reptile. Tilozaurii, mozazaurii, pleziozaurii şi ichtiozaurii erau stăpâni în mări, iar pterodactilii şi alţi „aviatori” din grupa pterozaurilor cuceriseră văzduhul. Pterozaurii aveau diferite dimensiuni, de la mărimea unei vrăbii până la cea a unui vultur, iar pterozaurul marin gigantic – albatrosul acelor vremuri sau pteranodonul – măsura cu aripile desfăcute 7, 5 m!

Pterozaurii aminteau ca înfăţişare de nişte şopârle colosale cu aripi de lilieci1. Membrana de zbor era întinsă între al cincilea deget al membrelor anterioare, ascuţit şi extrem de lung ca o baionetă, şi corpul animalului. Labele pterozaurilor erau înarmate cu gheare, iar maxilarele alungite aveau implantaţi un mare număr de dinţi ascuţiţi.

Gura pterozaurului denumit kienohazma, de pildă, era înarmată cu 360 de dinţi. Într-un cuvânt, aceştia erau nişte mici „crocodili zburători”!

În straturile vechi ale Pământului (mai ales în Bavaria), paleontologii au descoperit resturi ale unor reptile zburătoare din vreo 60 de specii diferite. În afară de Germania, pterozauri fosili au fost descoperiţi în U.R.S.S., Anglia, Franţa, S.U.A., precum şi în Africa, în rocile sedimentare ale munţilor Tendaguru (Tanganyika).

Se consideră că toţi pterozaurii au dispărut cu aproximativ 70.000.000 de ani în urmă. A fost oare cu putinţă ca unele exemplare din această familie, odinioară atât de numeroasă, să reuşească să se sustragă pieirii şi dispariţiei sub ocrotirea mocirlelor stătute pe care le ocolesc nu numai oamenii, dar şi animalele, şi deasupra cărora chiar şi păsările „zboară cu o iuţeală întreită”?

În straturile Pământului, care datează din epoca următoare dispariţiei în masă a reptilelor (terţiară), nu s-au găsit resturi nici de pterozauri, nici de dinozauri, nici de tiiozauri sau pleziozauri. Bineînţeles că de aici s-a tras concluzia că aceste reptile nu mai există de 70.000.000 de ani. Dar să ne amintim de istoria latimeriei.

Să luăm un alt exemplu, şi anume şopârla neozeelandeză – hateria 1. În straturile fosile ale Pământului cu o vechime de mai puţin de 135.000.000 de ani nu s-au descoperit niciun fel de urme ale existenţei unor reptile primitive cu cap rotund, din care face parte hateria. Şi totuşi acest animal trăieşte până astăzi.

Trebuie avut în vedere faptul că în rocile sedimentare străvechi nu se păstrează decât scheletele unui număr foarte mic de animale fosile (o „mumie” fosilizată la un milion sau poate chiar la un miliard de cadavre care se descompun fără a lăsa nicio urmă). Pentru conservarea acestora sunt necesare anumite condiţii care se întâlnesc foarte rar. Animalul a trebuit să cadă într-o mlaştină de turbă sau într-un lac sărat. Aşa s-a păstrat, de pildă, în Australia, aproape nevătămat, cadavrul unui diprotodont dispărut. În Siberia se găsesc adeseori resturi de mamuţi, uneori chiar cadavre întregi ale acestor giganţi, cu carne, lână şi hrana din stomac! îngheţul veşnic – iată frigiderul natural în care s-au păstrat aceşti elefanţi preistorici.

Cu un milion de ani în urmă, în California, prin apropierea oraşului Los Angeles, cam pe unde se află în prezent Rantcho la Brea, exista un mare lac cu maluri foarte perfide. Animalele şi păsările

chinuite de sete din stepele învecinate se îndreptau spre lac şi acolo îşi găseau moartea, împotmolindu-se în asfaltul lichid care acoperea ţărmurile lacului. Asfaltul, întocmai ca un balsam egiptean, a ferit trupurile lor de o descompunere rapidă. Oamenii de ştiinţă obţin o bogată „recoltă” de animale preistorice din această gigantică „cutie de conserve”. În America există şi astăzi un lac de asfalt care colecţionează material pentru paleontologii viitorului.

Furtunile de nisip ce bântuiau cu milioane de ani în urmă în deserturile astăzi inexistente, surpările de teren

Note:

1 Hateria sau Sphenodon punctatus este singurul reprezentant în viaţă al unui ordin de reptile (Rhynchocephalia) apărut la începutul erei secundare. Se păstrează ca o fosilă vie în vreo 20 de insulele neozeelandeze din strâmtoarea lui Cook, cu condiţii ecologice particulare, foarte propice perpetuării acestei specii. Hateria se hrăneşte cu mici moluşte, insecte, oligochete etc. Şi trăieşte în vizuini săpate de ea sau de unele specii de păsări din familia Puffinidae (ca, de exemplu, Oestrelata cooki sau Puffinus gavia), cu care convieţuieşte.

din munţii preistorici, torentele de lavă şi cenuşă ale vulcanilor străvechi şi urmările altor calamităţi naturale, aducând cu ele pieirea animalelor înmormântate de vii în morminte vulcanice, de nisip sau de turbă, au conservat pentru muzeele noastre de paleontologie exemplare de animale din lumi de mult dispărute.

Cu cât era mai numeroasă specia, cu atât au ajuns până la noi mai multe resturi fosile. Animalele mai puţin numeroase care au dispărut nu au lăsat, în rocile fosile, niciun fel de urme. Acesta e motivul pentru care nu s-au găsit resturi ale coelacanţilor şi ale reptilelor primitive în păturile de pământ care corespund epocii dispariţiei lor. Animalele erau pe atunci prea puţin numeroase pentru a ajunge într-un muzeu natural de paleontologie.

Din aceleaşi cauze nu s-au putut conseva nici oasele pterozaurilor şi dinozaurilor care au supravieţuit erei lor. „Inexistenţa resturilor paleontologice – arată profesorul L. Bertin de la Muzeul din Paris – nu dovedeşte nimic”. Este ştiut faptul că nu toate organismele

ajung până în zilele noastre sub formă de fosile. Multe dintre ele sunt distruse în urma diferitelor procese geologice ce au loc în scoarţa Pământului.

Toate acestea sunt adevărate. În acelaşi timp, paleontologii afirmă aproape în unanimitate că dinozaurii, pterozaurii şi reptilele marine din era mezozoică nu au putut supravieţui până în zilele noastre.

Un cunoscut specialist în sistematica animalelor şi paleontolog, profesorul G. Simpson, într-o recenzie publicată pe marginea cărţii lui B. Heuwelimans, arată: „Fireşte, se poate admite că în mlaştinile neexplorate din Africa s-au mai păstrat unele reptile. Însă probabilitatea acestei supoziţii este foarte mică. Pe baza aceloraşi temeiuri ne-am putea aştepta ca pe partea opusă a Lunii să trăiască „fiinţe lunare".

CROCODILII ŞI REPTILELE DE USCAT CU „BOT DE DIAVOL".

Dragonul capturat

Nimeni nu poate garanta că va fi capturat cândva un „dragon" african, însă este binecunoscut faptul că a fost prins dragonul din Komodo, o mică insulă din Indonezia. Dar mai întâi să dăm ascultare unei întâmplări care s-a petrecut în Australia.

Aici s-a descoperit în anul 1939 un „crocodil de uscat", în stepele din New South Wales, la mii de kilometri de cel mai apropiat loc unde trăiesc crocodilii, a apărut brusc o reptilă gigantică.

Primele veşti despre acest „crocodil" au fost aduse de pasagerii unui tren care făcea cursa între localităţile de pe litoralul nordic al statului. Trenul a frânat brusc, deoarece mecanicului i s-a părut că de-a curmezişul şinelor zace un trunchi de arbore uriaş. Când garnitura s-a oprit, oamenii şi-au dat seama ce fel de „arbore" le barase calea: era un… crocodil.

Nimeni nu a cutezat să iasă din vagoane pentru a alunga dihania care aţipise pe şinele încinse de soare. „Curajosul" mecanic a pornit cu toată viteza înapoi.

Atunci când această relatare a fost dată publicităţii, la organele poliţieneşti şi la celelalte autorităţi locale au început să sosească cu nemiluita declaraţii din partea fermierilor. Unii relatau despre întâmplările lor cu o „fiară" cu înfăţişare de crocodil. Alţii spuneau că i-ar fi auzit răgetele. În sfârşit, alţii cereau cu insistenţă să fie scăpat districtul de această spurcăciune.

O serie de agenţi de poliţie, cu sprijinul soldaţilor, au hotărât să controleze întregul ţinut. Ei au fost atât de zeloşi în cercetările lor, încât au folosit chiar şi dinamita, pentru a arunca în aer o grotă subterană. Dar în afară de un morman de şerpi şi de o şopârlă de vreun metru şi jumătate nu au găsit nimic altceva.

Între timp, zvonurile despre crocodil continuau să circule stăruitor în cuprinsul ţinutului. Întâmplarea a stârnit o mare vâlvă. Misteriosul crocodil din New South Wales a devenit pentru câtva timp un erou popular, chiar şi pentru ziarele europene. Turiştii veneau în Australia pentru a vâna această lighioană. Dar ei nu au descoperit decât câteva şopârle mari.

De altfel, lucrurile nu se prezintă chiar aşa. S-a găsit totuşi ceva foarte preţios pentru ştiinţă: urmele unei reptile uriaşe. Mulajele acestor urme au fost trimise pentru expertiză specialiştilor de la Muzeul australian din Sydney. Specialiştii au ajuns la concluzia că urmele se datoresc unui crocodil sau unui animal asemănător acestuia.

Este foarte greu de admis însă că acesta ar fi un crocodil obişnuit. Se ştie că crocodilii sunt animale de apă, iar aici este vorba de o fiinţă prin excelenţă terestră. Oamenii de ştiinţă, care aveau datoria să-şi spună cuvântul, şi-au amintit de o altă istorie asemănătoare.

În anul 1912, un aviator a aterizat forţat pe mica insulă Komodo (la răsărit de Djawa). El a venit de acolo cu o serie de relatări fantastice despre dragoni. Băştinaşii folosesc pentru desemnarea acestor monştri denumirea boeaia-darat, ceea ce înseamnă crocodil de uscat. Monstrul atacă caprele, porcii şi cerbii. Mai este oare necesar să arătăm că nimeni nu a dat crezare aviatorului ghinionist?

În curând însă pe insula Komodo s-au descoperit într-adevăr „dragoni”. Ei s-au dovedit a fi nişte varani gigantici1, dintr-o specie cu totul nouă.

P. Uwens, directorul grădinii botanice din oraşul Bogor (Djawa), a auzit de la pescuitorii de perle că pe insula Komodo trăiesc crocodili de uscat. El a scris în legătură cu aceasta prietenului său Van Stein, rezidentul insulei Flores, învecinată cu insula Komodo.

Van Stein a cutreierat în timpul unei misiuni oficiale insula Komodo, notându-şi numeroase povestiri de tot felul despre aceste animale de pradă. Se spunea că unele dintre ele ating în lungime până la 7 m, că omoară cerbi, oameni şi cai, că gloanţele nu le găuresc pielea lor blindată. Cu o lovitură de coadă un crocodil de uscat este în stare să

rupă în două un om, iar muşcătura dinţilor săi înspăimântători pricinuieşte o moarte grabnică.

Van Stein a avut noroc: el a izbutit să procure pielea unui „crocodil” lung de 2 m, pe care a trimis-o prietenului său din Bogor. Atunci P. Uwens a echipat imediat o expediţie pentru capturarea dragonilor din Komodo. A început urmărirea. În curând câinii au dat de urmele a doi „crocodili” şi, lătrând, au început să-i hăituiască. Vânătorii, care au venit în fugă, au aruncat asupra monştrilor nişte plase şi i-au legat. Mai târziu ei au izbutit să prindă încă două reptile. Reptilele captive, potrivit celor relatate de băştinaşi, nu erau prea mari, cu toate că una dintre ele avea aproape 3 m. Mai târziu, un soldat olandez a ucis un „crocodil” de 4 m.

Atunci când P. Uwens a văzut monştrii capturaţi, a înţeles imediat că are de-a face nu cu crocodili, ci cu nişte varani gigantici, de dimensiuni încă nemaiauzite. El le-a dat denumirea de Varanus komodoensis.

În vremurile preistorice aceste reptile uriaşe trăiau şi în alte insule din arhipelagul Malayeziei, cât şi în Australia. Un varan fosil din Australia (Varanus priscus) era gigant chiar printre varanii gigantici: el atingea o lungime de.8 m.

Această şopârlă gigantică putea fi luată lesne drept un crocodil, iar modul ei de viaţă justifica întru totul denumirea de „crocodil de uscat”.

Varanul gigantic din Australia este considerat de mult dispărut (circa un milion de ani). Dar povestea „crocodilului” din New South Wales ne oferă temeiuri să punem întrebarea: nu este oare prematură o asemenea concluzie? Cercetătorilor le revine sarcina să stabilească acest lucru.

Inaccesibilul „vierme cu labe” Tatzelwurm este o figură destul de populară a folclorului tirolez. Numele lui este binecunoscut locuitorilor din Alpii Superiori.

În îndreptarul bavarez pentru vânători această ciudată făptură este descrisă astfel: „Viermele de peşteră – tatzelwurm – seamănă cu o ţigară de foi mare, acoperită cu solzi. El este înarmat cu nişte dinţi teribili, în timp ce labele sale au aspectul unor bonturi jalnice”.

Despre tatzelwurm a scris şi profesorul Fr. Tehiudi, un mare. cunoscător al animalelor din Alpi. În lucrarea sa, devenită clasică, Viaţa animală din lumea Alpilor, publicată la sfârşitul veacului trecut, el a

relatat că circulă zvonul că în Elveţia ar trăi un vierme de peşteră gros şi lung până la 7 picioare (adică aproximativ 1, 6 m), cu două labe anterioare scurte.

Într-o bună zi acest rarisim exemplar era cât pe ce să nimerească într-un muzeu, însă pe drum... s-a pierdut.

Un ţăran a găsit un vierme de peşteră într-o mlaştină secată şi s-a decis să-l ducă unui profesor pe care-l cunoştea. Dar în timp ce se pregătea să-şi înfăptuiască buna sa intenţie, ciorile au mâncat o jumătate din tatzelwurm. Scheletul care rămăsese intact a ajuns în oraşul Solo-thurn1, unde niciunul dintre specialiştii localnici nu a putut spune cărui animal îi aparţine. Oasele neidentificate au fost trimise la Heidelberg, însă acolo li s-au pierdut complet şi ultimele urme. Nici până azi naturaliştii n-au mai putut pune mâna nici pe pielea, nici pe oasele acestui animal.

Cu douăzeci de ani în urmă, revistele elveţiene au difuzat printre locuitorii ţinutului în care se întâlneşte acest vierme un chestionar, cu rugămintea de a scrie tot ceea ce ştiu despre el. Şi iată că în chestionarele care au parvenit din diferite ţinuturi ale Alpilor s-au găsit descrieri aproape identice ale viermelui în cauză!

Toate declaraţiile celor care l-au văzut coincid în privinţa faptului că tatzelwurmul este lung de 60 – 90 cm. Corpul îl are de formă cilindrică, coada este scurtă şi boantă, botul are dinţi, iar ochii sunt miari şi rotunzi. Labele lui sunt atât de mici, încât aproape că nu se văd. Unii atribuie tatzelwurmului o piele solzoasă, cafenie în partea de sus a corpului şi de culoare deschisă în partea de jos a acestuia.

Tatzelwurmul este foarte agresiv. El scoate un şuierat ca de şarpe şi trece repede la atac, sare destul de sus şi II muşcă pe om de faţă cu dinţii săi veninoşi. Este foarte temut pretutindeni unde se ştie de existenţa lui.

Iată o povestire relatată de un medic. Vânătorul care îl însoţea într-o excursie prin munţii Stiriei s-a întâlnit într-o zi, faţă în faţă, cu un tatzelwurm. Cunoscând proasta reputaţie a acestui animal, vânătorul a scos cuţitul înainte de a se apropia de el. Lighioana veninoasă i-a sărit în întâmpinare, cu intenţia vădită de a-l muşca de obraz. Omul l-a răpus cu cuţitul, aplicând viermelui câteva lovituri puternice; însă lama a străpuns cu greu pielea tare. Animalul rănit s-a ascuns într-o crăpătură îngustă printre stânci.

Un alt martor ocular – un învăţător austriac – a întâlnit un

tatzelwurm în munţi, în grota Tempelmauer. Chiar la intrarea în peşteră zăcea o fiinţă ciudată cu aspect de şarpe. Era de culoare aproape albă, fără solzi, însă cu labe, amintind de o salamandră uriaşă.

„Eu pot recunoaşte de la prima privire – arată învăţătorul – orice animal de prin partea locului. Aceasta era însă o făptură încă necunoscută ştiinţei".

Învăţătorul a vrut să pună mâna pe el, însă cu o agerime de şopârlă, fiinţa necunoscută dispăru într-o crăpătură.

Această întâmplare s-a petrecut în anul 1929. Iată că ne-am apropiat de perioada când povestea tatzelwurmului a atins apogeul. Ea a stârnit multă vâlvă. Despre tatzelwurm au început să scrie marile ziare europene. „Gazeta ilustrată berlineză" a organizat chiar o expediţie pentru căutarea „celui mai misterios animal din Europa".

La sfârşitul anului 1934, un oarecare Balkin – fotograf profesionist elveţian –, independent de voinţa sa, a făcut o fotografie unică: „un portert" al tatzelwurmului.

Mergând prin munţi pentru a face câteva fotografii bune comandate de o revistă, el a dat de trunchiul unui copac putrezit, care pe fondul unui splendid peisaj alpin constituia un subiect minunat pentru ediţia de duminică a revistei. În momentul în care fotograful îşi îndreptă obiectivul, el a observat că vârful arborelui a început să se mişte. În locul arborelui putred apăru o fiinţă ciudată cu un cap de peşte, care „manifesta intenţii vădit duşmănoase".

Fotograful a declanşat în grabă, luând-o la fugă. Când a sosit acasă şi a developat pelicula, a constatat că pe ea a apărut un tatzelwurm.

Fotografia lui Balkin a provocat senzaţie. Revista care a publicat-o a alocat fonduri pentru organizarea unei expediţii ştiinţifice. Cercetătorii au plecat în ţinuturile Alpilor unde, potrivit zvonurilor, tatzelwurmul apare deosebit de frecvent. Din păcate însă sezonul era nepotrivit, căci începuseră ploile şi zăpezile. Expediţia şi-a întrerupt cercetările.

Păcat! După părerea unor specialişti este foarte probabil că legendarul „vierme cu labe" există într-adevăr. „Istoria lui – scrie B. Heuwelmans – ar trebui să-i pună pe gânduri pe oamenii care consideră că toate animalele sălbatice de pe Pământ sunt foarte bine studiate.

Dar poate că zoologii care cred în existenţa viermelui cu labe ne

vor relata ce fel de animal este acesta”. Este într-adevăr un vierme, o salamandră sau poate că un şarpe cu labe?

Iată o relatare a unui cow-boy din Arizona publicată într-una din gazetele din California. Este adevărat că dacă în această informare nu ar fi menţionate denumirile punctelor geografice, s-ar putea crede că şi aici este vorba de un tatzelwurm.

„... În clipa aceea am observat o şopârlă care era mai respingătoare decât oricare broască râioasă. Am luat un băţ şi m-am apropiat de ea. Însă cumplitul animal nu a luat-o la fugă, aşa cum ar fi făcut orice şopârlă, ci s-a ridicat pe partea posterioară şi a început să şuiere cu răutate spre mine. Şopârlă era lungă de vreo trei picioare, iar tot corpul ei era acoperit cu nişte solzi tari, întocmai ca o platoşă de aligator...

Am lovit-o cu un ciomag o dată, a doua oară, apoi am început s-o lovesc fără socoteală, până ce mâinile mi-au amorţit de oboseală, însă blestemata şopârlă continua să şuiere şi să scuipe cu venin spre mine. Atunci am scos revolverul şi am tras patru gloanţe. Ei şi ce credeţi? Gloanţele au ricoşat în spinarea ei blindată şi au căzut în râu. Nu mai rămânea nimic de făcut decât s-o lovesc cu „pistolul peste botul ei respingător. Consideraţi-mă mincinos, dar trebuie să vă spun că ea a făcut un salt spre mine şi a apucat cu botul ţeava revolverului pe care cu niciun chip nu puteam să i-l mai smulg.

Eu trăgeam şi smuceam revolverul spre mine de mă trecuseră toate năduşelile, blestemând de mama focului. Cred că «missis şopârla» m-ar fi tras în râu dacă nu aş fi apăsat trăgaciul şi nu aş fi împuşcat-o direct în gâtlej. Glontele a sfâşiat-o în două şi, pe legea mea, dacă capul şi labele anterioare ale şopârlei n-au plecat împreună cu revolverul meu în râu, dispărând pentru totdeauna!”

Fireşte că nu putem da crezare acestui cow-boy, însă pe noi ne interesează altceva: rezultă că în America există de asemenea legende în legătură cu reptile asemănătoare cu tatzelwurmul, care au aceeaşi piele ce nu poate fi străpunsă, sunt tot atât de feroce şi agresive, scot un şuierat răutăcios, sar, au o salivă veninoasă... Cărui, animal i se datoresc aceste „amuzante” relatări?

Poate că întâmplarea pe care vom relata-o mai jos „petrecută în podişurile deşertice din Mexic, la care a fost martor un explorator, ne va ajuta să ne descurcăm în această misterioasă istorie.

„Înaintam cu greutate în grohotişurile de lângă Stâncile Roşii.

Câinele meu credincios, un erdel-terrier, pe nume Sam, cerceta mărăcinişul. Brusc, câinele a început să miroasă un pietroi mare. S-a apucat să sape cu labele din faţă într-o parte a pietroiului, a pătruns în adâncitura care s-a format, şi, urlând, a sărit în lături.

În urma câinelui, de sub pietroi a apărut o şopârlăi uriaşă. Ea scotea un şuierat şi un sforăit răutăcios. Picioarele scurte şi subţiri, în comparaţie cu corpul masiv, se părea că susţineau cu greu deasupra pământului trupul ei gros, acoperit cu un desen de covor.

Pentru prima dată am văzut o asemenea „salamandră" atât de respingătoare la înfăţişare şi atât de rea. Câinele. schelălăind jalnic, îşi freca de pământ botul muşcat. Şopârla înfuriată a sărit asupra lui şi i s-a agăţat de gât. Câinele meu a început să urle de groază şi de durere şi, aruncându-se în lături, căuta să se adăpostească în nişte tufişuri de Yucca1. Dar cumplita reptilă se cramponase de gâtul lui.

În clipa când câinele a trecut în goană pe lângă mine, am izbutit să lovesc scârboasa lighioană care se târa în urma lui.

Lovitura aplicată la întâmplare a nimerit în plin; am reuşit să-i sfărâm şira spinării. Dar chiar şi moartă, ea era foarte greu de desprins de câine, deoarece dinţii ei ca nişte cârlige pătrunseseră adânc în muşchii nefericitului animal, la o adâncime de aproape o jumătate de ţol.

În clipa aceea am observat că fiecare dinte avea, atât în faţă cât şi în spate, nişte canale subţiri pline cu un lichid lipicios de culoare albicioasă. Venin! Dar oare există şopârle veninoase? Rezultă că există, iar credinciosul meu Sam devenise victima uneia dintre aceste rarisime lighioane!"

Foarte ciudată şopârlă! Ea este numită Heloderma2. Puţini sunt aceia care ştiu că în Mexic trăiesc şopârle veninoase. Ele sunt destul de mari, până la 60 – 100 cm lungime, au labe scurte şi subţiri, un cap masiv care pare umflat din cauza glandelor veninoase mari. Maxilarele acestor şopârle sunt înarmate cu o sumedenie de dinţi. Fiecare dinte este adânc înfipt în gingie şi numai vârful ascuţit al dintelui se înalţă deasupra ei. În momentul muşcăturii însă, gingiile se retrag şi dezvelesc un rând întreg de „cârlige" cumplite, asemănătoare cu instrumentele de tortură medievale pe care călugării Inchiziţiei le denumeau „gura diavolului". Muşcătura helodermei este primejdioasă şi pentru om; potrivit ultimelor date, din 34 de oameni muşcaţi de heloderma, 8 au murit în chinuri groaznice.

Labele scurte, corpul masiv de formă cilindrică, coada boantă, muşcătura veninoasă, şuieratul răutăcios şi agresivitatea rar întâlnită printre şopârle, toate acestea constituie caracteristici ale tatzelwurmului!

Mai bine zis ale tatzelwurmului şi ale helodermei. Iată de ce unii zoologi consideră că tatzelwurmul este o varietate europeană a helodermei. Naturalistul australian Jacob Nicolussi s-a grăbit să dea tatzelwurmului denumirea latinească de Heloderma europeum.

Este ciudat faptul că şopârlele veninoase cunoscute ştiinţei trăiesc în două regiuni atât de îndepărtate una de alta ale globului pământesc. Probabil că odinioară ele aveau o răspândire mult mai largă. Heloderma fosilă – Heloderma metthewi – a fost găsită, de pildă, în vestul Statelor Unite, şi anume în statul Colorado. Nu s-ar putea oare ca aceste animale să se fi menţinut şi într-o altă regiune?

Între anii 1922 şi 1930 în Mongolia a lucrat o expediţie americană de oameni de ştiinţă paleontologi. Ei au dezgropat aici numeroase oase ale unor monştri antedi-luvieni. Au găsit până şi ouă fosile şi embrioni de dinozauri, devenind pentru acest motiv celebri în întreaga lume. Ei au mai descoperit încă ceva extrem de interesant.

Ultimul capitol. Neobişnuita origine a olgoi-horhol-ului

„Un zgomot puternic deasupra capetelor noastre ne-a făcut să tresărim.

Note:

1 Plantă din familia Lilliaceae, cu frunze lungi şi ascuţite ia vârf.

2 Aparţine fam. Helodermatidae şi este răspândită în America de Nord. Veninul acestor şopârle este foarte puternic: o doză de 0,005 mg de venin uscat este suficientă pentru a omorî un om.

Radiotelegrafistul nostru lovea în acoperişul cabinei. Aplecându-se deasupra geamului, el se străduia să acopere cu glasul său zgomotul motorului. Cu mâna ne arăta spre dreapta.

Ce se petrece acolo? spuse cu ciudă şoferul, încetinind mersul maşinii, însă brusc a frânat strigându-mi:

— Uitaţi-vă mai repede! Ce e asta?

Fereastra cabinei a fost acoperită pentru o clipă de radiotelegrafistul care sărise de sus. Cu puşca în mâna dreaptă el s-a îndreptat spre o movilă mai mare. În spaţiul dintre două dune de nisip se vedea o movilă mai scundă şi plată. Pe suprafaţa ei se mişca ceva

viu. Cu toate că fiinţa care se mişca era foarte aproape de noi, totuşi nici eu, nici şoferul nu am izbutit s-o distingem dintr-odată. Lighioana făcea nişte mişcări spasmodice, ba îndoindu-se, ba întinzându-se foarte repede. Uneori mişcările încetau şi animalul aluneca, pur şi simplu, pe panta movilei de nisip.

— Ce ciudăţenie! Parcă ar fi un cârnat – mi-a şoptit la ureche şoferul, temându-se parcă să nu sperie fiinţa necunoscută.

Într-adevăr, la acest animal nu se puteau distinge, de la distanţa la care ne aflam, nici picioarele, nici chiar gura şi ochii. Animalul semăna bine cu o bucată de salam gros, lung de vreun metru. Cele două capete erau boante şi nu puteam să distingem unde este capul şi unde se află coada. Viermele mare şi gros, acest locuitor necunoscut al deşertului, se răsucea pe nisipul de culoare violetă…

— Ce scârboşenie! a exclamat Grişa. Am să dau o fugă să-l prind, însă până atunci o să-mi pun mănuşile, pentru că mi-e scârbă! Şi Grişa a sărit din cabină”.

Aţi ghicit de unde este extras acest fragment? Desigur din Olgoi-horhoi. Mai departe iată ce s-a întâmplat:

„Brusc, viermele s-a încolăcit. În acelaşi moment culoarea lui din galbenă-cenuşie a început să se întunece şi să devină violetă cenuşie, iar până la sfârşit, albastră-deschisă. Fără a scoate niciun strigăt, cu totul pe neaşteptate, radiotelegrafistul a căzut cu faţa pe nisip şi a rămas nemişcat. Am auzit exclamaţia şoferului care între timp se apropiase de radiotelegrafist… O secundă, şi Grişa s-a încovoiat tot aşa de ciudat şi a căzut pe o parte”.

Cumplitul vierme olgoi-horhoi, răspândind la distanţă o moarte nevăzută, i-a ucis pe şoferul şi pe radiotelegrafistul din expediţia geodezică care încercaseră să-l prindă; această expediţie lucra în nisipurile deşertice din Mongolia apuseană. Autorul acestei povestiri ştiinţifico-fantastice, cunoscutul scriitor şi paleontolog I. A Efremov, încheie cu următoarele cuvinte:

„Întreaga explicaţie a acestei întâmplări, pe care am putut-o obţine de la călăuză, precum şi de la toţi ceilalţi cunoscători ai Mongoliei, consta în faptul că, potrivit unor credinţe populare străvechi ale mongolilor, în deserturile nelocuite şi lipsite de viaţă trăieşte un animal numit olgoi-horhoi…

Olgoi-horhoi nu a ajuns niciodată în mâinile vreunui cercetător, pe de o parte, datorită faptului că el trăieşte în nisipurile lipsite de apă

şi, pe de alta, din cauza fricii pe care o nutresc mongolii faţă de el. Această frică, după cum m-am putut convinge eu însumi, este întru totul întemeiată, deoarece animalul ucide de la distanţă şi în mod instantaneu. Nu-mi propun să apreciez care este forţa misterioasă pe care o posedă olgoi-horhoi. Poate că e vorba de o descărcare electrică de o putere uriaşă sau de un venin pe care animalul îl pulverizează în jurul său, în orice caz nu ştiu...”

Asupra multor cititori această povestire a provocat o adâncă impresie şi la redacţie au început să sosească cu nemiluita scrisori în care se cerea să se dea amănunte în legătură cu olgoi-horhoi.

Există oare în realitate acest animal? Există oare pe lume o asemenea făptură? Care animal din Mongolia putea servi drept prototip pentru legendele despre olgoi-horhoi?

Ce li se putea răspunde? Niciunul din animalele care trăiesc în Mongolia nu amintesc nici pe departe de înspăimântătorul „cârnat”.

Aceeaşi nedumerire au avut-o şi oamenii de ştiinţă americani care au cercetat în nisipurile Mongoliei lumea animalelor fosile. De la toate gazdele lor ospitaliere – vânătorii şi crescătorii de animale mongoli – ei auziseră povestiri extraordinare despre un animal ciudat care trăieşte în nisipurile lipsite de apă, despre cumplitul aller-gorhai-horhai. Acest animal este atât de veninos încât o simplă atingere a lui provoacă moartea imediată:

— E un şarpe?

— Nu, nu e un şarpe. Aller-gorhai-horhai seamănă cu un cârnat – răspundeau călăuzele localnice.

Paleontologul Roy Andrews, conducătorul unei expediţii în Mongolia, organizată de Muzeul de istorie naturală din New York, în cartea sa Planeta noastră extraordinară, scrie: „Toţi mongolii cunosc acest cârnat aducător de moarte”.

Povestirile despre aller-gorhai-horhai au trezit un interes deosebit zoologilor americani. „Studiind legendele despre «cârnatul veninos» – scrie Andrews –, se poate ajunge la o singură concluzie: este vorba, după toate probabilităţile, despre o şopârlă veninoasă în genul helo-dermei mexicane, încă necunoscută ştiinţei”.

Interesant este faptul că şi în Manciuria sunt răspândite credinţe populare în legătură cu unele animale necunoscute care amintesc de heloderma. Chiar şi în India, populaţia băştinaşă cunoaşte nişte şopârle ucigătoare, care sunt denumite prin partea locului

bis-cobra. În ţinutul Ghatal (în Bengal, în apropiere de Calcutta), medicii au înregistrat câteva cazuri mortale provocate de muşcătura unei... şopârle foarte veninoase, după cum afirmau cei muşcaţi.

Toate acestea sunt extrem de interesante, deşi inexplicabile. Legendele despre bis-cobra şi aller-gorhai-horhai îşi datoresc provenienţa unor şopârle veninoase cu un corp masiv „în formă de cârnat” şi care au nişte labe subţiri, aproape de neobservat, presupun unii cercetători. De ce însă aceste şopârle în formă de cârnat sunt văzute numai de locuitorii băştinaşi, în timp ce niciun naturalist nu le-a întâlnit nici în Mongolia, nici în Manciuria, şi nici în India?

„Pentru că aceste şopârle – răspund herpetologii1 Bogen şi Del Campo – au apărut pe lume foarte recent”.

— Nu cumva au apărut prin generaţie spontanee în deserturile nisipoase sub acţiunea soarelui?

— Nu, n-au apărut prin generaţie spontanee, ci într-un mod cu totul neobişnuit.

Aceşti doi oameni de ştiinţă relatează în continuare următoarea istorie interesantă.

Pe la mijlocul veacului trecut trăia în Anglia un naturalist talentat care se ocupa cu încrucişarea unor animale uneori foarte îndepărtate între ele. În laboratorul lui se puteau vedea cele mai neverosimile corcituri.

Numele acestui „vrăjitor” este Roylott (nu confundaţi cu doctorul Roylott din povestirea Banda pestriţă a lui Co-nan Doyle, căci el nu este decât un tiz al acestuia, cu toate că în pasiunea lor suspectă pentru lighioane veninoase există ceva comun). În dizertaţia sa, Roylott a descris rezultatele unor experienţe de încrucişare a şopârlei cu vipera: „S-au obţinut – arată el – nişte embrioni viabili”. Roylott a ajuns la concluzia că se pot obţine embrioni viabili şi de pe urma încrucişărilor cobrei cu heloderma 2.

1 Herpetologia este o ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul reptilelor.

s Un oarecare Clobert (de asemenea medic) consideră că tocmai aceşti embrioni după ce s-au mai dezvăltat, fugind din laboratorul lui Roylott, au constituit cauza pieirii Juliei Stoner şi nu „Vipera de mlaştină, cel mai primejdios şarpe din India”, după cum susţine Corian Doyle în nuvela sa Banda pestriţă.

Probabil că animat de acest scop el s-a mutat în India, unde,

după cum se ştie, există cobre din belşug, şi s-a stabilit la Calcutta (doctorul Roylott din Banda pestriţă, dacă cititorii îşi amintesc, dimpotrivă, şi-a început cariera la Calcutta şi numai ulterior s-a mutat în Anglia, pe domeniul Stock-Moren, astfel încât între cei doi Roylott există o anumită legătură, deşi inversă). Aici „marele” hibridizator a întemeiat un laborator în care şi-a continuat experienţele. Cobre avea la îndemână câte poftea, în schimb o heloderma a trebuit s-o comande din Mexic.

A rezultat până la urmă o „combinaţie diabolică”: o corcitură între cel mai veninos şarpe şi cea mai respingătoare şopârlă. De la unul din părinţi (probabil că de la tată), cumplitul hibrid a moştenit agerimea şi aspectul de şopârlă, iar de la celălalt (de la mama cobra), perfidia şi viclenia. În afară de aceasta, părinţii şi-au înzestrat vlăstarul cu lipsă de caracter şi l-au făcut extrem de veninos (după cum se ştie caracteristicile părinţilor se transmit intensificate în urma hibridizării). Veninul pur şi simplu se prelingea din corpul lui! Era suficient să te atingi de această sinistră făptură şi moartea survenea imediat. După toate aparenţele, hibridul putea să ucidă şi de la distanţă pulverizându-şi saliva veninoasă. Într-un cuvânt, acesta era un autentic aller-gorhai-horhai sau olgoi-horhoi.

S-a întâmplat că unele dintre vlăstarele oribile ale acestei criminale încrucişări au fugit din laboratorul lui Roylott. Scăpând de mulţimea gălăgioasă de pe străzile Cal-cuttei, fugarii au plecat în jungla din împrejurimi.

Acolo s-au înmulţit şi s-au răspândit mai departe, au pătruns peste munţii Himalaya şi podişui Tibetului, în nisipurile pustiului Gobi, care a devenit pentru ei o a doua patrie. Atunci când expediţia Muzeului de istorie naturală din New York a sosit în Mongolia, membrii ei au găsit gata formate legendele despre cobra „dinte veninos”, adică în limba localnicilor aller-gorhai-horhai.

Oamenii de ştiinţă americani, doctorul C. Bogen de la Muzeul de istorie naturală din New York şi doctorul R.M. del Campo de la Universitatea din México, considerând că un animal atât de extraordinar nu trebuia să rămână necunoscut, i-au dat aller-gorhai-horhaiului o descriere şi o denumire ştiinţifică. Ea este reprodusă în monografia lor despre şopârlele veninoase din Asia, care a fost publicată în anul 1956. Noului animal i s-a atribuit denumirea de Sampoderma allergorhaihorhait, însoţind-o de următoarea descriere

pe care o vom reproduce cu unele prescurtări: „Denumirea speciei, Sampoderma allergorhaihorhai, species nova.

Diagnosticul speciei. Animalul seamănă cu un cârnat. Maxilarul superior este înzestrat cu dinţi veninoşi lungi ca la cobra, iar maxilarul inferior, cu dinţi veninoşi ca la heloderma. Are picioare şi gheare, deoarece se caţără excelent pe şnurul soneriei (vezi Conan Doyle Banda pestriţă). De asemenea, are urechi, deoarece aude şuieratul (vezi în acelaşi loc). Culoarea este ca în „Banda pestriţă”. Încrucişare între cobra şi dinte-nreninos.

Pseudoideoholotipul (adică exemplarul de animal pe baza căruia s-a întocmit descrierea ştiinţifică a speciei) provine din povestirile mongolilor din deşertul Gobi, plus descrierea doctorului Clobert.

Răspândire. Deşertul Gobi, cu excepţia ţinuturilor cercetate de expediţia paleontologică a Muzeului american de istorie naturală, India (împrejurimile oraşului Calcutta) şi, probabil, Backer Street 2 din Londra, reşedinţa celebrului Sherlock Holmes).

Modul de identificare a exemplarelor capturate. Foarte simplu, dacă folosiţi următoarele procedee. Atingeţi animalul cu degetul mare de la picior sau de la mână sau cu un deget oarecare (dacă preferaţi puteţi să-l atingeţi şi cu nasul). Dacă după aceea urmează moartea dumneavoastră imediată, puteţi fi încredinţaţi că animalul pe care vreţi să-l identificaţi este un autentic Sampoderma allergorhai-horhai. Dacă rezultatul este negativ, înseamnă că specia cercetată nu este o sampoderma”.

Aţi ghicit desigur că toate cele relatate mai sus nu sunt decât o glumă. Spre a se amuza şi pentru a aduce o notă de vioiciune în monotonia tratatului lor ştiinţific, precum şi pentru a face haz de credulitatea unora dintre colegii lor, zoologii americani au intercalat în textul monografiei această „pagină de umor”. Dar vai: Nu oricine are simţul umorului: nu toată lumea a observat această ironie atât de evidentă în relatarea lui Bogart şi Del Campo, ironie la adresa identităţii legendarului aller-gorhai-horhai. Cunosc o revistă ştiinţifică serioasă care, vorbind despre lucrarea acestor zoologi, a luat în serios descrierea himericei sampoderma şi a relatat despre ea ca despre o descoperire reală.

Note:

1 Cuvântul sampa înseamnă în limba indiană şarpe, iar allergorhaihorhai este denumirea mongolă a ipoteticului animal.

2 Am impresia că autorii au comis o greşeală: dacă această fiinţă extraordinară trăieşte într-adevăr în Anglia, atunci probabil că nu pe Backer Street, ci în domeniul Stock Moren, unde a trăit doctorul Roylott din Banda pestriţă, care, după părerea doctorului Clobert, în scopurile sale criminale folosea nu vipera de mlaştină, cel mai primejdios şarpe din India (care în natură nu există), ci nişte hibrizi între cobra şi heloderma, preluaţi de la colegul şi tizul – său, adevăratul doctor Roylott (vezi articolul doctorului Clobert Adevărul despre Banda pestriţă, în revista de literatură poliţistă „Backer Stree /, vol. 3, 1948, pp. 149 – 157).

Nici că se putea altfel, deoarece descrierea noului gen şi a noii specii de şopârle veninoase, care constituie prototipul legendelor despre aller-gorhai-horhai, este întocmită după toate regulile clasificării zoologice, cu folosirea tuturor termenilor obligatorii în asemenea cazuri, şi este intercalată într-un text serios despre proprietăţile veninului helodermei şi al importanţei lui economice. Glumeţii oameni de ştiinţă au inclus în lucrarea lor chiar şi un desen al sampodermei, adică al rezultatului încrucişării dintre cobra şi heloderma.

Aceasta constituie o bună lecţie pentru cercetătorii creduli, gata să ia orice legendă drept adevăr, un bun avertisment pentru acei cititori care poate că au dat prea multă crezare tuturor relatărilor despre fiinţe extraordinare, prezentate în această carte.

Desigur că nu toate relatările sunt demne de absolută încredere, însă, pe de altă parte, nu toate aceste povestiri trebuie să fie ignorate.

Nu sunt oare destule exemple concludente: descoperirea unor animale ca latimeria, takahe, koupreiul, păunul african şi multe alte fiinţe misterioase şi necunoscute până acum? Anumite şanse de a fi recunoscute în viitor au şi unele animale ca tigrul marsupial, maimuţa lui de Loys, leul cu pete, tatzelwurmul şi chiar marele şarpe de mare. Posibilitatea capturării unor alte făpturi enigmatice, ale căror povestiri sunt relatate în cartea de faţă, este foarte, foarte problematică.

Totuşi, înainte de a-şi spune ultimul cuvânt în legătură cu ele, un cercetător scrupulos are obligaţia să studieze toate aspectele

problemei.

POSTFAŢĂ

Cartea lui Igor Akimuşkin este o lucrare de un gen deosebit, alcătuită în întregime din povestiri, legende, întrebări şi enigme, uneori neobişnuite şi tulburătoare. Chiar din primele pagini autorul îl conduce pe cititor în desişurile selvei de pe malurile Amazoanelor, în mlaştinile inaccesibile din Africa Centrală, în deserturile lipsite de apă din Asia şi Australia, în adâncurile taigalei siberiene. Autorul nu vă duce pe drumurile deja bătătorite şi nici pe itinerariile turistice cunoscute, unde vă aşteaptă „odihna în sânul naturii virgine, toate comodităţile călătoriei şi o tabără confortabilă...” şi... impresiile destul de obişnuite şi, binecunoscute din cărţi şi din ghiduri. El vă face să înaintaţi pe potecile animalelor sălbatice, să păşiţi de-a dreptul prin junglă, să înfruntaţi mlaştini primejdioase şi smârcuri, să suferiţi de lipsa apei în deserturi. Uneori se întâlnesc şi poteci croite de oameni, însă pe ele nu se văd urme de cizme, ci urmele lăsate de picioarele goale. Aceste poteci vă conduc spre adăposturile unor oameni – vânători şi pescari – care cunosc multe taine ale naturii virgine.

Aici veţi auzi legende şi povestiri despre diferite animale foarte rare, misterioase, iar uneori cu desăvârşire nevăzute. Dumneavoastră le credeţi şi nu prea le credeţi! Toate aceste povestiri nu pot fi respinse pur şi simplu. Se ştie doar că înţelepciunea populară de multe ori a luat-o înaintea gândirii oamenilor de ştiinţă.

În afară de aceasta, chiar şi exploratorii şi cercetătorii junglelor virgine sau ai adâncurilor oceanului au ocazia să întâlnească urme necunoscute. Uneori aceste urme sunt destul de clare, adeseori ele de-abia se pot distinge şi nu rareori imaginaţia cercetătorului completează imaginea. Acest lucru este lesne de înţeles. Necunoscutul i-a tulburat întotdeauna pe oameni, le-a stimulat fantezia şi a dus la descoperiri, la descifrarea tainelor naturii.

Desigur că aici trebuie să facem o distincţie netă între preocupările serioase şi speculaţiile ieftine. Din păcate, în goana după senzaţional, speculaţiile nesănătoase constituie un fenomen frecvent în multe ţări.

Unor asemenea enigme ale naturii nedezlegate sau recent dezlegate le este consacrată cartea lui I. Akimuşkin. C) lucrare de acest gen constituie prima încercare în literatura sovietică. Chiar dacă asemenea materiale s-au publicat în U.R.S.S., aceasta s-a făcut numai în

unele reviste şi ziare. În alte ţări, cărţile pe această temă (scrise de Heu-welmans. Krumbiegel, Oudemans, Sanderson şi alţii), deşi au apărut relativ recent, au căpătat totuşi o consacrare unanimă.

Este adevărat că până în prezent problema necesităţii popularizării informaţiilor despre animale încă necapturate este destul de controversată. Atât în faţa oamenilor de ştiinţă, cât şi în faţa publiciştilor apare dilema: a scrie sau a nu scrie?!

Unii dintre oamenii de ştiinţă, adepţii exclusiv ai faptelor absolut precise şi clare, care nu trezesc niciun fel de îndoieli, spun: „Despre toate aceste animale suspecte nu trebuie să se scrie”. E adevărat că liberalismul exagerat în domeniul ştiinţei este dăunător. Dar o experienţă îndelungată ne arată că, de obicei, au câştig de cauză ceilalţi cercetători, înzestraţi cu o imaginaţie neobişnuită, cu o fantezie sănătoasă şi, dacă doriţi, cu un romantism ştiinţific special. Ei sunt aceia care, pătrunzând cu gândul în cele mai complicate labirinturi ale naturii lucrurilor – alcătuite de altfel pe baza unor legi, însă prezentând la orice pas surprize –, sunt capabili, mai mult decât ceilalţi, să facă şi descoperiri neaşteptate. Gândirea omului de ştiinţă este în stare să anticipeze cele mai surprinzătoare lucruri. Din păcate, trebuie să recunoaştem că descoperirile neprevăzute în domeniul zoologiei şi al zoogeografiei sunt în orice caz prea multe. De nenumărate ori ne este dat să auzim: „Nu mă aşteptam de loc să întâlnesc prin aceste locuri un asemenea animal –, sau: „Nu am bănuit nicidecum că o asemenea specie nouă a putut fi descrisă”.

Uneori, ce-i drept foarte rar în ultima vreme, se poate auzi şi următoarea părere: „Toate animalele au fost descrise, despre ele se cunoaşte totul şi. În general, nu au mai rămas ţinuturi în care s-ar mai putea întâlni specii necunoscute, deoarece oamenii de ştiinţă şi exploratorii au cutreierat peste tot...”

„Această părere este desigur greşită. Fără îndoială că în pădurile tropicale din America de Sud sau din arhipelagul Malayeziei foarte multe lucruri ne sunt cunoscute. Nu constituie însă un secret faptul că în partea apuseană a depresiunii Amazoanelor până în prezent trăiesc triburi care aproape că n-au avut niciun contact cu civilizaţia. Despre viaţa lor se ştie foarte puţin. Un lucru şi mai neobişnuit: foarte recent, într-un ţinut mlăştinos şi greu accesibil din Florida (deci în S.U.A!) s-au descoperit nişte aşezări mici ale indienilor, izolate de restul lumii, despre existenţa cărora autorităţile nu ştiau nimic. Aici era vorba de

oameni! Ce să mai vorbim atunci despre restul animalelor?

Fără îndoială că fauna globului pământesc în ansamblu este astăzi studiată destul de bine (ce-i drept, numai în ceea ce priveşte animalele vertebrate). Au rămas însă destul de multe colţuri interesante ale planetei noastre unde savanţii zoologi încă n-au fost sau pe care le-au cercetat foarte superficial. Să amintim numai pădurile de la tropice, în special cele din America de Sud, şi în parte cele din Africa, unele ţinuturi din deserturile Asiei Centrale, din munţii Siberiei de nord-est, numeroase regiuni situate la mare altitudine. Fără îndoială că aici zoologii vor mai găsi multe lucruri noi şi interesante. Trebuie să amintim că multe animale au zone de răspândire care nu se întind decât pe câteva sute de kilometri, iar uneori chiar pe un teritoriu mai restrâns. Se cunosc specii a căror răspândire este limitată numai la zona Caucazului sau a deserturilor din Asía Centrală. Prin abundenţă de specii endemice „se remarcă lacul Baikal. Unele animale mici, care trăiesc în locuri absolut izolate, ca de pildă în peşteri sau izvoare termale, au zone de răspândire minuscule. Speciile acestor animale pot să rămână uşor neobservate în cadrul unei cercetări fugitive a teritoriului respectiv.

În Uniunea Sovietică, unde lumea animală este în general cercetată cu atenţie de numeroase expediţii de zoologi, se pot menţiona animale pe care, până de curând, ştiinţa nu le-a cunoscut. Numai din familia Iaculidae (rozătoare) din Asia Centrală s-au descris, în ultimii treizeci de ani, şase specii noi; unele dintre aceste animale aparţin chiar unor genuri noi, ca de pildă Paradipus crenodac-tylus, cu labe în formă de pieptene, şi Enemodipus lich-tensteini. Mai mult decât atât, în anul 1938, în deşertul Beptak-Dala, s-au descoperit reprezentanţi ai unei noi familii de rozătoare – selevinii de Baialâk \ denumiţi astfel în cinstea lui V.S. Selevini, care a avut o mare contribuţie la studierea naturii Asiei Centrale şi care a descoperit pentru prima dată aceste mici şi interesante animale. Cunoscutul naturalist sovietic, profesorul A.N. Formozov, a stabilit că kazahii, care duc o viaţă nomadă în deşert, cunosc de mult selevinii de Baialâk, sub denumirea de kal-kan-kulak şi jalman-kidak: Ambele denumiri sunt foarte potrivite: ele relevă caracteristica cea mai evidentă a se-levinilor – urechea mare şi rotunjită (kalkan-kulak înseamnă ureche-scut).

Descrierea unor animale noi de talie mică, de pildă a

artropodelor (îndeosebi a insectelor), este un lucru cu mult mai obişnuit. Orice cercetător calificat, plecând undeva în ţinuturile de mare altitudine din Asia Centrală, poate fi aproape încredinţat de faptul că nu-i va trebui prea mult timp pentru ca să descopere noi specii de insecte.

Când e vorba de animale mari, desigur că lucrurile se prezintă altfel. Astăzi se pot descoperi foarte rar specii noi în rândurile acestora. Totuşi, sunt cunoscute şi în veacul nostru descrieri ale unor mamifere şi reptile mari: okapi, gorila pitică, varanul din insulele Komodo şi altele.

Aşa stau lucrurile cu speciile noi. Dar câte specii rare şi foarte rare există, care au fost descrise şi cunoscute numai pe baza câtorva exemplare prinse din întâmplare, iar adeseori chiar numai pe baza unui exemplar unic? Există o sumedenie de asemenea specii. Deseori descoperirea şi capturarea unor animale rare nu este prea uşoară. Se întâmplă ca speciile descrise pe baza unor exemplare unice să nu mai ajungă zeci de ani în mâinile chiar ale celor mai experimentaţi cercetători, în ciuda tuturor investigaţiilor. Aşa s-a întâmplat, de pildă, cu animalul denumit hentaunul cu capul rotund din U.R.S.S., cu ursul de bambus din China şi cu alte specii.

Ce-i drept, trebuie să relevăm că faţă de unele specii „noi” descrise trebuie manifestată prudenţă: în urma unei cercetări mai obiective, ele se pot dovedi a nu fi specii distincte, ci doar nişte varietăţi ale unor specii deja cunoscute, care se deosebesc foarte puţin de ele. În urma unui studiu mai atent, ele se „transformă” destul de repede în subspecii sau în general se desfiinţează. De pildă, destul de recent zoologii americani mai considerau că în America de Nord ar trăi un număr foarte mare de specii de urşi. Mai târziu s-a demonstrat că numărul acestora este de câteva ori mai mic. Greşelile de acest gen sunt foarte frecvente în condiţiile înţelegerii prea fracţionate a speciei, lucru pe care trebuie să-l aibă în vedere cititorii cărţii lui I. Aki-muşkin.

Nu întotdeauna legendele vânătorilor localnici pot servi drept sursă sigură de informaţii asupra faunei. În caz contrar, s-ar fi descoperit tot atâtea specii noi de animale neobişnuite câte figurează în legende.

Note:

1 Familia Seleviniidae, specia Selevinia beptakdalensis.

Putem aminti aici cuvintele exploratorului Africii, Le-wis Cotlow. El a observat că pigmeii din pădurile de pe malurile râului Ituri, răspunzând la întrebări, adeseori spun ceea ce ar dori să audă exploratorul. Ei fac acest lucru nu din dorinţa de a-i înşela, ci pentru a face plăcere interlocutorilor. Unui naturalist care visează să descopere o specie de animale încă necunoscute ştiinţei, pigmeii, cu intenţii prietenoase, îi povestesc despre cele mai fantastice animale K Tocmai din acest motiv, vreme îndelungată oamenii de ştiinţă au refuzat să creadă în existenţa animalului numit okapi, considerând că povestirile localnicilor sunt o „pălăvrăgeală" izvorâtă din ospitalitate.

Cam acelaşi lucru se poate spune şi despre multe alte informaţii obţinute de la naturalişti şi exploratori. Diferenţa constă numai în faptul că povestitorii „civilizaţi" de obicei nu sunt influenţaţi de misticism, ci mai curând de înclinaţia spre senzaţional.

Toate aceste dificultăţi nu trebuie în niciun caz să ne facă să renunţăm la o analiză lucidă a diferitelor interpretări ale numeroaselor informaţii despre „animalele misterioase".

Prin urmare, se poate trage următoarea concluzie: trebuie să se scrie despre toate aceste lucruri şi cu atât mai mult să se relateze despre animalele necunoscute cercurilor largi de cititori, deoarece nu există un critic mai lucid decât publicul şi timpul.

Câteva cuvinte despre autorul cărţii Pe urmele animalelor rare sau nemaiîntâlnite. Igor Ivanoyici Akimuşkin este un tânăr biolog, savant şi publicist; dizertaţia sa a fost consacrată caracatiţelor din Oceanul Pacific. El este un bun vânător şi sportiv. Deocamdată nu a avut încă prilejul să viziteze ţări exotice. Tot ceea ce a scris el în această carte a fost preluat din numeroasele izvoare scrise pe aceasta temă. Prin Uniunea Soivetică I. Akimuşkin a călătorit însă mult şi este bine familiarizat cu natura şi cu animalele sălbatice.

E. E. SIROECIKOVSKI

Note:

1 L. Cotlow, Zanzabucu, Moscova, Gheografghiz, 1960.

CUPRINS

Prefaţă Introducere

Coşmarurile negre şi „petele albe” ale jungiei. Urgiile „iadului verde” „Verişorii” din junglă
Lupul de munte, leopardul-hienă, pisica de mărimea unui măgar şi tigrul marsupial
Uriaşi şi pitici în specia lor
Păsări dispărute şi „reînviate”.
Mitul a devenit realitate
Reptile preistorice sau basme vânătoreşti?
Crocodilii şi reptilele de uscat cu „bot de diavol”.
Postfaţa